KURENAI : Kyoto University Research Information Repository

Title	Royal Orders of Burma in Burmese(pp.582-843)
Author(s)	
Citation	THE ROYAL ORDERS OF BURMA, A.D. 1598-1885 (1989), 9: 323-1107
Issue Date	1989
URL	http://hdl.handle.net/2433/173899
Right	
Type	Departmental Bulletin Paper
Textversion	publisher

Kyoto University

မြင်းစုကြီး ဝန်မြန်မာမြင်းစာရေးကြီး ၊ ရှမ်းမြင်းစာရေးကြီး ၊ ဇင်းမယ်ပါမြင်းစာရေး ကိုကမြင်းစုကြီး အမှုထမ်းတို့မှာ ရွှေဘဝါးတော် အောက်အိမ် ဆောက်လုပ်သည်အတွင်း ကြွေး ဟောင်း မြီ ဟောင်း ကုန်ဘိုး ဖြတ်စာထွက်ရှိသည်များ ကိုအတောင်း အခံမရှိရပ်ဆိုင်း ပါရမည့်အကြောင်း နှင့် ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြင်း စုကြီး အမှုထမ်း တို့မှာ ကြွေး ဟောင်း မြီ ဟောင်း ကုန်ဘိုး ဖြတ်စာထွက်ရှိသည်များ ကိုအတောင်း အခံမရှိစေနှင့် ရွှေဘဝါး တော် အောက်အိမ် ဆောက်လုပ်သည်အတွင်း ရပ်ဆိုင်း စေ၊ သိကျစ်မြို့ကိုအတွင်း ဝန် လေ ာင်း ရှည်မြို့စား မင်းကြီး မဟာစည်သူကအုပ်ထိန်း၍နန်း ဂိုး ငွေခွန်တော်ဆက်မြို့ ကျေး ရွာများ နည်း အခွန်တော်ကိုဆက်သွင်း ထမ်း ရွက်စေ။

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ပြည့်တပေါင်းလဆန်း ၄ရက်နေ့နံနက်ခ စ ချေမြောင်မှုး မင်းထင်မင်း ကျော်ရာဇာတွင်မြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း ဓါတ္)

စလင်း မြို့ဝန်မထာမင်း လှမင်း ခေါင်ကို တောင်လုံး မှိုင်း ယည် ကျော် လှေ တော်ပဲ့နင်း အရာကနှုတ်၊ ကျပစ် မြို့သူကြီး မင်းထင်သမန္တ ကျော် ခေါင်ကို တောင်လုံး မှိုင်း ယည် ကျော် လှေ တော်ပဲ့နင်း ခန့်၊ စမ္ဗာယ်နဂိုရ်မြို့စား ဟောင်း အရိုး က ဘကြီး တော်ဘုရား လက်ထက် တော်သမီး ကညာဆက်သလာရာ ရွှေလက်ထက် တော်တိုင် ရွှေဘဝါး တော် အောက်ထမ်း ရွက် နေထိုင်သည့်အတွင်း စမ္ဗာယ်နဂိုရ်မြို့စား ဟောင်း သေဆုံး၍လျှင်သက်ကြီး ရွယ်ရင့်ဖြစ်ပါ၍ ဆွေမျိုး တို့ရှိရာ မိဘရပ်ရွာ နေရပ်ရွာနယ်သို့ပြန်သွား ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း စမ္ဗာယ်နဂိုရ်မြို့စား ဟောင်း အရိုး ကိုမိဘတို့ရွာနေရပ်သို့ပြန်စေ၊ တောင်ဒဝယ်ဗိုလ်မထာမင်း ခေါင်မင်းထင် သေနတ်စာရေး သွေး သောက်ကြီး တို့က တောင်ဒဝယ်ပုတလင်ရွာ သွေး သောက်ကြီး ငပေါ်ဦး သေ၊ အကြွပ်အမှုထမ်း တို့သဘောကြိုက်ညီသူအမှုထမ်း ငရွှေဝကိုပုတလင်ရွာ သွေး သောက်ကြီး အရာခန့်ထား ထမ်း ရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငရွှေဝကို တောင်ဒဝယ်ပုတလင်ရွာ သွေး သောက်ကြီး ခန့်၊ တောင်ဒဝယ်ဗိုလ်မဟာမင်း ခေါင်မင်းထင် သေနတ်စာရေး သွေး သောက်ကြီး တို့က တောင်ဒဝယ်ဝေပုံပါခုံညင်း ဆိပ်ရွာ သွေး သောက်ကြီး ငဝင်း အမှုထမ်း တို့ကိုညှင်း မန်း နှိပ်စက် ကြေး ငွေအပိုအမိုစား ယူသူဖြစ်၍သဘောမကြိုက်မညီ၊ အကြွပ်အမှုထမ်း တို့သဘောကြိုက်ညီသူအကြွပ် ငရွှေမှိုင်း ကို သွေး သောက်ကြီး အရာခန့်ထား ထမ်း ရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငဝင်း ကို တောင်ဒဝယ်ခုံညင်း ဆိပ်ရွာ သေနတ် သွေး သောက်ကြီး အရာကနှုတ်၊ ငရွှေမှိုင်း ကို တောင်ဒဝယ်ခုံညင်း ဆိပ်ရွာ သေနတ် သွေး သောက်ကြီး ခန့်၊ တောင်ဒဝယ်ဗိုလ် သေနတ်စာရေး သွေး သောက်ကြီး တို့က တောလေး ရွာ သွေး သောက်မှာငကြီး ကိုအမှုထမ်း တို့နှင့်မသင့်မတင့်အစုမငြိမ်မသက်ညှင်း ပမ်း နှိပ်စက်ပြုကျင့်ကြောင်း နှင့်ဆိုင်ရာမြို့ တောင်မြို့စား သေနတ်ဝန်ကြီး ထံရှင်း လင်း ပြောဆိုကြရာအစုအမှုထမ်း တို့ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း တောလေး ရွာမှာငကြီး ကို သွေး သောက်ကြီး အရာကနှုတ်၊ . . . ကို သွေး သောက်ကြီး ခန့်။

(7 March 1859)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပေါင်း လဆန်း ၄ ရက်နေ့နာ: ခစ မြောင်မှူး

မင်း ထင်မင်း ကျော်ရာဇာ တွင်ပြန်)
(မန်း တက်သမိုင်း စာရု)

(မြောင်လှမြို့စီရင်စုဘိုတိုင် ပေါက်ရွာ မှာ ငကြာညို၊ မြောင်ဝိုး ရွာ ပေါက်ပင် တွေ့ရွာ များ မှာ ငကြာဘူး ၊ ကျား တာရွာ တံတား နှစ်သွယ်ရွာ များ မှာ ငရွှေလင်း ၊ စိုင် သေရွာ သပြေရွာ များ မှာ ငဘဲညို၊ ဆူး ပုတ်ကုန်း ရွာကြာ စွယ်ခံ တောရွာ များ မှာ ငရွှေဝိုင်း တို့က မြောင်လှမြို့စီရင်စု ဈေး ရွာ နေအ) သည်အလါလူတို့စာရင်း ဆက်သွင်း ရှိပါသည်၊ မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုးအနှုတ်အယူအနှောက်အရှက် မရှိပါ စေရလက်ရှိကြီး စိုး မြို့ကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြောင်လှမြို့စီရင်စုဘိုတိုင် ပေါက်ရွာ ငကြာညို၊ မြောင်ဝိုး ရွာ ပေါက်ပင် တွေ့ရွာ များ မှာ ငကြာဘူး ၊ ကျား တာရွာ ၊ တံတား နှစ်သွယ်ရွာ များ မှာ ငရွှေလင်း ၊ စိုင်း သေရွာ ၊ သပြေရွာ များ မှာ ငဘဲညို၊ ဆူး ပုတ်ကုန်း ရွာ ၊ ကြာစွယ်ခံ တောရွာ များ မှာ ငရွှေဝိုင်း တို့ကလက်ရှိကြီး စိုး မြို့ကြီး စိုး ထမ်း ရွက် စေ။

ပြည်လုံး အံ့ လှေ တော်စကြီး ငမြိုင်ကပြည်လုံး အံ့ လှေ တော်အမှုထမ်း တို့ကို ပေးချသနား တော်မူသည့်မြစ်သား မြို့စီရင်စုမန်း ကျည်း ကုန်း ရွာရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလါလူတို့ကိုစာရင်း ဆက်သွင်း ရှိပါသည်၊ မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုးအနှုတ်အယူအနှောက်အရှက် မရှိပါ စေရမန်ကျည်း ကုန်း ရွာကိုကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြစ်သာမြို့စီရင်စုမန်း ကျည်း ကုန်း ရွာကိုပြည်လုံး အံ့ လှေ တော်စကြီး ငမြိုင်ကကြီး စိုး ထမ်း ရွက် စေ။

စောလှမြို့စီရင်စုဝင်း ကောင်တန်ပန်ခွာရွာ ခေါင်း ငကြဲဘော်၊ တေစိုး ရွာ ခေါင်း ငလူ၊ မိုင်း တုံငယ်ရွာ ခေါင်း ငပိုင်း ၊ သင်ထုံရွာ ခေါင်း ငတေနောင်တို့ကရွာ ရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလါလူတို့ကိုစာရင်း ဆက်သွင်း ရှိပါသည်၊ မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုးအနှုတ်အယူအနှောက်အရှက် မရှိပါ စေရ၊ ပန်ခွာရွာ၊တေစိုး ရွာ၊ မိုင်း တုံငယ်ရွာ၊ သင်ထုံရွာများ မှာပန်ခွာရွာ ခေါင်း ငကြဲဘော်ကိုကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း စောလှမြို့စီရင်စုပန်ခွာရွာ၊ တေစိုး ရွာ၊ မိုင်တုံငယ်ရွာ၊ သင်ထုံရွာ များ ကိုပန်ခွာရွာ ခေါင်း ငကြဲဘော်က

ကြီး စိုး တမ်း ရွက်စေ။

စောလှမြို့စီရင်စုငင်း ကောင်းဟန်မိုင်း တုံကြီး ရွာ၊ စင်တလင်ရွာ ဒိုင်း ခေါင်း ငတို့တရွာရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလိလူတို့ကိုစာရင်း ဆက်သွင်း ရှိပါသည်၊ မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အခိုအနှုတ်အယူအနှောက်အရှက်မရှိစေရ၊ ကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း စောလှမြို့စီရင်စုမိုင်း တုံကြီး ရွာ၊ စင်တလင်ရွာများ ကိုဝင်း ကောင်ဟန်ဒိုင်း ခေါင်း ငတို့ကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်စေ။

စောလှမြို့စီရင်စုဝင်း ကောင်ဟန်လွန်ကျော်ရွာအဝန်း ငစိုတရွာရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလိလူတို့ကိုစာရင်း ဆက်သွင်း ရှိပါသည်၊ မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အခိုအနှုတ်အယူအနှောက်အရှက်မရှိပါစေရကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း စောလှမြို့စီရင်စုလွန်ကျော်ရွာကိုဝင်း ကောင်ဟန်အဝန်း ငစိုကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်စေ၊

စောလှမြို့စီရင်စုဝင်း ကောင်ဟန်စည်ထွန်ရွာ၊ မြောင်း ဦး ရွာ၊ ရွာသာရွာအဝန်း ငရွှေလုံး ကရွာရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလိလူတို့ကိုစာရင်း ဆက်သွင်း ရှိပါသည်၊ မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် ဘော်တို့ထံအကပ်အခိုအနှုတ်အယူအနှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ ကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း စောလှမြို့စီရင်စုစည်ထွန်ရွာစီရင်စုမြောင်း ဦး ရွာ၊ ရွာသာရွာများ ကိုဝင်း ကောင်ဟန်အဝန်း ငရွှေလုံး ကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်စေ။

စောလှမြို့စီရင်စုဝင်း ကောင်ဟန်သည်လွန်ရွာခေါင်း ငဆိုင်၊ နန်း မော်ရွာခေါင်း ငရွှေရင်း တို့ကရွာရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလိလူတို့ကိုစာရင်း ဆက်သွင်း ရှိပါသည်၊ မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အခိုအနှုတ်အယူအနှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ သည်လွန်ရွာ၊ နန်း မော်ရွာများ မှာရွာခေါင်း ငဆိုင်တို့ကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း စောလှမြို့စီရင်စုသည်လွန်ရွာနန်း မော်ရွာများ ကို

ဝင်း တောင်ဟန်အဝန်း ငဆိုင်း ကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်စေ။

လက်ဝဲဝင်း စာချီရန်ပုံခွင်း ဒိုင်း ခေါင်း နေမျိုး သီရိ ကျော်ထင်ကမြစ်သား မြို့နယ် ခေါင်း စု ပေါ်မောရွာ၊ ပေတောအရှေ့ရွာရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလဲလူတို့ကိုစာရင်း ဆက်သွင်း ရှိပါသည်၊ မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူးတော်မတ် တော်တို့ယံအကပ်အနိုအနှုတ်အယူအနှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ ပေါ်မောရွာ၊ ပေတောအရှေ့ရွာများ ကိုကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြစ်သား မြို့စီရင်စုရန်ပုံခွင်း ဒိုင်း ပေါ်မောရွာ၊ ပေတောအရှေ့ရွာများ မှာလက်ဝဲဝင်း စာချီနေမျိုး သီရိ ကျော်ထင်ကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်စေ။

သာယာကုန်း တောင်ရွာသူကြီး ငဝင်း ၊ ငမြတ်တို့နှင့်လူကြီး တစုတို့ကသာယာကုန်း ရွာရှိအသည်အလဲဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ယံအကပ်အနိုအနှုတ်အယူအနှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ စာရင်း ဆက်သွင်း ရှိသည်အတိုင်း မင်း မှုတော် ပေါ်ထွက်ကျ ရောက်သည်များ ကိုတဝတည်း ငရွှေသီး ကိုကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း သာယာကုန်း တောင်ရွာကိုငရွှေသီး ကသူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက်စေ။

ငရွှေလှိုင်း က ကျောက်သံပတ်မြို့နယ် မြေကျေး ရွာများ ကိုအဘငမှံဆင်မှူး အရာနှင့်လက်ရှိအုပ်ထိန်း စီရင်၍ကန်ကြီး ကန် တော်တွင်ထမ်း ရွက်ရှိ နေသည်အတွင်း သေဆုံး ရှိပါသည်၊ ကျောက်သံပတ်မြို့ကသီး ခြား တွဲပြား စာရင်း ဆက်သွင်း ကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ကြသည့်ရွာသစ်သုံး ရွာ၊ နှမ်း ကြိုရွာများ ပြင် ကျောက်သံပတ်မြို့မ၊ ညောင်ပင်သာရွာ၊ သပြေသာရွာရှိအသည်အလဲဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကိုမင်း မိဘုရားမင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ယံအကပ်အနိုအနှုတ်အယူအနှောက်အရှက်မရှိပါစေရစာရင်း ဆက်သွင်း ရှိသည်အတိုင်း မင်း မှုတော် ပေါ်ထွက်ကျ ရောက်သည်များ ကိုတဝတည်း ဆင်မှူး မြို့သူကြီး အရာနှင့်ကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင် (ချက်အတိုင်း မင်း မှုတော် ပေါ်ထွက်ကျ ရောက်သည်များ ကိုတဝတည်း ငရွှေလှိုင်း ကဆင်မှူး မြို့သူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက်စေ။

(7 March 1859)

(7 March 1859)

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပေါင်းလဆန်း ၄ ရက်နေ့နား ခံစ မြောင်မှူး မင်းထင်မင်း ကျော်ရာဇာတွင်ပြန်)
(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အ
မိန့်တော်ရှိသည်၊ မန္တလေး ရွှေ တောင်အရပ်သည်ရတနာပုံမဟာရာဇဓာနီ
မင်း နေပြည်ကြီး ဖြစ်ထွန်း ၍ခြေ သို့နံမင်း ရွှေ ဦး လက်မွန်တည် ထောင်စံ နေ
တော်မူအံ့စ သောဘုရား ဗျာဒိတ်သိုက်ဓါတ်နိမိတ်တိုက်ဆိုက်လာရှိ ကြောင်း ဘုမိနက်
သံ မြေကြန်လက္ခဏာအရာနိုက်လည်း စက်ဝန်း လက်ရုံး သုံး ထောင့်လှည်း ဦးသဏ္ဌာန်
စ သောအပြစ်မျိုး လွတ်တင်း လှုက် မြေအမြင့်စည်မျက်နှာကဲ့သို့ညီညွှတ်ခြင်း ဒက္ခိဏာဝဋ္ဋ
ဖြစ် သောနွယ်မြက်သစ်ပင် ပေါက် ရောက်ခြင်း ၊ ဘုမိဥတ္တမပထဝီဇယလက္ခဏာနှင့်
ပြည့်စုံသည်ဖြစ်၍ မဟာရာဇဓာနီ ရွှေပြည် တော်ကြီး ထီး နန်း တနက်စိုက် ဆောက်
တည် ထောင်စံ နေ တော်မူသင့် ကြောင်း များ နှင့်ရဟန်း ပညာရှိလူပညာရှိတို့
စာဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း မန္တလေး ရွှေ တောင်အရပ်သို့ထွက်စံ တော်မူပြီး လျှင်
နန်း မြို့ပေါင်နှင့်တကွ ရွှေနန်း တော်ကြီး ကိုတည် ထောင်ဘန်ဆင်း စံ နေ တော်
မူ၍ဇမ္ဗူဒီပါကျွန်း ၏အချက်အချာမဟာရာဇဓာနီ ရွှေမြို့ တော်ကြီး သည်ကပ္ပဋ္ဌိတိ
လေး ပါး ကဲ့သို့သာသနာ ၅၀၀၀ ပတ်လုံး ကမ္ဘာ မြော်ကွန်း တည်ထွန်း စေ (ခြင်း)
ငှာမြို့ တော်ကျုံး တော် စေတီ တော်ပိဋကတ်တိုက် တော်သုဓမ္မာစရပ် တော် ကျောင်း
တော်သိမ် တော်ခုနစ်ဌာနနှင့်တကွမြို့ရိုး မြို့ထိပ်သူရဲ ပြေး သူရဲနိုအရပ်နိမ့်မြင့်
အ တောင်အထွာအသင့်အကြွင်း မြို့ကိုရိယာတံခါး ကြီး တံခါး ငယ်ပြတန် ဆောင်းဓါတ်
တိုင်ကြငန်း တိုင်တုရင်တိုင်ရွက်ကာအနံ့အထား မှစ၍လုပ် ဆောင်ရန်ရှိသည်များ
ကိုသာသနာကျမ်း လောကီ ဗေဒင်ကျမ်း လာရှိသည့်အတိုင်း မြို့၏အင်္ဂါဥပ ဒေသကျန
သေချာ ကောင်း မွန်တင့်တယ် အောင် ရွေး ချယ်စီစစ်၍အတွင်း မြို့ တော်ပြင်မြို့
တော်ကြီး အကျယ်တာဝန်း မြို့ရပ်မြို့ နေမှစ၍ မင်း ကေရာဇ်တို့စံတိုက်ရာဘြိသိတ
ဆသုခစ သောအသင့်အကြွင်း များ နှင့်တကွမြို့ တော်အုတ်မြစ်မှစ၍ ချထား တည်လုပ်
ရာသည့်အခါ နေ့ရက်များ ကိုပညာရှိတို့ကရှိနိုး သံ တော်ဦး တင်သည်၊ သာသနာပြု
ဆရာ တော်ကလည်း ပညာရှိတို့တင်ချက်အတိုင်း မြို့နန်း ဘန်ဆင်း တည် ထောင်မည့်
အရာနိုက် အောင် မြေ အောင်ရပ်ဖြစ်၍ ဗလစကြာမင်း စ သောမင်း ကောင်း
မင်း မြတ်တို့စံ နေရာဘုမိဘာဂစတုသမ္ဗုတ်အရပ်ဖြစ် ကြောင်း ဥတ္တမမြို့တည် ထောင်

ဘန်ဆင်း သောအခါကောင်း မြတ်သော နက္ခတ်မင်္ဂလာ နေ့ကိုမလွန်စေရ၊ ညည့်
အခါမီး ရှူးထွန်း လင်း လျက်ဘန်ဆင်း တည် ထောင် ကြောင်း မြေကြန်လက္ခဏာ
သစ်ပင်အ ပေါက်အရောက်စသည်ဖြင့် ရွေး ချယ်၍မြို့နန်း တည် ထောင်ဘန်ဆင်း
ခြင်း သည်သာသနာ တော်ကျမ်း လောကီကျမ်း နှစ်ရပ်ညီညွတ်နှီး နှောကြသည်
ဖြစ်၍တည်ထား ပြုစု တော်မူ သော ရွှေပြည်ကြီး သည်အမျိုး လေး ပါး တို့ဖြင့်ပွင့်
လင်း စည်ပင်လျက်မဇ္ဈိမလာပြည်ကပ္ပိလဝတ်ပြည်ကြီး တို့ကဲ့သို့အခွန့်ရှည်စွာတည်ထွန်း
23 May 1859
မည့်အကြောင်း နှင့်စာဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း သက္ကရာဇ် ၁၂၂၁ ခုကဆုန်လပြည့်
ကျော်၇ရက် နေ့အတွင်း မြို့တော်ပြင်မြို့တော်ကြီး မှစ၍ကျုံး တော်စေတီ တော်ပိ
ဋကတ်တိုက် တော်သုဓမ္မာ စရပ်တော် ကျောင်း တော်သိမ် တော်များ ကိုအခါတော်
နှင့်တပြိုင်နက်စ၍တည်ထား လုပ် ဆောင် စေ၊ ရွှေမြို့ တော်တံခါး ပြအလုပ်အ ဆောင်
များ မှာ ဓါတ်တံခါး ၄၊ ထောင့်ပြကြီး ၄ များ ကိုဘုံခုနစ်ဆင့်ပြသာဒ်၊ မိတ်တခါး ၀၊
ပြငယ် ၃၂ များ ကိုဘုံငါး ဆင့်ပြသာဒ်လုပ် ဆောင် စေ၊ ရွှေ ဘုရား အ လောင်း
မင်း ကောင်း မင်း မြတ်တို့မြို့နန်း တည် ထောင်ဘန်ဆင်း သောအခါတာဝတိံသာ
နတ်ပြည်တိုင် အောင် ကြော် စောထင်ရှား လျက်သကြား နတ်မင်း ဝိသုကံနတ်သား
တို့ကိုအစပြု၍ နတ်ပြည်အလုံး ကျော် စောထင်ရှား သဖြင့်နတ်တို့နှင့်တိုင်ပင်ပြီး လျှင်
မြို့နန်း တည် ထောင်ဘန်ဆင်း သည်မည် ကြောင်း မြို့နန်း ဘန်ဆင်း တည် ထောင်
ရာ ရဟန်း သင်္ဃာတို့အား ပေး လှူပူ ဇော်၍အလှူ၏အဘိုးကိုနတ်တို့အား အမျှပေး
ဝေခြင်း အပရိဟာနိယတရား နှင့်အညီပါလိနတ်စာတို့ဖြင့်ပူ ဇော်ပသခြင်း တို့
ကိုပြုသင့် ကြောင်း များ နှင့်သာသနာပြုဆရာ တော်သွင်း ချက်တွင်ပါသည့်အတိုင်း
မြို့တော်တည်လုပ်သည့်အခမ်း အနား တွင်ရဟန်း သင်္ဃာ တော်တို့အား လှူဒါန်း ပူ
ဇော်၍သကြား စတု လောကပါလာသာသနာ တော် စောင့်သမာဒေဝနတ်စ သော
တင်ကြား ပသမြဲနတ်တို့ကိုလည်း ရွှေ အစဉ်ထုံး စံရှိသည်နှင့်အညီတင်ကြား ပသပူ
ဇော် စေ။

27 April 1859
သက္ကရာဇ် ၁၂၂၁ ခုတန်ခူး လပြည့် ကျော် ၁၀ ရက် နေ့နား ၆ ပြေ့ကြီး မှူး
မင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။

(မှိုး ကြည့်၊ ပု၊ ၆၂၁)

(14 August 1859)

မင်းခင်းမြို့စီရင်စုတရားမြို့သူကြီး မြို့အစီရင်မြို့စာရေးတို့၊ မင်းခင်းလေး
1859
မြို့က (သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၁ ခုနှစ်ဆက်သွင်း ရန်မင်းခင်း မြို့သူကြီး ငယ်ခုနစ်
တို့ခံဝန်ချက်စပါး တော် ၃၂၀၀ဝ်အနက်တရား မြို့ကခွဲစုကျစပါး တော် ၃၉၁ဝ်
၄်တွင်ဝန်စာရေး စား စပါး ၂၂ဝ်နှုတ်သည့်ပြင်ကျန်စပါး ၃၆၉ဝ်၄်ကို ရွှေပြည်
မှန်ကင်းအစုအမှုထမ်းတို့ကကရား မြို့မှာတင်ဆောင်ယူစေတုန်း တော်အလွန်
ကြီးမြတ်တော်မူလှသောဘုရား သီတော်အိမ်ရှေ့မင်းအမိန့်တော်ကိုဦးထိပ်ရွက်
1859
ရသည်ဖြစ်သည်၊ တရား မြို့က (သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၁ ခုနှစ်ခွဲစုကျဆက်သင့်စပါး တော်
၃၉၁ဝ်၄်အနက်ဝန်စာ ရေး စား စပါး ၂၂ဝ်ကိုနှုတ်၍ကျန်စပါး ၃၆၉ဝ်၄်ကို
ရွှေပြည်မှန်ကင်းအစုအမှုထမ်း သွေး သောက်ကြီး တို့ကတရား မြို့ဆိပ်ကမ်းတွင်
တင်ဆောင်ယူလာစေသည်၊ စာရင်း မှတ်သား၍ ပေးအပ်ရမည်။

(14 August 1859)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၂၁ ခု ဝါခေါင်လပြည့်ကျော် ၁ ရက်နေ့)

(မော်လိုက်သန့်စင်)

(တရား မြို့)အစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး တို့၊ ဒန်း ပတ်မြို့အဝင်ဟဲ လှော်ရွာ
10 June 1859
နေသောညို၊ ငအောင်ပန်း ၊ ငခန်း ဆိုင်တို့က (သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၁ ခုနယုန်
လဆန်း ၁၀ရက် နေ့ဟဲ လှော်ရွာ စီရင်စုဈွန်း ကြီး တောအရပ်တွင်ရတနာဆင်
ဖြူတော် ပေါ်ရှိ ကြောင်း ပြောဆို၍သနား တော်မြတ်ခံရသည့်ဆင် တော်များ
နှင့်စည်း ကြပ် ထောက်လှမ်း စေရာသလ္လာဝတီမြစ်အ ရှေ့ဘက်ကျိုဝန်ဝန်စုပြစ်
စည်ခုနစ်ရွာနယ် မြေ ကောအင် တောအရပ်တွင်ရ သောဆင်ဖြူတော်အရပ်၄
ကျော်အစွယ်ပြင် ပေါ် ဝိခန့် တွေ့မြင်သည်ကိုဆင်ဝန်ဆင် တော်များ နှင့်စည်း ကြပ်
ထောက်လှမ်း ၍ (ကြော့ဘမ်း ကြရာ)ဆင်ဖြူတော်အစွယ်နှင့်ဆင်ဝန်ဆင် တော်
စာ ကောက်တွဝ်ထိနိုက်စူး ရှ သော ကြောင့်ဘဲကူအဝန်လှဲပြား ထွက်သွား ရှိသည်
ဖြစ်၍ မထွက်မလွှတ် စေရဆင်ဖြူတော် ဝင် ရောက်ရာ မည်သည့်မြို့ ကျေး ရွာ မဆိုအ
တား အဆီး မရှိပါစေရလူလက်နက်အများ ဆင့်ဆိုစည်း ကြပ် ကြော့ဘမ်း ဆက်သပါ
ရမည့်အ ကြောင်း နှင့် သောင်း သွပ် စော်ဘွား တင်ချက်ပါရတနာဆင်ဖြူတော်
ကိုမည်သည့်မြို့ ကျေး ရွာ မဆိုအတား အဆီး အပြစ်အခတ်မရှိ စေနှင့် သောင်း သွပ်
စော်ဘွား ကရမိ အောင် ကြော့ဘမ်း ဆက်သွင်း ဒစအမိန့် တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်
တက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း အတား အဆီး မရှိ သောင်း သွပ် စော်ဘွား ကရမိ
အောင် ကြော့ဘမ်း ဆက်သ စေဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သောဘုရား
ညီ တော်အိမ် ရှေ့မင်း အမိန့် တော်ကိုဦး ထိပ်ရွက်ရသည်ဖြစ်သည်၊ သောင်း သွပ်
စော်ဘွား တင်ချက်ပါရတနာဆင်ဖြူတော်ကိုကရား မြို့စီရင်စုနယ် မြေ ကျေး ရွာ
များ သို့ဝင် ရောက် တွေ့ရှိလျှင်အတား အဆီး အပြစ်အခတ်မရှိရာဇဝတ် တော် ရေး
ကင်း လွတ်လုံခြုံ အောင် စောင့်ထိန်း စေပြီး လျှင် သောင်း သွပ် စော်ဘွား က ကြော့
ဘမ်း ဆက်သ စေရ မည်။

14 August 1859
(သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၁ ခု ဝါခေါင်လပြည့် ကျော် ၁ရက် နေ့ ဝန်မင်း များ စာ။
(မောင်လိုက်သန့်စင်)

ဘေး တော်ဘုရား သား တော် ညောင်အုပ်မင်း သား အနောပဆုတ် ပေါက်၍ ကံ တော်ကုန်သည်ကို မင်း သား ကြီး တို့ကံကုန် ရာသဂြိုဟ်သည့်နည်း အခန်း အနား နှင့်သဂြိုဟ် စေ။

14 September 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၂ ခု တော်သလင်း လပြည့်ကျော် ၁၅ ရက် နေ့ပွင့်ပြန်။

(မကွေး လှစါစု)

တလုတ်မြို့စီရင်စု ကြေ့ာ့စည်ရွာကသွင်း သင့်အခွဲအခွန်ဘိုး ငွေအနက်ပုဏ္ဏား ပညာဒွိ သီရိပဏ္ဍိတမဟာဓမ္မရာဇဂုရု၊ မဟာသီရိပဏ္ဍိတရာဇဂုရုတို့ကိုတနှစ်လျှင် ငွေ၃ဝိ စီသနား တော်ခံစေ။

17 October 1859

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၁ခုသတင်း ကျွတ်လပြည့်ကျော် ၆ရက်နေ့နား ခံမင်းထင်ရာဇသီတသူတွင်ပြန်။

(အောင်ကြိမ်း စါစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအရှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အရှင်ဘဝရှင်မင်း တရားကြီး ဘုရားအမိန့်တော်ရှိသည်၊ ယောမြို့စား ကိုအတွင်း ဝန်ခန့်တော်မူသည်၊ သို့ခန့်တော်မူကြောင်းလည်း ယောမြို့စား သည် ကျေးဇူး သစ္စာ တော်နှစ်ပါး ကို စောင့်သိ၍ သေစွာအမှုဆောင်ကို ဖြောင့်ဖြောင့်ရိုး ရိုး ကြိုး စား အား ထုတ်ထမ်း ရွက် သော ကြောင့်အမည် နေရာအဆောင်အရွက်အထိုက်အလိုက်သနား ပြုစု တော်မူသည့်အတိုင်း အမှုတော်ကိုမ သွေမဖီကြိုး စား အား ထုတ်စိတ်ပါကိုယ်ပါထမ်း ရွက်စီရင်ရသည်၊ စီရင်ခင်း စီရင်ဘွယ်အလုံးစုံကိုလည်း ကျွမ်း သိနား လည်သူအထူး သဖြင့်ယုံမှတ်သနား တော်မူသည့်ကျွန်တော်မျိုးဖြစ်သော ကြောင့်အတွင်း ဝန်ခန့် တော်မူသည်၊ အတွင်း ဝန်ဆိုသည့်အရာသည်ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်တို့တွင်အတွင်း တော်စီရင်ဘွယ်စီရင်ခင်း မှစ၍ပြည်ရေး ရွာမှုအလုံး စုံကိုကန်တွင် ပြေလည် အောင် လျှောက်ထား ပြန်ဆိုစီရင်ရသူဖြစ်သည်၊ ဓမ္မဝတ်ရာဇဝတ် လောကဝတ်အ ကြောင်း သုံး ပါး ကိုကျွမ်း သိနား လည်သည်နှင့်အညီ ရှေးအတွင်း ဝန်တို့စီရင်ခန့်ထား သည့် ရွှေနန်း ရိုး ထုံး စံကို ထောက်၍ခန့်ထား စီရင်။

18 October 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၁ ခုသီတင်း ကျွတ်လပြည့် ကျော်၇ရက် နေ့တွင်ပြန်။

(မကွေးလှ ဓါစု)

ဘုန်းတော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအရှင်ဆဋ္ဌန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရားကြီး ဘုရား အ
မိန့်တော်ရှိသည်၊ တမ္ပာတည်ဦး တာလကငါတို့ဘုရား အလောင်း တော်မဟာသ
မတမင်း အား ဇမ္ဗူ(ဒိပ်)ကျွန်း သူလူအပေါင်း တို့ဆက်ဘို့တဘို့ဆယ်နိုင်တနိုင် ပေး
ဆက်ပါမည်အညီအညွတ် လျှောက်ထား ကြ၍ ခရုသင်း သုံး လုံး ဖြင့်အဘိသိက်သွန်း လောင်း
ကုန်သဖြင့်မင်း အဖြစ်ယူ ကြောင်း ကိုကျမ်း ဂန်လာရှိသည့်အတိုင်း တိုင်း နေပြည်သူ
လူအပေါင်း တို့တဆယ်ဘို့တဘို့ဆယ်နိုင်တနိုင်အခွန် ပေးဆက်သည်ကိုခံယူခြင်းသည်ဘုမိပါလ
ဖြစ်သော်ဧတေရဂ်ဇ် မင်းမြတ်တို့ကျင့် ဆောင်မြဲရာဇဓမ္မသင်္ဂဟတရား မူလအမြစ်ဖြစ်သည်
ကို ထောက် တော်မူ၍ ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်သည် ရှေး ဘုရား အလောင်း
တော်မင်း ကောင်း မင်း မြတ်တို့ထဲ့သို့တရား နှင့်အညီတိုင်း ပြည်နိုင်ငံအလုံး ကို
သိမ်း မြန်း စိုး အုပ် တော်မူသည့်သာသနာ့ဒါယကာ မဟာဓမ္မရာဇ်မင်း မြတ်ဖြစ်
တော်မူသည့်အတိုင်း နိုင်ငံ တော်အတွင်း အရပ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာ များ ကဆက်သွင်း
သည့်အခွန်ဘဏ္ဍာ တော်များ မှာ ရှေး ပေး ဆက်ရိုး ထုံး စံအတိုင်း ဆယ်ဘို့တဘို့ဆယ်
နိုင်တနိုင်သာအဆက်အသခံ တော်မူလိုး ညီသမာဆန္ဒရှိ တော်မူသည်၊ နောက်နှစ်
ကာလရှည်ကြာ၍ဆယ်ဘို့တဘို့ဆယ်နိုင်တနိုင်မကျပိုမိုတိုး ပွါး ၍ဆက်သကြသည်များ ကို
ရွှေနှလုံး တော်မြတ်နှစ်သက် တော်မမူ၊ ထုံး စံရှိသည့်အရာလည်း တရား နှင့်အ
ညီအစဉ်အဆက်လာသည့်ထုံး စံကိုသာလိုက်နာကျင့် ဆောင်မှုယခုပစ္စုပ္ပန်သံသရာအ
ကျိုး နှစ်ပါး ပွါး များ ၍ပြည်သူသတ္တဝါအပေါင်း တို့ချမ်း သာခြင်း အ ကြောင်း ဖြစ်
သည်ကို ထောက် တော်မူ၍ နိုင်ငံ တော်အတွင်း အရပ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာ များ မှာ မြေ
ရေအဆီအခွန်ဆိပ်တည်ပွဲဘင်း ကူး တို့မြို့ရွာအခွန်ကွမ်း ဘိုး မှစ၍ ကောက်ခံမြဲရှိ
သည်များ ကိုဆယ်ဘို့တဘို့ဆယ်နိုင်တနိုင်ကျသာ ကောက်ခံဆက်သွင်း စေ၊ အပိုအမို
ကောက်ရိုး ကောက်စဉ်ရှိသည်ဆို၍ မကောက်မခံမဆက်မသွင်း စေနှင့်၊ ဆယ်ဘို့
တဘို့ဆယ်နိုင်တနိုင်သင့်ပြင် ရွှေလက်ငင် တော်မှာ ပိုမို ကောက်ခံရှိလျှင်ကုန်စင် အောင်
သိမ်း ၍နိုင်နင်း အောင်မြစ်၊ ဝန်တို့မှာဆင့်၊ ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ် ကျေး
ဇူး သစ္စာ တော်မြတ်ရှိသည့်အတိုင်း အခွန်ဘဏ္ဍာ တော် ကောက်ခံဆက်သွင်း ရန်ရှိ
သည်များ ကို ရှေး တမ္ပာတည်ဦး မဟာသမတမင်း မှစ၍မင်း ကောင်း မင်း

မြှတ်တို့ခံယူသည့်ထုံး စံနှင့်မှန်ကန်ညီညွတ်၍ဆက်သွင်း ရိုး ဥပဒေကျနအောင်ဆင့် ဆိုစီရင် ကောက်ခံ၊ ဆက်သွင်း ရန်စာရင်း ကိုလည်းရုံတား ရွှ်ဆင့်၊ မြို့ဝန်စစ် ကဲမြို့ရွာသူကြီး ရာဇဝတ်အအုပ်အထိန်း ခန့်ထား သူတို့သည်မြို့ ကျေး ရွာ နေလူတို့ မှာ ရာဇဝတ်အပြစ်အ လျောက် သေပြစ် သေဒဏ်ထိုက်သူတို့ကိုသာအသက်ဆုံး ရှုံး အောင် စီရင်သင့်သည်ကိုရာဇဝတ်အ လေး အ ပေါ့ကိုမ ထောက်သတ်ဖြတ်လိုလျှင် သေပြစ် သေ ဒဏ်ရာဇဝတ်မှုဖြစ် အောင်အစစ်ခံ ချက်ပြုလုပ်၍ စိတ်အလိုရှိရာ စီရင်ကြ ကြောင်း များ နှင့် ရွှေနား တော်မြှတ်ကြား သိ တော်မူရသည်၊ သူခိုး ထား ပြမှစ၍ သေ ပြစ် သေဒဏ်ထိုက်သူတို့ကိုအ လျောက်အသက်ဆုံး ရှုံး အောင်မစီရင်ကြစေနှင့်၊ သေ ပြစ် သေဒဏ်ရှိသူတို့ကိုဘမ်း ဆီး ရမိလျှင်ဘမ်း ဆီး ရမိသူတို့စာရင်း နှင့်စစ်မေး ထွက်ဆိုချက်များ ကို ရွှေလွှတ် တော်ကို လျှောက်ထား စေ၊ လက် ရောက်နှုတ်လွှန်အိမ် မှုမှစ၍တရား တ ဘောင်ဖြစ်ပွါး ကြသည်များ မှာမြို့ဝန်မြို့အုပ်သူကြီး ကလဲတို့ ရှေ့ ရွှေလက်ထက် တော်ထုတ်ပြန် တော်မူသည့်အမိန့် တော်တမ်း အတိုင်း သာ ကြေး ငွေ မ တောင်း မခံမစား မယူ၊ ပိုမို တောင်း ခံစား ယူကြ ကြောင်း များ နှင့် ရွှေ နား တော်မြှတ်ကြား သိ တော်မူသည်၊ အပိုအမိုမ တောင်း မခံမစား မယူ စေ နှင့်၊ လက် ရောက်နှုတ်လွှန်မှုအိမ်မှုများ မှာ လျော် ကြေး ၁။ လျှင် ၁ဝိသာစား ယူကြ စေ၊ လင်ကွာ မယား ကွာအမှုမှာ လျော် ကြေး မထွက်သည်ကိုခွဲ ဝေပေးသည့်ဥစ္စာ ကိုအစွဲပြု၍ဆယ်ခိုင်စား မယူ စေနှင့်၊ အမိန့် တော်တမ်း အတိုင်း ဥာဏ်ပူ ဇော် ရေး လုပ်တွက်ကိုသာ စား ယူ စေ၊ အမွေမှုမှာမြို့ရွာအစိုး ရတို့စီရင်၍ပြီး ပြတ် သည့်အမှုကိုသာ ခိုင်စား ယူ စေ၊ အမွေစား သား ချင်း တို့အ လျောက်ခွဲ ဝေပြီး ပြတ်သည့်အမှုစုံရာတို့စီရင်ပြီး ပြတ်သည့်အမှုများ မှာ ခိုင်စား ဆို၍ မ တောင်း မယူ စေနှင့်၊ ဆိုင်ရာမြို့ဝန်သူကြီး တလဲတို့ထံ စွဲဆိုစီရင်သည့် နောက်သား ချင်း တို့ ဖြစ်စေ စုံရာလူဖြစ် စေစီရင်ပြီး ပြတ်သည့်အမှုများ မှာ ခိုင်စား တဝက်ကိုသာ စား ယူ စေ၊ လယ်ယာ မြေ ရောင်း ဝယ်မှုများ မှာလည်း မြေတိုင်သူကြီး တို့ကအ ဘိုး ၁။ လျှင် ၅ကျသာယူ စေ၊ ပိုမို၍မ တောင်း မယူ စေနှင့်၊ ကြွေး မြီ တောင်း ခံ မှုများ မှာလည်း မြီစား မ ဖြောင့်ကွယ်ကန်၍ စီရင်ချက်ဖြတ်စာနှင့်ပြီး ပြတ်ရလျှင် မြီစား ကသာ ခိုင်စား ပေး ဆောင် စေ၊ မြီရှင်မှာ မ တောင်း မယူ စေနှင့်၊

မြို့စား မကွယ်မ ဖြောင့်အမှန်ထွက်ဆိုလျှင် တောင်း ခံရသည့်အမှုများ မှာနိုင် စား မတောင်း မယူ စေနှင့်၊ ရေး လုပ်ထွက်ကိုသာအမိန့် တော်တမ်း အတိုင်း တောင်း ခံစား ယူစေ၊ အမိန့်တော်ကိုမတည်ပိုမိုစား ယူလျှင်စား ယူသူတို့ကို ရာဇဒဏ်စီရင်။

10 May 1860

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၂ ခုကဆုန်လပြည့်ကျော် ၆ ရက် နေ့နံနက်ညီလာခံအစဲ့လွှတ်တွင်နားခံ ပြောကြီး မှူး မင်း လှမင်း ကျော်တွင်ပြန်။

(အုပ်ချုပ်ပုံ၊ စ၊ ပိုဒ် ၅၁၃ (ရ)၊ စာ ၂၆၀-၁၊ ရေစကြိုခံ တော်ဖြတ်ထုံး၊ ၁၉၇၃၊ စာ ၇၉-၈၀၊ မှန်တိုင်ပင်စာပုံ၊ မြိုးကြည်၊ ပုံ၊ ၃၇၉၊ ကုန်း၊ တ၊ ၁၉၆၇၊ စာ ၂၉၄-၂၉၅)

4 February 1861

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၂ ခုတပို့တွဲလပြည့်ကျော် ၁၀ ရက် နေ့ဘထွေး တော်မင်း တုန်းမင်းသား မဟာသီရိသုဓမ္မရာဇာကံတော်ကုန်သည့်အခမ်း အနားမှာဘကြီးတော်ဘုရားလက်ထက်ညီတော် ကောင်ငှမင်း ကံကုန်ရာသဂြိုဟ်သည့်နည်း ဝင်း တော်အတွင်း သဂြိုဟ် တော်မူမည်၊ အခမ်း အနား ခန့်ထား စီရင်ရန်ရှိသည်များ ကိုပြီး ပြေအောင်စီရင်စေ။

4 February 1861

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၂ ခုတပို့တွဲလပြည့်ကျော် ၁၀ ရက် နေ့တွင်ပြန်။

7 February 1861

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၂ ခုတပို့တွဲလပြည့်ကျော် ၁၃ ရက် နေ့ ရှေ့သုံး တပ် နောက်သုံး တပ် ဝင်း တော်အခင်း အကျင်း နှင့်ပလါဝေါ တော်စီး တော်မူ၍ဘုန်း တော်ကြီး လှသောဘုရား ထွက် တော်မူပြီး လျှင်သဂြိုဟ် တော်မူသည်၊ အရိုး ကိုမင်း တုန်း မင်းသား အထိန်း မြေး ၄ ပေါက်ကို ကောက် စေသည်။

(မထွေး လှစါစု)

ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရား ၊ အနောက်အိမ်တော်၊ ပုခန်းမင်း ၊ ပင်းတလဲမင်း ၊
မြဝတီမင်းတို့ကဆက်နွယ်သည့်မင်းလှမင်းတင်၊ ငမှဲ၊ ငပွင့်၊ ငထွန်း ၊ ငဝ၊ င
အို၊ ငအုံ၊ ငချို၊ ငဘိုမြတ်၊ ငဘိုတင်၊ ငပု၊ ငရွက်၊ ငပေ၊ ငအောင်သာ၊ ငရွှေ
သီး ၊ ငအိုး ၊ ငဘိုးမောင်၊ ငဘော၊ ငပြေ၊ ငနိုပ်၊ ငချက်၊ ငမှန်၊ ငဖြစ်၊ င
ကုလားဖြူ၊ ငကံ၊ ငလူကလေး ၊ ငကြီး ၊ ငကွေး ၊ ငထွန်း ၊ ငကြွယ်၊ ငလပ်၊ င
တေမောင်၊ ငတုတ်၊ ငဘိုးမောင်၊ ငတာ၊ ငစော၊ ငအိ၊ ငဘောပုတို့အရည်
တူလူ၃၈ ကိုမင်းလှမင်းတင်ကို သွေးသောက်ကြီးခန့်၍ ၄၀ တော်မင်းလှမင်း
တင်မဟာသွေးသောက်ဘွဲ့၊ အသက်နေ့နံသားမယားဦးရေစာရင်းကျယ်ကို
သွင်း ၊ ဘေးတော်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်းသခင်မင်းတရားကြီးဘုရားနန်းမတော်၊
ညီတော်ဦးရွှေရ၊ ယောက်ဘတော်မဝ်းရဲကျော်စွာ၊ ခယ်မတော်မယ်နှိုင်းစံ၊
နှမတော်မယ်မင်းတို့ကဆက်နွယ်သည့်မင်းလှငယ်၊ ငလူနီ၊ ငဘဲကြီး ၊ ငရွှေအိုး ၊
ငတုပ်၊ ငဂိုး ၊ ငဘို၊ ငရွှေညို၊ ငပါတူ၊ ငခြဲ၊ ငနို၊ ငချို၊ ငစို၊ ငအပ်၊ ငရွှေသီး ၊
ငဘိုးမောင်၊ ငလူ၊ ငရွှေဦး ၊ ငတေလေး ၊ ငဘိုအုံ၊ ငကွန်း ၊ ငဘ၊ ငရွှေလူ၊
ငဘိုးအို၊ ငချစ်လူ၊ ငပု၊ ငရွှေကြီး ၊ ငရွှေအိ၊ ငဘိုခင်၊ ငဘူးတို့အရည်တူလူ၃၀
ကိုမင်းလှငယ်ကို သွေးသောက်ကြီးခန့်၍ ၄၀ တော်မင်းလှငယ်မဟာသွေးသောက်
ဘွဲ့၊ အသက်နေ့နံသားမယားဦးရေစာရင်းကျယ်ကိုလည်းသွင်း ၊ သတိုးသခ်သူ
ကဆက်နွယ်သည့်ငတုလား ၊ ငမြိုင်၊ ငညွှာ၊ ငသဲ၊ ငနိုင်၊ ငဧ၊ ငကြီး ၊ ငလှိုင်း ၊
ငသိုင်း ၊ ငဘိုးမောင်၊ ငဝိုင်း ၊ ငရွှေအိုင်၊ ငရော၊ ငရွှေညွှန်း ၊ ငမျှင်၊
ငနှင်း ၊ ငပုံတို့အရည်တူလူ၁၇တို့ငကုလားကို သွေးသောက်ကြီးခန့်၍ ၄၀ တော်
ငကုလားမဟာသွေးသောက်ဘွဲ့၊ အသက်နေ့နံသားမယားဦးရေစာရင်း
ကျယ်ကိုလည်းသွင်း ၊ သတိုးသခ်သူကဆက်နွယ်သည့်မင်းရဲကျော်ခေါင်၊ ငကုလား ၊
ငဘဲ၊ ငပုံ၊ ငဘိုးဦး ၊ ငဘိုးမြ၊ ငဝို၊ ငကြီးအို၊ ငအို၊ ငဝို၊ ငဘော်၊ ငလူကြီး ၊
ငလွှား ၊ ငတာ၊ ငဗိန်၊ ငမြင်၊ ငဘောပု၊ ငစံထွန်း ၊ ငသဲ၊ ငကလေး ၊ ငဘိုး
မောင်၊ ငလွှာတို့အရည်တူလူ၂၂ ကိုမင်းရဲကျော်ခေါင်ကို သွေးသောက်ကြီးခန့်၍
၄၀ တော်မင်းရဲကျော်ခေါင်မဟာသွေးသောက်ဘွဲ့၊ အသက်နေ့နံသားမယား
ဦးရေစာရင်းကျယ်ကိုလည်းသွင်း ၊ နှမတော်မယ်ဝင်း ၊ ဘထွေးမင်းညီသူ၊

ခယ်မ တော်မယ်စီ၊ သမီး မယ်လွှမ်း စတို့ကဆက်နွယ်သည့်မင်း တင်မင်း ကျော်၊
ငကြီး ၊ ငနိုင်၊ ငစ၊ ငညို၊ ငမိတ်၊ ငမောက်၊ ငလူကလေး ၊ ငဘိုကြီး ၊ ငသိမ်း ၊
ငဘိုး မောက်၊ ငကြီး ၊ ငဘိုး ကြီး ၊ ငရိ၊ ငဆို၊ ငကလေး ၊ ငကျယ်၊ ငဆန်း ၊ င
ကြီး ၊ ငရွှေညှင်း ၊ ငညွှန့်၊ ငကြာဘုး ၊ ငကြာဘွင့်၊ ငစိန်၊ ငလူညို၊ ငလု၊ င
ဘိုး ထယ်၊ ငဘိုဦး တို့အရည်တူလူ ၂၈ ကိုမင်း ထင်မင်း ကျော် သွေး သောက်ကြီး
ခန့်၍ မဟာ ၄၀ တော်မင်း ထင်မင်း ကျော်မဟာ သွေး သောက်ဘွဲ့၊ အသက် နေ့နံ
သား မယား ဦး ရေ စာရင်း ကျယ်ကိုလည်း သွင်း ၊ ဘကြီး တော်မင်း ညိုထင်၊
သား မင်း ကျော် ရွှေထီး ကဆက်နွယ်သည့် ငိုမင်း ၊ ငလပ်၊ ငသန့်၊ ငဘိုဦး ၊
င အေး ၊ ငမြ၊ ငကြီး ၊ ငလပ်၊ ငထွန်း ၊ ငဘိုကြီး ၊ ငတုပ်၊ ငသာစည်၊ ငဘို
မင်း ၊ ငဘိုး သိမ်း ၊ င သော်တာ၊ ငလွန်း ၊ ငဘိုကာ၊ ငညွာ၊ ငစ၊ ငဘတို့
အရည်တူလူ ၂၀ ကို ငဘိုး မင်း သွေး သောက်ကြီး ခန့်၍ ၄၀ တော်ငဘိုး မင်း မဟာ
သွေး သောက်ဘွဲ့၊ အသက် နေ့နံသား မယား ဦး ရေ စာရင်း ကျယ်ကိုလည်း သွင်း ၊
ဘား တော်မင်း တရား မြောက်နန်း တော်ကဆက်နွယ်သည့် နေမျိုး နန္ဒ ကျော်ထင်၊
ငညွှန့်၊ ငဘဲ၊ ငမြစ်၊ ငရွှေဆွဲ၊ ငစာဦး ၊ င အေး ၊ ငနို၊ ငလပ်၊ ငအို၊ ငချို၊
ငဘို၊ ငမိုး ၊ ငစ၊ ငဘို၊ ငနှံ၊ ငဘိုး မင်း ၊ ငစ၊ ငနံ၊ ငပုလေး ၊ ငတင်၊ င
စံလှတို့အရည်တူလူ ၂၂ ကို နေမျိုး နန္ဒ ကျော်ထင်ကို သွေး သောက်ကြီး ခန့်၍ ၄၀ တော်
နေမျိုး နန္ဒ ကျော်ထင်မဟာ သွေး သောက်ဘွဲ့၊ အသက် နေ့နံသား မယား ဦး ရေ
စာရင်း ကျယ်ကိုလည်း သွင်း ။

5 March 1861

(သတ္တရာဇ်) ၁၂၂၂ ခုတ ပေါင်း လပြည့် ကျော် ၁၀ ရက် နေ့နံား ခံမင်း လှ
သိရိ ကျော်တင်ထွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်စါစု)

6 April 1861

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၂ ခု နှောင်းတန်ခူး လပြည့်ကျော် ၁၂ ရက် နေ့ လမိုင်း ဝန်ယည်ပုံ လှေအုပ်မင်း လှမင်း ကျော်သီဟိုကို (ငစဉ့်ကူး မြို့ဝန်ခန့်ရာတွင်)လည်း (အထက်မြို့ဝန်ခန့်ပြန်တမ်း နည်း)ပြန်သည်။

(မှိုး ကြည့်၊ ပု၊ ၆၁၀)

(I3 April I86I)

ဝန်ကြီးတို့ပြည့်စုံရန်ဥပဒေဘုရား*

၁။ အဂတိ လေးပါး၊တန်ဆိုးသုံးပါးသို့မလိုက်မူ၍အမှုခပ်သိမ်းကိုစီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်း။

၂။ အမှုခပ်သိမ်းကိုဆုံးဖြတ်နိုင်သောဝိနိစ္ဆယပညာနှင့်ပြည့်စုံခြင်း။

၃။ ကြီးသည် အမှုကို ငယ်အောင် ငယ်သည်အမှုကို ပလပ်ပြေငြိမ်းအောင် မချဲ့မထွင် အလျင်အမြန် ဆုံးဖြတ်စီရင်ခြင်း။

၄။ အသျှင်မင်းကေရာဇ်အကျိုးစီးပွါး၊ပြည်သူသတ္တဝါတို့အကျိုးစီးပွါး၊ သာသနာတော်အကျိုးစီးပွါးဖြစ်ထွန်းရာသည်ကိုမပြတ်မလပ်မေးမြန်းတိုင်ပင်ဆင်ခြင်ကြံစည်လေ့ရှိခြင်း။

၅။ နေပြည်တော်မှစ၍နိုင်ငံတော်အတွင်းအနီးအဝေးမြို့ကျေးရွာများကို မပြတ်မလပ်လူစေလွှတ်ထောက်လှမ်း၍မြို့ကျေးရွာမှုကိုကြားသိထင်မြင်အောင်ပြုလေ့ရှိခြင်း။

၆။ မြို့ရေးရွာမှုမင်တော်မသင့်သည်ကိုကြားသိလျှင်၊ဆောဆောလျင်လျင်နိုင်နင်းအောင်နှိပ်ကွပ်ဆင့်ဆိုခြင်း။

၇။ နိုင်ငံတော်အတွင်းအရံမြို့ရွာနှင့်တကွ အကျဉ်းအကျယ်နယ်ပယ်စခန်းလမ်းပေါက် လမ်းဝများကို ကျွမ်းသိလိမ္မာခြင်း။

၈။ နိုင်ငံတော်အတွင်းသိမ်းခံမြဲအခွန်အထုတ်အသစ်တိုးပွါးရန် အခွန်အတုတ်များကို မကြွင်းမကျန်မလစ်မလပ်စေရအောင်မပြတ်ကြံစည်လေ့ရှိခြင်း။

၉။ ဘဏ္ဍာတော်အရာတော်နှင့်စပ်သည်များကို မပျောက်မပျက် အတိမ်အမြုပ်မရှိစေရ၊ ကိုယ့်စီးပွါးကိုစောင့်ဆောင်သည်ထက်အဆဆသာလွန်ပိုမို၍ကြည့်ရှုစောင့်ဆောင်ခြင်း။

၁၀။ အစွန်အဖျားဖြစ်သောမြို့ရွာများမှာ၊ ပျပ်ဝပ်ပြီးကျေးရွာကိုသာယာစည်ပင်အောင် မပျပ်ဝပ်သေးသည့်ကျေးရွာကိုလည်းတစတစသိမ်းပိုက်နိုင်အောင်မပြတ်ကြံစည်လေ့ရှိခြင်း။

၁၁။ အစအမှုထမ်းလူတို့ကိုတနေ့တပါးအင်အားဖြစ်ထွန်းအောင်သဘောထားပြီးလျှင် မျိုးရိုက္ခာမပြည့်စုံသည်ကိုပြည့်စုံအောင်တင့် လျှောက်မစခြင်း၊ ပြည့်စုံသူ တို့ကိုလည်း တနေ့တပါး အင်အားဖြစ်ထွန်းအောင် မစကြည့်ရှုခြင်း။

၁၂။ အသည်အလာတို့ကို မြို့ရွာအကြီးအအုပ်တို့ကနှိပ်စက်ညှင်းပန်းမရှိစေရ။ စီးပွါး ဖြစ်ထွန်း သာယာငြိမ်ဝပ်အောင်သာစောင့်မကြည့်ရှုလေ့ရှိခြင်း။

၁၃။ အမြောက်သေနတ်မှစ၍ လက်နက်ကရိယာမျိုးကိုအလိုရှိတိုင်းပြည့်စုံအောင်ပြင်ဆင်အသင့်ရှိစေခြင်း။

၁၄။ အလိုတော်မြတ်မရှိသည်ကြေးငွေလပ်ပန္နာစားယူမှုကို မျက်မှောက်မျက်ကွယ်မခြားမစားမယူ ရှောင်ကြည်နိုင်ခြင်း။

၁၅။ ခပ်သိမ်းသောစီရင်ခင်းစီရင်ဘွယ်ဟူသမျှတို့ကို မည်သည့်အရာမှာ အလိုတော်မည်သို့ရှိသည်၊ မည်သည့်အရာမှာအကျိုးတော်ဖြစ်ထွန်းရန်မည်သို့ရှိသည်များကိုသာချင့်ထောက်စဉ်းစား၍အလိုတော်မြတ်နှင့် ညီအောင်အကျိုးတော်ဖြစ်ထွန်းအောင်ကိုသာစီရင်လေ့ရှိခြင်း။

၁၆။ စီရင်ခင်းစီရင်ဘွယ်အမှုကိစ္စတို့နိုက်သာမွေ့လျော်သောစိတ်ရှိခြင်း။

၁၇။ အမှု အရှုပ် အထွေး မပုပ်မဆွေး မကြန့် မကြာ စေရ ပြီးပြတ် လွယ်အောင် နှေ့စည် လွှတ်တက်၍ စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်း။

၁၈။ ရေတော်သို့ဝင်ထွက်ခစားရန်အမှု၊ လွှတ်တက်ရန်အမှု၊ တိုင်းရေးပြည်ရေးသာသနာတော်ရေးကို ညှိနှိုင်းတိုင်ပင်ရန်အမှုများကိုမပျင်းမရိမမေ့လျော့သူမတူတန်အားထုတ်လုံ့လပြုခြင်း။

* ဘမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၊ကင်းဝန်စာဝုံ၊ပုရပိုက်၂၃၃၊ BBHC I 11 Dec. 1960, 257-258

ငါအရှင်ကေရာဇာမင်း မြတ်အမိန့်တော်ရှိသည်၊ ကမ္ဘာတည်ဦး ကာလငါတို့ဘုရား အလောင်း မဟာသမ္မတမင်း အား ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်း သူလူအပေါင်း တို့ဆယ်ဘို့တဘို့ဆယ် နိုင်တနိုင် ပေး ဆက်ပါမည်အညီအညွတ် လျှောက်ထား ကြ၍ ခရုသင်း သုံး လုံး ရေဖြင့် အဘိသိက်သွန်း မြှောက်ကုန်သဖြင့် မင်း အဖြစ်ယူ ကြောင်း ကိုကျမ်း ဂန်လာရှိသည့် အတိုင်း တိုင်း နေပြည်သူလူအပေါင်း တို့ကဆယ်ဘို့တဘို့ဆယ်နိုင်တနိုင်အခွန်တော်ပေး ဆက်သည်ကိုခံယူခြင်း သည်ဘုမိပါလဖြစ် သောကေရာဇာမင်း မြတ်တို့ကျင့်ဆောင်မြဲရာ ဇမ္မသင်္ဂဟတရား မူလအစစ်ဖြစ်သည်ကို ထောက်၍ ငါအရှင်ကေရာဇာမင်း မြတ်သည် လည်း ရှေး ဘုရား အလောင်း မင်း ကောင်း မင်း မြတ်တို့ကဲ့သို့တရား နှင့်အညီ တိုင်း ပြည်နိုင်ငံအလုံး ကိုသိမ်း မြန်း အုပ်ချုပ်စိုး စံတော်မူသည့်သာသနာ့ဒါယကာ မဟာဓမ္မရာဇာတရား မင်း မြတ်ဖြစ်တော်မူသည့်အတိုင်း နိုင်ငံတော်အတွင်း အ ရပ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာ များ ကဆက်သွင်း သည့်အခွန်ဘဏ္ဍာ တော်များ မှာ ပေး ဆက် ရိုး ထုံး စံအတိုင်း ဆယ်တို့တဘို့ဆယ် နိုင်တနိုင်သာအဆက်အသခံ တော်မူလိုသည့်သမ္မာ ဆန္ဒရှိ တော်မူသည်၊ နောက်နှစ်ကာလရှည်ကြာ၍ဆယ်ဘို့တဘို့ဆယ် နိုင်တနိုင် မကျပိုမို တိုး ပွါး ဆက်သကြသည်များ ကို ရှေ့နှလုံး တော်မြတ်နှစ်သက် တော်မမူ၊ ထုံး စံဆိုသည့် အရာလည်း တရား နှင့်အညီအစဉ်အဆက်လာသည့်ထုံး စံကိုသာလိုက်၍ကျင့်ဆောင်မှ ပဋ္ဌာပွန်သံသရာအကျိုး နှစ်ပါး ပွါး များ လျက်ပြည်သူသတ္တဝါအပေါင်း တို့ချမ်း သာ ခြင်း အကြောင်း ဖြစ်သည်ကို ထောက် တော်မူ၍ နိုင်ငံ တော်အတွင်း အရပ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာ များ မှာ မြေ ရေအဆီအခွန်ဆိပ်တည်ပွဲကင်း ကူး တို့မြို့ရွာအခွန်ဖွမ်းဘိုး မှစ၍ ကောက်ခံမြဲရှိသည်များ ကိုဆယ်ဘို့တဘို့ဆယ် နိုင်တနိုင်ကျသာ ကောက်ခံဆက်သွင်း စေ၊ အပိုအမို ကောက်ရိုး ကောက်စဉ်ရှိသည်ဆို၍ မကောက်မခံမဆက်မသွင်း စေ နှင့်၊ ဆယ်ဘို့တဘို့ဆယ် နိုင်တနိုင်သင့်ပြင် ရှေ့လက်ထက် တော်ပိုမို ကောက်ခံရှိလျှင်ကုန် စင် အောင်သိမ်း ၍ နိုင်နင်း အောင်မြစ်၊ ဝန်တို့မှာ ငါအရှင်ကေရာဇာမင်း မြတ် ကျေး ဇူး သဏ္ဍာ တော်မြတ်ရှိသည့်အတိုင်း အခွန်ဘဏ္ဍာ တော် ကောက်ခံဆက်သွင်းရန် ရှိသည်များ ကို ရှေး ကမ္ဘာဦး [illegible] မှစ၍ မင်း ကောင်း မင်း မြတ်တို့ ခံယူသည့်ထုံး စံနှင့်အညီမှန်ကန်ညီညွတ်ဆက်သွင်း ရိုး ဥပဒေကျအောင်ဆင့်ဆိုစီရင်။

(သက္ကရာဇ် ၁၂၂၃ ခုကဆုန်လဆန်း ၇ ရက် နေ့ပြန်) (15 April 1861)

(ကုန်း၊ဘော၊၁၉၆၇၊ ပါ၂၉၄-၅)

မင်းသတိုးမင်းကြီးမဟာမင်းလှသီဟသူ၊ မင်းသတိုးမင်းကြီးမဟာမင်းလှ
ကျော်သူ၊ မင်းသတိုးမင်းကြီးမဟာမင်းလှစည်သူ မှာလိုက်သည်၊ အမြင့်မြို့ဝန်
မင်းလှမင်းခေါင်သူရိန်၊ ရဟန်းသံဃာတို့ဥပုသ်ပဝါရဏာဝါဆိုဝါကပ်မှစ၍သံဃာ
ကိစ္စကြီးကံငယ်ဆောင်ရွက်ရန်ရှိသည်များမှာ ရေမြေကိုအစိုးရတော်မူသော
မင်းဧကရာဇ်ကိုအမှီပြု၍ရွက်ဆောင်ကြရသည်၊ ငါအရှင်ဧကရာဇ်မင်းမြတ်သည်
ရွှေဘောလောင်းတော်ဘိုးလောင်းတော်ဘုရားအလောင်းမင်းကောင်း
မင်းမြတ်တို့ကဲ့သို့ရာဇဓမ္မစသောမင်းတို့ကျင့်ရာသောတရားအပေါင်းကိုဖြည့်
ကျင့်ရွက်ဆောင်တော်မူလျက်ရာဇာဘိသေကမုဒ္ဓါဘိသိက်ကိုသွန်းခံတော်မူပြီးလျှင်
သာသနာတော်ရေးသာသနာတော်မှုကိုမြတ်သောသမာဆန္ဒဥဿာဟတော်ဖြင့်
နှီးမြှင့်ပြုစုတော်မူ၍ရဟန်းရှင်လူမြည်သူသတ္တဝါအပေါင်းတို့အားတရားနှင့်အညီ
ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်စိုးအုပ်တော်မူသည်၊ သက္ကရာဇ်နေလအခါအဝါ
အမှတ်အသားများမှာလည်း ဝိဝဋ္ဋဒွာရိကမ္ဘာပေါစနေလနက္ခတ်တို့ဖွဲ့မှတ်၍ဥ
တုသမယဒိဝမာသသံဝစ္ဆရဖြစ်သည်၊ နေ့ရက်အခါအဝါမှန်မှရဟန်းသံဃာ
တော်တို့ဥပုသ်ပဝါရဏာဝါဆိုဝါကပ်ဆုံးဖြတ်ခြင်းဘာသံဃိစသောလစောင့်နက္ခတ်
ညီညွတ်သဖြင့်ဥတုရတုဖြောင့်မှန်လျှက်သန့်ရှင်းစင်ကြယ်ရသည်၊ ပညာရှိတို့ကသက္က
7 June 1861 - 6 July 1861
ရာဇ်၁၂၂၃ခုပထမဝါဆိုလရက်၃၀၊ ဒုတိယဝါဆိုလရက်၃၀၊ နှစ်လရက်စုံသတ်၍
7 July 1861 - 5 August 1861
ဒုတိယဝါဆိုလပြည့်ကျော်၁ရက်နေ့ရဟန်းသံဃာတော်တို့ပုရိမဝါကပ်သင့်ကြောင်း
နှင့်သံတော်ဦးတင်ချက်အတိုင်း ရွှေပြည်တော်မှစ၍နိုင်ငံတော်အတွင်းသိတင်း
22 July 1861
သုံးနေသည့်ရဟန်းသံဃာတို့သက္ကရာဇ်၁၂၂၃ခုဒုတိယဝါဆိုလပြည့်ကျော်၁ရက်နေ့
တညီတညွတ်ပုရိမဝါကပ်ဆိုမည့်အကြောင်းနှင့်ဝန်တို့ကသာသနာပြုဆရာတော်ဘုရား
မှာလျှောက်ထားစေ၊ အဝေးမြို့ဝန်၊ စစ်ကဲစော်ဘွား၊ မြို့စား၊ မြို့သူကြီးတို့
18 April 1861
ကိုစေ့နှံ့အောင်မှာ၊ သက္ကရာဇ်၁၂၂၃ခုကဆုန်လဆန်း၁၀ရက်နေ့ဘုရားအမိန့်
တော်မြတ်ကိုဦးထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း ပြန်ဆိုမှာထားစေ၊ ဘုန်းတော်
အလွန်ကြီးမြတ်တော်မူလှသောဘုရားညီတော်အိမ်ရှေ့မင်းအမိန့်တော်ကိုဦးထိပ်
ရွက်ရသည်ဖြစ်၍အမိန့်တော်မှာစာပေးအပ်လိုက်သည် ရောက်လျှင်ငန်စုမြို့ရွာနယ်
တွင်သိတင်းသုံးနေသည့်ရဟန်းသံဃာတော်တို့တညီတညွတ်တည်းသက္ကရာဇ်၁၂၂၃ခု

18 April 1861

ဒုတိယဝါဆိုလပြည့်ကျော် ၁ ရက်နေ့ ပုရိမဝါကပ်ဆိုမည့်အကြောင်း နှင့် လျှောက်ထား
စေမြို့ရွာသူကြီး ခေါင်း အကြီး တို့ကိုလည်း စေ့နှံ့အောင်ဆင့်ဆို၍အမိန့်တော်မြတ်
ရင်း နှင့်အညီ ခေါကျင့် ဆောင်မှတ်သား စေရမည်။
(မင်း ရဲ့အမြင့်စါစု)

သပြေငါး ရွာစား မဟာမင်း ကျော်စည်သူကိုအလုံမြို့ဝန်ခန့်။

12 October 1861

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၃ ခုသီတင်းကျွတ်လဆန်း ၉ ရက် နေ့နား ခံပြော့ကြီး မှူး
မင်း လှမင်း ကျော်တွင်ပြန်။

(မှိုး ကြည့်၊ ပု၊ ၆၃၃)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အရှင်ဘဝရှင်မင်း တရားကြီး ဘုရား အ
မိန့် တော်ရှိသည်၊ ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်သည်သား တော်အစဉ် မြေး တော်
အဆက်မြစ် တော်အညွန့်အမွန့်ရှည်စွာသာသနာ တော်အကျိုး စီး ပွါး ပြည်သူသတ္တဝါ
အပေါင်း တို့၏အကျိုး စီး ပွါး ဖြစ်ထွန်း စေခြင်း ငှါသိုက်ဓါတ်နိမိတ်နှင့်အညီသာသ
နာ တော်၂၄၀၀သက္ကရာဇ်၁၂၁၈ခုနှစ်ထီး နန်း မြို့ပြ မြို့၏အင်္ဂါရဇ္ဇင်ရပါး နှင့် 1856
တကွရှင်နာတိုတပြိုင်နက်တည်း ထောင်စံ နေ တော်မူသည်၊ မန္တလေး ရတနာပုံ
ရွှေမြို့ တော်ကြီး သည်ကပ္ပိလဝတ်ပြည်ကြီး ကဲ့သို့သာသနာ တော်စည်ပင်ထွန်း လင်း
ရာသုနာပရန်တမ္ဗဒီပစ သောတိုင်း ကြီး ပြည်ကြီး တို့၏အချက်အချာမ ရေမတွက်
နိုင် သောဗိုလ်ပါရဲမက်နိုင်ဖြိုး များ ပြား လှက်ရန်အပေါင်း ကိုအလွယ်တကူနှိမ်နင်း
သုတ်သင် အောင်မြင်နိုင်သဖြင့်အစဉ်ဒွါဝရသာသနာ တော်စည်ပင်ဖြစ်ထွန်း မည်
ကိုရွယ်ရည် တော်မူ၍မန္တလေး ရတနာပုံ ရွှေမြို့ တော်ကြီး သမုတ်ပြဌာန်း တော်မူ
သည့်နယ် မြေသည်အရှေ့ တောင် ထောင့်အလါး ရွှေစာရံဘုရား အရှေ့သမ္ဘရာ
ချောင်း မြစ်ငယ်အဆုံ မြစ်ငယ် မြောက်ဘက်ကမ်း ထိတဘက် မကွာရာမြို့နယ် မြေနှင့်
အခြား ၊ ၎င်း ကအနောက်မြစ်ငယ် ကောက် ကောက်စင်း စင်း မြောက်ဘက်ကမ်း
ရေစကို လျှောက်၍ ရွှေမြို့ တော်ကအနောက် တောင် ထောင့်မြစ်ငယ်ဧရာဝတီအဆုံ
မြစ်ငယ် မြောက်ဘက်ကမ်း ထိ ၎င်း က မြောက်ကို ရွှေကြက်ကျဘုရား ရောက်ဧရာဝ
တီ ကောက် ကောက်စင်း စင်း အရှေ့ဘက်ကမ်း ကို လျှောက်ပြီး လျှင်ပြည်လုံး အံ့လော်
ကား တော်စား ကျွန်း ၊ ယည် တော်ကျွန်း ၊ ရှမ်း ကလေး ကျွန်း ၊ ကုန်း သာကျွန်း ၊
အနောက်ဘက် ရေစကို လျှောက်၍ဧရာဝတီအရှေ့ဘက်ကမ်း သရက် မော်ထိ ၎င်း က
မြောက်ကိုဧရာဝတီအရှေ့မြစ်ကိုကူး ၍ မလှကာကျွန်း ၊ အာ လောင်ကျွန်း ၊ အနောက်
ဘက် ရေစကို လျှောက်ပြီး လျှင်ဧရာဝတီအရှေ့ဘက်ကမ်း လိုင်ကျွန်း ထိ ၎င်း က မြောက်
ကိုဧရာဝတီအရှေ့ဘက်ကမ်း ကောက် ကောက်စင်း စင်း ကို လျှောက်၍ ရွှေမြို့ တော်
ကအနောက် မြောက် ထောင့်ဧရာဝတီမြစ်မဏ္ဍရာမြစ်နတ် ပေါက်အဆုံ ဗိုဝ မြောက်
ရွာတဘက်ငစည့်ကူး မြို့နယ် မြေအခြား ၎င်း ကအရှေ့ကို မဏ္ဍရာမြစ်နတ် ပေါက် တောင်
ဘက်ကမ်း ကောက် ကောက်စင်း စင်း မဏ္ဍရာ ကျော်စည်တိုက်နယ် မြေနှင့်ငစည့်ကူး

နယ်မြေအခြားကို လျှောက်၍ ရွှေမြို့တော်က အရှေ့မြောက်ထောင့် မဏ္ဍာရာမြို့နယ်
ကန့် ညောင်ချောင်း ရွာယိမဇ္ဈရာ ကျော်စည်တိုက်ငစည့်ကူး မြို့မိုင်း လုံမြို့သုံးဆယ်မြို့
လေး မြို့နယ်ဆုံ အခြား ၎င်းက တောင်ကို တောင်ရိုး ထန်း ကောက် ကောက်စင်း
အနောက်ဘက် တောင်ခြေကို လျှောက်၍ ပဌမနိမိတ် ရောက် နယ်လေး ရပ်ရှစ်ရပ်
သတ်မှတ်သည့်အတွင်း မန္တလေး ရတနာပုံ ရွှေမြို့တော်ကြီး ဆင်ခြေဘုံး နယ်မြေဖြစ်
စေ၊ နယ်နိမိတ်ကိုလည်း ဌာဝရတည် စေခြင်း ငှါသမုတ်ပြဋ္ဌာန်း တော်မူသည့်အ
တိုင်း ကျောက်တိုင် စိုက်မှတ် စေ၊ မန္တလေး ရတနာပုံ ရွှေမြို့တော်ကြီး ဆင်ခြေဘုံး
နယ်လေး ရပ်ရှစ်ရပ် ကျောက်တိုင်စိုက်မှတ်သည်အတွင်း ဘုံသုံး ပါး ခြွင်လည်းကုန်
သောသတ္တဝါအပေါင်း တို့သည် လောဘ ဒေါသ မောဟတည်း ဟူသော ရမ္မက်ဖုံး လွှမ်း
သဖြင့်သံသရာ ဘေး ကိုမမြင်နိုင်၊ တဦး ကိုတဦး နိုင်ထက်စီး ကဲပြုခြင်း လက်နက်
စသည်ဖြင့် နှိပ်စက်၍ သေကြေပျက်စီး ခြင်း သို့ ရောက်ကြရလေသည်၊ သေအံ့သော
ဘေး အန္တရာယ်ကိုလည်း ရေမြေကိုအစိုး ရသော မင်း၏ဘုန်း တန်ခိုး အာဏာ
တော်ဖြင့်သာ တား မြစ်လွှတ်ကင်း နိုင်ရာသည်၊ ရှေး ဘေး လောင်း တော်ဘိုး
လောင်း တော်စကြာ မန္တာတ်အ လောင်း အရာမင်း ကောင်း မင်း မြတ်တို့ကျင့်
သုံး ဖြစ်သော ရာဇဓမ္မ ရာဇပြက တော့တရား အပေါင်း တို့ကိုဖြည့်ကျင့် တော်မူလျက်
ရက္ခာဝရဏ ဂုတ္တိ မည် သောအပရိဟာနိယတရား နှင့်အညီထိန်း သိမ်း စောင့်
ရှောက် တော်မူသည်၊ တိုင်း နေပြည်သူ ရှင်လူသတ္တဝါအပေါင်း တို့အား မဂ်ဖိုလ်၏
အကြောင်း ဖြစ် သောဗြဟ္မစိုရတရား ကိုမပြတ်ပွါး များ တော်မူခြင်း မင်္ဂလာ
သိမ်တော်စံ နေ တော်မူ စဉ်ကပင်ရွယ်ရည် တော်မူသည့်အတိုင်း ဆယ်ပါး သောပါ
ရမီတို့တွင်အဦး အစ ဒါနပါရမီ သီလပါရမီ တို့ကိုအရင်း ပြု တော်မူသဖြင့်ပြည်သူသတ္တ
ဝါအ ပေါင်း တို့အား သီလပါရမီကိုပွါး များ သဖြင့်သား ငှက်တရိစ္ဆာန်တို့ကြက်စား
လေ့လာနိုမှီရာ ဘေး ရန်လွတ်ကင်း၍ ချမ်း သာအထူး ဖြစ် စေလျက်ဇီဝိတအဘယ
ဒါနပရမတ္ထဓမ္မ ဒါနကုသိုလ် တော်အထူး ဖြစ် စေခြင်း ငှါဘေး မဲ့ပေး ရာ မိဂဒါ
ဝုံအရပ်ကဲ့သို့သား ငှက်တရိစ္ဆာန်အ ပေါင်း တို့ကို ဘေး မဲ့ပေး တော်မူသည်၊ အသတ်
အညှစ်အပစ်အခတ်အဘမ်း အဆီး မရှိ စေနှင့် ချမ်း သာ စေ၊ မန္တလေး ရတနာပုံ
ရွှေမြို့တော်ကြီး ဆင်ခြေဘုံး နယ်လေး ရပ်ရှစ်ရပ် ကျောက်တိုင်စိုက်မှတ်၍ ဘေး မဲ့

ပေး တော်မူသည်၊ နယ်နိမိတ်ပုံစံကိုလည်း သွင်း ။

21 March 1862

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၃ ခုတပေါင်း လပြည့်ကျော် ၇ ရက် နေ့နံ ၁း ခံ ပြေ့ကြီး မှူး မင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန် ။

(မှိုး ကြည့်၊ ပုံ ၆၁၀)

မင်းခင်းမြို့သူကြီး မြို့စာရေးတို့၊ တရားမြို့သူကြီး နေမျိုးသီရိရာဇဗိုလ်၊ သား
ငတိုး ကအဘသက်ရွယ်ကြီးရင့်ရှိ၍ မြို့သူကြီး အရာလွှဲအပ် ဆောင်ရွက်ပါရသည်၊ တရား
1783
မြို့မှာလည်း (သက္ကရာဇ် ၁၁) ၄၅ ခု ၆၄ ခု စစ်တမ်း စာရင်း သီးခြား ကွဲပြား
1802
အခြား ဆက်သွင်းရသည့်မြို့ဖြစ်ပါ၍ မင်းခင်းမြို့သူကြီး မြို့စာရေးတို့ကအဆင့်အ
ဆိုမရှိ မင်းမှုတော် ပေါ်ပေါက်ကျရောက်သည်များကိုထမ်း ခြေအကျမြို့စား ဆိုင်
ရာဆင့်ဆိုရာနာခံ၍ မင်းခင်းမြို့နှင့် လေးမြို့ငါးရွာများ မှာဘိုကြေး ငွေ
တော်လွတ်ငြိမ်းပြီးလျှင်စပါး တော် ၄၄၀ဝ်ကျရောက်သည်ကိုကရားမြို့ဆိပ်ကမ်း
ထွင်စပါး တော် ၆၀၀ဝ်စုပုံဆက်သထမ်းရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်
ဦး တင်ချက်အတိုင်း တရားမြို့ကိုမင်းခင်းမြို့ရုံး ကအဆင့်အဆိုမရှိ စေနှင့်၊ သီး
ခြား ကွဲပြား ထမ်းရွက်စေ၊ တရားမြို့ကတနှစ်လျှင်စပါး တော် ၆၀၀ဝ်ကိုတရား
မြို့သူကြီး နေမျိုးသီရိရာဇဗိုလ်ကလွှဲအပ်သူသား ငတိုး ကတရားမြို့ဆိပ်ကမ်း ရောက်
27 October 1862
ဆက်သွင်း ထမ်းရွက်စေ၊ သက္ကရာဇ် ၁၂၂၄ ခုတန်ဆောင်မုန်း လဆန်း ၆ ရက် နေ့
ဘုရား အမိန့်တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း တရားမြို့ကိုမင်းခင်း
မြို့ရုံး ကအဆင့်အဆိုမရှိ စေနှင့်၊ သီး ခြား ကွဲပြား ထမ်းရွက်စေ၊ တရားမြို့ကတ
နှစ်လျှင်စပါး တော် ၆၀၀ဝ်ကိုတရားမြို့သူကြီး နေမျိုးသီရိရာဇဗိုလ်ကလွှဲအပ်သူ
သား ငတိုး ကတရားမြို့ဆိပ်ကမ်း ရောက်ဆက်သွင်း ထမ်းရွက်စေ၊ ဘုန်းတော်
အလွန်ကြီးမြတ်တော်မူလှသောဘုရား ညီတော်အိမ်ရှေ့မင်း အမိန့်တော်ကိုဦးထိပ်
ရွက်ရသည်ဖြစ်သည်၊ တရားမြို့ကိုမင်းခင်းမြို့ရုံး ကအဆင့်အဆိုမရှိ စေနှင့်၊ သီး
ခြား ကွဲပြား ထမ်းရွက်စေ၊ တရားမြို့ကတနှစ်လျှင်စပါး တော် ၆၀၀ဝ်ကိုတရား
မြို့သူကြီး နေမျိုးသီရိရာဇဗိုလ်ကလွှဲအပ်သူသား ငတိုး ကအမိန့်တော်မြတ်ရင်းနှင့်
အညီတရားမြို့ဆိပ်ကမ်း ရောက်ဆက်သထမ်းရွက်စေရမည်။
ငန်မင်းမှူး စာ။
(မော်လိုက်သန့်စင်ဓါတု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရားကြီး ဘုရားသက္က
ရာဇ် ၁၂၂၄ ခုတန်ဆောင်မုန်း လဆန်း ၆ ရက် ၂ နေ့ကရား မြို့ကိုမင်း ကင်း
မြို့ရုံး ကအဆင့်အဆိုမရှိ စေနှင့်သီး ခြား တွဲပြား ထမ်း ရွက်စေ၊ တရား မြို့တ 27 October 1862
တနှစ်လျှင်စပါး တော် ၆ဝဝစ်ကိုတရား မြို့သူကြီး နေမျိုး သီရိရာဇပိုလ်တလွဲအပ်
သူသား ငဘိုး ကတရား မြို့ဆိပ်ကမ်း ရောက်ဆက်သွင်း ထမ်း ရွက်စေ။
(မောင်လိုက်သန့်စင်စါစု)

တရားမြို့ကတနှစ်လျှင်စပါး တော်၆ဝဝဝ်ကိုအဘမြို့သူကြီး လွှဲချက်အတိုင်း တရားမြို့ဆိပ်တမ်း ရောက်ဆက်သွင်း တမ်း ခွက်စေ အမိန့်တော်လွှတ်တော်စာချွန်တော်ပေး အပ်ရှိသည်ဖြစ်သည်၊ တရားမြို့သူကြီး ကလွှဲသူသား ငဘိုး က တရားမြို့ဆိပ်တမ်း ရောက်ဆက်သွင်း ထမ်း ခွက်စေရမည် တရားမြို့သူကြီး နေမျိုး ရာဇဗိုလ်ကလွှဲသူသား ငဘိုး လည်း အမိန့်တော်မြတ်နှင့်အညီအမှုတော်ကို ပြေကုန် အောင်တရားမြို့ဆိပ်တမ်း ရောက်စုပုံဆက်သွင်း ရမည်။

(27 October 1862)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၂၄ ခုတန် ဆောင်မုန်း လဆန်း ၆ ရက် နေ့)

ရွှေတိုက်အတွင်း ဝန်ကောလင်း မြို့စား မဝ်း မင်း ကြီး မဟာသက်တော်ရှည်စာ။

(မော်လိုက် သန့်စင် ဓါရု)

22 June 1863

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၅ ခု ဝါဆိုလဆန်း ၈ ရက် နေ့ ၂ ချက်တီး ကျော်အချိန် ဗိုလ်မှူး မင်းသား သီရိသုမဟာဓမ္မရာဇာ ကံကုန်ရာ သဂြိုဟ်ရန်အခမ်းအနား မှာ မက္ခရာ မင်းသား မဟာသီရိသုဓမ္မရာဇာ ကံကုန်ရာ သဂြိုဟ်သည့်နည်း ရွှေမြို့တော်အရှေ့မြောက်ထောင့်ဝင်း အတွင်း သဂြိုဟ် (စေ)။

(သက္ကရာဇ် ၁၂၂၅ ခု ဝါဆိုလဆန်း ၈ ရက် နေ့တွင်ပြုန်) (22 June 1863)

(မကွေး လှစါစု)

1863
တရား မြို့ ကျေး ရွာ နေလူတို့မှာ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၅ ခုဒိ ကြေး ငွေတော်
1862
ကောက်ခံရန်ရှိသည်ကို (သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၄ ခုဒိ ကြေး ကောက်ခံရသင့်ငွေ
၁၀၅ ဝိ နှင့်စပါး တော်၆၀၀၀စ်ခံဝန်ဆက်သွင်း သည်အကျတရား မြို့သူကြီး ကမြို့
ရွာအင်အား အလျောက်တိုင်း တာပြတ်ညှိခွဲ တောင်း ကောက်ခံ၍စပါး တော်
၆၀၀၀စ်ကိုမြို့ရွာဆိပ်ကမ်း တွင်စုပုံဆက်သွင်း စေဘုရား အမိန့်တော်မြတ်ကိုဦး
ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း ကောက်ခံဆက်သွင်း စေဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်
တော်မူလှ သောညီ တော်အိမ် ရှေ့မင်း အမိန့်တော်ကိုဦး ထိပ်ရွက်ရသည်ဖြစ်သည်၊
1863
တရား မြို့ ကျေး ရွာလူ နေတို့မှာ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၅ ခုဒိ ကြေး ငွေတော် ကောက်
1862
ခံရန်ရှိသည်ကို (သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၄ ခုနှစ်ဒိ ကြေး ကောက်ခံရသင့်ငွေ၁၀၅ ဝိနှင့်
စပါး တော်၆၀၀၀စ်ခံဝန်ဆက်သွင်း သည်အကျတရား မြို့သူကြီး ကမြို့ရွာအင်အား အ
9 December 1863 - 7 January 1864
လျောက်တိုင်း တာပြတ်ညှိ ကောက်ခံ၍စပါး တော်၆၀၀၀စ်ကိုပြာသိုတပို့တွဲတပေါင်း
8 January 1864 - 5 February 1864
သုံး လအတွင်း တရား မြို့ဆိပ်ကမ်း တွင်စုပုံ ဆောင်ယူလာစေသည်၊ စာရင်းမှတ်
6 February 1864 - 6 March 1864
သား၍ပေး အပ်ရမည်မှာအိမ်ရှင်း စုပွါး မည်မျှကြီး ရေးဆော်အတိဒုက္ခနှံမ်အိမ်
မည်မျှကျန်အိမ်ဒိသင့်ငွေမည်မျှက ၃ ဘိနှုန်း သင့်စပါး မည်မျှခံဝန်တို့ဆက်စပါး မည်
မျှနှစ်စုပေါင်း ၆၀၀၀စ်စာရင်း ကျယ်ချုပ်လပ်ထပ်ချုပ်များ ကိုလွှတ်တော်မှာ လျှောက်
ထား ဆက်သွင်း ရမည်။

4 July 1863
သက္ကရာဇ် ၁၂၂၅ ခု ဝါဆိုလပြည့်ကျော် ၅ ရက် နေ့

င တေဆင့်စါ

ဝန်မင်း များ စါ

(မော်လိုက်သန့်စင်စါစု)

စား တော်ကွမ်း ရေကိုင်မြပန်း လှေအုပ်မင်း လှသီယသူ၊ နှမဓိ ဆွေတို့ကအဘ မိုး နဲတပ်စစ်ကဲမင်း ကြီး မဟာမင်း ထင်မင်း ကျော်ရှိစဉ်လက်ရှိချထား လုပ် စား သည့်ဘိုး ဘပိုင် ငွေဝယ်လယ်ယာဥယည်ခြံ မြေများ ကိုအတား အဆီး အနှောက် အယှက်မရှိပါစေရလက်ရှိချထား လုပ်စား မြဲလုပ်စား ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိ ခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မိုး နဲတပ်စစ်ကဲမင်း ကြီး မဟာမင်း ထင်မင်း ကျော်ရှိစဉ်လက်ရှိချထား လုပ်စား သည့်ဘိုး ဘပိုင် ငွေဝယ်လယ်ယာဥယည်ခြံ မြေ များ ကိုအတား အဆီး အနှောက်အယှက်မရှိစေနှင့်သား စား တော်ကွမ်း ရေ ကိုင်မြပန်း လှေအုပ်မင်း လှသီဟသူနှမဓိ ဆွေတို့ကချထား လုပ်စား စေ။

6 February 1864

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၅ခုတပေါင်း လဆန်း ၁ရက် နေ့နား ခံ ပြေ့ာကြီး မှူး မင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်ဓါရ)

15 August 1864

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၆ ခု ဝါခေါင်လဆန်း ၁၃ ရက် နေ့နံနက်ညီလာခံလက်ဘက် ရေဆောင် စံနန်းတော်တွင်းအတွင်း ဝန်ဝက်မစွတ်မြို့စား မင်း၊ ရွှေတိုက်အတွင်း ငန် တောလင်း မြို့စား မင်း၊ အတွင်း ဝန် ရေနံချောင်း မြို့စား မင်း၊ အတွင်း ဝန် ယောမြို့စား မင်း၊ ဝန် ထောက်အသည်ဝန်၊ ဝန် ထောက်ပုပ္ပါး မြို့စား၊ ဝန် ထောက် ကျောက်ရဲမြို့စား တို့အစုံအညီ ကျောက် တော်ကြီး ဘုရား ပင့်အခမ်း အနား တွင် ရွှေမြို့ တော်ရပ်စုကွက်စုများ က ယောကျ်ား မိန်း မတခုန်ရန်မှုနှင့် ကြေး ငွေ တောင်း ခံ ကြောင်း ကို ရွှေနား တော်မြတ်ကြား သိ တော်မူရသည် အကမှုနှင့်အခန့်အတား မရှိ စေနှင့်၊ ကြေး ငွေလည်း အတောင်း အခံမရှိ စေနှင့်၊ ဝတ်ဘိုး စား ဘိုး တောင်း ခံမိသည့် ငွေများ ကိုပြန် ပေး စေ၊ ကခုန်လိုသူတို့ရှိလျှင် မည်သည့်အရပ်က မည်မျှကခုန်လိုသည် ဝတ်ဘိုး စား ဘိုး မည်မျှကုန်သည်များ ကိုသာမြို့ဝန်တို့က စာရင်း ဆက်သွင်း စေ၊ ငွေ တော်ထုတ် ပေး သနား တော်မူမည် ဘုရား အမိန့် တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်ကိုလယ်ဝန်သံ တော်ဆင့် ဆော မြို့စား မဟာမင်း လှစည်သူမှတ်သား ချက်။

(ဝမ်း ပြေ့စါစု)

14 September 1864

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၆ ခု တော်သလင်း လဆန်း ၁၄ ရက် နေ့ တောင်ဒဝယ် ဝေပုံပါ
ရွာ ပုလဲသူကြီး ငချင်း ခံဝန်ချက်၊ ကျွန်တော်အုပ်ထိန်း စီရင်သည့်နယ် မြေအတွင်း
ရာဇဝတ် တော် ရေး မှာ မပေါ်မထွက် စေရ၊ တင်း လွတ်လုံခြုံအောင် ကျေးရွာ
ပတ်လည်ဆူးစီးတံခါးကါ လုပ်ဆောင်ရန်တင်း စောင့်နေဆင့်ဆိုပြီး လျှင် ခေါင်း
အုပ် စု ၁၀ အိမ် နေလူတို့တဦး ကိုတဦး အလှည့်အလည် ခံဝန် စေ၍သူခိုး လူဆိုး တို့ဝင်
ထွက်တည်း ခိုအရှင်အလို တော် မရှိသည်ကို မပြုမကျင့် စေရ၊ နိုင်နင်း အောင်ဆင့်
ဆို စောင့် နေထိမ်း သိမ်း ပါမည် ကျေး ရွာအတွင်း လည်း လက်မှတ်စာ မပါ သေနတ်
ဓါး လှံ နွား ဆွဲကျွဲငင်ဝင် ရောက် ရောင်း ဝယ် ရှိလျှင်မြို့ရုံး သို့ပို့အပ်လှာ ပါမည်ကျွန်
တော်ခံဝန်သည်ကို မတည်ဥပဒေအတိုင်း မညီရာဇဝတ် တော် ကြောင်း နှင့်စပ်
ဆိုင်သည့်အမှုရပ်ထွက် ပေါ်လည်ကို မပို့မအပ် ပေါ့လျှော့လစ်လပ် ရှိလျှင်ကျွန် တော်သူ
ကြီး ရာဇဝတ်အပြစ်ထင်ရှား အောင်ခံပါမည်၊ အသီး အသီး နယ်ရှင်သူကြီး တို့ခံ
ဝန်ချက်နှင့် ကျေး ရွာအင်အား အ လျှောက် ကောက်ခံရ ငွေထွင်ဆယ်ခိုင်တခိုင်
နှုတ်၍အသနား တော်မြတ်ခံ စေပြီး လျှင်သူခိုး ဓါး ပြကင်း လွတ်လုံခြုံ အောင် စောင့်
ထိမ်း စေရမည်၊ ကျေး ရွာသူကြီး တို့မှာ နယ်တွင်နှုတ်လွန်လက် ရောက်တရား စ
တား မှုများ ရှိလျှင်အမိန့်တော်ဥပဒေရင်း အတိုင်း သူကြီး တို့ကစစ် ကြောစီရင်
၍မပြီး မပြေမှအယူခံ စေမည်ခိုင်စား ကွမ်း ဘိုး များ မှမြို့ဝန်မြို့သူကြီး တို့မစား
မယူ စေရ၊ စာရင်း ချမှတ်မြို့ရုံး တွင်သိမ်း ထား ၍စာရင်း တိုလေး လတကြိမ်
ရွှေဘဝါး တော် အောက် လျှောက်ထား စေပြီး လျှင်သင့်ရာသုံး မည်၊ ကြည်း လမ်း
ရေလမ်းကူးသန်း ရောင်း ဝယ်ကြသည့်ကုန်သည်တို့မှါနယ်ရှင်သူကြီး တို့ကိုတိုင်တန်း ၍မြို့
ရွာ စခမ်း လမ်း စဉ်အတိုင်း သွား လာ ရောင်း ဝယ် စေရမည်၊ နယ်ရှင်တို့ကို
မတိုင်မပြောအ လျှောက်သွား လာ တည်း ခို၍တိုက်ခိုက်ခိုး ယူ ပြောက်ဆုံး လျှင်အ
ပေး အ လျှော် မရှိ ကျေး ရွာသူကြီး တို့ကိုဥပဒေအတိုင်း စီရင်ရန်ကိုလွတ်ငြိမ်း စေ
မည်၊ တာသည့်စခမ်း လမ်း အတိုင်း တိုင်တန်း ပြောဆိုသွား လာရာခိုး ယူတိုက်
ခိုက်၍ဓါး ပြသူခိုး တို့ကိုဘမ်း ဆီး ရမိ အောင်ပါပစွည်း များ ကိုသူခိုး ဓါး ပြတို့မှာ
တောင်း ၍ဥစ္စာရှင်တို့သို့ပြန် ပေး စေမည်၊ သူခိုး ဓါး ပြခိုး ယူတိုက်ခိုက်၍ မရမ
မိရှိလျှင်နယ်ရှင်အကြီး အအုပ်တို့ကိုဥပဒေနှင့်ရာဇဝတ်စီရင်မည်၊ ပါပစွည်း ကို

ကျေး ရွာအင်အား ကို ထောက်၍ ငွေ တော်ဝင်နိုင်အသနား တော်မြတ်ခံရသူတို့
က ပေး လျှော်သင့်သည်ကို ပေး လျှော် စေမည်၊ ဥစ္စာရှင်တို့သို့ ငွေ တော်ထုတ် ပေး
သင့်လျှင်ထုတ် ပေး သနား တော်မူမည်၊ စေခိုင်း စီး နှင်ထွန်ယက်ရန်မြင်း ကျွဲ
နွား ဝယ်ယူလိုသူတို့မှာ ငယ်ရင်း နယ်ရှင်အကြီး အအုပ်တို့ထံ ရောင်း သူ ဝယ်သူတို့အ
မည်နာမ ဆောင်ယူရန်မြင်း ကျွဲနွား ကောင် ရေ ကောင်မှတ်များ ကိုစာရင်း
ရေး စေပြီး လျှင်အကြီး အအုပ်တို့ထံတံဆိပ်လက်မှတ်ခံယူ နေရင်း ကျေး ရွာသို့ ဆောင်
ယူသွား စေရမည်၊ တနယ်နှင့်တနယ်နွား ဆွဲကျိုင်အခိုး အယူ ခြေရာကျစကား
မှာအစဉ်မပြတ် ခြေရာကိုလိုက်လံပြီး လျှင် ကျေး ရွာထုံး စံရှိသည့်အတိုင်း ခြေ ကြောင်း
ခြေရာကိုပြသအပ် စေ၍ နယ်ရှင်ကထုတ်နိုင်လျှင်ထုတ် စေ၊ မထုတ်နိုင်လျှင်စီရင်စု
ကျေး ရွာနယ်တွင်သူခိုး မရှိမ နေ နယ်တွင်း လူတို့လည်း မခိုး မယူ ကြောင်း ကိုမြို့
ရွာသူကြီး ကျေး ယိန်း ရွာအုပ်ကိုကျမ်း ဆိုဝံ့လျှင်လပ် စေ၊ မဆိုဝံ့လျှင်အကြီး အအုပ်
တို့က ပေး လျှော် စေ၊ ခိုး သည့်နွား ကျွဲနှင့်တကွ တွေ့ရှိလျှင် ခြေရာကျသည်မကျသည်မဆိုသာရာ
ဇဝတ် ကြောင်း ရှိရာ ပြောဆို လျှောက်ထား စေမည်၊ ကျေး ရွာတွင်အခြေ လေး
ချောင်း ရောင်း ဝယ်သူတို့မှာ ရွာ နေလူတို့က ရောင်း ဝယ်ကြလျှင်သူကြီး သို့ပွဲခ
ပေး စေမည်၊ အရပ်ရပ် ကျေး ရွာ နေလူတို့မှာရှိသည့် သေနတ်ဓါး လှံများ ကိုမြို့
အကြီး အထိန်း အအုပ်မြို့ရုံး များ တွင်စာရင်း ချမှတ်၍ထား စေမည်၊ ၎င်း သေ
နတ်ဓါး လှံများ ကို နေရင်း မြို့ ကျေး ရွာကအခြား မြို့ ကျေး ရွာများ သို့ ဆောင်
ယူသွား လိုလျှင်အ လျှောက်အ ဆောင်အယူအသွား အလာမရှိ စေရ၊ နယ်ရှင်အကြီး အ
အုပ်တို့ထံတံဆိပ်လက်မှတ်စာခံယူသွား စေမည်၊ ခံဝန်ချုတ်စာရင်း မချုတ်တံဆိပ်လက်
မှတ်စာ မခံမယူသွား လျှင် သေနတ်ဓါး လှံများ ကိုသိမ်း ယူ၍လူကိုရာဇဝတ်စီရင်မည်၊
မြို့ ကျေး ရွာအကြီး အအုပ်တို့ထံလက်မှတ်စာခံယူသူတို့ကို ပေး ရန်တံဆိပ်မှာဇီဝတိုး တံ
ဆိပ်ကိုမြို့ရုံး တွင်ထား စေ၍ ဝန်စုမြို့ ကျေး ရွာအကြီး အအုပ်တို့ထံအသီး အသီး တံဆိပ်
ခပ်ပြီး ထန်း ရွက်ကို ဝေငှ ပေး အပ်ထား စေမည်၊ မြို့ရုံး က ဝေငှ ပေး အပ်ထား
သည့်တံဆိပ်ခပ်ထန်း ရွက်လိုလျှင်ဝန်စု ကျေး ရွာအကြီး အအုပ်တို့ကစာရင်း နှင့်မြို့
ရုံး တွင်အစီရင်ခံ၍ထပ်မံ တောင်း ယူအသင့်ထား ရမည်။
(ယင်း မာပင်အုတ် ကျောင်း စာစု)

ငရန်ဝေး က လောင်ဘုံကြီး ရွာသည်ဘီ ဘောဘိုး ဘတိုးကြီး စိုး ဆက်ခံအရိုး သား
မြေး မှန်ပါသည်၊ ဘိုးဘတိုးအရာကိုဆက်ခံကြီး စိုး ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်အစီရင်
30 January 1865
ခံချက်အတိုင်း လောင်ဘုံကြီး ရွာမှာ ငရန်ဝေး ကို (သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၆ ခုတပို့
တွဲလဆန်း ၄ ရက်နေ့သူကြီး အရာစာပေး အပ်ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်စေသည်၊
လောင်ပုံကြီး ရွာအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တစုတို့လည်း သူ
ကြီး ငရန်ဝေး ဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ကြရမည်၊ သူကြီး ငရန်ဝေး လည်း
စီရင်စု လောင်ပုံကြီး ရွာနယ် မြေအတွင်း ရာဇဝတ် တော်ရေး မပေါ်မထွက်
စေရ၊ ကြီး ပြီး လျှင် ကျေး ရွာကိုတိုး ပွါး အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစုပြီး လျှင် ပေါ်
ပေါက်ကျ ရောက်သည့်မင်း မှု တော်ရပ်များ ကိုမြို့ဝန်း ကဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်
ရွက်ရမည်။ မြို့သူကြီး မင်း စာ။
(အုန်း တောဘချစ်စာစု)

ဝန်ထောက်အသည်ဝန်တိုင်တား မြို့စား မင်းကြီး မဟာသီဟသူရ၊ ဝန်ထောက်
ခန်းပတ်မြို့စား မင်းကြီး သီရိမဟာဥဇနာ၊ ဝန်ထောက်မိုး နဲဗိုလ်မှူး မြို့
သစ်မြို့စား မင်းကြီး မဟာမင်းထင်စည်သူ၊ ဝန်ထောက်ပုပ္ပါး မြို့စား မဟာ
မင်းလှမင်း ကျော်မင်းထင်၊ ဝန်ထောက်ကျောက်ရဲမြို့စား မဟာမင်းထင်
စည်သူတို့ကို မောက်တို ငွေပိန်း ငွေကုံး စိန်ထောင်၉၊ ငွေယိပ် ငွေဖွတ်ငှက်မ
နား စိန်ပွင့်၁၂၊ ပါး ကာနား ကာ ငွေကာ နောက်ကာ မောက်ရှုပါလည် ကွေး
ကတ္တီပါနီ ငွေယက်ပြွား သတ်၊ မျည်း တိုကဋ္ဋီပါစိမ်း ငွေယက်ပြွား သတ်၊ မျည်း ရှည်
ကတ္တီပါနီ ငွေယက်ပြွား သတ်အသနား တော်ခံစေ။

14 June 1865

သက္ကရာဇ်၁၂၂၇ခုနယုန်လဆန်း ၆ရက်နေ့နား ခံပြောကြီး မှူး မင်း
လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။

(မျိုး ကြည့်၊ ပု၊ ၆၂၅)

7 July 1865
သက္ကရာဇ် ၁၂၂၇ ခု ဝါဆိုလပြည့်ကျော် ၆ နေ့ ရွာသစ်မြေ ရွှေဘုံသာ တောရတိုက်တာ ကိုဦး ဥက္ကံသ၊ ဦး ဝဏ္ဏ၊ ဦး ဒီပ၊ ဦး နန္ဒိမာ၊ ဦး သုဇာန၊ သာမဏေတကျိပ်ငါး တို့နှင့်ဦး သီရိမာကြီး အကြီး ပြု၍တည်ထား ပြုစုကြသည့်ကာလတာလပန္နဝိဟာရ ထန်း ရွက်ထဲကြီး ကိုတကာငထယ်ကြပ်မ၍ ဝိုင်း ဝန်း ညီညာ ဆွေတကာတို့နှင့်
15 July 1865
ဆောက်လုပ်ကြသည်၊ သက္ကရာဇ် ၁၂၂၇ ခု ဝါဆိုလပြည့်ကျော် ၇ ရက်ရ နေ့ဆရာပြူး၊ ငသက်စု၊ ငသုတ်တို့ကကမ္မဋ္ဌာန်း ကျောင်း ဆောက်၍လှူကြသည်၊ သက္ကရာဇ် ၁၂၂၇
29 August 1865
ခု တော်သလင်း လဆန်း ၈ ရက် ၃ ဂ် နေ့ဆရာပြူး၊ ဆရာပေ၊ ဆရာသော်၊ င
26 August 1865
အစ်တို့ပါ ကျောင်း ဆောက်၍လှူကြသည်၊ သက္ကရာဇ် ၁၂၂၇ ခု တော်သလင်း လဆန်း ၆ ရက်ရ နေ့ဆရာဝွဲ၊ ဦး ထောင်တို့ ရေတန်ကိုကပ္ပိကြသည်၊ သက္ကရာဇ် ၁၂၂၇ ခု
1 September 1865
တော်သလင်း လဆန်း ၁၂ ရက် ၆ နေ့တကာငပြောင်က ရေတွင်း ကပ္ပိ၍လှူသည်၊
9 October 1865
သက္ကရာဇ် ၁၂၂၇ ခု သတင်း ကျွတ်လပြည့်ကျော် ၅ ရက် ၂ နေ့ ၃ ချက်တီး အချိန်တွင် တောရ ကျောင်း တကာဆရာ သော်ဝိသုံမဂါမသိမ်အမိန့်တော်ကို ရွှေဘုံသာ တောရ ကျောင်း သို့ ဆောင်ပို့လာသည်၊ ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှသော ရေ မြေအသျှင်ဆန္ဒန်ဆင်မင်း သခင်ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝ ရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အမိန့် တော်ရှိသည်၊ သက္ကရာဇ် ၁၂၂၇ ခု တော်သ
14 September 1865
လင်း လပြည့်ကျော် ၁၀ ရက် ၅ နေ့ ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုသ်ပဝါရဏာကြီး က ငယ် ဆောင်ရွက်ရန် မြေဒူး မြို့ဝီရင်စုကွဲဆွဲရွာ မြောက်ပိ တောက် တောလယ်ကြီး တောင်ကွင်း ပြင် တောရ ကျောင်း တိုက်အတွင်း စတုရန်း ဂါဝီ မြေကို မိတေး က ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ကုသိုလ် တော်ပွါး ခမ္ဘာသိမ်သမုတ်လှူဒါန်း စေ။

14 September 1865
သက္ကရာဇ် ၁၂၂၇ ခု တော်သလင်း လပြည့်ကျော် ၁၀ ရက် နေ့တွင်ပြန်။
(သောင်း စါစု)

(II November 1865)

အလုပ်တော်အဆောင်တော်ဥပဒေသရေး*

ရွှေနန်းတော်၊ လွှတ်တော်၊ ရှေ့ရုံး၊ တရားရုံး၊ နောက်ရုံး၊ ရွှေမြို့တော်မြို့ရိုးတံခါး ၁၂ ရပ်၊ တောင့်ပြ ကြီးငယ်၊ ပြဿဒ်မှစ၍ အရပ်ရပ်တိုက်တန်း တင်းကုတ်တန်ဆောင်း လမ်းမ၊ လမ်းသေး လုပ်ဆောင်ပြီး ပြေသည်အလုပ်တော်များကိုထပ်မံကြည့်ရှုပြင်ဆင်ရန် ဥပဒေသရေး။

၁။ တံခါးနီတော်ပြင် ရွှေးတော်ယူ တံခါးအတွင်း၊ လွှတ်တော်စယ်တော်စင်၊ ပဟိုရ်စင်၊ လက်နက်တိုက်၊ ဒင်္ဂါးတိုက်မှစ၍၊တိုက်တန်းတင်းကုင်းများမှာ ပျက်စီးယိုယွင်းပြင်ဆင်လုပ်ဆောင်ရန်ရှိမရှိများကို သင့်ရာအသုံးစာရေး၁၊၁၀ရက်တကြိမ်လှည့်ပတ်ကြည့်ရှုစေ၍ ပျက်စီးယိုယွင်းရှိသည်ကို ကုန်ဝင်ရန်စာရင်းနှင့် လျှောက်ထားစေမည်။

၂။ နန်းမြို့တော်အုပ်ရိုးသစ်တပ်တံခါးဝင်းလေးမျက်နှာခုံး၊အိုပ်ဘန်တဲ၊ဂျုမ်းတဲ၊ မြင်းတန်း၊ လွှတ်စေလေးတန်း၊ လက်ရသုံးတန်းများကိုလည်း သင့်ရာ အသုံးစာရေး၁။ ၁၀ရက်တကြိမ် ကြည့်ရှုစေ၍၊ ပျက်စီးယိုယွင်းရှိသည်များကိုကုန်ဝင်ရန်စာရင်းနှင့်လျှောက်ထားစေမည်။

၃။ အသုံးစာရေးတင်ဝာရင်းကိုအတွင်းတော်သို့သွင်း၍ငွေတော်ထုတ်ယူပြီးလျှင်၊သင့်ရာစာရေးကြီးကိုလုပ်ငန်းအလျှောက်ပြီးတောက်တန်အောင်ခံဝန်လုပ်ဆောင်စေမည်။

၄။ တံခါးနီတော်အတွင်း၊ ရွှေနန်းတော်ကြီး ဥယဉ်တော်စံနန်းတော်၊ ရွှေတိုက်၊ စာရင်းတိုက်၊ အချုပ်တိုက်၊ ဝေါတိုက်မှစ၍၊ အရပ်ရပ်တိုက်တန်းတင်းကုပ်များမှာ၊ ပျက်စီး ယိုယွင်း ပြင်ဆင် လုပ်ဆောင်ရန် ရှိမရှိများကို၊သင့်ရာဖြတိုက်သံဆင့်၁။ ၁၀ရက်တကြိမ် လှည့်ပတ်ကြည်ရှုစေ၍ ပျက်စီးယိုယွင်း ရှိသည်များကိုအတွင်းတော်ကမှာတမ်းထုတ်စေမည်။

၅။ မှာတမ်းအရသင့်ရာစာရေးကြီး၊ အသုံးစာရေးတို့ကို ကုန်ဝင်ရန် စာရင်းတွက်ချက် လျှောက်ထားငွေတော်ထုတ်ယူပြီးလျှင်လုပ်ငန်းအလျှောက်ပြီးတောက်တန်အောင်ခံဝန်လုပ်ဆောင်စေမည်။

၆။ ရှေ့ရုံး၊နောက်ရုံး၊တရားရုံး၊ထောင်လက်မထောက်၊ အာဏာစိုးတန်းများကို ဆိုင်ရာအသီးသီး ကြည့်ရှုစေပြီးလျှင်ပျက်စီးယိုယွင်းပြင်ဆင်လုပ်ဆောင်ရန်ရှိသည်များကိုလွှတ်တော်မှာလျှောက်ထားစေမည်။

၇။ ပြင်ဆင်လုပ်ဆောင်ရန် ရှိကြောင်း လျှောက်ချက်အရ၊ စာရေးကြီး အသုံးစာရေးတို့ကို ကြည့်ရှု တိုင်းတာတွက်ချက်စေ၍၊ စာရင်းဆက်သွင်းပြီးလျှင်၊ ငွေတော်ထုတ်ယူဆိုင်ရာသို့ ပေးအပ်ခံဝန်ချက်နှင့် လုပ်ဆောင်စေမည်။

၈။ ရွှေမြို့တော်ကြီးတံခါး ၁၂ရပ်၊ ပြ ၃၂ ရပ်၊ တောင့်ပြကြီး ၄ရပ် များမှာ၊ ပြင်ဆင် လုပ်ဆောင်ရန် ရှိသည်များကို၊ စာရင်းရန်ထားရာပါခံဝန်လုပ်ဆောင်သူတို့သို့ ငွေတော်ပေးအပ်ရှိသည့် အတိုင်း၊ ပြီးပြေအောင်မပြတ် နှီးဆော်လုပ်ဆောင်စေပြီးလျှင်၊ စာရင်းကျလူတို့က မပြတ်ကြည့်ရှုစေ၍ ပျက်စီး ယိုယွင်းရှိမရှိများကို၊ ၁၀ရက်တကြိမ်လျှောက်ထားစေမည်။

၉။ ရွှေမြို့တော်မြို့တွင်း မြို့ပြင်လမ်းများမှာ တံခါးလမ်း ၇၊ ပြလမ်း ၅၊ သတ်မှတ် ပိုင်းခြားသည့် အတိုင်း လမ်းပြင်စာရင်းပါအရာရှိတို့ကပုံစံတော်ကျအောင်တိုင်းတာစေမည်။

၁၀။ စာရင်းပါ အရာရှိတို့ တိုင်းတာရာ၊ လမ်းစည် မဖြောင့်၍ ဖြစ်စေ၊ ပိုမိုကာရံ၍ ဖြစ်စေ၊ ပုံစံတော်နှင့် မညီရှိသည်များကိုပုံစံရေးသားလျှောက်ထားစေ၍ပုံစံတော်နှင့်ညီအောင် ဖျက်သိမ်းစေမည်။

၁၁။ ရွှေမြို့တော် မြို့ကွင်း မြို့ပြင်လမ်းမ လမ်းသေး ရေမြောင်း နင်းကြမ်းများမှာ၊ စာရင်းပါ အရာရှိ တို့က၊ ကောက်ခံရငွေတော်များနှင့်ပြင်ဆင်လုပ်ဆောင်စေမည်။

၁၂။ ရတနာပုံရွှေမြို့တော်ကြီး၊ မြေမြို့ အတွင်းဘုရားကျောင်း စရပ်တန်ဆောင် ရေတွင်း ရေကန် တံတားများကို တည်ထားလုပ်ဆောင်ကိုးကွယ်လိုလျှင် လွှတ်တော်မှာ လျှောက်ထား၍ လွှတ်တော်က ချထားရာ၊ အရပ်အကွက်များမှာသာဆောက်လုပ်တည်ထားကိုးကွယ်စေမည်။

၁၃။ တရုတ်ကုလား၊ ပဏ္ဍား၊ ကသည်း လူမျိုးတို့ အမျိုးဘာသာ ကျောင်းဘုရား၊ ပလီတိုက် ဆောက်လုပ်လိုလျှင်လည်း အလိုအလျောက် အဆောက်အလုပ်မရှိစေရ။ လွှတ်တော်မှာ လျှောက်ထား၍ ချထားရာ အရပ်အကွက်မှာသာဆောက်လုပ်စေမည်။

၁၄။ ရွှေမြို့တော်ကြီးအတွင်း ရပ်စုကွက်ဝမျာမှာ အမျိုးဘာသာ ဆောက်လုပ် ကိုးကွယ်ကြသည့် ရှိဟောင်း ကျောင်းဘုရား၊ စရပ်တန်ဆောင်း၊ ပလီတိုက်၊ ရေတွင်းရေကန် တံတားများကိုလည်း ရှေးအရာရှိ တို့က ကြည့်ရှုမှတ်သား၍ဦးရေနေရပ်ပုံစံစာရင်းနှင့်လျှောက်ထားစေမည်။

၁၅။ ကျောင်းဘုရား၊ ပလီတိုက်ရာမြေ၊ တိုက်အိမ်ဝင်းအိမ်၊ တန်းအိမ်များနှင့်တိုက်ရာ၊ ဝင်းရာ၊ အိမ်ရာမြေ၊ ခြံဥယျာဉ်လယ်ယာမြေများကိုလည်း အလို အလျောက် အရောင်း အဝယ် မရှိစေရ၊ ရောင်းဝယ်လိုလျှင် လွှတ်တော်မှာလျှောက်ထားရောင်းဝယ်စေမည်။

ဥပဒေပေးအပ်ဆင့်ဆိုပြီးနောက်ကျူးလွန်သူတို့ကိုစီရင်ရန်ဥပဒေဘုရား

၁။ အရပ်ရပ် အလုပ် အဆောင်တော်များကို ကြီးကြပ် လုပ်ဆောင်စေသူတို့၊ ပေးအပ်သည့် ဝေပုံပါ လုပ်ငန်း လုပ်တာ များကို ငွေတော် ထုတ်ပေးပြေကြန်လျက် ပြီးထောက်တန်သည့် နေ့လရက်အတွင်း ပြီးပြေအောင် မလုပ်မဆောင် နေလျှင် လုပ်ဆောင်ခေသည့် လုပ်ရပ်တွင်၊ ခြေချင်းနှင့် ထား၍ ပြီးပြေအောင် လုပ်ဆောင်စေပြီးမှလွှတ်မည်။

၂။ အရပ်ရပ် အလုပ်အဆောင်တော်များကို ကြီးကြပ် အကြည့်အရှုစေသူတို့ ပေးအပ်သည့် ဝေပုံပါ လုပ်ငန်းလုပ်တာ ပြင်ဆင်လုပ်ဆောင်ရန် ရှိသည်ကို မကြည့်မရှု မလျှောက်မထားမေ့လျော့ လစ်လပ်ရှိလျှင်၊ အကြည့်အရှုလစ်လပ်သူကိုထောင်မှာ ၁၅ရက်ထားမည်။

၃။ ရွှေမြို့တော်ကြီး မြို့တွင်းမြို့ပြင် လမ်းများမှာ မည်သည့် အမျိုးသားမဆို ပေးချသနားတော်မူသည့် ပုံစံတော်ပါ၊ အိမ်ရာတန်းလမ်း၊ အပိုင်းအခြားကို၊ ကျူးလွန်ပိမိ၍ တိုက်အိမ်ခြံ ဥယျာဉ်ကျောင်းဘုရား၊ ဇရပ်တံတား ရေတွင်း ရေကန်ပြုလုပ်လျှင် ပိုလွန် ပြုလုပ်သည် များကို ဖျက်သိမ်းစေ၍ ကျူးလွန် ပြုလုပ်သည့်အပြစ်ထောင်မှာ တလ ထားမည်။

၄။ ရွှေမြို့တော် မြေမြို့ကြီးအတွင်း၊ အမျိုးဘာသာ ဆောက်လုပ်ကြသည် ဝင်းအိမ်၊ တိုက်အိမ်၊ လမ်းအိမ်၊ဝင်းရာ၊ တိုက်ရာ၊ အိမ်ရာဥယျာဉ်လယ်ယာခြံမြေ၊ မြေလွတ်၊မြေလပ်၊ ကျောင်းဘုရားဇရပ်တံတား ရာမြေများကိုလည်း လွှတ်တော်မှာ၊ မလျှောက်မထား အလိုအလျောက် ရောင်းဝယ်ကြလျှင်၊ ဝယ်ရင်းအဘိုးငွေကိုတောင်း၍ ရောင်းသူကို ထောင်မှာတလထားမည်။

* အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၊ကင်းဝန်တခု၊ မှုရမိုက် ၂၃၀၊ BBHC I ii Dec. 1960, 259-261

ငခွန်ထွန်း ကကလေး မြို့ကို (သက္ကရာဇ်၁၁) ၄၅ခု ၆၄ခု စစ်တမ်း စာရင်း 1783
ဆက်သွင်း သူအရိုး သား မြေး မှန်သည်အတိုင်း တလေး မြို့ကြီး စိုး ၍ ဘိုး ဘတို့ 1802
စား ရိုး အမွေလယ်များ ကိုလုပ်ကိုင်စား သောက်ပြီး လျှင်အမှုတော်ကိုထမ်း ရွက်
ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း အရိုး သား မြေး င
ခွန်ထွန်း ကိုကလေး မြို့သူကြီး ခန့်၊ ကလေး မြို့ရှိစား ရိုး အမွေလယ်များ ကိုက
လေး မြို့သူကြီး ငခွန်ထွန်း ကသနား တော်မြတ်ခံ၍ ချတင်လုပ်စား စေ။

သက္ကရာဇ်၁၂၂၇ခုတန်ဆောင်မုန်း လပြည့်ကျော်၁၄ရက်နေ့နား ခ 16 November 1865
မင်း လှသီရိ ကျော်ထင်တွင်ပြန်။

(လုံး တော်စာစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအရှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အရှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား သက္က
16 November 1865
ရာဇ်၁၂၂၇ခုတန်ဆောင်မုန်း လပြည့်ကျော်၁၄ရက် ၄ နေ့ကလေး မြို့ရှိ ဂါး ရိုး
အမွေလယ်မြေများ ကိုကလေး မြို့သူကြီး ငခွန်ထွန်း ကသနား တော်မြတ်ခံ၍ ချတင်
လုပ်စား စေသနား တော်မူသည်၊ ကလေး မြို့ကျေး ရွာအစီရင်ခေါင်း အကြီး အ
သည်အလါဝင်နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ ငခွန်ထွန်း ကကလေး မြို့ကို (သက္က
1783
ရာဇ်၁၁)၄၅ခု ၆၄ခုစစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း သူအရိုး သား မြေး မှန်
1802
သည့်အတိုင်း ကလေး မြို့ကိုကြီး စိုး၍ဘိုး ဘတို့အမွေလယ်များ ကိုလုပ်ကိုင်စား သောက်
ပြီး လျှင်အမှုတော်ကိုထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်
အတိုင်း အရိုး သား မြေး ငခွန်ထွန်း ကိုကလေး မြို့သူကြီး ခန့်၊ သက္ကရာဇ်၁၂၂၇
16 November 1865
ခုတန်ဆောင်မုန်း လပြည့်ကျော်၁၄ရက် နေ့ဘုရား အမိန့်တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်
ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း ကလေး မြို့မှာငခွန်ထွန်း ကိုမြို့သူကြီး ခန့်ထား ကြီး စိုး
ဆောင်ရွက်စေသည်၊ ကလေး မြို့ကျေး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး အသည်အ
လာဝင်နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့မြို့သူကြီး ဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်
ကြရမည်၊ မြို့သူကြီး ငခွန်ထွန်း လည်း မြို့ကျေး ရွာကိုစည်ပင်သာယာငြိမ်ဝပ် အောင်
သိမ်း သွင်း ပြုစု၍ကလေး မြို့ရှိအမွေလယ်ယာများ ကိုကလေး မြို့သူကြီး ငခွန်ထွန်း
ကသနား တော်မြတ်ခံ၍ ချတင်လုပ်စား ပြီး လျှင် ပေါ် ပေါက်ကျရောက်သည့်မင်း
မှုတော်ရပ်များ ကိုမြို့ကျေး ရွာ နေအသည်အလါဝင်နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီးငယ်
တို့မှာသာနာညီမျှခွဲခန့် ကောက်ခံ၍အမိန့်တော်မြတ်ရင်း နှင့်အညီ ပြေကုန် အောင်
ကြီး စိုး စီရင် ဆောင်ရွက်ရမည်။

ဝန်မင်း များ စါ

(လုံး တော်စာစု)

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၇ ခု (နတ်တော်လပြည့်ကျော် ၅ ရက်နေ့) မကွေး မြို့စား မြင်း
ဝန်မင်းကြီး၊ သတိုးမင်းကြီး မဟာမင်းလှသီဟသူ၊ မြတောင်မြို့စား သေနတ်
ဝန်ကြီး သတိုး မင်းကြီး မဟာမင်းလှကျော်သူ၊ ပုခန်းကြီး မြို့စား ဝန်ကြီး သ
တိုး မင်းကြီး မဟာမင်းလှစည်သူ၊ လောင်း ရှည်မြို့စား လှေသင်း ဝန်ကြီး သ
တိုး မင်းကြီး မဟာစည်သူတို့ကိုတိုး၍ သနား တော်မြတ်ခံရသည်၊ မျည်း မောက်
တိုပေး အတိုကောက်ဘုရား

မောက်တို ရွှေပိန်း ရွှေကုံး စိန်တောင် ၁၂၊ မှန်ကင်း စိုက်၊ ရွှေထိပ်
ရွှေထွက်ငှက်မနား စိန်ပွင့် ၁၂၊ ပါး ကာနား ကာ ရွှေကာ နောက်ကာ
မောက်ရုပါလည် ကွေး၊ ကတ္တီပါနီ ရွှေယက်ပြား သတ်၊ အတွင်း ရွှေကြက်သွန်
ဖြိတ်သတ်၊ အနား ရွှေချည်ပန်း နွယ်ကြွယ်ပွင့်တပ်၊ မျည်း တိုကတ္တီပါစိမ်း
ရွှေပြား သတ်၊ အတွင်း ရွှေကြက်သွန်ဖြိတ်သတ်၊ အနား ဝံ့ခန့် ရွှေချည်ပန်း
နွယ်ကြွယ်ပွင့်တပ်၊ မျည်း ရှည်ကတ္တီပါနီ ရွှေယက်ပြား သတ်၊ အတွင်း ရွှေကြက်
သွန်ဖြိတ်သတ်၊ အနား ဝံ့ခန့် ရွှေချည်ပန်း နွယ်ကြွယ်ပွင့်တပ် ၁

ပေါင်း ၁

(မြို့ ကြည့်၊ ပု၊ ၆၃၅၊ ကုန်း၊ တတိယ၊ ၁၉၆၇၊ စါ ၃၂၉)

ပညာရှိပုဏ္ဏား အုပ်မဟာသီရိပဏ္ဍိတရာဇဂုရု ဆွေမျိုး ဟရိနာရာမ်၊ သား နိမာယိ၊ ညီဒုလိလ၊ ရာမနန္ဒ၊ သား နိလမဏိ၊ ညီသုဘာဓနတို့ကို ပုဏ္ဏား အုပ်ပုဏ္ဏား ခေါင်း တို့ကအဆင့်အဆို မရှိပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ပညာရှိပုဏ္ဏား မဟာသီရိပဏ္ဍိတရာဇဂုရု ဆွေမျိုး ရှစ်ပါး ပုဏ္ဏား ဟရိနာရာမ်၊ သား နိမာယိ၊ ညီဒုလိလ၊ ရာမနန္ဒ၊ သား နိလမဏိ၊ ညီသုဘာဓနတို့ကို ပုဏ္ဏား အုပ်ပုဏ္ဏား ခေါင်း တို့ကအဆင့်အဆို မရှိစေနှင့်၊ ပညာရှိပုဏ္ဏား မဟာသီရိပဏ္ဍိတရာဇဂုရုတသာအုပ်ထိန်း ဆင့်ဆိုထမ်း ရွက်စေ။

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၇ ခုတ ပေါင်း လပြည့်ကျော် ၁၅ ရက် [15 March 1866] နေ့နံနား ခံပြော့ ကြီး မှူး မဟာမင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။

(အောင်ငြိမ်း စါစု)

ထီးလင်း မြို့သူကြီး မြို့အစီရင်မြို့စာရေး တို့၊ လောင်ဘုံရွာသူကြီး ငသာရဲက
(သက္ကရာဇ်၁၁)၄၅ခု ၆၄ခု ဘေား ဘိုး ဘတို့ ရွှေတိုက်စာရင်း ဆက်သွင်း ရာ 1783
ပါဝင်လက်ရှိလက်မကွာကြီး စိုး ဆောင်ရွက်ရှိသည့်အတိုင်း လောင်ဘုံရွာကိုလက်ရှိ 1802
အရှင်ဝန်စာမစ တော်မူပါမည့်အကြောင်း နှင့် လျှောက်ထား ရှိသည်ဖြစ်၍ လျှောက်
ထား အစီရင်ခံချက်အတိုင်း (သက္ကရာဇ်)၁၂၂၈ခုကဆုန်လဆန်း ၂ရက်နေ့ လောင် 15 April 1866
ဘုံရွာကိုလက်ရှိသူကြီးစာ ပေး အပ်ခန့်ထား လိုက်သည်၊ လောင်ဘုံရွာ နေအသည်အလါ
ဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တစုတို့၊ သူကြီး ငသာရဲဆင့်ဆိုရာနာခံကြရ
မည်၊ လောင်ဘုံရွာသူကြီး ငသာရဲလည်း ကျေးရွာသာယာစည်ပင်ရာဇဝတ် တော် ရေး
ကင်း လွတ်လုံခြုံ အောင်ထိမ်းသိမ်း ဆိုင်ရာဆင့်ဆိုရာနာခံထမ်း ရွက်ရမည်။
လောင်ရှည်၊ ဆော၊ ထီးလင်း တိုက်ခုနစ်ရွာဝန်မင်း လှကျော်သူ စာ။
(ထီးလင်း ဦး မောက်စာစု)

နိုင်ငံတော်အတွင်း နယ်ပယ်ကျဉ်း ကျယ်အိမ်ခြေနည်း များ ခရိုး နီး ဝေး ပွန်း မှုပြီး အလိုက်တရား ရာဇဝတ်မျက်နှာညီမျှမှုများ ကိုခွဲဝေစီရင်စေမည်စီရင် စုနယ်စီရင်စေမည့်ခုံမည်ဦး ရေ၃၆ခုံ တော်ဒန့်ထား ထမ်း ရွက်စေရန်မှန် ပြစာရင်း ဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း သင့်ပြီ။

26 April 1866

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၈ ခုကဆုန်လဆန်း ၁၃ ရက် နေ့နား ခစ မြောင်မှူး မင်း ထင်စည်သူတွင်ပြန်။

(ရေစကြိုဖြတ်ထုံး ၊ ၁၉၆၅၊ စါရ၀)

ပညာဒွိရှစ်ပါး ပုဏ္ဏားအုပ် မဟာသီရိပဏ္ဍိတရာဇဂုရုကို ပုဏ္ဏား ဝန်ခန့်။ 17 October 1866

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၈ ခုသတင်း ကျွတ်လဆန်း ၉ ရက် နေ့နား ခံ နေမျိုး မင်း လှသခ်ယာ တွင်ပြန်။

(အောင်ပြိမ်း စါစု)

မြင်ကွန်း စား ငယ်ဝန်း တိမ်း စား ငယ်တို့ပုန်စား ပုန်ကန်ပြု၍ဖြစ်ပွါး သည့် အရာမှာမြင်ကွန်း စား ငယ်မြင်း ခုံတိုင်စား ငယ်တို့နှင့်အကြီး အအုပ်ပြုလုပ်သူ တို့အောက်မြို့ကျေး ရွာသို့ထွက် ပြေး ရှိသည်၊ ပန်း တိမ်း စား ငယ်ညီတိုင်တား စား ငယ်၊ တောင်ဆင်း စား ငယ်၊ တောင်ပုံစား ငယ်၊ ငဖြူငယ်၊ ငစံ အောင်ငယ်၊ ငအုန်း ငယ်၊ ငလှောက်ငယ်တို့နှင့်အပေါင်း အသင်း ပါအကြီး အအုပ်ပြုလုပ်သူတို့ကို လည်း ဘမ်း ဆီး ဂရမိအရေး တော်ပြေကုန်၍ ရှိသည်၊ နိုင်ငံ တော်အတွင်း အရပ် ရပ်မြို့ရွာမှာမြို့အုပ်ရွာအုပ်မြို့ရွာသူကြီး မြင်း ခေါင်း မြင်း စီး ဒိုင်း ခေါင်း အဝန်း စုထိန်း စုအုပ်တို့နှင့်မြို့ရွာ နေဆင်း ရဲသား ကျွန် တော်မျိုး တို့ကိုသူပုန်ဘက် ပါဆို၍အဘမ်း အဆီး အစစ်အမေး မရှိ စေနှင့်၊ ငြိမ်ဝပ်စွာ နေထိုင် စေ၊ မရမ မိသည့်ကြေး မြင့်စား ငယ်နှင့်ငမှန်း၊ငရန်၊ ငရွှေမောင်၊ ငကျောက်ခဲ၊ င မိတ်တို့စီရင်စုမြို့ရွာများ သို့နိုဝင်လာ ရောက်လျှင်သာ မထွက်မလွတ် စေရ၊ ဂရမိ အောင်ဘမ်း ဆီး ဆက်သ စေ၊ စော်ဘွား မြို့စား မြို့ဝန်စစ်ကဲမြို့ရွာအကြီး အအုပ် တို့ကို စေ့နှံ့ အောင်ပြန်ဆိုမှာထား စေ။

18 November, 1866

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၈ ခုတန်ဆောင်မုန်း လဆန်း ၁၂ ရက် နေ့နား ခံမင်း လှသီရိ ကျော်တင်ထွင်ပြန်။

(ဆင်တဲစါစု)

ကရားမြို့သူကြီး မြို့စာရေးတို့၊ မြင်ကွန်းစားငယ်၊ ပန်းတိမ်းစားငယ်တို့ ပုန်စား ပုန်ကန်ပြု၍ဖြစ်ပွါးသည့်အရေးမှာမြင်ကွန်းစားငယ်မြင်းခုံတိုင်စားငယ်တို့နှင့်အကြီးအအုပ်ပြုလုပ်သူတို့ တောမြို့ကျေးရွာသို့ထွက်ပြေးရှိသည်၊ ပန်းတိမ်းစားငယ်ညီတိုင်တားစားငယ် တောင်ဆင်းစားငယ် တောင်ပုံစားငယ်၊ ငဖြူငယ်၊ ငစံအောင်ငယ်၊ ငအုံးငယ်၊ ငလှောက်ငယ်တို့နှင့်အပေါင်းအသင်းပါအကြီးအအုပ်ပြုလုပ်သူတို့ကိုလည်း ဘမ်းဆီးရမိအရေးတော်ပြေကုန်ရှိသည်၊ နိုင်ငံတော်အတွင်းအရပ်ရပ်မြို့ရွာများမှမြို့အုပ်ရွာအုပ်မြို့ရွာသူကြီးမြင်းခေါင်း မြင်းစီး ဒိုင်းခေါင်း အဝန်း ၊ စုထိန်း စုအုပ်တို့နှင့်မြို့ရွာနေဆင်းရဲသား ကျွန်တော်မျိုးတို့ကိုသူပုန်ဖက်ပါဆို၍အဘမ်းအဆီး အစစ်အမေး မရှိစေနှင့်၊ ငြိမ်ဝပ်စွာနေထိုင်စေ၊ မရမမိသည့်ကြေးမြင်စားငယ်နှင့်ငမှန်း ၊ ငရန်၊ ငရွှေမောင်၊ ငကျောက်ခဲ၊ ငမိတ်တို့စီရင်စုမြို့ရွာများသို့ခိုဝင်လာရောက်လျှင်သာ မထွက်မလွတ်စေရရမိအောင်ဘမ်းဆီးဆက်သစေ၊ စော်ဘွားမြို့စားမြို့ဝန်စစ်ကဲမြို့ရွာအကြီးအအုပ်တို့ကို စေ့နှံ့အောင်ပြန်ဆိုမှာထားစေ၊ (သက္ကရာဇ် ၁၂၂၈ခုတန်ဆောင်မုန်းလဆန်း ၁၂ရက်နေ့)ဘုရားအမိန့်တော်မြွက်ကိုဦး (18 November 1866) ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည်ဖြစ်သည်၊ စီရင်စုမြို့ရွာများမှာမြို့အုပ်ရွာအုပ်မြို့ရွာသူကြီး မြင်းခေါင်း မြင်းစီး ဒိုင်းခေါင်း အဝန်း စုထိန်း စုအုပ်တို့နှင့်မြို့ရွာနေဆင်းရဲသား ကျွန်တော်မျိုးတို့ကိုသူပုန်ဘက်ပါဆို၍အဘမ်းအဆီး အစစ်အမေး မရှိ ငြိမ်ဝပ်စွာနေထိုင်စေပြီးလျှင်မရမမိသည့်ကြေးမြင်စားငယ်နှင့်ငမှန်၊ ငရန်၊ ငရွှေမောင်၊ ငကျောက်ခဲ၊ ငမိတ်တို့စီရင်စုမြို့ရွာများသို့ခိုဝင်လာရောက်လျှင်သာ မထွက်မလွတ်စေရအမိန့်တော်မြွက်ရင်းနှင့်အညီရမိအောင်ဘမ်းဆီးဆက်သရမည်။

ဝန်မင်းများစာ

(မော်လိုက်သန့်စင်စါစု)

လမိုင်း ဝန်ထောက်မဟာမင်းလှရာဇာကို ဗေဒင်း ကတ္တီပါန် ရွှေသား ပန်း ၉၊
တမာရွက် ဆောင် ၉၊ ရွှေနား တောင်း ကြက်ရင်အနား ဆူး နှစ်ထပ်၊ ကတ္တီပါ
ဝတ်လုံဘဲရုံ ရွှေ ဖူးငုံ ဒီတဆင့်တပ်၊ သွဲ့ဖြူ ရွှေမြိတ် ဂံ၊ ရွှေစလွယ် ၉သွယ်၊ မောက်တို ရွှေ
ဝိန်း ရွှေကုံး စိန်တောင် ၉၊ ရွှေထိပ် ရွှေထွတ်ငှက်မနား စိန်ပွင့် ၁၂၊ ပါး ကာ
နား ကာ ရွှေကာ နောက်ကာ မောက်ရှုပါလည် ကွေး ကတ္တီပါနီယက်ပြား သတ်၊ မြည်း
တိုကတ္တီပါဝိန်း ယက်ပြား သတ်၊ မြည်း ရှည်ကတ္တီပါနက်ယက်ပြား သတ်၊ ကွမ်း ခွက်လ
ဘက်အိုး တကောင်း ဗိတ်ရှစ် ထောင့်၊ ငွေ ကွေး အင်၊ ဓါး အဆောက်ကတ္တီပါနက်
မွှန်း ရင်း ဖွား ခွေး မခွေး ငယ်သံပတ်ရကန့်၊ ရွှေသား ကျောက်အိမ်ပါ၊ အိမ်
ကတ္တီပါနက်မွှမ်း ရင်း ဖွား ခွေး မသံပတ်ရတန့်၊ ရွှေသား ကျောက်အိမ်ပါ၊ ထီး
နီ ရွှေ ညောင်ရွက် ၂ဆင့်၊ ညောင်ရွက် ရေ ၂၄၊ အချက်အထွတ် ရွှေ၊ ကျိုင်း ရွှေထွတ်
၁ထမ်းစင်ကလဲ ၉ ဝန်း၊ ဘိနပ်ကုလား ပန်း ၊ အိမ် ညောင်ရွက်အတွင်း ကုလားပန်း၊
ဘောင်ထိစ်ဘ ယောင်း ပွင့်၊ ခါး ပန်း ကမွတ်ကြာနုတမြုံချိုး ၊ ကမွတ်နား အတွင်း
ပြင်ပွတ်ခြမ်း ၊ စက်ဘီလူး ခေါင်း၊အတွင်း ကြယ်နား ကုလား ပန်း ၊ ညောင်ရွက်
တမြုံချိုး၊ ကြက်ရင်ကုလား ပန်း ၊ အိမ် ညောင်ရွက်အတွင်း ကုလား ပန်း ၊ ထောင့်
ကျေး စည်တိုင်အ ဖြေမြင်း နား၊ ကျောက် ၅ ဝန်း ထုပ် ၃ ဝန်း၊ ထု ပြောက်အနီသုတ်၊
ခါး ပန်း စက်မှာလက်ဝဲလက်ယာ ၃ ဝန်း စီ၊ နောက် ၂ ဝန်း၊ ရှေ့တ ဝန်း ၊ စက်အ
တွင်း ဆင်စွယ်ကြယ်၊စက်နား ညောင်ရွက်ဆင်စွယ်ကြက်ရင်ကုလား ပန်း ၊ အိမ်ဆင်
စွယ် ၂တန့်လည်သီး ဆင်စွယ် မှော် သေး၊ ကျေး စည်တိုင်ဆင်စွယ်တပ်၊ ဘောင်ထိပ်ဘ
ယောင်း ပွင့်ချက်ဆင်စွယ်၊ မြင်း ကကိုင်း ညောင်ရွက်ရ၊ သံပရာခွံရက် ဘောက်
ကတောင်ဆွဲ၊ ဆက်ပါး ကာ ရွှေဇာဝါဝိန်း ၊ နင်း နှင်း သိပ်၊အိမ် မြှောင်ရင်ပတ်
ကွင်း ငွေဇာဝါကတောင် ရွှေ ရေး စာမရိုရုပ်ပန်း ခက်ကိုက်အနား သံငှ် ရွှေ
ဝိန်း၊ဦး ခက်ထိပ် ဆောင်း မြီး ဖျမ်း ရင်ပတ် သက္ကလတ်ကြိုး ရွှေကြက်ဘပ်၊ စီး နှီး
သက္ကဒါန်၊ သက္ကလတ်တင်ရမ်း စက်ရွှန်း ၃ဆင့်၊ ဆင် ပေါင်း ဝန်း အထွတ် ရွှေ၊ အမိုး
အနက်၊ ကတောင် ရွှေတစုအနီတစု၊ ကခွက် ရွှေတစုအနီ ၂စု၊ ကတောင် ရွှေတစုအ
နီတစု၊ အလံကျည်လှံကျည်အဖျား ရွှေ ဝိ၊ ဆင်သက္ကလတ်ကြိုး လုံး နီ၊ စည်နီရ၊ စည်ပုတ်
ဝ၊ ပုံသာ ၁၊ ငွေနှဲကြီး ၁၊ ငွေနှဲငယ် ၂၊ ခရာ ၁၊ လင်း ဋင်း ၁၊ လှော်ကား

27 November 1866

ဦး ငှက်ပျံရုပ်၄၊ ပဲ့ငှက်ပျံရုပ်၆၊ ဆံထုံး တဘက်ဘရုံတုံး ပရိတ်ချည်၃ဆင့်၊ ခင်တု ရင်အမိုး အုန်းနီ၊ပဲ့ဘီတုရင်၊ လုလင်တိုင် ယောင်ခြံ့ဖြေပန်း ဆုပ်၊ ကြေး ကြိုး ငွေတံ တော့ အောင်း နီဦး တပွင့်ပဲ့၂ပွင့်၊ တက်မအနီ၊ လှော်တက်ဖြူသနား တော်မူ သည်၊ စာချွန် ရေး မြဲ ရေး ရှိသွင်း ။

27 November 1866

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၈ ခုတန် ဆောင်မုန်း လပြည့်ကျော် ၆ ရက် နေ့နား ခံ ပြော့ ကြီး မှူး မဟာမင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။

7 October 1867

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခုသတင်း ကျွတ်လဆန်း ၁၀ ရက် နေ့ ဝန် ထောက် တော်တင်း ဝန် မင်း ဥ ဒေါင်း လှေအုပ်မင်း တို့ကိုပုပ္ပါး ဝန် ထောက်နည်း အစီး အနင်း အဆောင် အရွက်အသနား တော်ခံ စေအမိန့် တော်အရအကျယ် မရှိ သော ကြောင့်လမှိုင်း ဝန် ထောက်မင်း ကိုသနား တော်မူရင်း အဆောင်တွင် စလွယ်ကို ချန်၍ကျန်အဆောင် များ ကိုအမိန့် တော်အ ကြောင်း စာ ရေး သား ပါမည်၊ ဝန် ထောက် တော်ကင်း ဝန်မင်း ဥ ဒေါင်း လှေအုပ်မင်း နှစ်ပါး မှာအမိန့် တော်လက်ခံကိုပြုသ၍ စာ ရေး ကြီး ဦး ကြွယ်နှင့်အစီရင်ခံရာလမှိုင်း ဝန် ထောက်မင်း ကိုသနား တော်မူသည့်အ ဆောင်အတိုင်း ရေး သား ပါဘော့အမိန့်ရှိကြသည့်အတိုင်း အမိန့် တော်အ ဆောင် ကျယ်ကို ရေး ဆက်ရသည်။

(မျိုး ကြည့်၊ ပု၊ ၆၁၃၊ ၆၂၅)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေမြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင် ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အမိန့် တော်ရှိသည်။ အဆက်ဆက် သောကိုယ်၏အဖြစ်နှံ့ဆည်း ဘုရား တော်မူအပ် သောပါရမီသမ္ဘာရအပေါင်း တို့သည်ထက်သန်ကဲလွန်စွာ စုံညီလပ်သဖြင့်မြတ် သောမင်း အဖြစ်သို့ ရောက် တော်မူလျှင်သဗ္ဗါသတိ ဝိရိယ ပညာ သမ္မာဆန္ဒဖြဗ္ဗဝိဟာရစ သောတရား အပေါင်း တို့ဖြင့်သာသနာ တော်အကျိုး စီး ပွါး ပြည်သူသတ္တဝါတို့အကျိုး စီး ပွါး ပွါး များ ဖြစ်လတ္တံ့သည်ကိုသာကြံရည် တော် မူ မှုက်သု ဓမ္မာဆရာ တော်တို့နှင့်မှူး တော်မတ် တော်တို့ကိုညှိနှိုင်း တိုင်ပင် စေပြီး လျှင်ပြည်သူတို့က ပေး သည့်တံစိုး ပန္နာရာထူး ဆောင်ရွက်သူတို့နှင့်မြို့ရွာအကြီး အအုပ်စု ရှင်ငန်း ရှင်တို့က ပေး သည့် ကြေးငွေလက် ဆောင်များ ကိုမင်း မိဘုရား သား တော်သမီး တော်မှူး တော်မတ် တော်တို့ကအ တောင်း အခံအစား အယူမရှိ စေရ။ အသီး သီး ဥပဒေ ပေး အပ်ဆင့်ဆို၍ ရှိသည်၊ အရာခံအရာ ဆောင်မှူနှင့်စပ်၍ဆက်သသည့်လက် ဆောင် တော် မြို့ရွာအစုအငန်း ယိမ်း သိမ်း ရသည်မှူး တော်မတ် တော်တို့ကဆက်သရသည့်လက် ဆောင် တော်များ ကိုလည်း အဆက်အသ မခံမြစ် တော်မူ၍ ရှိသည်၊ မြို့ရွာအစုအငန်း များ မှာဆက်သရန်လက် ဆောင် တော်ဆို၍မြို့ရွာအကြီး အအုပ်စု ရှင်ငန်း ရှင်တို့က ကြေးငွေအခွဲအ တောင်း မရှိ စေနှင့်၊ ဝန်တို့တနိုင်နင်း အောင်ဆင့်။

24 February 1867

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၈ ခုတပို့တွဲလပြည့် ကျော် ၆ ရက် နေ့နား ခပြေ့ကြီး မှူး မဟာမင်း လှမင်း ကျော်ထွင်မြန်။

(မုံတိုင်စါစု)

နိုင်ငံတော်အတွင်း အရပ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာ ရှိ ဂိုဏ်း အုပ် ဂိုဏ်း ထောက်တို့၊ သာသ
နာ့ဒါယကာ မဟာဓမ္မရာဇ်တရား မင်း မြတ်သည် ဘုရား တော်သီရိဓမ္မာ သော
က ဒေဝါနံပိယတိဿမင်း တို့၏သဒ္ဓါကြည်ညိုခြင်း ကဲ့သို့မြတ်စွာဘုရား သခင်သာသနာ
တော်၌မတုံ့မလျှော့သက်ဝင်ယုံကြည် တော်မူသည်နှင့်အညီသာသနာ တော်မြတ်ကိုအမွှန်း
ရှည်စွာတည်ထွန်း စေခြင်း ငှါမူလဘူတဖြစ် သော ဝိနည်း တရား တော်ကိုရဟန်း
သံဃာ တော်တို့ထင်ရှား တည်သည်ရှိ သော်မြတ်စွာဘုရား သခင်သာသနာ တော်
တည်ထွန်း သည်မည်သည်ဖြစ်၍မြတ်စွာဘုရား စက်ဆုတ် တော်မူအပ် သော ဝဇ္ဇတိုင်း
သား ရဟန်း များ တို့၏အမ လေ့သိက္ခာ ပုတ် တော်ကိုပျက် ရွှေ့ စေတတ် သော အကျင့်
အမှုကုလဒုသက ရှစ်ပါး၊ အနေသနနှစ်ဆယ့်တပါး တို့တွင်အကြီး ဝင် သော သစ်သီး
ပေးခြင်း၊ ပန်း ပေးခြင်း၊ မြေဖြူ မနော် ပေးခြင်း၊ ဗေဒင် ဟောခြင်း စသည့်အမှု လျှော
ယဉ် လျော် လောင်း မျိုး ထူး ပျော်ပါး လှည်း နွား မွေး မြူစီး သွား ခြင်း ၊ သ
ပိတ်ပဂိတ္ထရာ စသည်ကို ရောင်း ချ၍ စီး ပွါး ပြုလုပ်ခြင်း ၊ ဥယျာဉ်လယ်ယာ ပေါင်
နှံပြုစု စိုက် ပျိုး ခြင်း ၊ ဂတိသံသ၌ လူတို့နှင့် ရော နှော၍ ရောင်း ဝယ် ဘောက်
ကား စီး ပွါး မြတ်လုပ်ခြင်း ၊ ရွှေလုပ် ငွေလုပ်ထိုး ကွင်း လက်ဖွဲ့ခါး လှည့်အင်း အိုင်
မီး တိုင်ယတြာ ဂါထာ မန္တန်စီရင်ခြင်း ၊ အကြောင်း မဲ့နေလွဲကွမ်း စား ဆေး
ဝါး ဆေး ငုံ ဆေး သောက်ခြင်း ၊ မြို့တွင်း ရွာတွင်း အကြောင်း မဲ့ဘိနပ်စီး သွား
ခြင်း ၊ လူကဲ့သို့ထီး ဂိုး ရှည် ဆောင်း သွား ခြင်း ၊ ခက်တင် မောင်း နှင်ဆဲ ရေး
ပြောဆိုခြင်း ၊ မီး ပွဲ ဒိုး ပွဲ ဇာတ်ပွဲ ရုပ် သေး ပွဲအရပ်ပွဲ လှေပွဲလှည်း ပွဲမြင်း ပွဲစ
သည်တို့ကိုခံခြင်း ကြည့်ရှုခြင်း ကိုပ ယော ဂမတင်း အား တုတ်ရွက် ဆောင်ခြင်း ၊ မင်း
အမတ်တို့နှင့်စပ်ရင်း သော သူနိုး ဓါး ပြတို့ကိုလက်ခံသိမ်း ထား ၍ရဟန်း သာမဏေ
ပြုလုပ်ခြင်း ၊ ရဟန်း တို့နှင့်မအပ်မစပ်လူတို့၏အသုံး အဆောင်ဖြစ် သော ဓါး လှံ သေ
နတ်တို့ကိုသိုမှီး သိမ်း ထား အနီး အပါး သို့ ဆောင်ယူသွား ခြင်း စသည်တို့ကို ရှေး ရှေး
ကာလမဆွကပင်နှစ်စဉ်မပြတ်အရပ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာ ဂိုဏ်း အုပ် ဂိုဏ်း ထောက်တို့ကဆင့်
ဆိုမြစ်တား ဆုံး မစေခြင်း ငှါစာ ပေး အပ်သည်ကိုတင်း တင်း ကြပ်ကြပ်ဆုံး မဩဝါ
ဒ ပေး ကြအ ပ္ပေါ်သုက္ခ မောဃခဏဖြင့်သာ နေ့ရက်ကုန်ခမ်း လျက်ရဟန်း တရား မ
တိုး မပွါး ကလဟဝိဝါဒ၊ ဗဏ္ဏနဝိဝါဒ၊ ဣဿာ မေစ္ဆ လောဘ ဒေါသမာနတရား တို့

သာပွါး များ စီပင်လျက်သာသနာ တော်မြတ်ပျက်ပြား ဆုတ်ယုတ်ရန်အား ကြီး ကြ
1866
သည်နှင့်သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ခုနှစ်သို့ ရောက်လစ်ကာလသဏ္ဍာဝါအဏ္ဍတို့၏အတုသိုလ်တရား
ပွါး များ ဘိစီး လပ်သဖြင့် ဓါတ်ဆန်း ကိန်း ခန်း အလိုက်လူမိုက်လူဆိုး တို့အား မကိုးသင့်
သည်ကိုအား ကိုး မာနတက်လျက်မီး ရောင်မီး ခွက်သို့အသက် ဘေး ကိုမကြောက်မင့်
ရွှတ်ရွှတ်ချွန်ချွန် ပြေး ဝင်တိုး ပိုး သော ပိုး ဖလံတို့ကဲ့သို့ မိမိတို့၏အသက် သေ ဘေး ကို
မကြောက် လောဘ နောက်သို့လိုက်မှား ၍ပြည် လေး ပြည်မှား တို့ဖြစ်ပွါး မြှန်း တီး
တတ်သဖြင့် နေပြည် တော်မှစ၍အရပ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာ များ တွင်လူ ရှင်ရဟန်း တို့
မငြိမ်မသက်ရှိကြ သော ကြောင့်ရဟန်း သံဃာတို့လည်း ဝိနည်း သိက္ခာပုဒ်ဆုတ်ယုတ်
ပျက်ပြား ကြသည်ဖြစ်၍ ဂိုဏ်း အုပ်ဂိုဏ်း ထောက်ပြုလုပ်သူအကြီး အအုပ်တို့က မိမိတို့ဂိုဏ်း
တွင်း သံဃာ များ ကိုမြင်ကွန်း စား ပတိမ်း စား တို့ ဘေး အ ရေး ဖြစ်ပွါး ရာစံ
နန်း တော်တွင်း မင်း ၏ဘဏ္ဍာ တော်အများ ပျက်ပြား ချွတ်ယွင်း သည်အနိုက်ကြိမ်
ကြိုက်သည်အတွင်း တွေ့မိ ပေါ်ထွက်လျက်ရှိသည်ဖြစ်၍ ငွင်း အ ရေး တော်အတွင်း ရွှေ
မြို့တော်က တောမြို့ ကျေး ရွာသို့အ ဆောတလျှင် ရှောင်တခင်ပြန်လာကြသည့်ရဟန်း
သာမဏေတို့ကိုလည်း မင်း ၏ဘဏ္ဍာ တော်များ နှင့်လွှတ်ကင်း သန့်ရှင်း သည်မသန့်
ရှင်း သည်များ ကို မေး မြန်း ထောက်လှန်း စစ် ဆေး ကြပြီး လျှင်မြတ်စွာဘုရား
သခင်စက်ဆုတ်ရွံရှာ တော်မူအပ်သည့်ဝဋ္ဋိတိုင်း သား ရဟန်း များ တို့၏အမှုအကျင့်
ဖြစ် သောအမှုတို့ကို ပေါ်ထွက်မရှိ စေရ၊ ဝိနည်း သိက္ခာပုဒ် တော်နှင့်အညီပဋိယတ်
ပဋိပတ်တရား တို့ကိုပွါး များ အား ထုတ်ကျင့်ကြ နေထိုင်ကြ အောင်တင်း တင်း ကြပ်
ကြပ်ဆင့်ဆိုမြစ်တား ဆုံး မကြရမည်၊ အရပ်ရပ်ဆင့်ဆိုသည်ကိုမထည် ဂိုဏ်း အုပ်ဂိုဏ်း
ထောက်ပြုလုပ်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်တို့လည်း သိက္ခာပုဒ် တော်နှင့်ညီ အောင်အား မထုတ်၊ အ
ပွေါ်သုက္က ကြောင့်ကျမဲ့တိုင်ခြင်း ၊ ဂိုဏ်း သံဃာတို့ကိုလည်း မဆင့်မဆိုမမြစ်မတား
ပေါ့ လျော့ကျင့်ကြ နေထိုင်သည်များ ကိုမြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိတို့က မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ် ဝိနည်း
တရား နှင့်မလျော်သည်ကိုကျင့်ကြ နေထိုင်သည်ဆို၍လွှတ် တော်ရုံး တော်များ သို့တိုင်
တန်း လျှောက်ထား ကြား သိရလျှင် ဂိုဏ်း အုပ်ဂိုဏ်း ထောက်ပြုလုပ်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်နှင့်ဝိ
နည်း သိက္ခာပုဒ် တော်နှင့်အညီကျင့်ကြ နေထိုင်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကိုအပြစ်စီရင်ရမည်၊ သု
ဓမ္မာဆရာ တော်တို့ထံ ပေး ဆင့်ဆိုလိုက်သည်၊ အရပ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာရှိ ဂိုဏ်း အုပ်

ဂိုဏ်း ထောက်တို့၊ နိုင်ငံ တော်အတွင်း အရပ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာ နေဆင်း ရဲသား ကျွန် တော်မျိုး တို့ကိုအကြီး အအုပ်ပြုလုပ်သူတို့ညှင်း ပမ်း နှိပ်စက်၍ဆင်း ရဲပင်ပန်း မြို့ရွာ မငြိမ်မသက်ရှိမည် များ ကို ရှေး မဆွတပင်ထင်မြင် ကြောင့်ကျ တော်မူ၍သူ ပုန်သူကန်တို့လက်နိုင်သိမ်း ယူရ ပါသည့်မြို့ ကျေး ရွာ နှင့်စည်း ကြပ် စောင့် နေကြ ရသည့်မြို့ရွာ များ လည်း ရှိသည်ဖြစ်၍ ကြောက်လန့် တော တောင်ပုန်း အောင်း ၍ နေသူတို့ကိုအဖမ်း အဆီး အစစ်အ မေး မရှိ စေနှင့်၊ ရာဇဝတ်ကို ချမ်း သာ ပေး တော်မူသည်၊ ငြိမ်ဝပ်စွာ နေထိုင် စေအမိန့် တော်တုတ်ပြန် တော်မူရင်း အတိုင်း မြို့ဝန်စစ်ကဲအရာ ရှိတို့ကမြို့ရွာသူ ပုန်တို့နှင့်တိုက်ခိုက် ရာအ ရေး မသာ၍ ဆုတ်ခွါရသည့်မြို့ရွာ ရှေ့မြို့ တော်သို့မ ပေါက်မ ရောက်နိုင်ရှိသည်ကိုမြို့ရွာ နှင့်ဆင်း ရဲသား ကျွန် တော် မျိုး တို့ကိုပတိမ်း စား မြင်ကွန်း စား တို့သူ ပုန်ဆို၍ နှိပ်စက် ညှင်း ပန်း မရှိရ အောင်အရပ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာ ဂိုဏ်း အုပ် ဂိုဏ်း ထောက်တို့ကို သုဓမ္မာဆရာ တော်တို့ကဆင့်ဆိုပါမည့်အ ကြောင်း နှင့်အတွင်း ဝန်က လျှောက်တား ရှိသည်အတိုင်း ပန်း တိမ်း စား မြင်ကွန်း စား တို့သူ ပုန်ဆို၍မြို့ဝန်စစ်ကဲအရာ ရှိ တို့ကနှိပ်စက်ညှင်း ပမ်း မရှိ စေရ အောင်တင်း တင်း ကြပ်ကြပ်မြစ်တား ဆုံး မ ဆင့်ဆိုကြရမည်ဆင့်ဆိုသည်ကို မဘည်၊ ပန်း တိမ်း စား မြင်း ကွန်း စား တို့သူ ပုန် ဆို၍မြို့ဝန်စစ်ကဲအရာ ရှိတို့ကနှိပ်စက်ညှင်း ပမ်း သည်ကိုမမြစ်မတား နေ၍ထပ် မံကြား သိရလျှင်ဂိုဏ်း အုပ် ဂိုဏ်း ထောက်တို့ကိုသုဓမ္မာသို့ ခေါ်၍ စီရင်မည်၊ ဂိုဏ်း အုပ် ဂိုဏ်း ထောက်တို့ဆင့်ဆိုလိုက်သည်၊ ဂိုဏ်း သင်္ဃာကိုယ် တော်အရှင်မြတ်တို့ယခု ဝတ် ခေါင်း ဂိုဏ်း ထောက်တို့ကိုဆရာတို့ကပင့် ခေါ်၍သုဓမ္မာဆရာ တော်တို့တဆင့်ဆို မြစ်တား တော်မူ သောအမိန့် တော်အမှာ တော်အာဏာ တော်တို့ကို ပေး အပ်လိုက် သည်၊ ၎င်း အမိန့် တော်အမှာ တော်အာဏာ တော်အကူအရကို ဝတ် ခေါင်း ဂိုဏ်း ထောက်တို့ဆင့်ဆိုရာ နာခံလျှက်ကျင့်သုံး နေထိုင်ကြရမည်၊ ၎င်း ဝတ် ခေါင်း ဂိုဏ်း ထောက်တို့ကလည်း အမိန့် တော်အရာကိုဖတ်ရွတ်၍ ရှင် ရေး လူ ရေး မသင့်မတင့် သည် များ ကိုနိုင်နင်း အောင်မြစ်တား ကြရမည်၊ သုဓမ္မာဆရာ တော်တို့စာ ပေး ဆင့်ဆိုလိုက်သည်၊ ပင်း ၊ နတ် မောက်၊ ကျောက်ပန်း တောင်း သုံး မြို့ဂိုဏ်း အုပ်

1867

ဂိုဏ်း ထောက်တို့(သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၉ ခုနှစ်သဿမေဓအခွန် တော်ကိုခွဲခန့် ကောက်

ခံသည့်အရာမှာ တအိမ်လျှင်ငွက်နီ ၅ ကျ တောင်း ခံခွဲခန့်သည်ဖြစ်၍ မြို့နေရွာသား လူအများတို့ မသက်မသာ ရှိကြပါသည်၊ တအိမ်လျှင်နီ တင် ၇ ကျ မဖြစ်ပါစေနှင့်၊ ယခုခွဲခန့် ကောက်ခံပြီး နီတင် ၅ ကျအရကျပ်သုံး ဒင်္ဂါး ၆ ပြား ၂၂ ပဲကျများကို ဆောင်ပေးငြိမ်းပြီး နောက်တအိမ်လျှင်နီတင် ၃ ကျ ကြေးကိုအခွဲအခန့်မရှိပါစေမည့် အကြောင်း နှင့်သုံးမြို့ကိုက်း အုပ်ကိုက်း ထောက်တို့ လျှောက်ထား ချက်ရှိသည့်အတိုင်း လွှတ်တော်မှူး တော်မတ် တော်အခွန်ဝန်တို့ကိုကြား သိပြောဆိုရာသုံးမြို့ ကျေးရွာ များ မှာနီတင် ၇ ကျမခွဲမခန့်စေမူ၍ယခု တောင်း ခံပြီး သည့်ကျပ်သုံး ဒင်္ဂါး ၆ ပြား ၂၂ ပဲကျ ကြေး နှင့် နောင်ခွဲခန့်မည့် ကြေး ကိုနှစ်ဦး စပ်ကျပ်သုံး ဒင်္ဂါး ၇ ကျ ခွဲခန့် ကောက်ခံစေ အောင်စာ ပေး ဆင့်ဆိုတော်မူပါမည့်အကြောင်း ကိုလွှတ်တော်မှူး တော်မတ် တော်အခွန်ဝန်တို့အ လျှောက်အထား ရှိသည်ဖြစ်သည်၊ ၎င်း ၃ မြို့ကိုက်း အုပ်ကိုက်း ထောက်တို့၊ ယခုဆောင် ပေး ပြီး ကျပ်သုံး ဒင်္ဂါး ၆ ပြား ၂၂ ပဲ ပေါ်မှာကျပ်သုံး ဒင်္ဂါး ရှစ်ပြား ပြည့်မှီ အောင် ၁ ပြား ၇ ပဲ ကြေး ကိုသာထပ်ခွဲခန့် ကောက်ခံကြရမည့်အကြောင်း နှင့်သဿမေဓအခွန် တော် ကောက်အရာရှိတို့ ကိုဆင့်ဆိုကြရမည်၊ ဝန်မင်း များ စာ။

ပင်း မြို့၊ နတ်မောက်မြို့၊ ကျောက်ပန်း တောင်း မြို့သဿမေဓဆယ်ဘိုတဘိုအခွန် တော် ကောက်အရာရှိတို့ပင်း ၊ နတ်မောက်၊ ကျောက်ပန်း တောင်း မြို့ကျေး ရွာများ မှာ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၉ ခုနှစ်သဿမေဓဆယ်ဘိုတဘိုအခွန် တော် ကောက် [1867] ခံရန်ရှိသည်ကိုမြို့ရွာ နေလူတို့မှာအင်အား ထောက်၍တအိမ်လျှင်ငွက်နီ ၅ ကျ ဒင်္ဂါးသင့် ၆ ပြား ၂၂ ပဲညှိနှိုင်း ရုံထား ပြီး နောက်ထပ်မံ၍ ငွက်နီ ၃ ကျ ဒင်္ဂါး ၃ ဂျပဲညှိနှိုင်းရန် ခန့်ထား ခွဲ တောင်း မည်ရှိ ကြောင်း များ နှင့်ကြား သိရသည်ဖြစ်၍ ရာ ပေးအပ်လိုက်သည်၊ ပင်း ၊ နတ်မောက်၊ ကျောက်ပန်း တောင်း မြို့ကျေး ရွာ နေလူတို့မှာ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၉ ခုနှစ်သဿမေဓဆယ်ဘိုတဘိုအခွန် တော် ကောက်ခံဆက်သွင်း [1867] ရှိသည်ကိုလယ်ယာလုပ်ငင်ကုသန်း ရောင်း ဝယ်သည်၊ စီး ပွါး အင်အား အရောက် ညှိနှိုင်း၍တအိမ်ကိုဝိသုံး ဒင်္ဂါး ရှစ်ပြား ကျရုံထား ပြီး လျှင်အထက် တောက်ပြီး ဒင်္ဂါး ၆ ပြား ၂၂ ပဲကျ ငွေကိုနှိမ်၍ကျန်ဒင်္ဂါး ၃ ဂျပဲကျ ငွေကိုသာဒင်္ဂါး ပေး ဆောင်နိုင်သူ ပေး ဆောင် စေရမည်၊ ဒင်္ဂါး မရှိသူတို့မှာရိုး သား ဖြောင့်မတ်သည့် ငွေကိုမြို့

ရွာနေလူတို့မနာမကြင်စေရ၊ ဒင်္ဂါး အကျ ၂ ဒိပြား ကိုက်ခံယူရမည့်အခွန်တော် ခွဲတောင်း တောက်ခံရန်ရှိသည်ကိုလည်း အပူအပြင်း အတောင်း အခံမရှိစေရ၊ သာယာညီဖြောင့် ပြောဆို၍ နေ့ရက်မရှည်မကြာစေရ၊ ပြီး ပြေအောင်ဆက်သွင်း ရမည်။ ဝန်မင်း များ စာ။

(15 May 1867)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခုကဆုန်လဆန်း ၁၃ ရက် နေ့)

(ဆင်တဲစါစု)

(15 May 1867)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခုကဆုန်လဆန်း ၁၃ ရက် နေ့တွင်ပန်းတိမ်း စာ: ဟောင်း ကိုကွပ်သည်၊ တန်း ၊ တ ၊ ၁၉ ဖြ ရ၊ စါ၃၅၅)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင် ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အမိန့် တော်ရှိသည်၊ သီရိမာ မေဃ္ဃာရပ်ခံ ချက်အတိုင်း မြေတူး မြို့စီရင်စုကွဲ့ဆွဲရွာ မြောက်ရွာသစ် တောရ ကျောင်း တိုက်အနီး မိ ကေး ကသ မုတ်လျှံဒါန်း သည့်သိမ်အ ရှေ့အ နောက် တောင် မြောက်တာ ၅၀ ဝါအတွင်း နို့မှီရှိ နေသည့် ရေပိုး ရေမွှား သား ငှက်တိရိစ္ဆာန်တို့ကိုအဘယ ဒါနဇီဝိတ ဒါနကုသိုလ် တော်အထူး ဖြစ်ပွါး စေခြင်း ငှါ ဘေး မဲ့ ပေး တော်မူသည်၊ အဖမ်း အဆီး အ နှောင်အဖွဲ့အပစ်အခတ်အသတ်အ ညှစ်မရှိ စေနှင့်လွှတ်ကင်း ချမ်း သာ စေ၊ မြေတူး မြို့သူကြီး မြို့စာ ရေး တို့နှင့်ကွဲ့ ဆွဲရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး တို့၊ ရဟန်း တော်ရှင်သီရိမာ မေဃ္ဃာရပ်ခံ ချက်အတိုင်း မြေတူး မြို့စီရင်စုကွဲ့ဆွဲရွာ မြောက်ရွာသစ် တောရ ကျောင်း တိုက်အ နီး မိ ကေး ကသ မုတ်လျှံဒါန်း သည့်သိမ်အ ရှေ့အ နောက် တောင် မြောက်တာ ၅၀ ဝါ အတွင်း နို့မှီး ရှိ နေသည့် ရေပိုး ရေမွှား သား ငှက်တိရိစ္ဆာန်တို့အဘယ ဒါနဇီဝိ တ ဒါနကုသိုလ် တော်အထူး ဖြစ်ပွါး စေခြင်း ငှါ ဘေး မဲ့ ပေး တော်မူသည်၊ အဖမ်း အဆီး အ နှောင်အဖွဲ့အပစ်အခတ်အသတ်အညှစ်မရှိ စေနှင့်လွှတ်ကင်း ချမ်း သာ စေ ဘေး မဲ့ ပေး တော်မူသည်၊ နယ် မြေနိမိတ်ပုံစံကိုလည်း ဌာဝရကုသိုလ် တော်ဖြစ်ထွန်း အောင် ကျောက်တိုင်စိုက်မှတ်၍ ပုံစံကိုသွင်း ၊ သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခုကဆုန်လပြည့်

20 May 1867

ကျော် ၃ ရက် နေ့ဘုရား အမိန့် တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည်ဖြစ်၍ မြေတူး မြို့စီရင်စုကွဲ့ဆွဲရွာ မြောက်ရွာသစ် တောရ ကျောင်း တိုက်အနီး မိ ကေး ကသ မုတ်လျှံဒါန်း သည့်သိမ်အ ရှေ့အ နောက် တောင် မြောက် ၅၀ ဝါအတွင်း နို့မှီး ရှိ နေသည့် ရေပိုး ရေမွှား သား ငှက်တိရိစ္ဆာန်တို့ကို ဘေး မဲ့ ပေး တော်မူသည့်အမိန့် တော်မြတ်ရင်း နှင့်အညီအဘမ်း အဆီး အ နှောင်အဖွဲ့အပြစ်အခတ်အသတ်အညှစ်မရှိလွှတ်ကင်း ချမ်း သာ စေရမည်၊ နယ်နိမိတ်ပုံစံကိုလည်း ဌာဝရကုသိုလ် တော်ဖြစ်ထွန်း အောင် ကျောက်တိုင်စိုက်မှတ်၍ ဘေး မဲ့ပိုင်း ခြား သည့်ပုံစံကိုလွှတ် တော်မှာ တင်ပေး လျှောက်ထား ဆက်သွင်း ရမည်။

ဝန်မင်း များ စာ

(သောင်း ဝါစု)

(30 June 1867)

မိုးနဲ့တပ်ရုံးဥပဒေဘုရား*

ရှမ်းပြည်မြေလတ်မြို့ကျေးရွာများမှာ၊၁၂၂၉ခုနှစ် ဆင့်ဆိုခန့်ထားရန်ဥပဒေဘုရား

၁။ မိုးနဲ့တပ်ရုံးမှာသင့်ရာလူပေးအပ်၍၊ဝန်ထောက်စောင့်နေထမ်းရွက်စေမည်။

၂။ မိုးနဲ့တပ်ရုံးမှာတချက်၊ ညောင်ရွှေမြို့မှာတချက်၊ သိပေါမြို့မှာတချက်၊ လက်နက်ကရိယာ၊ ခဲ၊ ယမ်းမီးကျောက်အပြည့်အစုံတင်ထားအဆင်သင့်ရှိစေရမည်။

၃။ ရှမ်းပြည်မြေလတ်မြို့ကျေးရွာများမှာ၊ ဆိုင်ရာ အကွဲ အပြား အဆင့်အဆိုမရှိစေရ၊ လွှတ်တော်ဆင့်ဆိုရာနာခံ၍မိုးနဲ့တပ်ရုံးကတဝတည်းဆင့်ဆိုစေရမည်။

၄။ သိလှင်အနောက်ဖက်၊ ရှမ်းမြို့ကျေးရွာများမှာ၊ စော်ဘွားမြို့စားတို့က အလိုအလျောက်ကြေးငွေ၊ အခွဲအတောင်းမရှိစေရ၊တပ်ရုံးဆင့်ဆိုရာနာခံခွဲတောင်းစေမည်။

၅။ မိုးနဲ့မြို့ရှိ၊မြန်မာကျွန်တော်မျိုးစာရင်းပါသားမြေးလူတို့ကိုသိမ်းရုံးစည်းကြပ်အသင့်ရှိစေမည်။

၆။ မြို့ရွာအင်အားအလျောက်၊ ချင့်ထောက်တိုင်းတာပြီးလျှင်၊ မည်သည့်မြို့ကလူလက်နက်မည်မျှ၊ အသီးသီးမြို့စားစော်ဘွားတို့ဝန်ခံငွေ၊စည်းကြပ်အသင့်ရှိစေရမည်။

၇။ တပ်ရပ်တပ်ခံသင့်သည့်မြို့များမှာ၊ရဲမက်တို့ကို ထောက်ပံ့ပေးကမ်းရန် ကျီနှင့် လှောင်ထားစပါးမျိုး ရိက္ခာများကို၊ဆင့်ဆိုအသင့်ရှိစေမည်။

၈။ မိုးလေစဲငြိမ်ကာလ၊မပြတ်မဝပ်သည့်မြို့များကိုပြတ်ဝပ်အောင် အင်အားအလျောက် ချီတက်ရမည်ဖြစ်၍၊ တောင်တပြင်ထားကင်းအစောင့်အနေ၊ လမ်းပေါက်၊ လမ်းဝများမှာ၊ ကြပ်ကြပ် တည်းတည်း ဆင့်ဆိုခန့်ထားစောင့်နေစေ၍မိုးနဲ့တပ်ရုံးမှာသင့်ရာစစ်ကဲနှင့်၊ အုပ်ကွပ်စောင့်နေစေပြီးလျှင်၊ ဝန်ထောက်နှင့် သင့်ရာစစ်ကဲတို့ကိုသိန္နီမြို့သို့ချီတက်စေမည်။

၉။ ဝန်ထောက်သိန္နီမြို့သို့ မချီမတက်မီ၊ သိန္နီမြို့အရှေ့လက် မြောက်လက် အလယ်လက်၊ကျေးသီးတပ်ပေါင်ငါးဌာနများမှာ၊နီရပ်သည့်မြို့ရွာရှိအမှုထမ်းလူတို့နှင့် အကြီးအအုပ်ငါးဦးခန့်ထားအသင့်ရှိစေမည်။

၁၀။ ဝန်ထောက်သိန္နီမြို့သို့ ချီတက်သည့်ကာလ၊ မြန်မာအမှုထမ်းပါလူတို့ပြင်၊ရှမ်းပြည်မြို့ ကျေးရွာ အင်အားအလျောက်၊ သင့်ရာစော်ဘွားမြို့စားတို့ ကိုယ်နှင့်ဖြစ်စေ၊ ညီသားအမတ်တို့နှင့်ဖြစ်စေ၊ လူလက်နက်ခန့်ထား၍လိုက်ပါထမ်းရွက်စေမည်။

မိုးနဲ့တပ်ရုံးမှာထားရန်ဥပဒေဘုရား

မိုးနဲ့တပ်စစ်ကဲအရာရှိတို့ဆင့်ဆို၍၊တပ်ရုံးမှာထားရန်ဥပဒေဘုရား

၁။ တပ်ရုံးအရာရှိတို့မှာ၊ စရိတ်ငွေတော်သနား တော်မြတ်ခံစေ၍ရှိသည်၊ တပ်ရုံးဆင့်စုမြို့ ကျေးရွာများမှာဝင်းနေအိမ်မှုစ၍၊ပန္နာကြေးအတောင်းအခံ၊လူအခန့်အတားမရှိလွှတ်ငြိမ်းစေမည်။

၂။ တပ်ရုံးဆင့်စုမြို့ ကျေးရွာများမှာ၊ ၂ ကြေး၊ ၃ ၅ ကြေးများကို၊ ခွဲချိန်ကာလရောက်လျှင်၊ သင့်ရာလူစေလွှတ်ကောက်ခံစေမည်ဖြစ်သည်၊တပ်ရုံးကအလျောက်အခွဲအတောင်းမရှိ၊ ဆင့်ဆိုမည်။

၃။ တပ်ရုံးဆင့်စုမြို့ကျေးရွာများမှာ၊ တမြို့တရွာတည်းနေထိုင်သူချင်းဖြစ်ပွါးကြသည့် တရားရာဇဝတ်မှုများကိုတပ်ရုံးကလက်ခံ၍အစစ်အမေးမရှိစော်ဘွားမြို့စားမြို့အုပ်စစ်ကဲတို့ကစီရင်စေ။

၄။ စော်ဘွား မြို့စား မြို့အုပ် စစ်ကဲတို့စီရင်၍ မပြီးလျှင်၊ တပ်ရုံးမှာ ပြောဆိုစေမည်၊ မပြီးလျှင် ဗိုလ်မှူးရှိရာလာရောက်ပြောဆိုစေမည်။

၅။ တမြို့နှင့်တမြို့၊တနယ်နှင့်တနယ်၊နေရပ်ကွဲပြားသည့်တရားမှုများကို၊တပ်ရုံးကလက်ခံစီရင်စေမည်။

၆။ တပ်ရုံးကစီရင်၍မပြီးလျှင်၊ဗိုလ်မှူးရှိရာလာရောက်ပြောဆိုစေမည်။

၇။ တပ်ရုံးမှာစွဲဆိုသည့်တရားစကားမှုများမှာလည်းမှတ်ချက်ရေးမှတ်ပုံတင်၊ ဖတ်စာ၊ မှတ်စာဆိုရှိ၊ အတောင်း အခံမရှိ၊ထုတ်ပြန်တော်မူသည့်အမိန့်တော်အတိုင်းသာတောင်းခံစေမည်။

၈။ တပ်ရုံးဆင့်စု မြို့ကျေးရွာအတွင်း၊ စော်ဘွား မြို့စား မြို့အုပ် စစ်ကဲတို့ကို၊ အမိန့်နှင့် ခန့်ထား၍၊ ဆိုင်ရာတပ်ရုံး စာ၊ခံယူကြသည်မှာလည်း၊ မှတ်ချက်ရေး၊ မှတ်ပုံတင်၊ ရေးစာ၊ မှတ်စာ၊ ပန္နာလက်ဆောင် အတောင်း အခံ အကုန်အကျမရှိစေရ၊ပေးအပ်ရန်စာကိုနေ့ရက်မကြန့်မကြာပေးစေမည်။

၉။ တမြို့နှင့်တမြို့၊ တနယ်နှင့်တနယ်၊ နေရပ်ကွဲပြားသည့်၊ ရာဇဝတ်မှုများမှာ၊ ကြေးငွေပန္နာ အတောင်း အခံ အစားအယူအကုန်အကျမရှိ၊ တပ်ရုံးကမှန်ရာစစ်မေး၍၊ ထောင်အကျဉ်းထားသင့်သူ၊ ခံဝန်သူနှင့်ထား သင့်သူ၊ ကြေးငွေပေးလျော်သင့် သူများကို၊ အပြစ်အလျောက် စီရင်ပြီးလျှင်၊ စီရင်သည့် အမှုဦးရေ၊ ထောင်တန်း အကျဉ်းရှိသည့် လူစာရင်းများကို ၄လတကြိမ်၊ ဗိုလ်မှူးရှိရာ လာရောက်အစီရင်ခံစေ၍ ဗိုလ်မှူးကလွှတ်တော်မှာလျှောက်ထားစေရမည်။

၁၀။ စစ်လက်နက်ကိုင်မှုရှိလျှင်၊တပ်ရုံးဆင့်စုမြို့ကျေးရွာများမှာ၊ အရေးကိုချုပ်ထောက်၍၊ အင်အား အလျောက် လက်နက်ကိုင်လူခန့်ထားရမည်။

၁၁။ စစ်လက်နက်ကိုင်မှုနှင့်၊ စော်ဘွား မြို့စား မြို့အုပ် စစ်ကဲတို့ကို၊ ဆင့်ဆို ချခေါ်ရသည့် အမှုများ မှာလည်း၊ ရောက်လက်ဆောင်ထမင်းဘိုးဆို၍ ပန္နာလက်ဆောင်ကြေးငွေ အပိုအမိုအတောင်းအခံမရှိ၊ အမိန့်တော် ထမ်းအတိုင်းအတိုင် လျှင် ၂။ ၁ကျကိုသာတောင်းခံစေမည်။

၁၂။ ကလေသင်၊ ယွန်း ယိုးဒယားတို့ ပေါက်ရောက်သာသည့် ထားကင်းအစောင့်အနေများမှာ၊ထောက်လှမ်းမြဲ ထောက်လှမ်း၍ ကြားသိထင်မြင်သမျှ အကြောင်းအရာ၊ သံလွင်အရှေ့ဘက် မြို့ကျေးရွာများက၊ တပ်ရုံး သို့အစီရင်ခံလာရောက်သည့်အကြောင်းအရာများကို၊ အလျင်အမြန်စေလွှတ်လျှောက်ထားစေမည်။

၁၃။ ရေးကြောင်းအလျောက် ရွှေဘဝါးတော် အောက်တင်လျှောက်ရသည့် စရိတ်၊ အစေ အလွှတ်ထောက် လှမ်းသူတို့စရိတ်မှစ၍၊ ရုံးသုံးစရိတ်ငွေများမှာ၊ လစည်သုံးမြဲ အတိုင်း။ တပ်ရုံးဆင့်စုမြို့ရွာ ခွဲငွေက၊ စစ်ကဲ အရာရှိတို့စားစရိတ်နှင့်တကွ နှုတ်ပေးမည်ဖြစ်၍၊ လေးလတကြိမ်အသုံးစာရင်းနှင့် ဗိုလ်မှူးထံတင်ပေးရမည်။

၁၄။ တပ်ရုံးဆင့်စုမြို့ကျေးရွာများမှာ၊တပ်ရုံးကဆင့်ဆို၍ ကုန်ကျသည့် စရိတ် ကြေးငွေစာရင်းကို လေးလတကြိမ် ဗိုလ်မှူးထံတင်ပေးစေမည်။

၁၅။ တပ်ရုံးဆင့်စုမြို့ကျေးရွာများမှာ၊ စော်ဘွား မြို့စား မြို့အုပ် စစ်ကဲတို့ စီရင်စုမြို့ကျေးရွာ အတွင်း တရား ရာဇဝတ်မှုများမှာ၊ အမိန့်တော်ထမ်းထက်အလွန် ငွေကြေးပိုမိုစားယူသည့်မှု၊ လက်ဆောင်ပန္နာခံယူ၍ ဟိန်း၊ ထမ်း၊ မြေတိုင်ကြော့ခေါင်းတို့ကို။ အလိုရှိရာလွှဲပြောင်းခန့်ထားသည့်အမှု။ ကျေးရွာနေ ဆင်းရဲသား တို့မှာ၊ ကြေးငွေခွဲတောင်းသည့်အမှုများကို တပ်ရုံးကထောက်လှမ်းမှတ်သား၍၊လေးလ တကြိမ် ဗိုလ်မှူး ရှိရာ အစီရင်ခံစေပြီးလျှင်၊ဗိုလ်မှူးကလွှတ်တော်မှာလျှောက်ထားစေရမည်။

၁၆။ စော်ဘွား မြို့စားတို့ ဘွားစားစီရင်စု မြို့ကျေးရွာ များမှာ လက်ရှိ ဟိန်း၊ ထမ်း၊ မြေတိုင်ကြော့ခေါင်းတို့ ကျေးရွာလူဆင်းရဲသားတို့ကို ကြေးငွေ ပိုမိုတောင်းခံ စားယူ ညှင်းပန်း နှိပ်စက်ပြုကျင့်သောကြောင့် နုတ် ယူ လဲပြောင်းရန်ရှိလျှင် တပ်ရုံးမှာအစီရင်ခံစေ၍ တပ်ရုံးက ဗိုလ်မှူးရှိရာ အစီရင်ခံစေပြီးလျှင် ဆင့်ဆိုရာနာခံပြီးမှလဲပြောင်းခန့်ထားစေမည်။

၁၇။ တပ်ရုံးအရာရှိစာရေးလင်တို့ မြို့ကျေးရွာများမှာ၊ မှုခင်းရှာကြံကြေးငွေတောင်းခံစားယူသည် အမှု အမိန့် တော်ထမ်းထက် ပိုမိုတောင်းခံသည့် အမှုများကို ထောက်လှမ်း၍တွေ့မိလျှင်၊ တပ်ရုံးသို့ပေးအပ်သည့်ငွေ စားဥပဒေအတိုင်းစီရင်မည်။

တပ်ရုံးအရာရှိတို့ငွေစားယူသည့်အမှု။ရင်းတို့သားမယားကြေးငွေစားယူသည့်အမှုများကိုစီရင်ရန်ဥပဒေဘုရား

၁။ ၁ဝိက၅ဝိစားယူကြောင်းနှင့် လျှောက်ထား ကြားသိရလျှင် ရွှေဘဝါးတော်အောက်ခေါ် ယူ၍ရှင်းလင်း စစ်မေးပြီးမှစားယူသည့်ငွေကိုနှစ်ဆပြန်ပေးစေ၍၊တန်းမှာတလထားမည်။

၂။ ၅ဝိက၁၀ဝိထိစားယူကြောင်းနှင့်လျှောက်ထားကြားသိရလျှင် ရင်းနည်းပြန်ပေးစေ၍ ထောင်မှာ တလ ထားမည်။

၃။ ၁၀ဝိကအထက်ကိုပို၍ စားယူကြောင်းနှင့် လျှောက်ထားကြားသိရလျှင်၊ ရင်းနည်းပြန်ပေးစေ၍၊ ထောင် မှာသုံးလထားမည်၊အမိန့်တော်ပြတ်ခဲ၍အရာကိုလည်းနုတ်မည်။

ရင်းခုံစာရေးလုလင်တို့၊အမိန့်တော်ထမ်းမြင်ပို၍စားယူလျှင်၊တပ်ရုံးအရာရှိတို့ကစီရင်စေရန် ဥပဒေဘုရား

၁။ ၅ဝိမပြည့်သည့်ငွေနှင့်၊ ရင်းထိုက်တန်သည့်ပစ္စည်းများကို စားယူလျှင်၊ စားယူသည့်ငွေကို၊ နှစ်ဆတန်ပြန် ပေးစေ၍၊တပ်ရုံးတွင်ငါးချက်ရိုက်ပြီးလျှင်၊၁၀ရက်တန်းမှာထား၍မစေမခိုင်းလွှတ်ရမည်။

၂။ ၅ဝိက ၁ဝိထိငွေနှင့်၊ ရင်းထိုက်တန်သည့် ပစ္စည်းများကိုစားယူလျှင်၊ ရင်းနည်းပြန်ပေးစေ၍၊ တပ်ရုံးတွင် ဆယ်ချက်ရိုက်ပြီးလျှင်၊တန်းမှာတလထား၍၊မစေမခိုင်းလွှတ်ရမည်။

၃။ ၁ဝိကအထက်ကိုပိုငွေနှင့်၊ ရင်းထိုက်တန်သည့်ပစ္စည်းများကိုစားယူလျှင်၊ ရင်းနည်းပြန်ပေးစေ၍ တပ်ရုံး မှာအချက်သုံးဆယ်ရိုက်ပြီးလျှင်၊ထောင်မှာတလထား၍မစေမခိုင်းလွှတ်ရမည်။

*အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၊ ကင်းဝန်စာစု၊ ပုရပိုက်၂၀၆၊ BBHC I 11 Dec. 1960, 266-270

ဘုရား ပုဏ္ဏား တော်ဘိသိက် တော်ဆက်ရှစ်ပါး ပုဏ္ဏားတစုတို့ရှိခိုး အစီရင် တော်ခံပါသည်ဘုရား ။ ဘေး လောင်း တော်ဘိုး လောင်း တော်ဘကြီး ထော်ခမည်း တော်ဘုရား ရွှေလက်ထက် တော်တိုင်ဘိသိက် တော်ဆက်အမျိုး အဆိုး ဖြစ်ပါ၍အမျိုး ဘာဝ စောင့်ထိမ်း လျှက်ဘိသိက်အမှု ထော်ကိုဘုရား ရွှေလက်ထက် တော်တွင်ထမ်း ရွက် နေထိုင်ရပါသည်၊ ဗိုလ်မှူး ဗိုလ်ချုပ်စစ်တက်စစ်ချီရာကိုလိုက်ထမ်း ရဘူး သည် မရှိပါဂြိုဟ်ပူ ဇော်နတ်ပူ ဇော်အမှုထမ်း ပုဏ္ဏားတို့သာလိုက်ထမ်း ရသည်စာတမ်း အမှတ်ထင်ရှား ရှိပါသည်ကို နောင် တော်ပုဂံမင်း လက်ထက်တကြိမ်တခါပုဏ္ဏား ဝန်ဟောင်း ငကုလား ကအမမွခန့်ထား ။ ကျောက်ပန်း တောင်း ဝန်ကြီး ဟောင်း နှင့်လိုက်ထမ်း ရဘူး သည်ကိုအစွဲပြု၍ ယခုတပ် တော်ချီတက်ရာဘိသိက် တော်ဆက်ရှစ်ပါး ပုဏ္ဏားတို့ကိုခန့်ထား လိုက်ထမ်း ရလျှက်ရှိပါသည်၊ ရှေးဘေးလောင်း တော်ဘိုး လောင်း တော်ဘုရားဘကြီး တော်ဘုရား ခမည်း တော်ဘုရား လက်ထက်တိုင်လွှတ်ငြိမ်း ချမ်း သာပါသည့်အတိုင်း လွှတ်ငြိမ်း ချမ်း သာပါရမည့်အကြောင်းကိုရှိခိုး အစီရင် တော်ခံပါသည်ဘုရား ။ လျှောက်ချက်အတိုင်း မှန်လျှင်လိုက်ပါမိသည့်လူတို့အပြင် နောက်ကိုအခန့်အထား မရှိလွှတ်ငြိမ်း စေ။

2 July 1867

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၉ ခုဝါဆိုလဆန်း ၂ရက် နေ့ဝန်ရှင် တော် ရေနံ ချောင်း မြို့စား မင်း ကြီး မိန့်ချက်ဝန် ထောက် တော်ထင်း ဝန်မင်း မှတ်။

(အောင်ငြိမ်း စာစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင် ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အမိန့်တော်ရှိသည်၊ ရဟန်း သယ်ာ တော်တို့ဥပုသ်ပ ဝါရဏာကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်အမြင့်မြိုဘုံပုံ ကျောင်း တိုက်အတွင်း စတုရန်း ဂုံစီ မြေကိုအမြင့်ငါး မြိုဝန်အလုံ မြိုဝန်မင်း ကြီး မဟာသမိန်ဘရမ်း ကဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ ကုသိုလ် တော်ပွါး ချထားသိမ်သမုတ်လျှာဒါန်း စေ။

(10 August 1867)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခုဝါခေါင်း လဆန်း ၁၁ရက် ဝ နေ့တွင်ပြန်)

(မုံရွာအမြင့်ဘုံပုံ ကျောင်း စါစု)

9 September 1867

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခု တော်သလင်း လဆန်း ၁၂ ရက် နေ့ ပညာရှိဘိသိက် တော်ဆက် ၍ စံပါး ပုဏ္ဏား အုပ်ပုဏ္ဏား ဝန်မဟာသိရိပဏ္ဍိတရာဇဂုရုတပုဏ္ဏား ရွာအတွင်း ပုဏ္ဏား လူမျိုး နေထိုင်သည့်အိမ်ခြံ မြေများ ကို ရောင်း ဝယ်ရာ ရွှေပြည်စိုး ရွှေ ပြည်စာ ရေး တို့ကအခွန် ငွေ ပေး ဆောင်ရမည် တောင်း ခံရှိပါသည်၊ အ တောင်း အခံ မရှိလွတ်ငြိမ်း ပါရမည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ရာအ တောင်း အခံ မရှိ စေနှင့်လွတ်ငြိမ်း စေ၊ လဘက်ရည် ဆောင် တော်ထွင်ဘုရား အမိန့် တော် မြွက်ရှိသည်၊ ကနီအတွင်း ဝန်မင်း ရွှေသစ် တော ဝန် ငွေခွန်ဝန်ကျီဝန်မင်း မြို့ ဝန်မြို့သာ မြို့စား မင်း တို့အစုံအညီသံ တော်ဆင့်မင်း ကျော်မင်း ထင်သခ်ယာ မှတ် သား ချက်။

(အောင်ငြိမ်း စာစု)

ဝန်ထောက်မင်း ကင်း ဝန်မင်းကြီး မဟာစည်သူ၊ မင်းကြီး မဟာမင်း ခေါင်ကျော်ထင်၊ မင်းကြီး မဟာမင်း လှမင်း ခေါင်၊ မဟာမင်းလှသခ်ယာတို့ကိုဝန် ထောက်ပွဲ့ပွါး မြို့စား မင်းကြီး မဟာမင်း ကျော်မင်း ထင်နည်း အစီးအနင်း အဆောင်အရွက်အသနား တော်ခံစေ။

2 October 1867

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခုသတင်းကျွတ်လဆန်း ၅ ရက် နေ့နံး ခ နေမျိုး ရာဇ ကျော်သူထွင်ပြန်။

(မှိုး ကြည့်၊ ပု၊ ၆၂၅)

ဝန်ထောက်ပုပ္ပါး မြို့စား မင်းကြီး မဟာမင်း ကျော်မင်းထင်၊ ဝန်ထောက်တင်း ဝန်မင်းကြီး မဟာစည်သူ၊ ဝန်ထောက်မင်းကြီး မဟာမင်း ခေါင်ကျော်ထင်၊ ဝန်ထောက် အောင်ပင်လယ်လမိုင်း ဝန်မင်းကြီး မဟာမင်းလှမင်း ခေါင်၊ ဝန်ထောက်ဥဒေါင်း လှေအုပ်မဟာမင်းလှသခ်ယာတို့ကိုသနား တော်မူရင်း အဆောင်တွင်တိုး ၍ ငွေစလွယ် ၁၂ သွယ်အသနား တော်ခံစေ။

6 October 1867

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခုသီတင်းကျွတ်လဆန်း ၉ ရက်နေ့နား ခပြောကြီး မှူး မဟာမင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။

(မှိုး ကြည့်၊ ပု၊ ၆၂၅)

ဝင်း တော်လေး မျက်နှာစို့ငှဝဒိုင်း ကောင်ဟန်မြင်း စုကြီး ရှမ်း မြင်း ဇင်း
မယ်ပါဆင် တော်သည်သူ ရဲလင်း ဇင်း ဦးမိ ထောင်စုံတပ်မှူး သွေး သောက်ကြီး ဒိုင်း
ခေါင်း အဝန်း မြင်း ခေါင်း မြင်း စီး ဆင်စီး အမှုထမ်း တို့ကကိုး ခရိုင်နယ်တွင်း
ရှိပေး ချသနား တော်မူသည့် ခမုံနယ် မြေများ မှာလယ်တပယ်လျှင် ရိုက္ခအခွန် တော်
စပါး ပေး ဆောင်ပြီး လျှင်တိုင်တိုင်ပိုပယ်များ ကိုအသီး အပင်နှင့် ပေး အပ်ရမည်
တောင်း ခံရှိပါသည်။ အထက်အမိန့် တော်မြွက်ရင်း အတိုင်း လယ်ခဲလျှင် ရိုက္ခစပါး
အနက်လယ်ရှင်တွက် ၌ကျခု နိမ်ဆက်သ၍ ပယ်ရင်း တိုင်တိုတကွဲမပြား သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ [1867]
ခု အတွင်း အရောင်း အချုပ်ဖွေး များ ပြား သည်ဖြစ်သော ကြောင့်သီး နှံ
ရိပ်သိမ်း ပြီး မှဆက်သပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း
ဝင်း လေး မျက်နှာစို့ငှဝဒိုင်း ကောင်း ဟန်မြင်း စုကြီး ရှမ်း မြင်း ဇင်း မယ်
ပါဆင် တော်သည်သူ ရဲလင်း ဇင်း အစုလက်ရှိစပိုများ မှာပယ်ဆို၍သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ [1867]
ခု အတွင်း အသိမ်း အယူမရှိ စေနှင့်။ အစုအမှုထမ်း တို့ကလက်ရှိလုပ်စား မြဲလုပ်
စား ထမ်း ရွက် စေ။ သဿမေမဆယ်ဘို့တဘို့အခွန် တော် ပေး ဆောင်ရန်မှာလည်း
အစုအမှုထမ်း တို့ရစုသင့်၌ကျကိုခုနှိမ်၍နှစ်စဉ်လုပ်သား တို့မှာ တောင်း ခံမြဲအစု
ကျအခွန်တိုသာ တောင်း ခံဆက်သွင်း စေ။

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခုနတ်တော်လဆန်း ၆ ရက် နေ့နား [1 December 1867] ခံ ပြော ကြီး မှူး မ
တာမင်း လှမင်း ကျော်တွင်ပြန်။

(လုံး တော်စာစု)

မဟာသီရိရာဇသိုဟ်ဘွားကိုမိုင်းကိုင်မြို့အုပ်ခန့်၊ မိုင်းကိုင်မြို့အုပ်မဟာသီရိ ရာဇသိုဟ်ဘွားကိုအဘမိုင်းကိုင်မြို့အုပ်နည်း ထီး အစီး အနင်း အဆောင်အရွက် သနားတော်ခံစေ။

12 December 1867

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခုနှစ် တော်သလပြည့်ကျော် ၂ ရက်နေ့ နံဘေးခံနေမှူး မင်း လှသင်္ခယာတွင်ပြန်။

(လုံး တော်စါစု)

ဘုန်းတော်အလွန်ကြီးမြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအရှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်းတရားကြီးဘုရားအ
ဖိနံ့တော်ရှိသည်။ နေမျိုးမင်းလှကျော်တင်ကိုတရားသူကြီးခန့်တော်မူသည်။
သို့ခန့်တော်မူကြောင်းလည်း နေမျိုးမင်းလှကျော်တင်သည် ကျေးဇူးသစ္စာ
တော်မြတ်နှစ်ပါးကိုစောင့်သိ၍ သစ္စာအမှုတော်ကို ဖြောင့်ဖြောင့်ရိုးရိုးထမ်း
ရွက်သည်။ ရှေ့သို့လည်း ခန့်ထားတော်မူသမျှအမှုတော်ကိုကုန်တွင်အောင်ထမ်းရွက်
မည့်သူယုံမှတ်သနားတော်မူသည့်ကျွန်တော်မျိုးဖြစ်သောကြောင့်တရားသူကြီးခန့်
တော်မူသည်။ တရားသူကြီးဆိုသည့်အရာသည်ငါအသျှင်ဇေတရာဇ်မင်းမြတ်တို့တွင်ရာ
ဇဌာနီရွှေပြည်တော်ကြီးဖြစ်၍ကျွန်တော်မျိုးအပေါင်းတို့သည်တယောက်ကိုတ
ယောက်မနှိပ်မစက်ရဆုံး မကွပ်ညှပ်စီရင်ရသည်။ စကားအရှုက်အတင်ရှိလျှင်
လည်း တရားဓမ္မသတ်နှင့်အညီစစ်ကြောစီရင်စီမံ့မည်တရားရုံးတော်တွင်တ
ရားသူကြီးနှစ်ယောက်ခန့်ထား၍စီရင်စေသည်။ ကျွန်တော်မျိုးဆင်းရဲသား
တို့တရားစကားအရှုက်အတင်ရှိ၍တရားသူကြီးတို့မှာအစီရင်ခံလာလျှင်မနုဓမ္မ
သတ်ကိုကိုင်၍စီရင်။ မတွေ့လျှင်မနောသာရရွှေမျည်းလေးစောင်တွဲကိုကိုင်၍
စီရင်။ မတွေ့ပျှင်ဘားလောင်းတော်မင်းတရားကြီးလက်ထက်တော်ကိုင်း
စား မနုရာဇာတို့စီရင်ထုံးသို့လိုက်၍စီရင်ထုံးစီရင်နည်းရှိသည့်အတိုင်းစီရင်။
တရားမဖြစ်တန်မဖြစ်လောက်သည့်အမှုအခင်းကိုအမှုသည်တို့မောဟဂတိသို့လိုက်၍
အစီရင်ခံလာသော်လည်း မစစ်မကြောမစီရင်နှင့်။ အကျိုးအကြောင်းကိုပြသ
ပြောဆိုရမည်။ သို့များကိုအမြဲနှလုံးသွင်း၍တစိုးသုံးပါး ဂတိလေးပါးသို့မလိုက်
ဓမ္မသတ်စာဟောင်းစီရင်ထုံးရှိသည့်အတိုင်းတရားကိုနားလည်သည်နှင့်အညီ
တော်တည့်ဖြောင့်မတ်စွာစီရင်။

28 December 1867

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခုပြာသိုလဆန်း ၄ ရက်နေ့ ရွှေလွှတ်တော်တွင် ဝန်ရှင်တော်
ရေနံချောင်းမြို့စားမင်းကြီးဝန်ထောက်တော်အစုံအညီတွင်နားခံ ငမြောင်
မှူးမင်းထင်ရာဇာသီဟသူတွင်ပြန်။

(မျိုးကြည့်၊ ပု၊ ၆၃၁)

ရွှေပြည်တော်မှစ၍ နိုင်ငံတော်အတွင်း အရဝ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာ နေဆင်း ရဲသား ကျွန်တော်မျိုး တို့မှာ ဘဏ္ဍာတော်များ ကိုရယူထိန်ချန်ကဲ့ဝှက်သည်၊ သူပုန်ဘက်ပါ ဖြစ်သည်ဆို၍ စစ်ကြောတောင်း ခံစား ယူကြသောကြောင့်ဆင်း ရဲသား ကျွန်တော်မျိုး တို့မငြိမ်မသက်ဆင်း ရဲပင်ပမ်း ရှိကြောင်း များ နှင့် ရွှေနား တော်မြတ်ကြား သိတော်မူရသည်၊ သူပုန်ဘက်ပါသူဘဏ္ဍာ တော်များ ကိုရသူထိန်ချန်သူဆို၍ အမေး အမြန်း အစစ်အကြောမရှိစေနှင့်၊ ငြိမ်ဝပ်ချမ်း သာစွာ နေထိုင်ကြစေ အမိန့်တော်ကိုမတည်ဘဏ္ဍာ တော်ကိုထိန်ချန်ကဲ့ဝှက်သည်သူပုန်ဘက်ပါသူဖြစ်သည်ဆို၍ စစ်ကြောတောင်း ခံလျှင်ရမိအောင်ဘမ်း ဆီး၍ရာဇဝတ်အပြစ်ထင်ရှား အောင် စီရင်။

18 January 1868

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခုပြာသိုလပြည့်ကျော် ၁၀ ရက် နေ့နား ခပြော့ကြီး မှူး မဟာမင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။
(မှုံတိုင်စာစု၊ လုံး တော်စာစု)

သူမွှာဆရာတော်တို့ကသက္ကရာဇ် ၁၂၂၈ ခုနှစ်အတောအတွင်း ပြည်သူသင်္ဃာဝါ 1866
တိုက်ဥပါဒ်အလျောက် နေရင်း မြို့ကျေး ရွာတွင်မနေနိုင်၍တခြား မြို့ကျေး ရွာများ သို့ကူး ပြောင်း ထွက်သွား မပြန်မလာ ဝံ့ရှိသည်ကိုအရပ်ရပ်မြို့ကျေး ရွာဂိုဏ်း အုပ်ဂိုဏ်း ထောက်ဆရာရပ်ရွာနေ ဆွေမျိုး ရဟန်း သံဃာတို့က နေရင်း မြို့ကျေး ရွာများ သို့ပြန်လည်လါရောက်အောင် ခေါ်ငင်သိမ်း သွင်း သွေး ဆောင်လိုပါသည်၊ ပြန်လည်လာ ရောက်သူတို့ကိုမြို့ရှင်ရွာရှင်တို့နှင့်ဆိုင်ရာစုရှင်ငန်း ရှင်တို့ကသဿာမေဓဆယ်ဘိုတဘိုးအခွန် တော်မှစ၍ ကြေး မြီမှုခင်း အကြောင်း များ နှင့် အခေါ်အချအနှောက်အယှက်အစစ်အမေး အတောင်း အခံမရှိ စေရငြိမ်ဝပ်ချမ်း သာစွာ နေထိုင်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့် မေတ္တာရပ်ခံချက်အတိုင်း ဂိုဏ်း အုပ်ဂိုဏ်း ထောက်ဆရာတော်သံဃာတော်တို့ခေါ်ငင်၍နိုင်ငံတော်အတွင်း ဝင်နေလာ ရောက်သူတို့ကိုမြို့ဝန်စစ်ကဲမြို့သိမ်း မြို့အုပ်မြို့ရွာသူကြီး တို့ကသဿာမေဓအခွန်တော်များ နှင့်မင်း မှုမင်း ခင်း စရိတ် ကြေး ငွေအသေး အဖွဲ့အခွဲအခန့်လူအစေအနိုင်း တရား ရာဇဝတ်မှုဟောင်း ကြွေး ဟောင်း မြီ ဟောင်း ကုန်ဘိုး ဖြတ်စာထွက် လယ်ပေါင်ယာပေါင်ကျွန်ပေါင်မှုများ ကိုအအပ်အနှံခံ၍အစစ်အမေး အတောင်း အခံမရှိ စေနှင့်စုရှင်ငန်း ရှင်တို့ကလည်း အစုဆိုင်ရာသို့၍အခေါ်အငင်အခွဲအတောင်း အခန့်အထား မရှိ စေနှင့်၊ ငင်နေပြန် ရောက်သည့်နေ့ကစ၍ ငါး နှစ်လွတ်ငြိမ်း ချမ်း သာ စေ၊ လာ ရောက်သူတို့စာရင်း လည်း ဂိုဏ်း အုပ်ဂိုဏ်း ထောက်ရဟန်း သံဃာတို့ကသူမွှာဆရာတော်တို့ထံတင် ပေး ဆက်သွင်း မည်အကြောင်းနှင့် ဝန်တို့က လျှောက်ထား စေ။

19 January 1868

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခုပြာသိုလပြည့်ကျော် ၁၁ ရက် နေ့နား ခစ မြောင်မှူး မင်း ထင်ရာဇာသီဟသူတွင်ပြန်။

(မှန်တိုင်စာစု၊ တိတား ဦး စာစု)

အရပ်ရပ်မြို့ဈေး ရွာရှိဂိုဏ်း အုပ်ဂိုဏ်း ထောက်တို့[1] ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်
တော်မူလှသော မေရိယပစ္စယနာဂရာဇာ ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်ဆင်ဖြူများ
ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး သည်မင်း သာမန်တို့
ခံဝံ့ခဲသော မူဒ္ဓါဘိသိက်ကိုဦး ထွပ်သွန်း လောင်း တော်မူ၍ပြည်သူသတ္တဝါတို့၏အ
ကျိုး စီး ပွါး သာသနာ တော်မြတ်၏အကျိုး စီး ပွါး များ ပြား ဖြစ်ထွန်း ခြင်း ကို
သာ မြော်တင်း ကြည့်ရှု တော်မူလျက်မြတ် သောမင်း အဖြစ်ကိုယူ တော်မူသည်နှင့်အ
ညီ နေပြည် တော် လေး ပြင်ဝန်း ကျင်ပတ်ကုန်း မှစ၍သတင်း သုံး နေကြသည့်ဆရာ
တော်သံဃာ တော်တို့ကိုကိုယ်စိတ်နှစ်ပါး ချမ်း သာ စေခြင်း ငှါဘုန်း ကံသမ္ဘာပဋ္ဌ
နာ တော် ကြောင့် ရှေး ရှေး သောမင်း တို့လက်ထက်မပေါ်စဘူး အလွန်ထူး မြတ်
သောပတ္တမြား တောင်မှ ပေါ်ထွက် သောပဒ္မမြား ရတနာအဘို့ အခွန် တော်
ဖြင့်လာစဉ်မပြတ်ဆွမ်း သင်္ကန်း ၎ သောပစ္စည်း လေး ပါး တို့ကိုချီး မြှင့် ထောက်ပံ့
တော်မူခြင်း တည်း ဟူသော အာမိသာနုဂ္ဂဟ ၊ ရဟန်း သာမဏေတို့မှာ မြတ်စွာဘု
ရား သခင် ဟောကြား ပညတ် တော်မူအပ် သော ဝိနည်း သိက္ခာပုဒ် တော်ကိုလည်း
လျော့ယုတ်မရှိ စေရ ဒဋ္ဌိကမ္မ နိုင်ခန့်မြဲမြံ စေခြင်း ကိုတိုက်တွန်း နှိုး ဆော် တော်
မူခြင်း ဘုရား ဟော တော်မူအပ် သော ပါဠိအဋ္ဌကထာ ဋီကာ တို့ကိုပို့ချသင်အံ နှုတ်
တက် ဆောင်ရွက် လေ့လာ အောင်တိုက်တွန်း နှိုး ဆော်ချီး မြှောက် တော်မူခြင်း
တည်း ဟူသော ဓမ္မာနုဂ္ဂဟတို့ဖြင့်လွန်မင်း စွာ ဥဿဟပြု တော်မူခြင်း ၊ မိမိကိုယ်မှ
စ၍ မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ကိုလည်း သံသရာ ဘေး
ချမ်း ၎ စေခြင်း ငှါမဟုတ်မလျှား ဖြစ်ပွါး မရှိ စေရ မူလဘူတဖြစ် သော လောကပါ
လဓမ္မ ဒေဝတရား နှစ်ပါး အကျည်း ဥဒ္ဒေသသင်္ခေပဖြစ် သော မူလသီလသုံး ပါး ၊
ပဉ္စသီအဋ္ဌဒသီဒသသီစ သောသီလတို့ကိုထိမ်း သိမ်း စောင့်ရှောက် စေခြင်း ၊ အ
နည်း ငယ်မျှ သော ဒါနတရား တို့ကိုလည်း စွမ်း အား အလျောက်အား ထုတ် စေခြင်း
တို့ဖြင့်ကရုဏာတရား ကို ရှေ့သွား ပြုပြီး လျှင်သိမ်း ပတား တော်မူသည်အတိုင်း တိုင်း
ခရိုင်နိုင်ငံ တော်အတွင်း အရပ်ရပ်မြို့ဈေး ရွာများ တွင်သတင်း သုံး နေကြသည့်
ဂါမဝါသီအရညဝါသီ ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ကိုလည်း နေပြည် တော်ရှိရဟန်း သံဃာ
တော်တို့နည်း အနုဂ္ဂဟတရား နှစ်ပါး ကိုအရင်း ထား ၍သာသနာ တော် စည်ပင်

ထွန်းကားတိုးတက်ပြန့်ပွါး အောင်ကိုယ်ခွဲနား မျက်စေ့ပြ၍အားထုတ်ရွက်ဆောင်
စေခြင်း ငါ့သတ္တိဗလ၊ ဗုဒ္ဓိဗလနှစ်ဌါနပြည့်စုံသောပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို ရွေးနှုတ်၍ရာထူး
ဌါနအရာနှင့်ဂိုဏ်းအုပ်ဂိုဏ်း ထောက်ခန့်ထားပြီး လျှင်အားထုတ်ရွက်ဆောင်
စေသည်၊ သာသနာတော်ဆိုသည့်အရာလည်း ရေမြေသနင်းပြည့်ရှင်မင်းကိုအ
မှီရမှဒဠှီကမ္မတည်တန့်နိုင်ရာသည်၊ ရေမြေသနင်းပြည့်ရှင်မင်း၏အာဏာတော်
ထွန်းလင်းရာမြို့ကျေးရွာနေဆင်းရဲသားကျွန်တော်မျိုးတို့လည်း သာသနာ
တော်တည်းဟူသောအဆုံးအမကိုခံရမှပစ္စုပ္ပန်သံသရာနှစ်ဖြာအကျိုးတိုး ပွါးဖြစ်
ထွန်းရာသည်၊ ရဟန်းသံဃာတော်တို့လည်း မြို့ရွာနေဒါယကာဒါယကာမတို့ဆွမ်း
သင်္ကန်းစသောပစ္စည်းအထောက်အပံ့ရမှလိုလွန့်စွာရဟန်းတရားပွါးများ
အားထုတ်နိုင်သည်ဖြစ်၍အချင်းချင်းမကင်းစဇောင်းသောတရားကိုနှစ်
လုံးထားကြပြီးလျှင်အကြီးအအုပ်ပြုလုပ်သူမြို့ဝန်စစ်ကဲသူကြီးကလန်သံပြင်စမြင်မြေ
တိုင်တို့တမြို့ရွာနေဆင်းရဲသားကျွန်တော်မျိုးတို့ကိုနှိပ်စက်ဖိစီးအားကြီးအား
များဖြစ်ပွါး မရှိစေရအောင်လောကဓမ္မရာဇအကြောင်းသုံးပါးများနှင့်
ကြည့်ရှုစောင်မဩဝါဒပေးရင်းရှိသည်အတိုင်းမိမိတို့သတင်းသုံးရာဒေသရပ်
1866
ရွက်များတွင်ရှိနေသည့်ဆင်းရဲသားကျွန်တော်မျိုးတို့မှာသက္ကရာဇ် ၁၂၂၈ ခု
နှစ်ပြည်လှေးပြည်မှားလှုပ်ရှားပုန်ကန်မှောက်လှန်ဖျက်ဆီးခြင်းဖြစ်လာသ
ဖြင့်သတ္တဝါအများတို့ကိုးကားရာမဲ့ရှိခဲ့ကြသည်နှင့်မိမိတို့နေရင်းမြို့ကျေးရွာများ
တွင်အချို့အဝက်ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရှိနေသည်ကိုတောမြို့ကျေးရွာဆိုင်ရာဂိုဏ်း
အုပ်ဂိုဏ်းထောက်ရပ်ရွာဆရာဆွေမျိုးဆရာတို့တနေရင်းမြို့ကျေးရွာသို့ပြန်
လည်အောင်ခေါ်ငင်သွေးဆောင်သိမ်းသွင်းလာရောက်ရှိလျှင်စုရှင်ငန်း
ရှင်တို့ကအခေါ်အချအနှောက်အရှက်မရှိပါစေရလွတ်ငြိမ်းချမ်းသာပေးတော်
မူပါမည့်အကြောင်းကျေးဟောင်းမြို့ဟောင်းကုန်ဘိုးဖြတ်စာထွက်လယ်ပေါင်ယာ
ပေါင်ကျွန်ပေါင်သဿမေဓအခွန်တော်တို့မှစ၍ကြေးငွေအသေးအဘွဲ့ခွဲအခန့်အ
တောင်းအခံလူအစေအပါး မရှိလွတ်ငြိမ်းချမ်းသာပေးတော်မူပါမည့်အကြောင်း
17 January 1868
နှင့်သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခုပြာသိုလပြည့်ကျော် ၉ ရက်နေ့သာသနာဒါယကာမဟာဓမ္မ
ရာဇ်တရားမင်းမြတ်ထံဆရာတော်တို့စောဆက်သွင်း မေတ္တာရပ်ခံရာသုဓမ္မ

ဆရာတော်တို့ မေတ္တာရပ်ခံချက်အတိုင်း မြို့ကျေး ရွာသို့ပြန်လည်လာ ရောက်လျှင် လာရောက်သည့် နေ့ရက်ကစ၍ ငါး နှစ်လွတ်ငြိမ်း ချမ်းသာစေ (သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခုပြာသို) လပြည့် ကျော် ၁၀ ရက် နေ့ထုတ်ပြန် တော်မူသည့်အမိန့် တော်အ တိုင်း တောမြို့ ကျေး ရွာ ဂိုဏ်း အုပ် ဂိုဏ်း ထောက်ရပ်ရွာဆရာ ဆွေမျိုး ဆရာ တို့ကအဝေး မြို့ကျေး ရွာသို့တိမ်း ရှောင် ပြေး သွား ကြသည့်သူတို့ကို နေရင်း မြို့ ကျေး ရွာသို့ပြန်လည်လာ ရောက် အောင်အဆင့်ဆင့် ပြောကြား ခေါ်ငင်ကြရ မည်ဖြစ်၍ထုတ်ပြန်ရင်း အမိန့်တော်နှင့် ပေး အပ်လိုက်သည်။ ၎င်း လူတို့ နေရင်း မြို့ကျေး ရွာသို့ပြန်လည်လာ ရောက်လျှင်ရပ်ရွာဆရာ ဆွေမျိုး ဆရာတို့က နေ့ရက် နှင့်မှတ်သား ၍ ဂိုဏ်း အုပ် ဂိုဏ်း ထောက်တို့ထံအ သေအချာစာရင်း ပေး သွင်း ကြရမည်။ ဂိုဏ်း အုပ် ဂိုဏ်း ထောက်တို့ကလည်း တရပ်တ ကျေး ထွက် ပြေး တိမ်း ရှောင် ဝင် နေလာ ရောက်သူတို့စာရင်း ကိုအ သေအချာသုဓမ္မာ တော်သို့အလွှာတင်ပို့ လျှောက်ထား ကြရမည်။

သုဓမ္မာဆရာတော်များ စာ
(တံထား ဦး စါု)

19 January 1868

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင် ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရားကြီး ဘုရားအ မိန့်တော်ရှိသည်၊ ၄ ရွှေကြီး ကိုကျ်ဝန်ဝန်စု မော်ခါး ရွာ ရွှေမှူး ခန့်တော်မူ သည်။

16 March 1868

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခုတပေါင်းလပြည့်ကျော် ၉ ရက် ၂ နေ့

(ဆင်တဲစါစု)

ကိုဝန်ဝန်စုအ ရွှေ ကြောင်း အဝင် မော်ခါး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး အ
သည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ မာန်လည်မြို့ကိုဝန်ဝန်စုအ ရွှေ
ကြောင်း မြို့ဝန်မဟာမင်း လှရာဇာကကိုဝန်ဝန်စုအ ရွှေ ကြောင်း အဝဝ်မော်
ခါး ရွာမှာ ငကော်မှူး ကြီး ဆောင်ရွက်ပါသည်မရှိလျှင် ငကော်သား ငရွှေဝင်
မှူး ကြီး ဆောင်ရွက်ပါသည်မရှိလျှင် ငရွှေဝင်သား ငမြတ်စိမ့်မှူး ကြီး ဆောင်ရွက်
ပါသည်မရှိလျှင်ငမြတ်စိမ့်သား ငရွှေကြီး ဆယ်နှစ်ကျော်မှူး ကြီး ဆောင်ရွက်အရေး
တော်အတွင်း ကိုဝန်ဝန်စုအ ရွှေ ကြောင်း အလယ် ကြောင်း သံသုံး တာအင် တောက်
သာငါး မြို့ဝန်ဆင့်ဆိုရာအမှုတော်ကိုနာခံထမ်း ရွက်မင်း မှုတော် ပြေကုန် ကျေး
ရွာသာယာငြိမ်ဝပ်ရှိသည်ဖြစ်ပါ၍လက်ရှိမှူး ကြီး မြဲမှူး ကြီး ပါစေရမည့်အ ကြောင်း
နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငရွှေကြီး ကိုဝန်ဝန်စု မော်ခါး ရွာ ရွှေမှူး
16 March 1868
ခန့်သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခုတ ပေါင်း လပြည့်ကျော် ၉ ရက် နေ့ဘုရား အမိန့် တော်မြတ်
ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း ငရွှေကြီး ကိုကိုဝန်ဝန်စု မော်ခါး ရွာ ရွှေ
မှူး ခန့်ထား မှူး ကြီး ဆောင်ရွက် စေသည်၊ မော်ခါး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း
အကြီး အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ ရွှေမှူး ငရွှေကြီး ဆင့်
ဆိုရာနာခံထမ်း ရွက်ရမည်၊ ရွှေမှူး ငရွှေကြီး လည်း ကျေး ရွာသာယာစည်ပင်
အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစုမှူး ကြီး ပြီး လျှင်ခန့်ထား ကျရောက်သည့်မင်း မှုတော်
ရပ်များ ကို ပြေကုန် အောင် ဆောင်ရွက်ရမည်။

ဝန်မင်း များ စာ

(ဆင်တဲစာစု)

ကျိုဝန်ဝန်စု ရွှေအရှေ့ကြောင်း အဝင် မော်ခါး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး
အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ မန်လည်မြို့ကျိုဝန်ဝန်စု ရွှေအ
ရှေ့ကြောင်း မြို့ဝန်မဟာမင်း လှရာဇာကကျိုဝန်ဝန်စုအရှေ့ကြောင်း အဝင်
မော်ခါး ရွာမှာ င ကော်မျိုး ကြီး ဆောင်ရွက်ပါသည်မရှိလျှင် င ကော်သား င
ရွှေဝင်း မျိုး ကြီး ဆောင်ရွက်ပါသည်မရှိလျှင် င ရွှေဝင်း သား ငမြတ်စိမ့် မျိုး
ကြီး ဆောင်ရွက်ပါသည်မရှိလျှင် ငမြတ်စိမ့်သား င ရွှေကြီး ဆယ်နှစ် ကျော် မျိုး ကြီး
1866
ဆောင်ရွက်(သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ခု)အ ရေး တော်အတွင်း ကျိုဝန်ဝန်စုအ ရှေ့
ကြောင်း အလယ် ကြောင်း သုံး တာအင် ထောက်သာ ငါး မြို့ဝန်ဆင့်ဆိုရာအမှု
တော်ကိုနာခံထမ်း ရွက်မင်း မှု(မင်း ခင်း မပေT) ကျေး ရွာသာယာပြီမ်
ဝပ်ရှိသည်ဖြစ်ပါ၍လက်ရှိ မျိုး ကြီး မြို့ မျိုး ကြီး ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံ
ဘော်ဦး တင်ဆက်သည့်အတိုင်း င ရွှေကြီး ကိုကျိုဝန်ဝန်စု မော်ခါး ရွာ ရွှေမျိုး ခန့်
16 March 1868
သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခုတ ပေါင်း လပြည့် ကျော် ၉ ရက် နေ့ဘုရား အမိန့် တော်မြတ်ကို
ဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း င ရွှေကြီး ကိုကျိုဝန်ဝန်စု မော်ခါး ရွာ ရွှေမျိုး
ခန့်ထား မျိုး ကြီး ဆောင်ရွက်စေသည်၊ မော်ခါး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အ
ကြီး အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ ရွှေမျိုး င ရွှေကြီး ဆင့်ဆို
ရာနာခံထမ်း ရွက်ကြရမည်၊ ရွှေမျိုး င ရွှေကြီး လည်း ကျေး ရွာသာယာစည်ပင်
ဖြစ်ထွန်း အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစု မျိုး ကြီး ပြီး လျှင်ခန့်ထား ကြ ရောက်သည့်မင်း
မှုတော်ရပ်မျှား ကို ပြေကုန် အောင် ဆောင်ရွက်ရမည်။

ဝန်မင်း မျှား စာ

(ဆင်တဲစါစု)

မောင်ခါး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး တို့နှင့်အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး
ထမ်း ကြီး ငယ်တစုတို့၊ ရွှေမှူး ငကြီး က မောင်ခါး ရွာကို ဘား င ကော် (သက္ကရာဇ်
1783
၁၁) ၄၅ ခု ၆၄ ခု စစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း မှူး ကြီး ပါသည်၊ မရှိလျှင်ဘိုးင ရွှေ
1802
ဝင်ဆက်ခံမှူး ကြီး ပါသည်မရှိလျှင်ဘငမြွတ်စိမ့်ဆက်ခံကြီး မှူး ပါသည်မရှိလျှင်ကျွန်
1866
တော်ဆက်ခံကြီး မှူး သည် နောက် (သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ခု) အရေး တော်ပြီး
ငြိမ်း ကာလလည်း ခြသေ့်တံဆိပ်အမိန့် တော်ခံယူလက်ရှိမှူး ကြီး ဆိုင်ရာဆင့်ဆိုနာ
ခံ ဆောင်ရွက်မင်း မှုတော်ရပ် ပြောကုန် ရှိသည်ဖြစ်ပါ၍လက်ရှိမှူး ကြီး ဆောင်ရွက်
ခြ ဆောင်ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်အစီရင်ခံချက်အတိုင်း မောင်ခါး ကျေး ရွာ
ငကြီး ကိုလက်ရှိမှူး ကြီး မြဲစာ ပေး အပ်မှူး ကြီး စီရင် ဆောင်ရွက် စေသည်၊ မောင်
ခါး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး တို့နှင့်အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း
ကြီး ငယ်တစုတို့၊ လက်ရှိ ရွှေမှူး ငကြီး ဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ကြရမည်၊ ရွှေ
မှူး ငကြီး လည်း ကျေး ရွာကိုစည်ပင်သာယာ အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစု၍ရာဇဝတ်
တော် ရေး ကင်း လွတ်လုံခြုံ အောင်ထိမ်း သိမ်း ဆင့်ဆိုပြီး လျှင် ပေါ် ပေါက်ကျ ရောက်
သည့်မင်း မှုတော်ရပ် များ ကိုဆိုင်ရာဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ရမည်။
အတွင်း ဝန်ကိုဝန် ယောမြို့စား မင်း ကြီး မင်း လှမဟာစည်သူ၏
(ဆင်တံဆိပ်)

(16 March 1868)

မော်နိုင်ရွာရွှေမှူး နေမျိုးသုဝဏ္ဏရာဇာကျော်သူ၊ မော်ခါးရွာရွှေမှူး အစိုးရင်တို့က ကြို့တောင်ကျေးရွာရွှေမှူးတို့ မဟုတ်မလျှော်ကျင့်ကြံဆိုး သွမ်းအနှိပ်ဇော်မင်း မှုမပြုမကျန်သောကြောင့်ကြို့တောင်ရွာကိုသာ အုပ်ထိန်း ထင့်ဆိုပြုစုရမည်ပေးဒဝ်ပါသည်ကိုကြို့တောင်ရွာနှင့်မစပ်မဆိုင် မော်ခါးရွာစီပုင်စုပင်လုံရွာ၊ ကျွန်ပင်ရွာ၊ ပို့း နိုး ရွာ၊ လွှင်ဦး ပုဂာကုံ ကျေးရွာများ ကိုသိမ်း ရုံး အုပ်ထိန်း မည် ပြောဆိုသောကြောင့် ကျေးရွာနေလူကိုမငြိမ်မသက်ရှိကြောင်း နှင့် လျှောက်ထားအစိုးရင်ခံသည်ဖြစ်၍ ကြို့တောင်ရွာလက်ရှိ စိုးရင်မြို့နယ်မြေ ကျေးရွာများ ကိုသာ မော်နိုင်ရွှေမှူး က အုပ်ထိန်း ဆင့်ဆို စိုးရင်ရမည်၊ ကြို့တောင်ရွာစီရင်စုနယ်မြေ ကျေးရွာများ ပြင် မော်ခါး ရွာစီရင်စု ကျေးရွာများ ကို အခေါ်အချအသင့်အဆိုအနှောက်အယှက်မရှိစေနှင့်၊ ကြို့တောင်ရွာနှင့် မော်ခါး နယ်မြေ (ကျေးရွာ) ကမရှင်း မလင်း စပ်ရှက်ရှိလျှင် ရွှေနားတော်အဆောက်ဆိုင်ရာရှင်းလင်း စေရမည်။

(16 March 1868)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၂၉ ခုတပေါင်းလဆုတ် ၉ ရက်)

(ဘင်တဲ ၄၀)

1868

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်နှစ်သဿမေဓ အခွန်တော် ကောက်ခံရာတွင်ဆင့်ဆိုရန်
ဥပဒေ

မြို့ရွာသူကြီး အထိန်း အအုပ်တို့ကိုခံဝန်စာရင်း တင်ပေး စေရန်

၁ မှာ။ ။ကြီး စိုး စီရင်ရသည့်နယ် မြေနှင့်ဘက်တွဲကြည့်ရှုရေး မှတ်ရသည့်နယ် မြေအတွင်း ကိုယ်မှစ၍ နယ်တွင်းရှိအိမ်ရင်း စုံပွါး များ ကိုကိုယ်ကျိုး ကိုယ်စီး ပွါး မငဲ့ကွက်ဘဲ မျက်နှာကြီး ငယ်မရှုယ်မ ထောက်မကြွင်း မကျန်ကုန်စင် အောင်စာရင်း တင်ပေး ပါမည်၊ နောင်ကြွင်းကျန် ပေါ်ရှိလျှင်ဥပဒေတော်အတိုင်း ရာဇဝတ်အပြစ်စီရင်ရာခံပါမည်ခံဝန်ချက်နှင့်စာရင်း တင်ပေး စေမည်။

မြို့ရွာသူကြီး အထိန်း အအုပ်တို့ထိန်ချန် ပေါ်ရှိလျှင်စီရင်ရန်

၁ မှာ။ ။နယ်တွင်း ရှိအိမ်ရင်း စုံပွါး များ ကိုကုန်စင် အောင်စာရင်း မတင်မပေး ကြေး ငွေမစား မယူ အိမ်ကိုထိန်ချန်လျှင်ထိန်ချန်သည့်အိမ်တွက်ထမ်း ဆောင် သင့်အခွန်တော် ငွေအကျအိမ်ရှင်မှာမတောင်း မခံ စေရ၊ နယ်ရှင်သူကြီး မှာနှစ်ဆ၊ နယ်စပ်ဘက်တွဲကြည့်ရှုရသည့်သူကြီး မှာထိန်ချန် ပေါ်ရှိ ငွေအမှုချိန် ဆောင် ဆက်သွင်း စေမည်၊ အများ နည်း ထမ်း ဆောင်နိုင်သူ ဖြစ်လျက် ဒုက္ခိတပြုလုပ်နှုတ်ပယ်လျှင် ၎င်း နည်း ပြစ်ဒဏ်ခံ စေမည်၊ အိမ်ကိုထိန်ချန်၍ ငွေကိုစား ယူလျှင်စား ယူသည့် ငွေကိုနယ်ရှင်သူကြီး မှာ လေး ဆ၊ နယ်စပ်ဘက်တွဲကြည့်ရှု ရသည့်သူကြီး မှာနှစ်ဆပြစ်ဒဏ်ခံ၍ဆက်သွင်း စေမည်။

ကျေး ရွာသူကြီး အထိန်း အအုပ်တို့ကုန်စင် အောင်စာရင်း တင်ပေး လျက်မြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိတို့ထိန်

၁ မှာ။ ။ကျေး ရွာသူကြီး အထိန်း အအုပ်တို့ကအိမ်ရင်း စုံပွါး များ ကိုကုန်စင် အောင်စာရင်း တင်ပေး လျက် မြို့ဝန်စစ်ကဲမြို့ရွာအထိန်း အအုပ်တို့အိမ်ကိုထိန်ချန်သည်ဖြစ် စေ၊ ကြေး လွတ်စာရင်း ပါလူမဟုတ်သည်ကို ကြေး လွတ်သည်ဖြစ် စေ၊ အများ နည်း ထမ်း ဆောင်နိုင်သူဖြစ်လျက် ဒုက္ခိတပြု

ချန်စား ယူလျှင်စီရင်ရန်	လုပ်နှုတ်ပယ်သည်ဖြစ်စေ၊ တစုံတရာပြုလုပ်လျက်ငင်း အိမ်ထမ်း ဆောင်သင့်အခွန်တော် ငွေနှစ်ဆပြစ်ဒဏ် ခံ၍ဆက်သွင်း စေမည်၊ အိမ်ကိုထိန်ချန်၍ ငွေကိုစား ယူလျှင်အမိန့်တော်မြွက်ကိုခံ၍ ငွေစား ဥပဒေအတိုင်း စီရင်မည်။
ထိန်ချန်သူကိုထုတ်ဖေါ် ၁ သူတို့ကိုဆုသနား တော်မြွက်ခံစေရန်	မှာ၊ ၊မြို့ဝန်စစ်ကဲမှစ၍မြို့ရွာသူကြီး အထိန်း အအုပ်တို့အိမ်ထိန်ချန်သည်ကိုထုတ်ဖေါ်နိုင်လျှင်ထိန်ချန်သူတို့ပြစ်ဒဏ်သင့်အနက်တဝက် ငွေကိုသနား တော်မြွက်ခံစေမည်။
ထိန်ချန်သူတို့ကိုတံစိုး ၁ ပဏ္ဏာကိုစား ယူသူတို့ကိုစီရင်ရန်	မှာ၊ ၊မြို့ဝန်စစ်ကဲမှစ၍မြို့ရွာသူကြီး အထိန်း အအုပ်တို့ထိန်ချန်သည်ကိုသိလျက်မပြောမဆိုမလျှောက်မထား တံစိုး ပဏ္ဏာစား ယူလျှင်စား ယူသည့်ငွေကိုနှစ်ဆဒဏ်ပေး စေပြီး လျှင်ရာဇဒဏ်ဆယ်ချက်ရိုက်စေမည်။

ပေါင်း ၅

30 April 1868

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်ကဆုန်လဆန်း ၁၀ ရက်နေ့ မြောက်ဥယျာဉ်တော်အတွင်း အမိန့်တော်မြွက်ရင်း နှင့် တောင်ဒဝယ်အမှုထမ်း ၄ ဆောင် ၄ ဗိုတ်တို့ပုံနှိပ်သည့်ဥပဒေ။

တပယင်း မြေဒူး နှစ်မြို့ဝန်မင်းကြီး မဟာမင်းလှမင်း ခေါင်ကျော်ထံ ပေး ပို့သည့်မှတ်စာ

(မှန်တိုင်စါစု၊ ရေဦး ခိန်မောင် 'သဿမေဓ' ဟံသာဝတီ ၁ ဩဂုတ် ၁၉၇၀)

1868
(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၀ပြည့် သသာမေမအခွန်တော် ကောက်ခံရန်မြို့ဝန်စစ်ကဲ
မြို့ရွာအထိန်းအုပ်တို့သို့ ပေးအပ်ရန်မှတ်စာဘုရား

တပယင်း မြေဒူး နှစ်မြို့ဝန်မင်းကြီး မဟာမင်းခေါင်ကျော်၊ တပယင်း မြေ
1868
ဒူး မြို့ကျေး ရွာများ မှာ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၀ပြည့် သသာမေမအခွန်တော်
ကောက်ခံရန်ရှိသည်ကိုအမိန့်တော်မြတ်နှင့် ကောက်ခံစေသည်ဖြစ်သည်၊ ပေးအပ်
သည့်အမိန့်တော်စာချွန်ဥပဒေမှတ်စာများ နှင့်သုခမ္မာဆရာတော်တို့က ပေး
အပ်သည့်ဆင့်စာများ တို့မြို့ရွာရှိဂိုဏ်းအုပ်ဂိုဏ်း ထောက်တို့ထံတင်ပြလျှောက်ထား
ပြီး လျှင် ကျေးရွာသူကြီး တို့ကိုမြို့ရုံး က ခေါ်၍နီး စပ်သည့်နယ်ရှင်သူကြီး နှစ်ဦးတန်
သည်အင်အားကြီး ကို ထောက်၍ဘက်တွဲအရို့ရှိုးမှတ် စေပြီး လျှင် ကျေးရွာနယ်တွင်း ရှိ
အိမ်ရင်း စုံပွါး များ ကိုအကြွင်း အကျန်မရှိတန်စင် အောင်စာရင်း တောင်း ယူ
အစုအသည်သီး ခြား စာရင်း တင် ပေး စေ၍စာရင်း အရလူတို့အနက်အတိဒုတ္တိ တ
(19 January) 1868
မှန်သူ ကျောင်း ဘုရား ကျွန်သီး တော် (သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၉ခုပြာသို (လပြည့်ကျော်
၁၁ရက်နေ့)အမိန့်တော်အရ အောက်မြို့ကျေး ရွာများ ကပြန် ရောက်သူတို့ကိုချန်
လှပ်ပြီး လျှင် ကျေး ရွာ နေလူတို့မှာလယ်ယာကိုင်း ကျွန်း ဥယာဉ်ခြံ မြေထန်း အုန်း
ဆား တွင်း ဆား ကျင်း လုပ်ငန်း စီး ပွါး ကုသန်း ရောင်း ဝယ်သည့်စီး ပွါး မြတ်
စွန်း သင့်များ ကိုဆင်း ရဲသား ကျွန် တော်မျိုး တို့မပင်မပန်း မနှောမကြင်အပိုအ
ပိုမရှိ စေရအမှန်အကန်နေရာကျ အောင်စစ် ဆေး မေး မြန်း ၍ဆယ်ဘိုတဘိုကျကို
မလွန် စေရ၊ အင်အား အလျောက်အခွန် တော်ဝိသုံး ဒင်္ဂါး သင့်ညှိနှိုင်း ရုံထား ပြီး
လျှင်ရုံထား ရစာရင်း ပါအခွန် တော် ငွေအနက်တဝက် ငွေမှာပထမနယုန် ဝါဆိုလ
အတွင်း ပြီး ပြေအောင်ခွဲ တောင်း ကောက်ခံဆက်သွင်း ရမည်၊ အခွန် တော် ချိန်
ပေး သည့်ထာလသူကြီး ရွာအုပ်တို့နှင့်စုံညီ ကြေး ပေး လူတို့ယုံကြည်သူလူကြီး ဆယ်အိမ်
ခေါင်း တို့အသီး သီး ချိန် ပေး ရမည်၊ အခွန် တော် ကောက်ခံပြီး လူတို့စာရင်း ကို
လည်း တဦး တယောက်စီအစုအသည်စာရင်း ကျယ်ရ အောင် ကျေး ရွာသူကြီး တို့မှာ
ပုရပိုက်ကန့်ကူမ တောင်း မခံမြို့ရုံး ကကူး ယူ ရေး သား တင် ပေး ရမည်၊ ကျေး
ရွာ ဆော်တို့မှာအနှုတ်အနှိမ်မရှိ၊ ကျေး ရွာ နေလူတို့နည်း ကောက်ခံရမည်၊ ကောက်
ခံရ ငွေ တော်ကိုလည်း အတွင်း တော်လွှတ် တော်ကအဆင့်အဆိုမရှိသည်ကိုအနှုတ်အသုံး

မရှိ၊ ငွေတော်ပို့စရိတ်နှင့်သူကြီးတို့သနား တော်မြတ်ခံရသည့်ဆယ်နိုင်တနိုင်ကျ
ငွေကိုသာထိန်းအုပ်စုကျေးရွာ ကောက်ခံရ ငွေကမှတ်သား နှုတ်ပေး ရမည်၊
စုကြီး စုသေး အမှုထမ်း လူတို့မှာလွတ်တော်ကစာရင်း ပေးအပ်သည့်ကျေးလွတ်
လူပြင်အပိုအမိုအနှုတ်အနှိမ်မရှိ ကောက်ခံရမည်၊ ပဿမအခွန်တော် ကောက်ခံပြီး
လူတို့မှာလည်း မြို့ရွာအထိန်းအအုပ်သူကြီး ရွာခေါင်းတို့ကစရိတ် ကျေး ငွေအသေး
အဖွဲ့အခွဲအခန့်ကိုယ်မှုကိုယ်တာနှင့်လူအစေအခိုင်း မရှိငြိမ်ဝပ်နေထိုင်စေရမည်
အကြောင်းကိုမြို့ရှင်ရွာရှင်တို့ကိုအသီးသီး လက်မှတ်စာပေး အပ်ဆင့်ဆိုရမည်၊
မှတ်စာပေးအပ်သည်ကိုမကြည်တစုံတရာ ချက်ကွက် ဖေါက်ပြား ကြား သိရလျှင်တပ
ယင်း မြေဒူး နှစ်မြို့ဝန်မင်းကြီး မဟာမင်း ခေါင်ကျော်ကိုရာဇဝတ်အပြစ်စီ
ရင်မည်။

1868
သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ပြည့် သဿမေမအခွန်တော်ကောက်ခံရန်ဥပဒေမှတ်
22 May 1868
စာကို (သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ပြည့်) နယုန်လဆန်း ၂ရက်နေ့စစ်ကဲကြီး စာရေးကြီး
တို့တင်ပြလာသည်။

(မှန်တိုင်စါစု)

မှာလိုက်သည်၊ တပယင်းမြို့မြေဒူးမြို့ဝန်မဟာမင်းလှမင်းခေါင်ရဲတင်စစ်ကဲတို့၊ သဿမေမအခွန်တော် ကောက်ခံရန်ရှိသည့်မြို့ကျေးရွာများမှာ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၀ပြည့် 1868 သဿမေမအခွန်တော် ကောက်ခံရန်ရှိသည်ကိုမြို့ရွာနေဆင်းရဲသားကျွန်တော်မျိုးတို့မပင်မပန်းမနာမကြင်စေရ မြို့ရွာအင်အားအလျောက်ညှိနှိုင်းရုံထားပြီးလျှင်ပဋ္ဌမနယုန်ဝါဆိုလတကြိမ် ဒုတိယပြာသိုတပို့တွဲလတကြိမ်ခွဲဝေကောက်ခံဆက်သွင်းစေဘုရား အမိန့်တော်မြတ်ကိုဦးထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း တပယင်းမြို့မြေဒူးမြို့ရှိစုခြားလူတို့မှာ တပယင်းမြို့မြေဒူးမြို့ဝန်ကခွဲတောင်း ကောက်ခံဆက်သွင်းရမည်ဖြစ်၍အမိန့်တော်မှာစာမှတ်စာဥပဒေအပ်လိုက်သည်၊ တပယင်းမြို့မြေဒူးမြို့ရှိစုခြားလူတို့အနက်လက်နက်စွဲကိုင်သွဲ့စည်းထမ်းရွက်ရပါလူတို့ပြင်ကျန်စုခြားလူတို့မှာ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၀ပြည့် 1868 သဿမေမအခွန်တော် ကောက်ခံရန်ရှိသည်ကိုလယ်ယာကိုင်းကျွန်းဥယျာဉ်ခြံမြေထန်းအုန်းလုပ်ငန်းစီးပွါးကုန်သန်းရောင်းဝယ်ဖြစ်ထွန်းသည့်စီးပွါးအင်အားအလျောက်အားရှိအားမဲ့ညှိနှိုင်းရုံထား၍ထမ်းဆောင်သင့်သဿမေမအခွန်တော်ငွေအနက်တဝက်ငွေကိုပဋ္ဌမနယုန်ဝါဆိုလအတွင်းမှတ်စာဥပဒေပါသည့်အတိုင်းအပိုအမို့မရှိအမိန့်တော်မြတ်ရင်းနှင့်အညီခွဲတောင်း ကောက်ခံဆက်သွင်းရမည်၊ အခွန်တော်ကောက်ခံပြီး နောက်မြို့ရွာနယ်တွင်းရှိအိမ်ရင်းစုံပွါးကောက်ခံရငွေများကိုကုန်စင်အောင်ဇောရင်းတင်ပေးသည်မတင်ပေးကြွင်းကျန်ရှိသည်တတ်သိရအောင်သင့်ရာလူထောက်လှမ်းစေမည်ဖြစ်သည်၊ အရှိရအိမ်ရင်းစုံပွါးစါရင်းကူအချုပ်ကောက်ခံရငွေဇောရင်းများကိုလည်းငွေတော်နှင့်အတူရွှေဘဝါးတော်အောက်လျှောက်ထားဆက်သွင်းရမည်။

သက္ကရာဇ်၁၂၃၀ပြည့် (နယုန်လဆန်း ၂ ရက်) (22 May) 1868 သဿမေမအခွန်တော်ကောက်ခံရာမှတ်စာဥပဒေလက်ခံ။

(မှန်တိုင်စါစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ငရ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား
သက္ကရာဇ် ၁၂၃ဝ ပြည့်ဝါခေါင်လဆန်း ၁၃ ရက် ဗြာ နေ့ (31 July 1868) တလုပ်တို့မြို့ စီရင်စုကိုင်
ရွာသူကြီး ငရန် ပြေကလက်ရှိကြီးစိုးမြဲ ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်အုပ်ထိန်း စေရန်ခန့်
တော်မူသည်အသည်ငယ်သား တို့အမှု တော်ကိုထမ်း ထုန်၍လုပ်စား ဆောင်စားစီး
ပွါး ဖြစ် အောင်မစစီရင်၊ တလုပ်မြို့သူကြီး မြို့စာ ရေး တို့နှင့်ကိုင်း ရွာအသည်အလါ
ဝင် နေကပ်ပါး ကျေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ တလုပ်မြို့သူကြီး သွေး သောက်ကြီး သူကြီးရွာ
အုပ်တို့ရှိနိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း လက်ရှိစာရင်း ပါမှန်သူတို့ကိုကြီး စိုး မြဲ
ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်အုပ်ထိမ်း စေ၊ သက္ကရာဇ် ၁၂၃ဝ ပြည့်ဝါခေါင်လဆန်း ၁၃ ရက် (31 July 1868)
နေ့ဘုရား အမိန့် တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း လက်ရှိစာရင်း
ဆက်သွင်း ရာပါသူ ငရန် ပြေကိုကိုင်း ရွာသူကြီး ခန့်ထား ကြီး စိုး ဆောင်ရွက် စေ
သည်၊ သူကြီး ငရန် ပြေဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ကြရမည်၊ ကိုင်း ရွာသူကြီး ငရန်
ပြေလည်း ကျေး ရွာကိုသာယာငြိမ်ဝပ် အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစုပြီး လျှင်ခန့်ထား
ကူ ရောက်သည့်မင်း မှုတော်ရပ်များ ကို ပြေကုန် အောင်ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်ရ
မည်။

ဝန်မင်း များ စာ

(မန်းသမိုင်း စါစု)

တလုပ်မြို့သူကြီး မြို့စာရေး တို့နှင့်ကိုင်း ရွာအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ တလုပ်မြို့သူကြီး သွေး သောက်ကြီး သူကြီး ရွာအုပ်တို့ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း လက်ရှိစာရင်း ပါမှန်သူတို့ကိုကြီး စိုး မြို့ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်အုပ် ထိမ်း စေ၊ ဘုရား အမိန့်တော်မြွက်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း ကိုင်း ရွာမှာလက်ရှိစာရင်း ဆက်သွင်း ပါသူ ငရန် ပြေကိုတံဆိပ် စါချွန်ဝန်စာ ပေး အပ် ၍သူကြီး ခန့်ထား ကြီး စိုး စီရင် ဆောင်ရွက် စေသည်၊ ကိုင်း ရွာအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့သူကြီး ငရန် ပြေဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက် ကြရမည်၊ သူကြီး ငရန် ပြေ ကျေး ရွာကိုစည်ပင်သာယာ အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစု ၍ခန့်ထား ကျ ရောက်သည့်မင်း မှုတော်ငပ်မှုား ကိုအမိန့်တော်မြွက်ရင်း နှင့် အညီ ပြေကုန် အောင်ကြီး စိုး စီရင် ဆောင်ရွက်ရမည်။

(31 July 1868)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့် ဝါခေါင်လဆန်း ၁၃ ရက် နေ့) အသည်ဝန် ထောက် တော်မင်း မင်းကြီး မတာသီဟသူရ၏

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော် မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင် မင်း သခင် ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရားသက္က

12 September 1868

ရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့် တော်သလင်း လပြည့် ကျော် ၁၂ ရက် ၀ နေ့ ၄ တော လေကို မြေထဲမြို့ စီရင်စုတွဲခြင်းရှိသူကြီး ခန့် တော် မူသည်၊ အသည်ငယ်သား တို့အမှု တော်ကိုထမ်း ကုန် ရှိလုပ်စား ဆောင်စား စီး ပွါး ဖြစ် အောင်မစစီရင်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

ယောမြို့သူကြီး မြို့စာရေး တို့နှင့် ချောင်းကူး ရွာအသည်အလာဝင် နေကပ်ပါး ကျေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ ယောလေး မြို့ဝန် နေမျိုး မင်းထင်ရာဇာ ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ယောမြို့ ဆောမြို့ လောင်းရှည်မြို့ ထီးလင်းမြို့ စာရင်းပါမြို့သူကြီး ကျေး ရွာသူကြီး ၁၂ ဖတို့ကိုလက်ရှိကြီး စိုး မြဲကြီး စိုး စေဟုသက္ကရာဇ် 24 September 1868 ၁၂၃၀ ပြည့်သကင်း ကျွတ်လဆန်း ၉ ရက် နေ့ဘုရား အမိန့်တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည်အတိုင်း လက်ရှိသူကြီး ဆက်သွင်း ရာပါ ယောမြို့စီရင်စု ချောင်းကူး ရွာ ငမြတ်လှကိုလက်ရှိကြီး စိုး မြဲကြီး စိုး စေသည်၊ ချောင်းကူး ရွာအသည်အလာဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့သူကြီး ငမြတ်လှဆင့်ဆိုရာ နာခံ ဆောင်ရွက်ကြရမည်၊ သူကြီး ငမြတ်လှလည်း ကျေး ရွာစည်ပင်သာယာ အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစုပြီး လှူင်ခန့်ထား ကျရောက်သည့်မင်း မှုတော်ရပ်များ ကို ပြေကုန် အောင်ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်ရမည်။

(ယောသမိုင်း စာ ၅၀ - ၉)

ဆင်စမ်း အရိုင်း ကဲရွာသူကြီး နေမျိုး ဥဒိန်သမန္တသီဟ ကျော်၊ ချောင်းကူး သူ
ကြီး ငမြတ်လှတို့၊ လက်ရှိ ကျေး ရွာသူကြီး များ မှာခြ သေ့တံဆိပ် တော် မရှိလျှင်နိုင်
ဓါး မပေး စေနှင့်၊ နိုင်ဓါး ဓါးလို၍ ကျေးရွာကိုလက်ရှိကြီး စိုးလိုလျှင်လွှတ် တော် မှ လျှောက်ထား၍
လက်ရှိအမိန့်တော်စာ ချွန်ဆိုင်ရာစာများ ကိုခြ သေ့တံဆိပ် တော် ပေး အပ်ကြီး
စိုး ဆောင်ရွက် စေဟု (သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၉ ရက် နေ့) (24 September 1868)
ဘုရား အမိန့်တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည်ဖြစ်၍အရိုင်း ကဲရွာသူကြီး
နေမျိုးဥဒိန်သမန္တသီဟ ကျော်၊ ချောင်းကူး သူကြီး ငမြတ်လှတို့ကိုစလင်း (ရ)
သင်း ဆင်အစီရင်ဥဒိန်ရာဇာ နော်ရထာတို့ဝန်စာ ပေး အပ်ခေါ်လာ စေ
သည်၊ ရောက်လျှင်အရိုင်း ကဲရွာသူကြီး ခန့်အမိန့်တော်ဆိုင်ရာစာများ ကိုယူ၍
ရွှေဘဝါး တော်မြတ် အောက်တက်လာရမည်၊ သူကြီး တို့မကျန်း မမာရှိလျှင် ဆောင်
ရွက်နိုင်သူတို့ကို ရွှေဘဝါး တော်မြတ် အောက် စေသူနှင့်အတူဆန်တက်လာ စေရမည်။
ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း ဝန်၊ အောက်မား ဝန်၊ မိုး ဇာ လှေ တော်အုပ်မင်း လှမင်း
ခေါင်ရာဇာစာ။
(ယောသမိုင်း ၈၅၀)

ယောမြို့သူကြီး မြို့စာရေး တို့နှင့်အလယ်ဘန်ရွာအသည်အလာဝင်နေကဝ်ပါး ကြေး
ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ ယောစား မြို့ဝန် နေ့မျိုး မင်း ထင်ရာဇာဌိုး သံတော်ဦး
တင်ချက်အတိုင်း ယောမြို့၊ ဆောမြို့၊ လောင်ရှည်မြို့၊ ထီး လင်း မြို့စာရင်း ပါမြို့
သူကြီး ကျေး ရွာသူကြီး ၁၂ ဖြတ်တို့ကိုလက်ရှိကြီး စိုး မြို့ကြီး စိုးစေ၊ သက္ကရာဇ် ၁၂၃ဝပြည့်
24 September 1868
သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၉ရက် နေ့ဘုရား အမိန့် တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရ
သည့်အတိုင်း လက်ရှိသူကြီးစါရင်းဆက်သွင်း ဂျဲပါခေါ်မြို့စီရင်စုအလယ်ဘန်ရွာမှာငလူ
ကြီး ကိုလက်ရှိကြီး စိုး မြို့ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်စေသည်၊ အလယ်ဘန်ရွာအသည်အလါ
ဝင်နေကဝ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ သူကြီး ငလူကြီး ဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်
ရွက်ကြရမည်၊ သူကြီး ငလူကြီး လည်း ကျေး ရွာစည်ပင်သာယာ အောင်သိမ်း သွင်း
ပြုစုပြီး လွှင်ခန့်ထား ကြ ရောက်သည့်မင်း မှုတော်ရပ်များ ကို ပြေကုန် အောင်
ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်ရမည်။

(အလယ်ဘန်သိန်း အုပ်စါစု)

ယောမြို့သူကြီး မြို့အစီရင်မြို့စာရေး တို့နှင့်အလယ်ဘန်ရွာအသည်အလါဝင် နေကပ်
ပါး ကျေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ ငလူကြီး ကအလယ်ဘန်ရွာကိုလက်ရှိကြီး စိုး မြို့ကြီး စိုး
(24 September 1868)
စေ၊ (သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်သတင်းကျွတ်လဆန်း ၉ ရက် နေ့) ခြံ ဃော်တ ဆိပ်အမိန့်
တော်ခံယူ၍အမိန့်တော်လွှတ် တော်အသည်ဝန်စာ အရဝန်စာ ပေး အပ်ပါမည့်
အကြောင်း နှင့်အစီရင်ခံချက်အတိုင်း ယောမြို့စီရင်စုအလယ်ဘန်ရွာမှာ ငလူကြီး
ကိုအမိန့်တော်လွှတ် တော်အသည်ဝန်စာအရဝန်စာ ပေး အပ်ကြီး စိုး စီရင် ဆောင်
ရွက် စေသည်၊ အလယ်ဘန်ရွာ နေအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကျေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊
သူကြီး ငလူကြီး ဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ရမည်၊ သူကြီး ငလူကြီး လည်း ရာဇဝတ်
ရေး မပေါ်မထွက် စေရ၊ ကင်း လှတ်လုံခြုံ ကျေး ရွာသာယာငြိမ်ဝပ် အောင်သိမ်း
သွင်း ပြုစုပြီး လှုင်မင်း မှုတော် ပေါ် ပေါက်ကျ ရောက်ရှိသည်များ ကိုသာနာညီမျှ
ခွဲခန့် ကောက်ခံ၍အမိန့် တော်မြွက်ရင်း နှင့်အညီမြို့ဝုံး ဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်
ရမည်။

ယောမြို့လေး မြို့ဝန် နေမျိုး မင်း ထင်ရာဇာ ၁ စါ။

(အလယ်ဘန်သိန်း အုပ်စါစု)

အလယ်ဘန်ရွာအသည်အလါဝင် နေတပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တစုတို့၊ လူကြီး အ
(24 September 1868)
လယ်ဘန်ရွာကိုလက်ရှိကြီး စိုး မြို့ကြီး စိုး စေ (သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၄ ရက်နေ့) ခြသော် တံဆိပ်အမိန့်တော်လွှတ်တော်အသည်ဝန်စာဝန်စာ အရမြို့သူကြီး စာပေး အပ်ပါမည့်အကြောင်း နှင့်အစီရင်ခံချက်အတိုင်း ယောမြို့ စီရင်စုအလယ်ဘန်ရွာမှာ လူကြီး ကိုအမိန့်တော်လွှတ်တော်အသည်ဝန်စာဝန်စာ အရမြို့သူကြီး စာပေး အပ်ကြီး စိုး စီရင် ဆောင်ရွက် စေသည်၊ အလယ်ဘန်ရွာအသည်အလါဝင် နေတပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တစုတို့၊ အလယ်တန်ရွာသူကြီး လူကြီး ဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ရမည်၊ သူကြီး လူကြီး လည်း ရာဇဝတ် တော် ရေး မပေါ် မထွက် စေရကင်း လွတ်လုံခြုံ ကျေး ရွာ စည်ပင်သာယာငြိမ်ဝပ် အောင်သိမ်းသွင်း ပြုစုပြီး လျှင်မင်း မှုတော် ပေါ် ပေါက်ကျ ရောက်ရှိသည်များ ကိုသာ နာညီမျှခွဲခန့် ကောက်ခံ၍အမိန့်တော်မြွက်ရင်း နှင့်အညီမြို့ရုံး ဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ရမည်။

မြို့သူကြီး မင်း ၏။

(အလယ်တန်သိန်း အုပ်စု)

ယောမြို့သူကြီး မြို့စာရေး တို့နှင့်အလယ်ဘန်ရွာအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ ယော လေး မြို့ဝန် နေမျိုး မင်း ထင်ရာဇာ ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ယောမြို့၊ ဆောမြို့၊ လောင်းရှည်မြို့၊ ထီး လင်း မြို့စာရင်း ပါမြို့ သူကြီး ကျေး ရွာသူကြီး နှင့်လက်ရှိကြီး စိုး မြို့ကြီး စိုး ဆောင်ရွက် စေ၊ သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၉ ရက် နေ့ဘုရား အမိန့် တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက် ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း ဖြစ်သည်၊ သူကြီး စာရင်း ဆက်သွင်း ရာပါ ယောမြို့စီရင်စု အလယ်ဘန်ရွာ ငလူကြီး ကိုတံဆိပ်စာ ချွန်ဝန်စာ ပေး အပ်ကြီး စိုး စီရင် ဆောင် ရွက်စေသည်၊ အလယ်ဘန်ရွာဇာသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တစု တို့၊ သူကြီး ငလူကြီး ဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ကြရမည်၊ သူကြီး ငလူကြီး လည်း အ မိန့် တော်မြတ်ရင်း နှင့်အညီ ကျေး ရွာကိုစည်ပင်သာယာ အောင်သိမ်း သွင်း ပြု စုပြီး လျှင်ခန့်ထား ကျရောက်သည့်မင်း မှုတော်ရပ်များ ကို ပြေကုန် အောင်ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်ရမည်။

24 September 1868

ဝန်ရှင် တော်အသည် ဝန်မင်း ကြီး မဟာသီဟသူရ စာ။

(အလယ်ဘန်သိမ်း အုပ်စာစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရားကြီး ဘုရား သ
24 September 1868
က္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၉ ရက် ၅ နေ့ ငရန် ဝေး ကိုယ်း လင်း မြို့
စီရင်စု လောင်ဘုံကြီး ရွာသူကြီး ခန့် တော်မူသည်၊ အသည်ငယ်သား တို့အမှုတော်
ကိုထမ်း ကုန်၍လုပ်စား ဆောင်စား စီး ပွါး ဖြစ် အောင်မစစီရင်။
(အုံး တောဘချစ်ဓါစု)

ထီး လင်း မြို့သူကြီး မြို့စာ ရေး တို့နှင့် လောင်ဘုံကြီး ရွာအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး
ကျေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ ယော လေး မြို့ဝန် နေမျိုး မင်း ထင်ရာဇာ ရှိခိုး သံ
တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ယောမြို့၊ ဆောမြို့၊ လောင်ရှည်မြို့၊ ထီး လင်း မြို့စာ
ရင်း ပါမြို့သူကြီး ကျေး ရွာသူကြီး ၁၂ ဖတို့ကိုလက်ရှိကြီး စိုး မြဲကြီး စိုး ဆောင်ရွက်
24 September 1868
စေသက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၉ရက် နေ့ဘုရား အမိန့်တော်မြွက်
ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း သူကြီး စာရင်း ဆက်သွင်း ရာပါထီး လင်း မြို့
စီရင်စု လောင်ဘုံကြီး ရွာမှာငရန် ဝေး ကိုတံဆိပ်စာချွန်ဝန်စာ ပေး အပ်ကြီး
စိုး ဆောင်ရွက် စေသည်၊ လောင်ဘုံကြီး ရွာအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကျေး ထမ်း
ကြီး ငယ်တို့၊ သူကြီး ငရန် ဝေး ဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ကြရမည်၊ သူကြီး ငရန်
ဝေး လည်း အမိန့်တော်မြွက်ရင်း နှင့်အညီ ကျေး ရွာစည်ပင်သာယာ အောင်
သိမ်း သွင်း ပြုစုပြီး လျှင်ခန့်ထား ကျရောက်သည့်မင်း မှုတော်ရပ်များ ကို ပြေ
ကုန် အောင်ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်ရမည်။
ဝန်ရှင်တော်အသည်ဝန်မင်း ကြီး မဟာသီဟသူရ၏။
(အုန်း တောဘချစ်စါစု)

ယီး လင်း မြို့သူကြီး စာရေး တို့နှင့် လောင်ဘုံကြီး ရွာအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ ယောလေး မြို့ဝန် နေမျိုး မင်း ထင်ရာဇာသွိုနိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ယောမြို့၊ ဆောမြို့၊ လောင်ရှည်မြို့၊ ယီး လင်း မြို့စာ ရင်း ပါမြို့သူကြီး ကျေး ရွာသူကြီး ၁၂ ဖတို့ကိုလက်ရှိကြီး စိုး မြဲကြီး စိုး ဆောင်ရွက်

24 September 1868

စေသတ္တရာဇ် ၁၂၃၀ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၉ရက် နေ့ဘုရား အမိန့်တော် မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း လက်ရှိသူကြီး စာရင်း ဆက်သွင်း ရာပါ ယီး လင်း မြို့စီရင်စု လောင်ဘုံကြီး ရွာမှာငရန် ဝေး ကိုလက်ရှိကြီး စိုး မြဲကြီး စိုး ဆောင်ရွက် စေသည် လောင်ဘုံကြီး ရွာအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့သူကြီး ငရန် ဝေး ဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ကြရမည်၊ သူကြီး ငရန် ဝေး လည်း ကျေး ရွာကိုစည်ပင်သာယာ အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစုပြီး လွှင်ခန့်ထား ကျ ရောက်သည့်မင်း မှုတော်ရပ်များ ကိုပြေကုန် အောင်ကြိုး စိုး ဆောင်ရွက်ရမည်။
ဝန်မင်း များ စါ။

(အုန်း တောဘချစ်စါစု)

ထီးလင်း မြို့စီရင်စု လောင်ဘုံကြီး ရွာအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်းသါးကြီး ငယ်တစုတို့၊ ငရန်ဝေး က လောင်ဘုံကြီး ကျေး ရွာကိုရိုး ဆက်ရာခံ စစ်တမ်း စာရင်း တော်ဆက်သွင်း ဘေးဘိုးဘာတို့ကြီး ရိုး မျိုး စဉ်ဆက်မပြတ်လက်ရှိအမိန့် တော်ခြ သော့ တံဆိပ် (သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်နှစ်ခံယူကြီး (1868) စိုး ရှိနေရာအရိုး မဆိုင်သူကြော နိုင်နှောက်ရှက်ရှိ၍အရေး ဖြစ်ပွါး နှစ်ဦး စုံညီ ရွှေလွှတ် တော်မှာအ ကောက်အယူ တော်ခံကြသွင်အမိန့် တော်လက်ရှိသူက လောင်ဘုံကြီး ကျေး ရွာကိုကြီး စိုး ဆောင်ရွက်စေ တောက် တော်မူချက်ကြ ရောက်ရှိပါသော ကြောင့်ခန့်ထား တော်မူရင်း (သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၉ရက် နေ့) (24 September 1868) အမိန့် တော်မြတ်အရ ကောက် တော်မူချက်အတိုင်း ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်သိမ်း သွင်း ပြုစုပါရ အောင် လက်ရှိမြို့ရုံး စာ ပေး အပ်ပါမည့်အ ကြောင်း ခြ သော့တံဆိပ်အမိန့် တော် ရွှေလွှတ် တော် ကောက်ချက် များ ကိုတင်ပြ လျှောက်ထား အစီရင်ခံရှိသည်ဖြစ်၍ လောင်ဘုံကြီး ကျေး ရွာကိုတွဲပြား မရှိအမိန့် တော်အရ တောက် တော်မူချက်အတိုင်း သူကြီး ငရန်ဝေး ကိုမြို့ရုံး လက်ရှိစာ ပေး အပ်ခန့်ထား ကြီး စိုး ဆောင်ရွက် စေသည်ဖြစ်သည်၊ လောင်ဘုံကြီး ရွာအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်းသါးကြီးငယ်တို့၊ သူကြီး ငရန်ဝေး ဆင့်ဆိုရာနာခံကြရမည်၊ သူကြီး ငရန်ဝေး လည်း ကြီး စိုနယ်မြေအတွင်း ရာဇဝတ် ကြောင်း ပေါ်ထွက်မရှိ စေရထိမ်း သိမ်း ပြီး လျှင်အကျိုး စီး ပွါး တော်ဖြစ် ကျေး ရွာစည်ပင်သာယာ အောင် ခေါင်ငင်သိမ်း သွင်း ပြုစု၍အများ နည်း ခန့်ထား ကျ ရောက်သည့်မင်း မှုတော်ဂုပ်များ ကိုအမှုထမ်း ဆင်း ရဲသား ကျွန် တော်မျိုး တို့မှာသာနာညီ မျှပြတ်သို့ ကောက်ခံပို့ပွါး ဘိစီး နှိပ်စက်မပြုမလုပ်မြို့မမြို့သူကြီး အစီရင်တို့ဆင့်ဆိုရာနာခံကြီး စိုး ဆောင်ရွက်ရမည်။ လောင်ရှည်၊ ထီးလင်း ၊ ဆော၊ ယော လေး မြို့အုပ်မင်း နေမျိုး မင်း လှမင်း ထင် ကျော် ခေါင် ၏။

(အုန်း တော်ဘချစ်စါစု)

ယီးလင်းမြို့သူကြီး မြို့စာရေးတို့နှင့် လောင်ဘုံကြီး ရွာအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး
(24 September 1868)
ကြေးထမ်းကြီး ငယ်တို့၊ လောင်ဘုံကြီး ရွာကို (သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၉ ရက်နေ့) အမိန့်တော်မြတ်နှင့်ခန့်ထား တော်မူသည့်အတိုင်း လွှတ်တော်စာ၊ အသည်ဝန်စာ၊ ပေးအပ်ခန့်ထားရှိသည်ဖြစ်ပါ၍ အမိန့်တော်မြတ်ရင်း နှင့်အညီအမိန့်ဝန်စာ ပေးအပ်ပါမည့်အကြောင်း နှင့်အစီရင်ခံချက်အတိုင်း လောင်ဘုံကြီး ရွာမှာငရန်ဝေး ကိုသူကြီး အရာဝန်စာ ပေးအပ်ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်စေသည်၊ လောင်ဘုံကြီး ရွာအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေးထမ်းကြီး ငယ်တို့၊ သူကြီး ငရန်ဝေး ဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ကြရမည်၊ သူကြီး ငရန်ဝေး လည်း စီရင်စုကျေး ရွာနယ်မြေအတွင်း ရာဇဝတ်တော်ရေး မပေါ်မထွက်စေရကြီး စိုးပြီး လျှင် ပေါ်ပေါက်ကျရောက်သည့်မင်း မှုတော်ရပ်များ ကိုမြို့ရုံး ဆင့်ဆိုရာ နာခံ ဆောင်ရွက်ကြရမည်။

ရွှေမါး စွဲဗိုလ်ယောလေး မြို့ငန်မင်း နေမျိုး မင်းထင်ရာဇာ စာ။

(အုန်း တောဘချစ်စာစု)

ထီးလင်း မြို့သူကြီး မှဲ့စါ ရေးကြီးတို့၊ လောင်ဘုံ ရွာသူကြီး ငရန် ဝေး က လောင်ဘုံ
ကြီး ရွာကိုဘိငကျန် အောင် (သက္ကရာဇ်၁၁)၄၅ခု [1783] စစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း
ကြီး တို့ ပါသည်၊ မရှိလျှင်သား ငဖြိုး စံကြီး တို့ ပါသည်၊ မရှိလျှင်သား ငလှ ကျော်
ကြီး တို့ ပါသည်၊ မရှိလျှင်ငစံ နှောင်း ကြီး တို့ ပါသည်၊ မရှိလျှင်ကျွန် တော်ရိုး ဆက်
ရာခံမှန်သည့်အတိုင်း ဥပဒေ တော်အရ (သက္ကရာဇ်၁၂၃၀ပြည့်သတင်း ကျွတ်လ
ဆန်း ၉ရက် နေ့) [(24 September 1868)] ခြ သေ့တံဆိပ်အမိန့် တော်ခံယူလျက်မြို့သူကြီး ဝန် ဟောင်း တို့ကရိုး
မျိုး မှန်မမှန်ကိုစစ် မေး ၍ နှစ်ဦး စုံညီ စစ်တမ်း စာရင်း တင်ပြ လျှောက်ထား
ရာ (သက္ကရာဇ်၁၁)၄၅ခု [1783] စစ်တမ်း စာရင်း တင်ပြသူကရိုး ဆက်ရာမှန်ကန်
သင့် ကြောင်း မြို့သူကြီး ဝန် ဟောင်း တို့အမိန့်ကိုနာခံ၍ (သက္ကရာဇ်)၁၂၃၀ပြည့် [1868]

ခြ သေ့တံဆိပ်အမိန့် တော်ခံယူကြီး တို့ ပါသည်ကိုမဆိုင်သူငကြာနိုင်ကသီး ခြား ကွဲ
ပြား ထမ်း ရွက်ရှိသည်ဖြစ်ပါ၍အကွဲအပြား မရှိပါစေရအမိန့် တော်လွှတ် တော်စာ
အတိုင်း တလုံး တဝတည်း ကြီး တို့ အုပ်ထိန်း စီရင် ဆောင်ရွက်ပါရမည့်အ ကြောင်း
နှင့်အစီရင်ခံ ချက်အတိုင်း (သက္ကရာဇ်၁၁)၄၅ခု [1783] စစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း
ကြီး တို့ အရိုး သား မြေး မှန်သည့်အတိုင်း ခြ သေ့တံဆိပ်အမိန့် တော်လွှတ် တော်စာ
ချွန်အရအကွဲအပြား မရှိတလုံး တဝတည်း ကြီး တို့ အုပ်ထိန်း ဆောင်ရွက် စေသည်။
စါး တော်ကွမ်း ရေကိုင် ယော လေး မြို့ဝန်မင်း ထင်စည်သူ ကျော်စါ။
(အုန်း တောသာချစ်စါစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော် မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား သဗ္ဗ
24 September 1868
ရာဇာ ၁၂၃၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၉ ရက် ၅ နေ့ငရဲကိုယီး လင်း မြို့စီရင်စု
လောင်ဘုံဆယ်ရွာသူကြီး ခန့်တော်မူသည်၊ အသည်ငယ်သား တို့အမှုတော်ကိုထမ်း
ကုန်၍လုပ်စား ဆောင်စား စီး ပွါး ဖြစ်အောင်မစစီရင်။

(ယီး လင်း မေဂက်စါရု)

ယိုးလင်းမြို့သူကြီး စာရေး တို့နှင့် လောင်ဘုံငယ်ရွာအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေးထမ်းကြီး ငယ်တို့၊ ယောလေး မြို့ဝန် နေမျိုး မင်းထင်ရာဇာ ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ယောမြို့၊ ဆောမြို့၊ လောင်ရှည်မြို့၊ ယိုးလင်းမြို့၏ ရင်းပါကျေး ရွာသူကြီး ၁၂ ဖြတ်ကိုလက်ရှိကြီး စိုး မြဲကြီး စိုး စေသက္ကရာဇ် ၁၂၃၀

24 September 1868

ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၉ရက် နေ့ဘုံ့ွား အမိန့်တော်မြွတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း သူကြီး စာရင်း ဆက်သွင်း ရာပါယိုးလင်း မြို့စီရင်စု လောင်ဘုံငယ် ရွာမှာငရဲကိုတံဆိပ်စာချွန်ဝန်စာ ပေး အပ်ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်စေသည်၊ လေါင်ဘုံငယ်ရွာအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေးထမ်းကြီး ငယ်တစုတို့၊ သူကြီး ငရဲဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ရမည်၊ သူကြီး ငရဲလည်း အမိန့်တော်မြွတ်ရင်း နှင့်အညီ ကျေးရွာစည်ပင်သာယာ အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစုပြီး လျှင်ခန့်ထား ကျရောက်သည့်မင်းမှုတော်ရပ်များ ကိုပြေကုန် အောင်ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်ရမည်။

ဝန်ရှင်တော်အသည်ဝန်မင်းကြီး မဟာသီဟသူရ၏။

(ယိုးလင်း မောက်စာစု)

ထီး လင်း မြို့သူကြီး မြို့စာရေး တို့နှင့် လောင်ဘုံငယ်ရွာအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ ယောလေး မြို့ဝန် နေမျိုး မင်း ထင်ရာဇာ ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ယောမြို့၊ ဆောမြို့၊ လောင်ရှည်မြို့၊ ထီး လင်း မြို့စာရင်း ပါမြို့သူကြီး ကျေး ရွာသူကြီး ၁၂ ဖတို့ကိုလက်ရှိကြီး စိုး မြဲကြီး စိုး စေသက္ကရာဇ်

24 September 1868

၁၂၃၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၉ရက် နေ့ဘုရား အမိန့်တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက် ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း လက်ရှိသူကြီး ဆက်သွင်း ရာပါထီး လင်း မြို့စီရင်စု လောင်ဘုံငယ်ရွာမှာ ငရဲကိုလက်ရှိကြီး စိုး မြဲကြီး စိုး ဆောင်ရွက်စေသည်၊ လောင်ဘုံငယ်ရွာအသည်အလါဝင် နေထပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ သူကြီး ငရဲဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ကြရမည်၊ သူကြီး ငရဲလည်း ကျေး ရွာကိုစည်ပင်သာယာ အောင်သိမ်းသွင်း ပြုစုပြီး လျှင်ခန့်ထား ကျ ရောက်သည့်မင်း မှုတော်ရပ်များ ကို ပြေကုန် အောင်ကြိုး စိုး ဆောင်ရွက်ရမည်။

ဝန်မင်း များ စါ

(ထီး လင်း မောက်စါစု)

ဘုန်းတော်အလွန်ကြီးမြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအရှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အရှင်ဘဝရှင်မင်းတရားကြီး ဘုရားအမိန့်တော်ရှိသည်။ နောက်ဝန်း ကျင်ပန်းလှာရွာ သွေးသောက်ကြီး ငပဲကိုလယ်ကိုင်းမြို့စီရင်စုပန်လှာရွာသူကြီး ခန့်တော်မူသည်။ အသည်ငယ်သားတို့အမှုတော်ကိုထမ်းကန်၍လုပ်စား ဆောင်စား စီးပွါး ဖြစ်အောင်မစစီရင်။

21 October 1868

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်တန်ဆောင်မုန်းလဆန်း ၇ ရက် ၄ နေ့

(လယ်ကိုင်းမင်းနွယ်စာစု)

မင်းသတိုး မင်းကြီး မဟာမင်းလှစည်သူ၊ မင်းသတိုး မင်းကြီး မဟာစည်သူ၊ မင်းသတိုး မင်းကြီး မဟာမင်းကျော်မင်းခေါင်၊ မင်းကြီး မဟာသီဟသူမှာ လိုက်သည်တပယင်း မြေဒူး နှစ်မြို့ဝန်မင်းကြီး မဟာမင်းလှမင်းခေါင်ကျော်၊ စစ်ကဲတို့၊ အရပ်ရပ်မြို့ကျေး ရွာများ မှာနွားအိုနွား ပိန်များ ကိုသတ်စား ကြကြောင်း နှင့်ရွှေနား တော်မြတ်ကြား သိတော်မူရသည်၊ အသတ်အစား မရှိစေနှင့်၊ မြို့ရှင်ရွာရှင်အကြီး အအုပ်တို့သို့ထပ်မံဆင့်ဆို စေဘုရား အမိန့်တော်မြတ်ကို ဦးထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည်အတိုင်း အရပ်ရပ်မြို့ရှင်ရွာရှင်အကြီး အအုပ်တို့သို့အသီးသီး လုပ်ဆောင်မှာထား ချက်ရှိစေသည်၊ တပယင်း မြေဒူး နှစ်မြို့ဝန်မင်း ကဝန်စုပါမြို့ကျေး ရွာနယ် မြေအတွင်း နွား အိုနွား ပိန်မှစ၍ကျွဲနွား များ ကိုအသတ်အဖြတ်အစား အသောက်မရှိစေရနိုင်နင်း အောင်ကြပ်ကြပ်တည်း တည်း ဆင့်ဆို၍သတ်ဖြတ်စား သောက်သူတို့ကိုရမိအောင် ထောက်လှမ်း ဘမ်းဆီး ပြီး လျှင်ရမိသူတို့ကိုဥပဒေတော်အတိုင်း ရာဇဝတ်အပြစ်ထိုက်ရာစီရင်ရမည်၊ နွား ကျွဲသတ်ဖြတ်စား သောက်ရမိသူမည်သူကိုမည်သို့စီရင်သည့်အကြောင်း ကိုလည်း လျှောက်ထားအစီရင်ခံရမည်။

6 January 1869

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ပြည့်ပြာသိုလပြည့်ကျော် ၁၀ရက် နေ့အင်း သူကြီး ငဘိုး တွင်ပါ။

(မှန်တိုင်စါစု)

သဿမေမဆဌမမာတိကာ ဒုတိယချက်အရ ခိုးသူ ဓါးပြုမခိုး မယူ မတိုက်မခိုက် စေရ
စောင့်ထိန်း ရန် ဥပဒေအသီး အသီး နယ်ရှင်သူကြီး တို့ခံဝန်ချက်နှင့် ကျေး ရွာ
အင်အား အလျောက် ကောက်ခံရ ငွေတွင်ဆယ်ခိုင်တခိုင် နှုတ်၍အစား သနား တော်
မြွတ်ခံ စေပြီး လျှင်ခိုး သူ့ဓါး ပြုလုံခြုံကင်း လွတ် အောင် စောင့်ထိန်း စေမည်၊ ကျေး
ရွာသူကြီး တို့မှာ နယ်တွင်နှုတ်လွန်လက် ရောက်တရား စကား ရှိလျှင်အမိန့် တော်ဥ
ပဒေရင်း အတိုင်း သူကြီး တို့က စစ်ကြော စီရင်၍ မပြီး မပြေမှမြို့ရုံး မှာအယူခံ
စေမည်၊ ခိုင်စား ကွမ်း ဘိုး မျှား မှာမြို့ဝန်မြို့သူကြီး တို့မစား မယူသာ၊ စာ
ရင်း ချမှတ်မြို့ရုံး တွင်သိမ်း ထား ၍ရ စာရင်း ကို လေး လတကြိမ် ရွှေဘဏ္ဍါ တော်
အောက် လျှောက်ပြီး လျှင်ညင့်ရာသုံး မည်၊ ကြည်း လမ်း ရေလမ်း ကူး သန်း ရောင်း
ဝယ်ကြသည့်ကုန်သည်တို့မှာ နယ်ရှင်သူကြီး တို့ကိုတိုင်တန်း ၍မြို့ရွာစခန်း လမ်း စဉ်အ
တိုင်း သွား လာ ရောင်း ဝယ် စေမည်၊ နယ်ရှင်တို့ကို မတိုင် မပြော အလျှောက်သွား
လာတည်း ခို၍တိုက်ခိုက်ခိုး ယူ ပျောက်ဆုံး လျှင်အ ပေး အ လျော် မရှိ ကျေး ရွာသူကြီး
တို့ကိုဥပဒေအတိုင်း စီရင်ရန်ကိုလွတ်ငြိမ်း စေမည်ထား သည့်စခန်း လမ်း အတိုင်း
တိုင်တန်း ပြောဆို၍သွား လာရာတိုက်ခိုက်ခိုး ယူ၍ ဓါး ပြသူခိုး တို့ကိုဘမ်း ဆီး ရမိ
လျှင်ပစ္စည်း များ ကိုသူခိုး ဓါး ပြတို့မှာ တောင်း ၍ဥစ္စာရှင်သို့ပြန် ပေး စေမည်
သူခိုး ဓါး ပြခိုး ယူတိုက်ခိုက်၍ဘမ်း ဆီး မရမမိရှိလျှင်အကြီး အအုပ်တို့ကိုဥပဒေနှင့်
ရာဇဝတ်စီရင်မည်၊ ပါပစ္စည်း မှာဥစ္စာ ကျေး ရွာအင်အား ကို ထောက်၍ ငွေ
တော်အခိုင်စား သနား တော်မြွတ်ခံရသူတို့က ပေး လျော် သင့်သည်တို့ကို ပေး
လျော် စေမည်၊ ဥစ္စာရှင်တို့သို့ ငွေ တော်ထုတ် ပေး သင့်လျှင်ထုတ် ပေး သနား တော်
မူမည်၊ စေခိုင်း စီး နင်း ထွန်ယက်ရန်မြင်း ကျွဲနွား ဝယ်ယူသူလူတို့မှာ ဝယ်လျှင်နယ်
ရှင်အကြီး အအုပ်တို့ထံ ရောင်း သူ ဝယ်သူတို့ကဘာမည်နာမ ဆောင်ယူ ရန်မြင်း ကျွဲနွား
ကောင် ရေ ကောင်မှတ် များ ကိုစာရင်း ချ စေပြီး လျှင်၎င်း အကြီး အအုပ်တို့ထံက
ဆိပ်စါခံယူ၍ နေရင်း ကျေး ရွာသို့ဆောင်ယူသွား စေရမည်၊ တနယ်နှင့်တနယ်
နွား ဆွဲကျွဲငင်အခိုး အယူ ခြေရာကျစကား မှာအစဉ်မပြတ် ခြေရာကိုလိုက်ခံပြီး
လျှင်မြို့ ကျေး ရွာထုံး စံရှိသည်အတိုင်း ခြေ ကြောင်း ခြေရာကိုပြအပ် စေ၍ နယ်ရှင်
ကထုတ်နိုင်လျှင်ထုတ် စေ၊ မထုတ်နိုင်လျှင်စီရင်စု ကျေး ရွာနယ်တွင်သူခိုး မရှိမ နေ

နယ်တွင်း လူတို့လည်း မခိုး မယူ ကြောင်း ကိုမြို့ရွာသူကြီး ကျေး ထိန်း ရွာအုပ်တို့
ထွက်ဆိုလျှင်လပ် စေ၊ မဆိုဝံ့လျှင်အကြီး အအုပ်တို့က ပေး လျော် စေ၊ ခိုး သည့်ကျွဲနွား
နှင့်တကွ တွေ့ရှိလျှင် ခြေရာကျသည်မကျသည်မဆိုသာရာဇဝတ် ကြောင်း ရှိရာ လျှောက်
ထား စေမည်၊ အရပ်ရပ် ကျေး ရွာ နေလူတို့မှာရှိသည့် သေနတ်ဓါး လှံများ ကိုမြို့
ရွာအကြီး အအုပ်မြို့ရုံး များ တွင်စာရင်း ချမှတ်၍ထား စေမည်၊ ၄င်း သေနတ်
ဓါး လှံများ ကို နေရင်း မြို့ကျေး ရွာတအခြား မြို့ကျေး ရွာသား တို့ယူ ဆောင်ယူ
သွား လာလျှင်အ လျှောက်အ ဆောင်အယူအသွား အလာမရှိ စေရ၊ နယ်ရှင်အကြီး အ
အုပ်တို့ထံသက္ကရာဇ်လက်မှတ်စာခံယူသွား စေမည်၊ ခံဝန်ချက်စာရင်း မချတံဆိပ်
လက်မှတ်စာခံယူသူတို့သို့ ပေး ရန်တံဆိပ်မှာဇီဝစိုး တံဆိပ်ကိုမြို့ရုံး တွင်တင်ထား ၍
ဝန်စုမြို့ကျေး ရွာအကြီး အအုပ်တို့ထံအသီး အသီး တံဆိပ်ခပ်မှတ်ထား ၍ထန်း ရွက်ကို
ဝေငှ ပေး အပ် စေမည်၊ မြို့ရုံး က ဝေငှ ပေး အပ်သည့်တံဆိပ်ခပ်ထန်း ရွက်ကိုလည်း
ဝန်စုမြို့ကျေး ရွာအအုပ်တို့ကစာရင်း နှင့်မြို့ရုံး တွင်အစီရင်ခံ၍ထပ်မံ တောင်း
ယူအသင့်ထား စေမည်၊ သူခိုး ဓါး ပြတို့ခိုး ယူတိုက်ခိုက်၍ ပစ္စည်း နှင့်တကွဘမ်း ဆီး
ရမိသည်သူခိုး ဓါး ပြတို့မှာ ရွှေဘဝါး တော် အောက်သို့ပို့ စေ၍အဘိုး တန်သုံး ဆယ်က
အထက်ကိုတိုက်တန်သည့်ပစ္စည်း ဖြစ်လျှင်သူခိုး ဓါး ပြတို့ နေရင်း မြို့ကျေး ရွာနှင့်ခရီး
ကွာ ဝေး သည့်မြို့ကျေး ရွာ များ သို့ပို့အပ် စေပြီး လျှင်သူခိုး မှာ ခြောက်နှစ်၊ ဓါး
ပြမှာတဆယ့်နှစ်နှစ် ထောင်တွင်ထား မည်၊ လူကိုအ သေသတ်သူတို့မှာနဖူး ပါး ပြင်
ရင်များ တွင်စာအကွက်အမှတ်တင်ထင်ရှား ရှား ထိုး ၍ ထောင်တွင်တသက် နေ စေ
မည်၊ ကျောင်း ဘုရား များ တွင်ဖျက်ဆီး သူတို့မှာနဖူး ရင်များ တွင်စာထိုး ၍
ကျွန်သီး တော်အစုမှာဖြည့်မည်၊ ကျောင်း ဘုရား ကျွန်သီး တော်တို့ဖျက်ဆီး လျှင်စါ
ထိုး မြဲထိုး ၍ကျွန်သီး တော်အကြီး သို့အပ်၍ ခြေကျဉ်း နှင့်တသက် နေ စေမည်၊ အဘိုး
တန်သုံး ဆယ်တ အောက်ကိုအဘိုး တဆယ်တန်ခိုး ယူတိုက်ခိုက်သည့်သူခိုး ထား ပြတို့မှာ
ထောင်တွင်တနှစ်ထား မည်၊ တဆယ်တန်က အောက်ကိုခိုး ယူတိုက်ခိုက်သည့်သူခိုး ဓါး
ပြတို့မှာ တောင်တွင်တလထား မည်၊ သူခိုး ဓါး ပြမှန်း သိလျက်နှင့်လက်ခံလျှင်ခိုး သူ
ဓါး ပြတို့ကိုစီရင်ရန်ဥပဒေနည်း စီရင်မည်၊ မြို့ဝန်မြို့အုပ်မြင်း ခေါင်း မြင်း စီး
ဒိုင်း ခေါင်း အငန်း တို့မှာ၄င်း တို့ဩကျေး ဥွာကသူခိုး ဓါး ပြတို့ ပေါ်ရှိ၍မပေး

မအပ်နိုင်လျှင်နုရင့်ရေဆေး ရေခံဝန်ချက်နှင့်အပ်သင့်သည်ကိုအပ်စေမည်၊ ထောင်မှာထားပြီး လျှင်ငိုက်၍ ထောင်းသင့်သည်ကို ထောင်းစေမည်၊ မြို့အုပ်မြို့သူကြီး မြင်း ခေါင်း မြင်း စီး ဒိုင်း ခေါင်း အကြီးအအုပ်ဖြစ်လျှက်သူခိုး ဓါးပြ မွေးထား ကြောင်း နှင့်ထင်ရှား ပေါ်ပေါက်သိသာလျှင် မွေးထားသည့်မြို့အုပ်မြို့သူကြီး ရွာသူကြီး ဒိုင်း ခေါင်း အဝန်း မြင်း စီး မြင်း ခေါင်း တို့ကိုအမိန့်တော်မြွက်ခံပြီး လျှင်အရိုး ပြုတ်အရာကနှုတ်၍ကြီး စိုး သည့်နယ်မြေအတွင်း စေ့နှံ့အောင်မောင်း ကြော်ပြီး လျှင် ထောင်မှာထား စေမည်၊ သူခိုး ဓါး ပြတို့ဘမ်း ဆီး ရမိသည်ကိုအပြစ်အ လျောက်ဥပဒေနှင့်အညီမစီရင်၊ ထောင်တန်း ထား သည့်သူခိုး ဓါး ပြတို့ကိုဥပဒေနှစ်လမစေ့မရောက်မှီအလိုအ လျောက်လွှတ်သည့်မြို့ဝန်စစ်ကဲမြို့အုပ်မြို့ထိန်း တို့မှာအမိန့်တော်မြွက်ခံ၍ ရာထူး ကိုနှုတ် စေမည်၊ ထောင်တန်း ရှိသူခိုး ဓါး ပြတို့မှာလည်း ဥပဒေနှစ်လစေ့ရောက်လျှင်မြို့ဝန်စစ်ကဲမြို့အုပ်မြို့ထိန်းတို့ကလွှတ်တော်မှာ လျှောက်ထား စေ၍ မှတ်ချက်မှတ်စာနှင့်ဆင့်ဆိုမှလွှတ် စေမည်၊ မြို့ကျေး ရွာနယ်မြေအတွင်း ရှိနေသည့်လူတို့အနက် ကျေး ရွာနေအပေါင်း အသင်း လူတို့ကခိုး မှုတိုက် မှုနှင့်စပ်လျဉ်း ၍ မယုံမကြည်သင်ကာမကင်း ရှိသူတို့မှာမြို့ရွာမြို့သူကြီး မြင်း စီး မြင်း ခေါင်း ဒိုင်း ခေါင်း အဝန်း တို့ကမြို့ဝန်စစ်ကဲမြို့အုပ်မြို့ထိန်း အစိုရပြုလုပ်သူတို့ထံ ပို့ စေ၍ထိန်း သိမ်း ထား စေပြီး လျှင်ခံဝံယူရသည့်ကာလမှလွှတ် စေမည်၊ ရာထူး ခန့်ထား သူ ကောင်း ပြု တော်မူသူတို့နှင့်မည်သည့်လူမျိုး မဆိုဘင်း ဘိန်း အရက်ထန်း ရေခါး မှစ၍ယစ်မျိုး နှင့်စပ်ဆိုင်သည်မှား ကို သောက်လုပ်ဘည် ထား ရောင်း ဝယ် သောက်စား ဘမ်း ဆီး သိသာလျှင်လည်တွင်သံကွင်း တပ်၍ဘန်း မော်မြို့သို့ပို့ပြီး လျှင်ဘုရား ပုထိုး စေတီ**ယင်္ဂဏာ** ဝတ်ပဋိပတ်ကိုတနှစ်ရွက် ဆောင် နေ စေမည်၊ တလုပ်လူမျိုး တို့ဖြစ်လျှင်အထက်လွှတ် တော်ကဆင့်ဆိုသည့်ဥပဒေအတိုင်း နိုင်ငံတော်မှအပ ပို့မြဲမြို့သို့ပို့အပ် စေမည်၊ မြင်း ကျွဲနွား များ ကိုသတ်သည့်အမှုများ မှာလည်း ငှင်း နည်း စီရင်မည်၊ ဖဲကြွေအံကြက်တိုက်အ လောင်း အစား ပေါ်လွှာသိလွှာသည့်အမှုမှာ မောင်း ကြော်၍တနှစ်ထား စေမည်။

(10 February 1869)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ပြည့်တ ပေါင်း လဆန်း ၁ရက် နေ့သဃာ မေဓခိုး သူဓါး ပြ တို့မခိုး မယူမတိုက်မနိုက် စေရ စောင့်ထိန်း ရန်ဥပဒေ)

(မှန်တိုင်စါစု)

သဿမေဓအခွန်တော်ကောက်ခံရာစီရင်ရန်ဥပဒေ

ပဌမဥပဒေ ၁ မှာ မြို့ရွာသူကြီး တို့ကြီး စိုး စီရင်ရသည့်နယ် မြေအတွင်း ကိုယ်မှ
စ၍ နယ်တွင်း ရှိအိမ်ရင်း စုံပွါး ကို မငဲ့မကွက် မျက်နှာကြီး ငယ်
မရှယ်မ ထောက်အကြွင်း အကျန်အပိုအမို မရှိမှန်ကန် အောင်စာ
ရင်း တင်ပေး ပါမည်၊ နောင်ကြွင်း ကျန် ပိုမို ပေါ်ရှိလျှင်ဥပ
ဒေတော်အတိုင်း ရာဇဝတ်အပြစ်စီရင်ရာခံပါမည်ခံဝန်ချက်
နှင့်စာရင်း တင်ပေး စေမည်။

ဒုတိယ ၁ မှာ အခွန်တော် ကောက်ခံဆက်သွင်း စာရင်း တင်ပေး ပြီး နောက်
မြို့ရွာများ သို့ စေနှံ့ အောင်လူ စေလွှတ်နယ်တွင်း ရှိအိမ်ပယ်အိမ်ကျန်
အိမ်ထမ်း ဆောင်ရအိမ်စာရင်း များ ကို မေး မြန်း ထောက်လှမ်း
တောင်း ယူ စေ၍ စာရင်း မညီမညွတ်၊ မြို့ရွာရှိအိမ်ရင်း စုံပွါး များ
ကို လျော့ ပေါ့စာရင်း တင်ပေး စာရင်း မပါကျန်အိမ်က စာရင်း ကျအိမ်
ထမ်း ဆောင်သင့်အခွန် တော်တွင်ဆုံ ပေး ထမ်း ဆောင် ပေါ်ရှိ
လျှင်ညှိနှိုင်း တိုင်ပင်ထမ်း ဆောင် စေ၍ မြို့ရွာသူကြီး တို့တကျန်အိမ်
ထမ်း ဆောင်သင့်အခွန် တော် ငွေနှစ်ဆဆက်သွင်း စေမည်။

တတိယ ၁ မှာ မြို့ရွာသူကြီး တို့နယ်တွင်း ရှိအိမ်ရင်း စုံပွါး များ ကိုကုန်စင်
အောင်စာရင်း မတင်မပေး ကြေး ငွေမစား မယူအိမ်ကိုယိန်ချန်
သည့်အိမ်တွက် ငွေကိုအိမ်ရှင်မှာမတောင်း မခံ၊ သူကြီး ကယိန်ချန်
အိမ်အခွန် တော် ငွေနှစ်ဆဆက်သွင်း စေမည်၊ အများ နည်း ထမ်း
ဆောင်နိုင်သူဖြစ်လျက် ဒုက္ခိတပြုလုပ်နှုတ်ပယ်လျှင် ၄င်း နည်း ပြစ်ဒဏ်
ခံစေမည်၊ အိမ်ကိုယိန်ချန်၍ ငွေကိုစား ယူလျှင်ယိန်ချန်အိမ်တမ်း ဆောင်
သင့်အခွန် တော် ငွေ လေး ဆဆက်သွင်း စေမည်။

စတုတ္ထ ၁ မှာ မြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိအခွန် တော် ကောက်တို့က မရှိမနေသည့်အိမ်
ကိုနှစ်စဉ်ထမ်း ဆောင်ရသည့်အိမ်အကျပြည့်မှီ အောင်စာရင်း ဖြည့်
သွင်း ပိုမိုတင်ပေး ကျေး ရွာရှိလူတို့မှာပြန်အိ ကောက်ခံရမည်
ဆင့်ဆို၍ ကျေး ရွာသူကြီး အထိန်း အအုပ်တို့ကခွဲ တောင်း ထမ်း ဆောင်

ရလျှင် ပိုမိုတင်ပေး အိမ်ပြန်အိမ်ထမ်းဆောင်ရ ငွေအကျနှစ်ဆတန် ငွေ
ကိုဆင့်ဆိုသူမြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိအခွန်တော်ကောက်တို့က ပေး ဆောင်
ရသူတို့ကိုပြန်ပေး စေမည်၊ မြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိအခွန်တော်ကောက်
တို့က မဆင့်မဆို ကျေး ရွာလူကြီး အထိန်း အအုပ်တို့အလိုအလျောက်မရှိသည့်
အိမ်ကိုပိုမိုတင်ပေး ပြန်အိမ် ကောက်ခံလျှင် ကောက်ခံသူသူကြီး ကနှစ်ဆ
တန်ဒဏ်ပြန်ပေး စေမည်။

ပဉ္စမ ၁ မှာမြို့ရွာသူကြီး အထိန်း အအုပ်တို့ကအိမ်ရင်း စုံပွါး များ ကိုကုန်စင်
အောင်စာရင်း တင်ပေး စေလျက်မြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိအခွန်တော်
ကောက်တို့ကအိမ်ကိုထိန်ချန်သည်ဖြစ်စေ၊ ကြေး လွှတ်စာရင်း ပါမထုတ်
သည်ကို ကြေး လွှတ်သည်ဖြစ်စေ၊ အများ နည်း ထမ်း ဆောင်နိုင်သူဖြစ်
ပျက် ဒုက္ခိတပြုလုပ်နှုတ်ပယ်သည်ဖြစ်စေ တစုံတရာပြုလုပ်လျှင် ၎င်း အိမ်
ထမ်း ဆောင်သင့်အခွန်တော်ငွေကိုနှစ်ဆပြစ်ဒဏ်ခံ၍ဆက်သွင်း စေ
မည်၊ ၎င်း အိမ်ကလည်း ထမ်း ဆောင်သင့်အခွန်တော်ကိုဆက်သွင်း စေ
မည်၊ အိမ်ကိုထိန်ချန်၍ ငွေကိုစား ယူသည့်အမှု ငွေတော်ပို့စရိတ်ပုရပိုက်
ကန့်ကူဘိုး မှစ၍အသုံး တော်ရှိရာသုံး ရန်ရှိသည်ကိုမဟုတ်မလျှား ပိုမို
စာရင်း တင်ပေး စား ယူမှု ပေါ်ရှိလျှင်မြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိတို့မှာ ငွေ
စား ဥပဒေတော်အတိုင်း စီရင်စေမည်၊ အခွန်တော်ကောက်တို့မှာ
စား ယူ ငွေကိုနှစ်ဆဒဏ်ဆက်သွင်း စေ၍ မစေမခိုင်း လွှတ်စေမည်။

ဆဋ္ဌမ ၁ မှာမြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိအခွန်တော်ကောက်မှစ၍မြို့ရွာသူကြီး အထိန်း
အအုပ်တို့ထိန်ချန်စား ယူသည်ကိုထုတ်ဘော်နိုင်သူ အိမ်မရှိသည်ကိုပိုမိုစာ
ရင်း တင်ပေး ပြန်အိမ် ကောက်ခံသည်ကိုထုတ်ဘော်နိုင်သူ နယ်တွင်း ရှိ
အိမ်ရင်း စုံပွါး ကိုလျှော့ပေါ့စာရင်း ထင်ပေး စာရင်း မပါကျန်အိမ်
ကစာရင်း ကျအိမ်တွက်ထမ်း ဆောင်သင့်အခွန်တော်တွင်ဆုံ ပေး ထမ်း
ဆောင်ရသည်ကိုထုတ်ဘော်နိုင်သူတို့မှာ ပြစ်ဒဏ်သင့်ဆက်သွင်း ပြန်ပေး
ရန် ငွေအနက်တဝက် ငွေကိုသနား တော်မြတ်ခံ စေမည်၊ မြို့ဝန်စစ်ကဲ
အရာရှိအခွန်တော်ကောက်မြို့ရွာသူကြီး အထိန်း အအုပ်တို့မထိန်မချန်မ

စား မယူမပို့မဖို့မကြွင်း မကျန်သည်ကို မဟုတ်မလျား မှုခင်း ရှာ
ကြံ လျှောက်ထား ရှင်း လင်း စစ်မေး မရရှိလျှင်အစွဲခံရသူတို့သို့ စွဲ
ဆို လျှောက်ထား ရင်း အကျ လျှောက်ထား သူတို့က ပေး စေမည်။

သတ္တမ ၁ မှာမြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိအခွန် တော် ကောက်မှစ၍မြို့ရွာသူကြီး အ
ထိန်း အအုပ်တို့ဥပဒေပါအမှုရပ်များ ကိုထိန်ချန်စား ယူသည်ကိုသိ
ပျက်တံစိုး ပန်ဘစား ယူ၍ မပြောမဆိုမ လျှောက်မထား နေလျှင်
စား ယူ ငွေကိုနှစ်ဆဒဏ်ပြန် ပေး စေ၍ ထောင်မှာတလထား စေ
မည်။

အဋ္ဌမ ၁ မှာအစိုး ရမြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိတို့စီရင်စုနယ် မြေအတွင်း မည်သည့်
ရွာတွင်အိမ်ရင်း စုံပွါး အစုအသည်မည်မျှရှိသည်ကိုသိသင့်သည့်အတိုင်း
ကျေး ရွာသူကြီး တို့ထိန်ချန်ပို့ဖို့ကင် ပေး သည်ကိုမသိအတွင်း တော်
လွှတ် တော်ဆိုင်ရာများ က ထောက်လှမ်း မှကြား သိရလျှင်တအိမ်က ၅ ပဲ
ထိအိမ်မှာမြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိတို့စါး စုရန်ပုံ ငွေတွင်၁ ပိဿာလျှင်၁ ဝိ
ကျ လျော့ စေမည်၊ ၅ ဝိကအထက် ပေါ်အိမ်မှာ စါး စုရန်ပုံ ငွေ၁ ပိဿာ
လျှင် ၂ ဝိကျ လျော့ စေမည်။

10 February 1869

ပေါင်း ၈ သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်တ ပေါင်း လဆန်း ၁ ရက် နေ့အမိန့် တော်မြွက်
ခံပြီး လျှင်သုမမ္မာဆရာ တော်တို့အစုံအညီတွင် လျှောက်ထား ၍သဿ
မေဓအခွန် တော် ကောက်ခံရာ စီရင်ရန်ဥပဒေ။

(မှန်တိုင်စါစု)

အရပ်ရပ်အနီး အဝေး ဆိုင်ရာပြုလုပ်ယိန်း သိမ်း သူတို့နှင့်အဝေး မြို့ဝန်ဗိုလ်မြို့
အုပ်စစ်ကဲနား ခံမြို့စာရေး ရုံး အရာရှိတို့ကိုယ်နှင့်၎င်း သား မယား တို့ကြေး
ငွေစား ယူလျှင်စီရင်ရန်ဥပဒေ

ဒိတ ၁ဝိထိ စား ယူလျှင်စီရင်ရန်	၁	မှာ စား ယူသည့် ငွေကိုတဘိုးပြန် ပေး စေမည်
၁ဝိတ ပို၍ ၅ဝိ စား ယူလျှင်စီရင်ရန်	၁	မှာ ၎င်း နည်း ပြန် ပေး စေ၍ ထောင်မှာတလထား စေမည်
၅ဝိတအထက် ပိုမို စား ယူလျှင်စီရင်ရန်	၁	မှာ ၎င်း နည်း ပြန် ပေး စေ၍ အမိန့်တော်မြွက်ခံ၍အရာကိုနှုတ် ပြီး လျှင် ထောင်မှာသုံး လထား စေမည်

၎င်း စာရေး လုလင်တို့စား ယူလျှင်စီရင်ရန်ဥပဒေ

အမိန့်တော်ပြင်ဒိမပြည့်သည့် ငွေနှင့် ၎င်း တန်သည့်ပစ္စည်း စား လျှင်	၁	မှာ စား ယူသည့် ငွေကိုတဘိုးပြန် စေ၍ မြို့ရုံး တွင်ငါး ချက်ရိုက်၍ဆယ်ရက်တန်း မှာထား ၍ မ စေ မနိုင်း လွှတ် စေရမည်
ဒိက ၅ိယိ ငွေနှင့်ထိုက်တန်သည့်ပစ္စည်း ကို စား ယူလျှင်	၁	မှာ ၎င်း နည်း ပြန် ပေး စေ၍မြို့ ရုံး တွင်ဆယ်ချက်ရိုက်ပြီး လျှင်တန်း မှာတလထား ၍ မ စေ မနိုင်း လွှတ် စေမည်
၅ိတ ၁ဝိထိ ငွေနှင့်၎င်း တို့ထိုက်တန်သည့် ပစ္စည်း ကိုစား ယူလျှင်	၁	မှာ ၎င်း နည်း ပြန် ပေး စေ၍မြို့ ရုံး တွင်အချက်သုံး ဆယ်ရိုက်၍ ထောင် မှာတလထား ၍ မ စေ မနိုင်း လွှတ် စေမည်

(10 February 1869)

(10 February 1869)

(သက္ကရာဇ်၁၂၃၀ပြည့်တပေါင်းလဆန်း ၁ရက်နေ့အရပ်ရပ်အနီး အဝေး အထိန်း အချုပ်ဗိုလ်စစ်ကဲနားခံစာရေး ရုံး အရာရှိတို့ကြေး ငွေစါး ယူလွှင်စီရင်ရန်ဥပဒေ)

(မှန်တိုင်စါစု)

မြို့ရွာသူကြီး ရွာအုပ်မြင်း ခေါင်း မြင်း စီး ဒိုင်း ခေါင်း အဝန်း စုအုပ်စုထိန်း တို့ကိုယ်နှင့်ငှင်း တို့သား မယား တို့မှာသနား တော်မူသည့်နယ်တွင် ကောက်ခံရ နိုင်စါး ပြင်တရား ရာဇဝတ်မှုများ နှင့် ကြေး ငွေခွဲ တောင်း စါး ယူလျှင်စီ ရင်ရန်ဥပဒေ

၁၀ ကျပ်ထိ ငွေနှင့်ငှင်း တို့တန်သည့် ပစ္စည်း ကိုစါး ယူထိန်ချန်လျှင်
၁ မှာစါး ယူသည့်ငွေကိုတဘိုး ပြန် ပေး စေ၍မြို့ရုံး မှာဆယ်ချက်ရိုက်ပြီး လျှင်တလထား စေမည်

၅၀ ကျပ်ထိ ငွေနှင့်ငှင်း တို့တန်သည့်ပစ္စည်း ကိုစါး ယူလျှင်
၁ မှာငှင်း နည်း ပြန် ပေး စေ၍မြို့ရုံး တွင်အချက်သုံး ဆယ်ရိုက်ပြီး လျှင်မြို့ရုံး ထောင်မှာတလထား စေမည်

၁၀ ကျပ်ပိုသည့် ငွေနှင့်ငှင်း တို့တန်သည့်ပစ္စည်း စါး ယူလျှင်
၁ မှာငှင်း နည်း ပြန် ပေး စေ၍ ရွှေဘဝါး တော် အောက်အကျည်း ယူပြီး လျှင်အချက်သုံး ဆယ်ရိုက်၍အမိန့် တော်ခံပြီး လျှင်အရာကိုနှုတ် စေမည်

အဝေး အရာရှိတို့ စေခိုင်း သူနှံ့စါရင်း လုင်တို့ ကြေး ငွေစါး ယူလျှင်စီရင်ရန် ပေး အပ်သည့်ဥပဒေအတိုင်း မြို့ဝန်အရာရှိတို့က ပေါ် ပေါက်သူမစီရင်လျှင်မစီရင်သည့် မြို့ဝန်အရာရှိတို့ကိုစီရင်ရန်ဥပဒေ

ကြေး ငွေစါး ယူစါရေး လုင်တို့ကိုတကြိမ်လွှတ်လျှင်ယူသည့်ငွေကိုတဘိုး ပြန် ပေး စေ၍တန်း မှာတလထား မည်

နှစ်ကြိမ်လွှတ်လျှင်ဥပဒေတွင်ပါသည့်ငွေကိုတဘိုး ပြန် ပေး စေ၍ ထောင်မှာတလထား စေမည်

သုံး ကြိမ်လွှတ်လျှင်ဥပဒေတွင်ပြန်ရန် ငွေကိုတဘိုး ပြန် ပေး စေ၍အမိန့် တော်မြွက်ခံပြီး လျှင်အရာကိုနှုတ် စေမည်

(10 February 1869)

(10 February 1869)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်တပေါင်း လဆန်း ၁ ရက် နေ့မြို့ရွာအကြီး အအုပ် တို့ ကြေး ငွေ စါး ယူလျှင် စီရင်ရန်ဥပဒေ)

(မှန်တိုင်စါရှု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရားကြီး ဘုရား သ
7 March 1869
က္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်တပေါင်း လပြည့်ကျော် ၁၁ ရက် နေ့ ရဟန်း သံဃာ တော်တို့
ဥပုသ်ပဝါရဏာကျော်ကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်သုံး ဆယ်မြို့စီရင်စု တောင်တလုံးတိုင်
နက် နေသင်သ ခေါ်ရွာ ကျောင်း အဂုံအတွင်း စတုရန်း ဂါဝီ မြေကိုငတရုပ်ကဝိသုံ
ဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ ကုသိုလ် တော်ပွား ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှော်ဒါန်း စေ
(နေသင်ရှိုလှ အောင်စါရုံ)

၊ ငနီ၊ ငရိုး ၊ ငနု၊ ငအော၊ ငစံလှ၊

ငမောင်ကလေး ၊ စုစုလူ ၂၁ တို့ကိုတပ်မှူး ခန့်ဘွဲ့စည်း ထမ်း ရွက်ရပါမည့်အကြောင်း နှင့် လျှောက်ထား ပို့သည်ဖြစ်၍လွှတ်တော်စာရင်း တင်ရပါသုံး ဆယ်မြို့စ်ရင်စု ဟိုနောင်ရွာ၊ မက်လွတ်ရွာ၊ လွယ်ပန်း ရွာ၊ ရေတွင်းကြီး ရွာ၊ စကား ပင် ရွာ၊ တောင်ကြီး ရွာ၊ တီကြစ်ရွာ၊ အသည်အလါလူတို့မှ ငရှင်ယုကိုတပ်မှူး ခန့်ထား အမှုထမ်း လူ ၁၀၀ ဖွဲ့စည်း ထမ်း ရွက်စေသည်၊ ဟိုနောင်ရွာ၊ ဖက်လွတ်ရွာ၊ လွယ် ပန်း ရွာ၊ ရေတွင်း ကြီး ရွာ၊ စကား ပင်ရွာ၊ တောင်ကြီး ရွာ၊ တီကြစ်ရွာ၊ ဟိန်ထမုံ ကြော့ခေါင်း အကြီး အသည်အလါငင် နေတပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ တပ် မှူး ငရှင်ယုလည်း ဖွဲ့စည်း ရလူတို့သား မယား အမည် နေရပ်အသက် နေ့နံစာရင်း များ ကိုလွှတ်တော်၌ ပေး ပြီး လျှင်မင်း မှုတော် ပေါ် ပေါက်ထွက်ပို့သည်များ ကိုအ မိန့်တော်မြွတ်ရင်း နှင့်အညီမှုရုံး ဆင့်ဆိုရာနာခံ၍ ပြေကုန် အောင်ထမ်း ရွက်ရ မည်။

(နောင်ရှိလှ အောင်စာစု၊ လုပ်သား ပြည်သူ့နေ့စဉ် ဂျန်နဝါရီ ၁၉၇၂)

သုံး ဆယ်မြို့စစ်ကဲအမတ်မြို့စား တို့နှင့်ဟို နေခင်ရွာ၊ ဖက်လွှတ်ရွာ၊ လွယ်ပန်းရွာ၊
ရေထွင်းကြီး ရွာ၊ စကားပင်ရွာ၊ တောင်ကြီး ရွာ၊ တီကြစ်ရွာ၊ ဟိန်ထမုံ
ကြော့ ခေါင်း အကြီး တို့၊ (အ)သည်(အ)လိဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်းကြီး ငယ်
တို့၊ (အ)က္ကပတ်မြင်း ဝန်၊ သုံး ဆယ်မြို့ဝန်၊ မြို့သစ်မြို့စား မဟာမင်း လှမင်း
ခေါင် ကျော်တသုံး ဆယ်မြို့ ကျေး ရွာများ မှာ နေ့ညမဆိုလိုလျှင် တောက်ငင်ခါရ
အောင်အသည်အလဲလူတို့ကို ရွှေကြိုး သတ်ပါ ရာဇတစ်မျိုး တို့နည်း တစ်ဖွဲ့စည်း တမ်းရွက်
(7 March 1869)
စေ(သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ မြည့်တ ပေါင်း လပြည့် ကျော် ၁၁ ရက်)ဘုရား အမိန့် တော်
မြွတ်ကိုဦး ထိပ်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း သုံး ဆယ်မြို့နယ်တွင်း ရှိကင်း တော်ကိုး ရပ်လူ
တို့နှင့်သိန္နီ ကြောင်း လိုက်ပါထမ်း ရွက်သည့်တစ်မျိုး ၏ တောင်ထိပ်ကင်း တစ်မျိုး င
သင်း ၊ ရာတစ်ဖွဲ့စည်း အမိန့် တော်မြွတ်နှင့်ထမ်း ရွက်သည့်လက် ရေရွာအမှုထမ်း
လူတို့ဖြင့်ကျန်သုံး ဆယ်မြို့နယ် ရှိအသည်အလဲလူ ၂၁၀၀ စည်း ကြပ်စေရင်း ဆက်သွင်း ရာ
ပါလူတို့မှာ င ကောင်း ၊ ငကြီး ၊ င ရွှေဘိုး ၊ င သောန၊ ငတိုး ၊ င ရွှေသဲ၊ ငရှင်
ယု၊ ငဘုန်း ၊ င ရွှေ အောင်၊ င မော်၊ င နေထွန်း ၊ ငရီ၊ ငဘိုး ၊ င မှုံ၊ င ရောက်

သုံးဆယ်စီရင်စု တောင်းခန်း ဟိန်အစီရင်စာ ရေး တို့နှင့်ဟိုနောင်ရွာ၊ ဖက်လွတ်ရွာ၊ လွယ်ပန်း ရွာ၊ ရေတွင်းကြီး ရွာ၊ စကား ပင်ရွာ၊ တောင်ကြီး ရွာ၊ တီကြစ်ရွာ၊ သူကြီး ကြော့ခေါင်း အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တစုတို့၊ နေ့ညမဆိုလို့လျှင် ကောက်ငင်ကာရအောင်သုံးဆယ်မြို့အသည်အလါလူတို့ကို ရာ တပ်ဖွဲ့စည်း စာရင်း နှင့်ရာကပ်မှုး ၂၀ တို့ကိုဆက်သွင်း တင် လျှောက်ရာ ရွှေမြို့ တော်ဆင် ခြေဘုံး ရွှေကြိုး သတ်ပါ ရာ တပ်မှုး နည်း သွဲ့စည်း ထမ်း ရွက် စေ (သက္က
(7 March 1869)
ရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်တပေါင်း လပြည့်ကျော် ၁၁ ရက် နေ့) ဘုရား အမိန့်တော်မြတ်ကို ဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း လွှတ် တော်မှာ စာရင်း တင် ပေး လျှောက်ထား ရာဆက်သွင်း စာရင်း ပါသုံး ဆယ်မြို့စီရင်စု တောင်း ခန်း တိုင်၊ ဟိုနောင်ရွာ၊ ဖက်လွတ်ရွာ၊ ရေတွင်း ကြီး ရွာ၊ စကား ပင်ရွာ၊ တောင်ကြီး ရွာ၊ တီကြစ်ရွာ များ မှာအမိန့်တော်မြတ်ရင်း နှင့်အညီလွှတ် တော်စာ ပေး အပ်၊ ငရှင်ယူကိုတပ် မှုး ခန့်ထား ရှိသည့်အတိုင်း တောင်း ခန်း ဟိန်အစီရင်စာ ရေး တို့နှင့်ဟို နောင် ရွာ၊ လွယ်ပန်း ရွာ၊ ဖက်လွတ်ရွာ၊ ရေတွင်း ကြီး ရွာ၊ စကား ပင်ရွာ၊ တောင် ကြီး ရွာ၊ တီကြစ်ရွာ၊ သူကြီး ကြော့ခေါင်း အသည်အလါဝင် နေတပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တစုတို့တပ်မှုး ငရှင်ယူဆင့်ဆိုရာနာခံထမ်း ရွက်ကြရမည်၊ တပ်မှုး ငရှင် ယူလည်း မှုး စု ကျေး ရွာများ မှာစည်ပင်သာယာဖြစ်ထွန်း အောင်တမြိတ မြေ့က ဝင်နေလာ ရောက်လိုသူတို့ကိုညွှင်း ပြောင်း သွေး ဆောင်ခေါ်ယူသိမ်း သွင်း ပြု စုပြီး လျှင်ရာဇဝတ် တော် ရေး မပေါ်မပေါက် စေရဥပဒေပါရှိသည့်အတိုင်းကြပ် ကြပ်တည်း တည်း ဆင့်ဆိုအုပ်ထိန်း၍ စစ်လက်နက်ကိုင်သဘ မေမ ငွေ တော်ကျ ရောက် သည့်မင်း မှုတော်ရပ်များ ကိုမြိုရုံး ဆင့်ဆိုရာနာခံ၍ မှုး စု ကျေး ရွာ နေလူတို့မ နာမကြင်စေရ၊ သာနာညီမျှဆင့်ဆိုအုပ်ထိန်း ထမ်း ရွက်ရမည်။

(နောင်ချိုလှ အောင်စါစု၊ လုပ်သား ပြည်သူ့နေ့စဉ် ဂျန်နဝါရီ ၁၉၇၂)

ရွှေကျင်ဆရာတော်အမိန့်ရှိအပ်သည်သုံးဆယ်မြို့နယ်တွင်း ရှိသတင်း သုံး နေကြသော
ဂိုဏ်း အုပ် ဂိုဏ်း ထောက် ဂိုဏ်း သင်္ဃာကြီး ငယ်တစုတို့ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၀ပြည့်တ
(12) March 1869
ခူး လ (ဆန်း ၁ နေ့) သုံး ဆယ်မြို့ဂိုဏ်း အုပ်ရှင် ဇေယျကို ပေး အပ်လိုက်သည့်ဥပဒေ
ပေါင်း ၂၅ ကိုအချွတ်အယွင်း မရှိ စေရလုံ့ခြုံ အောင်ထိန်း သိမ်း စောင့်ရှောက်ရ
မည်၊ တစုံတရာ ဂိုဏ်း သင်္ဃာတို့က ဥပဒေ တော် ၂၅ ကို ပေါ် ပေါက် ကြောင်း ကို
ကြား သိရလျှင် ဂိုဏ်း အုပ် ဂိုဏ်း ထောက်တို့ကို ရွှေကျင်တိုက်သို့ ခေါ် ၍ ရွှေကျင် ငါး
တိုက်တွင်တတိုက်လျှင် ဒဏ်တရာစီ ဂိုဏ်း အုပ် ဂိုဏ်း ထောက်တို့ကို ဒဏ် ပေး မည်၊ ငါ
ရှင် ဂိုဏ်း အုပ် ဂိုဏ်း ထောက်တို့ကကိုယ်မှစ၍ ဂိုဏ်း တွင်း ရှိသင်္ဃာတို့ကိုဆရာ တော်
အမိန့်ရှိလိုက်သည် ရွာသစ်ဆရာ၊ ဆရာဘုရား ကြီး ရှိစဉ်ကဲ့သို့သု မင်္ဂလအရာ ဒုမင်္ဂ
လအရာတို့၌ဆင့်ဆိုစာ ပေး ရမည်ရဟန်း လူတို့သည် ရွာသစ်ဆရာဆင့်ဆိုရာကိုနာ
ခံကြ စေ။

ကမ္ဘောဇသီဝိရဋ္ဌတိုင်း ၄၉ လုံး မိုင်း လက်ကိုင်ဆိုင်ရာသုံး ဆယ် ဂိုဏ်း အုပ်ဆရာ
တော်စာ

(နောင်ချိုလှအောင်စာစု)

ဘုရား တပည့် တော်သုံး ဆယ်မြို့နေဝသ ခေါ်ရွာ နေတကာ ငတရုတ် ခြေ တော်စုံ ကိုဦး ခိုက်၍ လျှောက်ဝံ့ပါသည်ဆရာ တော်အရှင်ဘုရား ။ တပည့် တော်မှာ မဂ် ဖိုလ်နိဗ္ဗာန်အလို့ငှါသရီရဓါတ် မွေ တော်မြတ်၏ကန်း ဂဝ်ရန်အုပ်ရိုး စေတီ ရွှေ ဘိန်း ခရား သီး မှန်စီမြှုတာကြာသွတ်အိုး ပန်း ဖိုက် စေတီရံခြ သော့ မြေနင်း သ မန်တလင်း မကန်း ဆင်ဖါး ခံစိန် တောင်ရံ ၃ ပွတ်တိုင်ရပ်တ်လည်မဟာရံ မုတ် ပေါင်း ကူး ဘီလူး ပန်း ဆွဲ ညောင်ရွက် ထောင်မဟာရံ ထောင့်ပြဿဒ်များ နှင့် ကုသိုလ် တော်ပွဲ ကိုယ်စား တော်စား တည်ထား ပြုလုပ်ကိုး ကွယ်ပါရမည့်အကြောင်း ကို လျှောက်အပ်ပါသည်ဆရာ တော်အရှင်ဘုရား

(သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်တကူး လဆန်း ၁ ရက် နေ့) (12 March 1869)

(နောင်ရှုလှ အောင်စါစု)

(၁) မိုးကောင်းမြို့ဦး ယုဝရွာ ဧရာဝတီချင်းတွင်း မြစ်စဉ်ဝယ်၊ ကျောက်
6 September 1869 - 5 October 1869
တွင်း ကျောက်မော်ရှိ ကျောက်စိမ်းများကို (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၁ ခု တော်သလင်းလ
ကစ၍ အလျောက်အတူး အဖော်အဝယ်အယူအရောင်း အချ မရှိစေရ၊ မြို့ရှင်ရွာရှင်
6 September 1869
တို့ကိုဆင့်ဆို၍ တော်သလင်းလ မတိုင်မီတူးဖော်ဝယ်ယူမိသည့် ကျောက်စိမ်းများကို
လည်း ဗန်းမော်မြို့ မိုးကောင်းမြို့မှာ ကျောက်အုပ်တို့က၊ ကျန်မြို့ရွာတွင်မြို့ရှင်ရွာ
ရှင်တို့က ရှေ့ဖဝါး တော်အောက်ရှိ ကျောက်စိမ်းများမှာ ကျောက်စိမ်းပုံအရာရှိ
တို့က ကျောက်ရှင်အမည်၊ နေရပ်၊ ကျောက်ချိန်၊ ကျောက်လုံး ၊ ကျောက်ပဲ့၊ အရည်အ
သွေး ၊ အဖိုးတန်များနှင့်တန်စင် အောင်ခံဝန်ချက်ချမှတ်စာရင်း တင်ပေးစေ
ရမည်၊

(၂) ဦးယုရှောင်း ရေရှိ ရေငုပ်ကိရိယာနှင့် ကျောက်စိမ်းတူးဖော်ငုပ်ယူသူ
တို့မှာ အချုပ်ပါသည့်အတိုင်းကိုယ်ခစရိတ်မခံ မယူ စရိတ်စိုက်ထုတ်ငုပ်ယူပြီး လျှင်မထိန်မချန်
မကဲ့မဝှက်တဝက် ကျောက်ကိုဆက်သစေမည်၊ တဝက် ကျောက်မှာ ကျောက်အုပ်တို့သို့ ပေးအပ်
စေ၍ ကျောက်တွင်း ကျောက်မော်အရပ်တွင်ဖြတ်ဆိုရင်း နှုန်းအကျအဖိုး ငွေကိုထုတ်
ပေး သနားတော်မြတ်ခံ စေပြီး လျှင် ရောင်းဝယ်သည့် ကျောက်စိမ်း အဖိုး ငွေစာ
ရင်းများကို ကျောက်အုပ်တို့ကတင်ပေး စေမည်၊

(၃) ရေငုပ်ကိရိယာနှင့် ကျောက်စိမ်းလုပ်ဆောင်သူတို့ပြင် ကျောက်စိမ်းတူးဖော်
လုပ်ဆောင်လိုသူတို့မှာကိုယ်ခစား စရိတ်ငွေများကိုမြို့ရွာထုံးစံရှိရာခံယူပြီး လျှင်
ငုပ်ယူတူးဖော်ရသမျှ ကျောက်ကိုဆက်သ၍ဖြစ်စေ၊ ကိုယ်ခမယူစား စရိတ်ငွေကိုသာ
ယူ၍တူးဖော်ရ ကျောက်အနက်တဝက်ကိုဆက်သ၍ဖြစ်စေ၊ ရေငုပ်ကိရိယာနှင့် ကျောက်
စိမ်း ငုပ်ယူလုပ်ဆောင်သူတို့ကဲ့သို့ကိုယ်ခစား စရိတ်မခံမယူ၊ တဝက်ကိုဆက်သ၍ဖြစ်စေ
တူးဖော်ခြင်း သုံးပါး တွင်လုပ်ဆောင်လိုသူတို့အလိုရှိရာ ကျောက်အုပ်တို့ထံ စာရင်းချ
မှတ်တိုင်တန်း တူးဖော်လုပ်ဆောင် စေပြီး လျှင်ဆက်စုသင့် ကျောက်စိမ်းများကိုမထိန်
မချန်မကဲ့မဝှက်အပိုအမိုမရှိဆက်သ စေ၍လုပ်ဆောင်သူတို့ရသင့်တဝက် ကျောက်စိမ်းများ
ကိုလည်း အခြားသို့မရောင်း မချ စေရ၊ ရေငုပ် ကိရိယာနှင့် ကျောက်စိမ်း လုပ်
ဆောင်သူတို့နည်း ငွေတော်နှင့်သာ ရောင်းဝယ် စေမည်၊

(၄) ဗန်းမော်မြို့ မိုးကောင်းမြို့ရှိစာရင်း တင်ပေး ခံဝန်ပြီး ကျောက်စိမ်း

များကို ကျောက်ရှင်တို့ ရောင်းချလိုလျှင် ကျောက်အုပ်တို့ထံ မြို့ရွာ ဈေးနှုန်း ပေါက်ရာ
အတိုး ငွေကိုခံယူ ရောင်းချစေမည်၊ ရွှေဖဝါး တော်အောက် ကျောက်စိမ်း ဂူတော်
ရောက်စုံ မျှော ရောင်းချလိုလျှင်လည်း အကောက်တော်ခံမြို့ခံ စေ၍ ကျောက်အုပ်တို့က
ကျောက်ရှင်အမည် နေရပ် ကျောက်စိမ်း အမှတ်အသား စာရင်း မျှောစာများ နှင့်
ကကွပေး အပ်စေလွှတ်၍ ဈေးနှုန်း ပေါက်ရာအတိုး ငွေကိုခံယူ ရောင်းချစေမည်၊
အခြား မြို့ရွာသို့ထုတ်ဆောင်လိုလျှင်လည်း အကောက်တော်ကိုပေး ဆောင်စေ၍လွှတ်
တော်မှာစာခံယူပြီး မှထုတ်ဆောင် ရောင်းချစေမည်၊

(၅) ဗန်း မော်မြို့မိုး ကောင်း မြို့များ ပြင်အရပ်ရပ်မြို့ ကျေးရွာရှိစာရင်း တင်
ပေး ခံဝန်ပြီး ကျောက်စိမ်း များကို ရောင်းချလိုလျှင်မြို့ရှင်ရွာရှင်တို့ လျှောက်ချက်
မျှောစာများကို ကျောက်စိမ်း ဂူတော်မှာတင်ပြ ရောင်းချစေမည်၊ အခြား သို့
ထုတ်ဆောင်လိုလျှင်လည်း စတုတ္ထအချက်တွင်ပါသည့်အတိုင်း ထုတ်ဆောင် ရောင်းချစေ
မည်၊ ရွှေဖဝါး တော် အောက်ရှိ ကျောက်စိမ်း များကိုလည်း ကျောက်ရှင်တို့က ရောင်း
ချလိုလျှင် ကျောက်စိမ်း ဂူတော်တွင်စာရင်း ချမှတ်ခါလွှတ် တော်မှာစာခံယူပြီး မှ
ရောင်းချစေမည်၊

(၆) လွှတ်တော်မှာစာခံဝယ်ယူပြီး ကျောက်များကို ကျောက်ရှင်တို့ခွဲဖိတ်လိုလျှင်အလို
အလျှောက်မခွဲမဖိတ်စေရ၊ ကျောက်စိမ်း ဂူတော်မှာစာရင်း ချမှတ်တိုင်တန်း ပြီး
မှခွဲဖိတ်စေမည်၊

6 September 1869 - 5 October 1869
(၇) (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၁ ခု တော်သလင်း လကစ၍လွှတ်တော်မှာစာမခံမယူ
6 September 1869
အလျှောက်တူး ဖော် ရောင်း ဝယ်သူတို့နှင့် တော်သလင်း လမတိုင်မီဝယ်ယူပြီး ရှိသည့်
ကျောက်များကိုကုန်စင်အောင်စာရင်း မပေး ယိန်ချန်သူတို့ကို တွေ့မိလျှင် တွေ့မိသည့်
ကျောက်ကိုသိမ်း ယူ၍လူကို ထောင်မှာသုံး လထားမည်၊ သူကောင်း ပြုတော်မူသည့်ရာ
ထူး ရှိသူတို့ဖြစ်လျှင်လည်း အပြစ်ဒဏ်ကိုပေး မြဲပေး ပြီး လျှင်အမိန့်တော်မြွက်ခံ၍အရာ
က နှုတ်မည်၊

(၈) ဦး ယူ ချောင်း ရေရှိ ရေငုပ်ကိရိယာ နှင့် ကျောက်စိမ်း တူး ဖော် ရေငုပ်
ယူသူငှင်း လူတို့ပြင် ကျောက်စိမ်း တူး ဖော်လုပ်ဆောင်သူတို့ငုပ်ယူတူး ဖော်လုပ်ဆောင်
ရသည့် ကျောက်များကို ကျောက်အုပ်တို့သို့ကုန်စင်အောင်မပေး မပြယိန်ချန်ကဲ့ဝှက်သည်

ကို တွေ့မိလျှင်သတ္တမအချက်တွင်ပါသည့်အတိုင်း စီရင်မည်၊

(၉) ဗန်း မော်မြို့ ကောင်း ရှိစာရင်း တင်ပေး ခံဝန်ပြီး ကျောက်စိမ်း များ ကိုအကောက် တော်မခံ၊ လွှတ် တော်မှာစာမခံမယူ၊ တိတ်တဆိတ်စုံ မှော ရောင်း ချဝယ်ယူသူတို့ကို တွေ့မိလျှင် ဝယ်သူတွင် ဝယ်ရင်း ကျောက်နှင့် ရောင်း သူတွင် ကျောက်ဘိုး ငွေများ ကိုကုန်စင် အောင်စစ်မေး သိမ်း ယူပြီး လျှင် ရောင်း သူဝယ်သူနှစ်ဦး ကို ထောင်မှာသုံး လထား မည်၊ ရောင်း ဝယ်သူနှစ်ဦး တွင်တဦး တ ယောက်ကိုသာ တွေ့မိလျှင် တွေ့မိသူကနှစ်ဖက်တွက်အပြစ်ဒဏ်ကိုခံ စေမည်၊ ရာထူး ရှိသူဖြစ်လျှင်လည်း အပြစ်ဒဏ်ကို ပေး မြဲ ပေး ပြီး လျှင်အမိန့် တော်မြွက်ခံ၍အရာကနှုတ်မည်၊

(၁၀) ဗန်း မော်မြို့ ကောင်း မြို့များ ပြင်အရပ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာရှိစာရင်း တင်ပေး ခံဝန်ပြီး ကျောက်စိမ်း များ ကိုမြို့ရှင်ရွာရှင်တို့ လျှောက်ချက် မှောစာမပါ လွှတ် တော်မှစာမခံမယူအခြား မြို့ ကျေး ရွာသို့တိတ်တဆိတ်စုံ မှော ရောင်း ချဝယ်ယူသူတို့နှင့် ရွှေဖဝါး တော် အောက်ရှိ ကျောက်စိမ်း များ ကို ကျောက်ရုံ တော်မှာစာရင်း မချမမှတ်၊ လွှတ် တော်မှာစာမခံမယူတိတ်တဆိတ် ရောင်း ချဝယ်ယူသူတို့မှာ ရောင်း ဝယ်သူနှစ်ဦး ကိုဖြစ်စေတဦး တ ယောက်ကိုဖြစ်စေ တွေ့မိလျှင်နဝမအချက်တွင်ပါသည့် အတိုင်း စီရင်မည်၊

(၁၁) ကျောက်စိမ်း တော်များ ကိုထိန်ချန်ကဲ့ငှက်သူတို့နှင့်တိတ်တဆိတ်စုံ မှော ရောင်း ချဝယ်ယူသူကိုကိုဖမ်း ဆီး ပို့အပ်သူ၊ ကြား သိ တွေ့မြင် ကြောင်း နှင့် လျှောက်ထား ပြောဆိုလာသူတို့မှာ တောင်း ခံရဒဏ် ငွေကပါလျှင် ၂ ဝိကျွဆုသနား တော်မြွက်ခံ စေမည်၊ ကြား သိ တွေ့မြင်လျက်မဖမ်း မဆီး မပို့မအပ်သည့်မြို့ရွာအကြီး အအုပ်တို့ကို တွေ့မိလျှင် ထောင်မှာသုံး လထား မည်၊ ပွဲခတိုး စား ၍မ လျှောက်မထား သူတို့ကို တွေ့မိလျှင်လည်း စား ယူသည့်ပွဲခထစိုး ကိုနှစ်ဆတန် တောင်း ယူ၍ ထောင်မှာသုံး လထား မည်၊

(၁၂) ပြဌာန်း ပိုင်း ခြား သည့်ဥပဒေအတိုင်း မတည်ကျူး လွန်သူတို့ကိုစီရင်ရန် ထောင်ထား ရာရာဇဝတ်ပါသည်မှာကျူး လွန်သူတို့က ထောင်ထား ရာရာဇဝတ်ကိုလွတ်လိုလျှင် ဒဏ် ငွေ ၁၀၀ ဝိ ပေး ဆောင်၍လွတ် စေမည်။

9 June 1869

ဥပဒေကို(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၁ ခုပထမဝါဆိုလဆန်း ၁ရက် နေ့တွင် မြောက်ဥယျာဉ်တော် အတွင်း တံဆိတ်စာရေး နော်ရထာစည်သူ၊ စာပို့နှိပ်ဆရာအပဒါ။ မြောက်ထား ဝယ်

အမှုထမ်း ငဆန်း ၊ ငကျူး ၊ င အောင်သာတို့ကပုံနှိပ်သည်။
(ဆင်ဖြူကျွန်း နွယ်တမယ်၊ ကျော်ဝင်း "မင်းတုန်းမင်းခေတ် ကျောက်စိမ်း ဥပဒေ" ၊
မြဝတီ၊ တွဲ ၂၁၊ မှတ် ၁၁၊ စက်တင်ဘာ ၁၉၇၃၊ စာ ၆၆၊ မောင်ဇာနီယ၊ မြန်မာ့ ကျောက်
စိမ်း ၊ ရန်ကုန်၊ အလင်္ကာ စာပေ၊ ၁၉၇၆ နှစ်ကြိမ်၊ စာ ၂၄၄-၅၀၊ ကံညွန့်ဦး ၊ ကျောက်
စိမ်း ၊ ပတ္တမြား နှင့် ရတနာများ ၊ ရန်ကုန်၊ ဆန်းသစ်စာပေ၊ ၁၉၇၇၊ စာ ၃၆-၄၀)

မော်ယိပ်ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း
ကြီး ငယ်တစုတို့၊ ငကွတ်တိက မော်ယိပ်ရွာကို ဘော ငစံဝင်း ၊ ငနိုင်တို့ (သက္ကရာဇ်
၁၁) ၄၅ခု ၆၄ခု စစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း မှူး ကြီး မရှိ နောက်ဘငထွန်း 1783
ကြာခမည်း တော်ဘုရား လက်ထက် တော်ကဘုရား ရွှေလက်ထက် တော်တိုင်မင်း 1802
သုံး ဆက် မြောက် မှူး ကြီး သေဆုံး လျှင်ဘုရား အမိန့် တော်မြတ်နှင့်ဆက်ခံ မှူး ကြီး
မင်း မှ တော်ရစ် ပြေကုန်ရှိပါသည် (သက္ကရာဇ် ၁၂၂၈ခု) အရေး တော်အတွင်း 1866
လည်း လုလက်နက်စည်း ကြပ်ဝန်း သို စော်ဘွား ဆင့်ဆိုရာနာခံထမ်း ရွက် ပြေကုန်
ဘွဲ့အပည်သနား တော်မြတ်ခ်၍ မင်း မှတော်ထမ်း ဆောင် ပြေကုန်ရှိပါသည်ကိုအဖုံး
နှင့်မဆိုင်သူငရွှေအိပ်၊ ငသာပြည့်တို့ကတင် လျှောက် နောက်ရှက်အမိန့် တော်ခံယူ
မှူး ကြီး ပြီး လျှင်ရာဇဝတ် တော် ရေး ကိုမ ယောက်မ ကြောက်လူဆိုး တို့ကို မွေး ထား
မ ပေး မအပ်တမြို့တ မြေသို့ထွက် ပြေး တိမ်း ရှောင်ရှိပါသော ကြောင့်အဖုံး သား
မြေး မှန်သည့်အတိုင်း မှူး ကြီး ပါရမည့်အ ကြောင်း နှင့် လျှောက်ချက်အရ မှန်မမှန်
မန်လည်မြို့ခံကို မေး ရာသံအလယ်တာသံ မှူး စာ ရေး တို့ကို မော်ယိပ်ရွာ နေ င ရွှေ
ပိုင်း ၊ င ကြေး မှုံ၊ ငစံ အေး ၊ ငပန်း အောင်၊ ငမင်း ၊ င အောင် က လေါင်
တို့တိုက်နိုက် ကြောင်း နှင့် လျှောက်ထား သည်ဖြစ်၍ မါး ပြတို့ကို ပေး အပ်ရမည်၊ ငရွှ
မှူး င ရွှေအိပ်၊ ရင်ခွင်ပိုက်ငသာပြည့်တို့ကို ခေါ်ရာ မါး ပြတို့ကိုမ ပေး မအပ် ကျေး
ရွာတွင်မရှိမ နေတမြို့တ မြေသို့ထွက် ပြေး တိမ်း ရှောင်မ ပေး မအပ်နိုင်ရှိ ကြောင်း
နှင့်မန်လည်မြို့ကိုဝန်ဝန်စုအ ရွှေ့ ကြောင်း အညာမြစ်စဉ် လေး မြို့ဝန်မတာမင်း
လှရာဇာ လျှောက်ချက်ကိုတင်ပြအစစ်ခံသည်ဖြစ်၍ ငကွတ်တိအမှု တော်ကိုထမ်း မထမ်း
ဝန်သို စော်ဘွား မဟာဝံသရာဇာသိုဟုံဘွား ကို မေး ရာ မော်ယိပ်ရွာ ရွှေ မှူး င
ကွတ်တိအကိုငသာဒြိမ်း ယောက်ဘငစံလှတို့နှင့်လုလက်နက် ၄၀ ကျော် ပေး အပ်အမှု
တော်ကိုထမ်း ရွက် ကြောင်း ဆိုင်ရာ ရွှေတိုက်ဝန်စာ ရေး ကို မေး ရာလည်း င
ကွတ်တိအဘငထွန်း ကြာအမိန့် တော်နှင့် မှူး ကြီး သေဆုံး သည့် နောက်အမိန့် တော်
မြတ်နှင့်ငကွတ်တိဆက်ခံ မှူး ကြီး ဆောင်ရွက် (သက္ကရာဇ် ၁၂၂၈ခု) အရေး တော် 1866
အတွင်း လုလက်နက်စည်း ကြပ် ပေး အပ်အမှု တော်ကိုထမ်း ရွက် ကြောင်း ထွက်ဆိုရှိ
သည်ဖြစ်၍ ငကွတ်တိအဖုံး သား မြေး မှန်မမှန် ဆွေစဉ် မျိုး ဆက်စာရင်း ပုံကိုတင်

1783
စေပြီး လျှင် ရွှေတိုက် တော်မှာ ထုတ်ကြည့်ရာ (သက္ကရာဇ် ၁၁) ၄၅ ခု ၆၄ ခု စာ
1802
ရင်း တွင် စစ်တမ်း ခံသူကြီး ငစံဝင်း သား ငညိုပန်း ၊ ငနိုင် ၊ သား ငကြွင်း သူကြီး နှစ်ဦး ထွက်ရှိသည်သာသည်ဖြစ်၍ ဓါး ပြတို့ကို မပေး မအပ် ကျေး ရွာတွင် မရှိ မနေတမြဲ့တ မြေသို့ထွက် ပြေး တိမ်း ရှောင်ဆိုင်ရာက မပေး မအပ်နိုင်သူ ငရွှေအိပ် ၊ ငသာပြည့်တို့ကို ရွှေမှူး ရင်ခွင်ပိုက်အရာက နှုတ်ပြီး လျှင်အရေး တော်အတွင်း ဝန်း သို့ စော်ဘွား ထံလူလက်နက်စည်း ကြပ် ပေး အပ်ထမ်း ရွက်ဘွဲ့စည်း သနား
1783
တော်မြတ်ခံရသူ (သက္ကရာဇ် ၁၁) ၄၅ ခု ၆၄ ခု စစ်တမ်း ခံသူကြီး ငစံဝင်း သား
1802
ငညိုပန်း၊ သူကြီး ငနိုင် သား ငကြွင်း၊ ညီငပန်း အောင် သား ငထွန်း ကြာ ၊ သား ငကွတ်တိကို မော်ထိပ် ရွှေမှူး ခန့်ထား ကြီး မှူး စေမည် စာဆက်သွင်း ချက် အတိုင်း င ရွှေအိပ် ငသာပြည့်တို့ကို မော်ထိပ် ရွှေမှူး ရင်ခွင်ပိုက်အရာက နှုတ် ၊ ငကွတ်တိကို မော်ထိပ် ရွှေမှူး ခန့်။

(21 August 1869)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၃၁ ခု ဝါခေါင်လဆန်း ၁၄ ရက် နေ့နား ခ ပြော့ကြီး မှူး မဟာမင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်)။

21 August 1869

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၁ ခု ဝါခေါင်လဆန်း ၁၄ ရက် နေ့ဘုရား အမိန့် တော်မြတ်ကို ဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း င ရွှေအိပ် ၊ ငသာပြည့်တို့ကို မော်ထိပ် ရွှေမှူး ရင်ခွင်ပိုက်အရာက နှုတ်ပြီး လျှင်ငကွတ်တိကို မော်ထိပ် ရွှေမှူး ခန့်ထား မှူး ကြီး ဆောင်ရွက် စေသည် ၊ မော်ထိပ်ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး တမ်း ကြီး ငယ်တို့ မော်ထိပ် ရွှေမှူး ငကွတ်တိဆင့်ဆိုရာနာခံထမ်း ရွက်ကြရမည် ၊ ရွှေမှူး ငကွတ်တိလည်း ကျေး ရွာကိုစည်ပင်သာယာ အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစုပြီး လျှင်ခန့်ထား ကြ ရောက်သည့်မင်း မှုတော်ရပ်မျှား ကိုဆိုင်ရာဆင့်ဆိုရာနာခံ၍အမိန့် တော်မြတ်ရင်း နှင့်အညီ ပြေကုန် အောင် မှူး ကြီး ဆောင်ရွက်ရမည်။

24 August 1869

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၁ ခု ဝါခေါင်လပြည့် ကျော် ၂ ရက် နေ့ ပေး ရုန်စာကိုဝန် ထောက်တော်လမိုင်း ဝန်မင်း ၊ ဝန်ရှင် တော်ပုခန်း မင်း ကြီး ၊ လေါင်ရှည်မင်း ကြီး ၊ ခန်း ပတ်မင်း ကြီး ၊ မင်း ကြီး သုံး ပါး ကို လျှောက် ၊ သင့်ပြီ ပေး တော့အမိန့်ရှိ၍ စာရေး တော်ကြီး ဦး မှုကိုပြုသ၍တံဆိပ်ခတ်မှတ်ပြီး ငကွတ်တိကိုအပ်သည်။
(ဆင်တဲစာစု ၊ ဝင်း မောင်စာစု)

ကန့်အတွင်း ဝန်မင်းကြီး မဟာမင်း ခေါင်သခ်ယာ၊ ဆောမြို့စား အတွင်းဝန်
မင်းကြီး မဟာမင်း လှစည်သူတို့ကို ဖေါင်း ကတ္တီပါနီ ရွှေသား ပန်း ၁၂၊ တမိ
ရွက် ထောင် ၁၂၊ ဘွဲ့သင်း ကျစ်တစ်၊ ရွှေနား တောင်း မီး တွင်း၊ ကတ္တီပါဝတ်
လုံ့ဘဲရုံ ရွှေဖျင် ဝိတဆင့်ဂပ်၊ ဘွဲ့ဖြူ ရွှေမြိတ်ဂံ၊ ရွှေစလွယ် ၁၂ သွယ်၊ မောက်တို ရွှေ
ဗိန်း ရွှေကုံး စိန် တောင် ၁၂၊ ရွှေထိပ် ရွှေထွတ်ငှက်မနား စိန်ပွင့် ၁၂၊ ပါး
ကာနား တာ ရွှေကာ နောက်ကာ မောက်ရှု ပါလည် ကွေး ထတ္တီပါနီ ရွှေယက်ပြား
သတ်၊ အတွင်း ရွှေကြက်သွန်မြိတ်သတ်၊ မျည်း တိုကတ္တီပါစိမ်း ရွှေယက်ပြား သတ်၊ အ
တွင်း ရွှေကြက်သွန်မြိတ်သတ်၊ မျည်း ရှည်ကတ္တီပါနီ ရွှေယက်ပြား သတ်၊ အတွင်း ရွှေ
ကြက်သွန်မြိတ်သတ်၊ ကွမ်း ခွက်လဘက်အိုး တကောင်း ဖိတ်ရွှစ် ထောင့်ပထင်းတစ်၊
ကွမ်း လိပ်သုံး မြွာပယင်း တစ်၊ ငွေ ထွေး အင်၊ ကတ္တီပါအိုး ဝန်း၊ ရွှေ ဗေခ မောက်၊
ဓါး ခွေး မခွေး ငယ်နောက်ဖိတ်ပတ္တမြား စီ၊ အိမ်မည်သဂိုမှမ်း၊ သံပတ်ရတန့်
ပတ္တမြား စီ၊ ရင်း ဖျား သတ္တဒါန်ငုံခံပတ္တမြား စီ၊ ဆွဲကြိုး ပုဒယက်တန် တော့လက်
ပန်း ကွင်း၊ အနား ပတ္တမြား တရစ်စီ၊ ထီး နီ ရွှေ ညောင်ရွက်သုံး ဆင့်၊ ညောင်
ရွက် ရေ ၃၆၊ အချက်အထွတ် ရွှေ၊ အရိုး ရွှေကြိုဆစ်၊ ကျိုင်း အချက်အထွတ် ရွှေအအုံးအ
ရွက်အဝိုး အနီသုတ်၊ ထမ်း စင်ခွက် ဓါး ပန်း စက်အနား ဇော့ကွင်း အတွင်း ကြယ်
ကြာနုတဆင့်၊ ကမွတ်သံပွင့်တမြီးချူး၊ ဘိနပ်ကုလား ပန်း၊ အိမ်အတွင်း ညောင်ရွက်
အနား မကျည်း ရွက်အဝါခွဲ၊ ဘောင်ထိပ်သံမှင့်ပန်း လှကြာအတွင်း ညောင်ရွက်အ
နား မန်း ကျည်း ရွက်အဝါခွဲ၊ ထောင့်ကြက်ရင်ကုလား ပန်း၊ ထောင့်အုပ် ကျေး စေ
တိုင်အုံး ထား တက်ဝန်း၊ မြင်း မိုရ် ကျေး စေတိုင် အဖြေမြင်း နံား ရွှေ ၂ စုအနီ
တစု၊ ဓါး ပန်း အနီ၊ မြင်း တကိုင်း ညောင်ရွက်ရ၊ သံပရာခွန်ရက် ဘောက်က
တောင်ဆွဲ၊ ဆက်ပါး ကာ ရွှေဇာဝါဖိန်း၊ နင်း နှင်း သိပ်အိမ် မြောင်ရင်ပတ်ကွင်း
ငွေဇာဝါ၊ ကတောင် ရွှေ ရေး စာမရိုရုပ်ပန်း ခက်တိုက်အနား သံငှ ရွှေဖိန်း၊
ဦး ခက်ထိပ် ဆောင်း မြီး ဖြန်း ရင်ဘတ်သတ္တလတ်ကြိုး ရွှေကြယ်တစ်၊ စီး နှီး သတ္တ
ဒါန်သတ္တလတ်တင်ရမ်း စက်ရှန်း ၃ဆင့်၊ ဆင် ပေါင်း ဝန်း အချက်အထွတ် ရွှေအမိုး
ရွှေ ၂ စုအနီတစု၊ ကတောင် ရွှေပြည့်ရေး၊ ကခွက် ရွှေ ၂ စုအနီတစု၊ ကာ တောင်
ရွှေပြည့်ရေး၊ ရဲကကွက် ရွှေ ၂ စုအနီတစု၊ ကာ တောင် ရွှေပြည့်ရေး၊ အလံကျည်လှံ

ကျည်ရင်း ဖျား ရွှေဒီ၊ ဆင်ကြိုး သဏ္ဌလက်ကွပ်၊ စည်နီရ၊ စည်ပုတ် ၁၊ ပုံသာ ၁၊ ငွေနှံကြီး ၁၊ ငွေနှံငယ် ၂၊ ခရာ ၁၊ လင်းကွင်း ၁၊ လှော်ကား ဆိုနန်း ငှက်ပျံရုပ် အလယ် ၂လဝ်၊ ဆံထုံး ပရိတ်ချည် ၃ဆင့်၊ ပဲ့ဘီတုရင်အနီအမအတွက် ဝတ်ဆံရွှေ၊ ညောင်ရွက် ရွှေထည့်၊ လုင်တိုင်အနီ၊ အဖြေပန်း ဆုပ်ပုံတိုင်လက်ခတ်အနီ၊ အလံဘဲနီ၊ အထွတ် ရွှေ၊ အလံတိုင် အလံကျည်အနီသုတ်၊ ခဲကြိုး ငွေကန်တော့၊ အောင်နီဦး တပွင့်ပဲ့၂ပွင့်၊ တက်မအနီ၊ လှော်တက်ဖြူ၊ ခင်တုရင်အမိုး အုံနီ၊ မှတ်တိုင်ထောက်အနီသုတ်၊ လက်ရမ်း အဖြေပန်း ဆုပ်အနီ၊ ပွတ်လုံး အနီသုတ်၊ အိမ်ခြံမြင်းကြမ်း ယက်တမွတ်သတ်သနား တော်မူသည်၊ စာချွန် ရေး မြဲ ရေး၍သွင်း ။

13 October 1869

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၁ ခုသီတင်းကျွတ်လဆန်း ၈ရက် နေ့နံ: ခံနေမျိုး မင်းလှသန်ယာတွင်ပြန်။

(မျိုး ကြည့်၊ ပု၊ ၆၁၃)

ဘုရား ကျွန် တော်ကြောအိုင်ထွန့်နိုး အစီရင် တော်ခံပါသည်ဘုရား ၊ မြေဒူး မြို့စီ
ရင်စုငနု ချောင်း ရွာကိုကျွန် တော်တလက်ထွန့်ကြီး ဖိုး မြကြီး ဖိုး စေအမိန့်တော်
အရသစ္စာ တော်ခံ သောက်၍ စာကယ်မသနား တော်မူပါမည့်အကြောင်း ကိုထွန့်နိုး
အစီရင် တော်ခံပါသည်ဘုရား ၊ ကြောအိုင်က မြေဒူး မြို့စီရင်စုငနု ချောင်း ရွာ
1783
ကိုဘိုးပြည့်စုံ (သက္ကရာဇ် ၁၁) ၄၅ခု ၆၄ခု စစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း ကြီး ဖိုး
1802
ကြောင်း မထွန့်လျှင်ဘ ငမိုး ဆက်ခံကြီး ဖိုး ကြောင်း မထွန့်လျှင်ဘ ထွေး င ပေါ်ဆက်
ခံကြီး ဖိုး မထွန့်လျှင်အဆုံး သား မြေး မှန်သည့်အတိုင်း ဆက်ခံလက်ထွန့်ကြီး ဖိုး မြကြီး
ဖိုး ပါရမည့်အကြောင်း များ နှင့် လျှောက်ချက်အရငနု ချောင်း ရွာမှာကြော
အိုင်လက်ထွန့်သူကြီး ဟုတ်မဟုတ်ရိုး ရာသား မြေး မှန်မမှန်များ ကိုတပယင်း မြေ
ဒူး နှစ်မြို့ဆိုင်ရာမြောကြီး ရွာစား ၊ စက္ကူစား ကိုမေး ရာ မြေဒူး မြို့စီရင်
စုကန် ပေါက် သွေး သောက်အဝင်ငနု ချောင်း ရွာမှကြောအိုင် ၊ ဘေး ဘိုး ဘက
ဆင်း သက်ဆက်ခံအဆုံး သား မြေး မှန် သော ကြောင့်အကျိုး တော်ဖြစ်သံ တော်ချက်
လုပ်ထမ်း ရွက်လက်ထွန့်သူကြီး မှန် ကြောင်း နှင့်ထွက်ဆိုရှိ၍အဆုံးသား မြေး မှန်မမှန်
ဆွေစဉ်မျိုး ဆက်စာရင်း ပုံကိုတင် စေပြီး လျှင်ငနု ချောင်း ရွာသူကြီး ပေး (သ
1783
က္ကရာဇ် ၁၁) ၄၅ခု ၆၄ခု ရွှေတိုက်စာရင်း ကိုထုတ်ကြည့်က (သက္ကရာဇ် ၁၁) ၄၅ခု
1802
စာရင်း တွင်စစ်တမ်း ခံသူကြီး ပြည့်စုံမယား မိငြိမ်း အောင်တို့ (သက္ကရာဇ်
1782
၁၁) ၆၃ခု စာရင်း တွင်ပြည့်စုံမယား မိငြိမ်း အောင်သား ငမိုး ၊ မယား
1801
မိပိုင်တုပ် ၊ သား င ပေါ်တို့ထွက်ရှိသည်ဖြစ်၍ စာရင်း ပါ ငမိုး မယား မိပိုင်တုတ်
သား င ပေါ် ၊ နှမမိရွန်း ၊ သား ကြောအိုင်ကို မြေဒူး မြို့စီရင်စုငနု ချောင်းရွာ
မှာလက်ရှိကြီး ဖိုး စေမည်စာဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း ကြောအိုင်ကို မြေဒူး မြို့ငနု
ချောင်း ရွာလက်ထွန့်ကြီး ဖိုး မြကြီး ဖိုးစေ ။

1 November 1869
သက္ကရာဇ် ၁၂၃၁ ခုသတင်း ကျွတ်လပြည့် ကျော် ၁၂ ရက်နေ့ ခံ နေ မျိုး သခံ
ယာတွင်ပြန် ။

(သောင်း စါစု)

မော်ထိပ်ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ မော်ထိပ်ရွာ ရွှေမှူး ငကွတ်တိက မော်ထိပ် ရွှေမှူး အရာခန့်ထား တော်မူသည့်အမိန့်တော်စာချွန် တော်အရစာ ပေး အပ်ပါမည့်အကြောင်း နှင့် အစီရင်ခံသည်၊ မော်ထိပ်ရွာမှာ ငရွှေအိပ်၊ ငသာပြည့်တို့ကို ရွှေမှူး ရင်ခွင်ပိုက် အရာနှုတ်ငကွတ်တိကို မော်ထိပ်ရွာ ရွှေမှူး ခန့်(သက္ကရာဇ် ၁၂၃၁ခုဝါခေါင်လ ဆန်း ၁၄ရက်နေ့)ဘုရား အမိန့်တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း မော်ထိပ်ရွာမှာ ငရွှေအိပ်၊ ငသာပြည့်တို့ကို ရွှေမှူး ရင်ခွင်ပိုက်အရာက နှုတ်၍ ငကွတ်တိကို ရွှေမှူး ခန့်လွှတ် တော်စာချွန်အရဆိုင်ရာစာ ပေး အပ်ရှိသည်၊ မော်ထိပ်ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ ရွှေမှူး ငကွတ်တိဆင့်ဆိုရာ နာခံထမ်း ရွက်ကြရမည်၊ ရွှေမှူး ငကွတ်တိလည်း မော်ထိပ် ကျေး ရွာကိုစည်ပင်သာယာ အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစုပြီး လျှင်ခန့်ထား ကြရောက်သည့်မင်း မှုတော်ရပ်များ ကိုဆိုင်ရာဆင့်ဆိုရာနာခံ၍အမိန့်တော် စာချွန် တော်နှင့်အညီ ပြေကုန် အောင်မှုး ကြီး ဆောင်ရွက်ရမည်။

ကိုဝန်မင်း ကြီး မဟာသီဟသူစာ

(21 November 1869)

7 November 1869

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၁ခုတန်ဆောင်မုန်း လဆန်း ၄ရက်နေ့ဝန်မင်း မှာအစီရင်ခံရာအပ် တော့အမိန့်ရှိ သော ကြောင့် မော်ထိပ် ရွှေမှူး ကိုဆိုင်ရာဝန်စာရေး တို့ကအပ်သည့်စာ။

(ဆင်တဲစါစု)

သံတော်ဦး တင်လွှာဘုရား

တုရား ကျွန်တော် မောင်နိုင် ရွှေမှူး ငဘာလေး၊ မောင်ထိပ် ရွှေမှူး ငကွတ်တဲ၊ မောင်ခါး ရွှေမှူး ငကြီး ၊ မန်အင်ရွာ ရွှေမှူး င အောင်မြတ် ကျော်၊ မောင်ခွင်ရွာ ရွှေမှူး ငနွယ်၊ ရွှေဘဝါး တော်မြတ် အောက်၌ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ပါသည်ဘုရား ၊ အဓိုး သား မြေး မှန်သည့်အတိုင်း သူ့တောင်း ပြုတော်မူသည့် ကျေး ဇူး သစ္စာ တော် ဖြစ်အောင်နှင့်အကျိုး တော်ဖြစ်ရန်ကို မထိန်မချန်၊ ကိုဝန်ဝန်စုအ ရွှေကြောင်း ကျေး ရွာများ တွင်ခဲ့ ကျောက်၊ ဘော် ကျောက်ရှာ ဖွေရာ မောင်နိုင်စ်ရင်စု မောင်ထိုဝ်း ရွာ၊ မောင်ခွင်ရွာ၊ မောင်ခါး ရွာ များ တွင်ခဲ့ ကျောက်အများ တွေ့ရှိပါသော ကြောင့်ဘုရား ရွှေဘုန်း တော်မြတ်ကိုခိုလှုံ၍ စရိတ် ငွေ တော် မယူ ဘုရား ကျွန် တော် ရွှေမှူး တို့က စရိတ် ငွေ စိုက်ထုတ်ငါး ရမ်း ခဲ တော် ချက်လုပ်ဆက် သထမ်း ရွက်နိုင်ပါအောင် မန်လည်မြို့ဝန်ကအဆင့်အဆို မရှိဆိုင်ရာကျိဝန်ဆင့်ဆိုရာ နာခံထမ်း ရွက်ဆက်သပါရ အောင်ဘုရား သနား ကယ်မ တော်မူမါမည့်အ ကြောင်း ရွှေဘဝါး တော်မြတ် အောက်၌ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ပါသည်ဘုရား ၊ မောင်နိုင်ရွာ ရွှေမှူး ငဘာလေး၊ မောင်ထိပ်ရွာ ရွှေမှူး ငကွတ်တဲ၊ မောင်ခါး ရွာ ရွှေမှူး ငကြီး ၊ မန်အင်ရွာ ရွှေမှူး င အောင်မြတ် ကျော်၊ မောင်ခွင်ရွာ ရွှေမှူး ငနွယ်တို့အစစ်ခံ ချက်

8 November 1869

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၁ ခုတန် ဆောင်မုန်း လဆန်း ၅ရက် နေ့ မောင်နိုင်ရွာ ရွှေမှူး ငဘာလေး၊ မောင်ထိပ်ရွာ ရွှေမှူး ငကွတ်တဲ၊ မောင်ခါး ရွာ ရွှေမှူး ငကြီး ၊ မန်အင်ရွာ ရွှေမှူး င အောင်မြတ် ကျော်၊ မောင်ခွင်ရွာ ရွှေမှူး ငနွယ်တို့ကို မေး သော်ကျွန် တော်တို့နယ်တွင်ရှိခဲတွင်း များ ကို စရိတ် ငွေ တော် မယူ စိုက်ထုတ်ခါအကျိုး တော်ဖြစ်တူး ဘော် ချက်လုပ်၍ ခဲ တော် ၁၀၀၀ ကျစ်ခဲ တော် ၅၀၀၀ အကျတနှစ်လျှင် ၆၀၀၀၀ ဆက်သွင်း ထမ်း ရွက်ပါမည်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်သည်မှာ မောင်ခါးရွာ၊ မောင်နိုင်ရွာ၊ မောင်ခွင်ရွာ နယ်တွင်များ စွာခဲတွင်း ထွက်ရှိသည်ဖြစ်၍ဆင်း ရဲ သား ကျွန် တော်မျိုး တို့ကို မထိပါး စေရကျွန် တော် ရွှေမှူး တို့က စရိတ် စိုက်ထုတ်ငါး ရမ်း ချက်လုပ်ပြီး လျှင် ရွှေမှူး တ ယောက်လျှင်တလ ခဲ တော် ၁၀၀၀ ကျတနှစ် ၆၀၀၀၀ ကို ရွှေဘဝါး တော် အောက်အ ရောက်ဆက်သွင်း ထမ်း ရွက်နိုင်ပါသည်၊ ၄င်း ကျေး

8 November 1869

ရွာနယ်အတွင်း အလိုရှိ၍လူဖြည့်သွင်း ငါး ရမ်း ချက်လူရလျှင်လည်း လူတကိုယ်တလ
၎ ၅ကျ ပေး ကမ်း ၍လူ ၅ ယောက်ချက်လုပ်ရလျှင်တလခဲ ၁၀၀၀ထွက်ရှိရန်ရှိပါသည်၊
၎င်း ခဲကိုကျရာ ခဲ ၁၀၀၀မြစ်ဆိပ် ရောက်ချ ဆောင်ရန်နွား ခစရိတ်ခဲ ၁၀၀
လျှင် ၂၅ပြား မြစ်ဆိပ်က ရွှေဘဝါး တော် အောက် ရောက် လှေခလူခ ၃ ဝ်အစုစုစရိတ်
ပါ၉ ၂ ၅ခဲ (၆၀၀၀၀)လျှင် (၅၅ ၃ ကျနှင့်အစုစုခဲ ၆၀၀၀၀ကျ) ရွှေဘဝါး တော်
အောက် ရောက်ချက်လုပ်ချ ဆောင်ဆက်သွင်း နိုင်ရန်ရှိ သော်လည်း ယခုရှိနိုး သံ
တော်ဦး တင်ရာပါခဲများ ကိုဆင်း ရဲသား တို့ကိုမယ်မပါး မနာမကြီး စေရသ
ဘောတူငါး ရမ်း ချက်လုပ်၍ရရှိခဲ တော်များ ကိုဆတ်သ ပြေကုန်သည့်ကာလငါး ယောက်
တူး ခဲ ၁၀၀၀ရသင့်အပြင်ပိုမိုထွက်ရှိလျှင်ထွက်ရှိသည့်အ လျောက်တင် လျှောက်ပြီး မှ
ဆင့်ဆိုရာနာခံတူး လုပ်ထမ်း ရွက်ပါမည်၊ ယခုမှာအကျိုး တော်ယုတ် လျော့တိမ် ကော်
(မရှိထမ်း ရွက်နိုင်ပါအောင်)အကျိုး တော်ဖြစ်ထမ်း ရွက်လိုသည်အမှုမန်လည်ဝန်
အဆင့်အဆိုကိုမခံလို ရွှေခွန် ငွေခွန်ဆက် ကျေး ရွာဖြစ် (သည့်အတိုင်း ဆိုင်ရာ)ထမ်း
ရွက်မြို့ကြီးဝန်အဆင့်အဆိုကိုခံ၍ထမ်း ရွက်လိုသည့်အမှုကြောင့်တင် လျှောက်ရပါသည်
ရွှေမှူး အမှုခံတို့ခံဝန်ချက်ဘုရား

8 November 1869

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၁ခုတန် ဆောင်မုန်း လဆန်း ၅ရက် နေ့ မော်နိုင်ရွာ ရွှေမှူး
ငဘလှ၊ မော်ထိပ်ရွာ ရွှေမှူး ငကွတ်တီ၊ မန်အင်ရွာ ရွှေမှူး င အောင်မြတ်
ကျော်၊ (မော်ခါး ရွာ)ရွှေမှူးငကြီး ၊ ယောက်ဘငယ်၊ မော်ခွင်ရွာ ရွှေမှူး
အမှုဆောင်ငပင်လယ်တို့ခံဝန်ချက်၊ ယခုကျွန် တော်တို့ရှိနိုး သံ တော်ဦး တင်ရာ
ပါခဲ တော်တလလျှင်၅၀၀၀ကျ (ခဲ တော်)ထွင် ၆၀၀၀၀ကိုဆင်း ရဲသား ကျွန် တော်
မျိုး တို့ကိုမယ်မပါး မနာမကြီး စေရ၊ မြို့ကျေး ရွာ နေလူတို့မှာမခွဲမ တောင်း ကျွန်
တော် ရွှေမှူး တို့ထစရိတ်စိုက်ထုတ်ပြီး လျှင်ချက်လုပ်လိုသူတို့ကိုသ ဘောတူငါး ရမ်း ချက်

2 January 1870 - 31 January 1870

လုပ်၍ရခဲ တော်များ ကို (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၁ခုပြာသိုလတစ၍တလလျှင်ခဲ တော်
၅၀၀၀ကျခဲကို ရွှေဘဝါး တော် အောက်ဆိပ်ကမ်း ရောက်လစဉ်ချ ဆောင်ဆက်သွင်း
ပါမည်၊ ရွှေမှူး တို့မပါသည့် မော်ခွင်ရွာ၊ မော်ခါး ရွာ ရွှေမှူး တို့ကကျွန် တော်တို့
တင် လျှောက်ချက်အတိုင်း မမှန်ပျက်ယွင်း လစ်လပ်ရှိလျှင်၎င်း တို့အတွက်ဆက်သင့်ခဲ
၂၀၀၀ကိုကျွန် တော် မော်နိုင်ရွာ ရွှေမှူး ၊ မော်တိတ်ရွာ ရွှေမှူး ၊ မန်အင်ရွာ

ငွေ မှူး တို့က ဇိုက်ထုတ် ချက်လုပ်ဆက်သွင်း ပါမည်၊ ကျွန် တော်တို့ခံဝန်ချက်အတိုင်း လစဉ်ဆက်သွင်း သင့်ခဲ့ တော်မှူး ကိုမဆက်မသွင်း နိုင်လစ်လပ်ရှိသည့်မြို့ ကျေး ရွာ နေဆင်း ရဲသား ကျွန် တော်မျိုး တို့ကိုခွဲခန့် တောင်း ခံသည်၊ မချက်မလုပ်လိုသူတို့ကိုနိုင်တက်စီး ကဲချက်လုပ်ရမည်ဆင့်ဆို စေခိုင်း သည်မှူး နှင့်တစုံတရာ ယောက်လွမ်း ကြား ရလျှင်ရာဇဝတ် တော်ကိုတင်လျှား အောင်ခံပါမည်ခံဝန်သည်။
(ဆင်တဲစါစု)

မောင်နိုင်ရွာ ရွှေမှူး ငဘောလါ၊ မောင်ထိပ်ရွာ ရွှေမှူး ငကွတ်တီ၊ မောင်ခါး ရွာ ရွှေမှူး ငကြီး၊ မန်အင်ရွာ ရွှေမှူး ငအောင်မြတ်ကျော်၊ မောင်ခွင်ရွာ ရွှေမှူး ငနွယ်တို့ကကျိုဝန်ဝန်စုအ ရှေ့ကြောင်း ကျေး ရွာများ တွင်အကျိုး တော်ဖြစ်ခဲ ကျောက် ဘော် ကျောက်များ ကိုရှာ ဖွေရာ မောင်နိုင်စီရင်စု မောင်တိုင်ရွာ၊ မောင်ခွင်ရွာ၊ မောင်ခါး ရွာများ တွင်ခဲ ကျောက်အများ တွေ့ရှိသည်ဖြစ်၍ စရိတ် ငွေ တော်မယူ ဖိုက်ထုတ်ငါး ရမ်း တူး ဘော်ချက်လုပ်ဆက်သထမ်း ရွက်နိုင်ပါအောင်မန်လည်မြို့ဝန်တအဆင့်အဆို မရှိပါစေရ ဆိုင်ရာကျိုဝန်ဆင့်ဆိုရာ နာခံထမ်း ရွက်တူးလုပ်ဆက်သပါရမည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မောင်နိုင်ရွာ၊ မောင်ထိပ်ရွာ၊ မောင်ခါး ရွာ၊ မန်အင်ရွာ၊ မောင်ခွင်ရွာများ ကိုမန်လည်မြို့ဝန်ကအဆင့်အဆို မရှိ စေနှင့်ကျိုဝန်မင်း ကြီး မဟာသီတသူအဆင့်အဆိုကိုခံ၍ ခဲ တော်များ ကိုတူး ဘော်ချက်လုပ်ဆက်သထမ်း ရွက် စေ။

10 November 1869

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၁ ခုတန် ဆောင်မုန်း လဆန်း ၇ ရက် နေ့နား ခ နေမျိုး သခ်ယာတွင်ပြန်။

မှာစါလက်ခံဘုရား

မှာလိုက်သည်၊ မန်လည် လေး မြို့ဝန်မဟာမင်း လှရာဇာ၊ မောင်နိုင်ရွာ ရွှေမှူး ငဘောလါ၊ မောင်ထိပ်ရွာ ရွှေမှူး ငကွတ်တီ၊ မောင်ခါး ရွာ ရွှေမှူး ငကြီး၊ မန်အင်ရွာ ရွှေမှူး ငအောင်မြတ်ကျော်၊ မောင်ခွင်ရွာ ရွှေမှူး ငနွယ်တို့ကကျိုဝန်ဝန်စုအ ရှေ့ကြောင်း ကျေး ရွာများ တွင်အကျိုး တော်ဖြစ်ခဲ ကျောက် ဘော် ကျောက်များ ကိုရှာ ဖွေရာ မောင်နိုင်စီရင်စု မောင်တိုင်း ရွာ၊ မောင်ခွင်ရွာ၊ မောင်ခါး ရွာများ တွင်ခဲ ကျောက်အများ တွေ့ရှိသည်ဖြစ်ပါ၍ စရိပ် ငွေ တော်မယူ ဖိုက်ထုတ်ငါး ရမ်း တူး ဘော်ချက်လုပ်ဆက်သထမ်း ရွက်နိုင်ပါအောင်မန်လည်မြို့ဝန်တအဆင့်အဆို မရှိပါစေရ၊ ဆိုင်ရာကျိုဝန်ဆင့်ဆိုရာ နာခံထမ်း ရွက်တူး လုပ်ဆက်သထမ်း ရွက်ပါရမည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မောင်နိုင်ရွာ၊ မောင်ထိပ်ရွာ၊ မောင်ခါး ရွာ၊ မန်အင်ရွာ၊ မောင်ခွင်ရွာများ ကိုမန်လည်မြို့ဝန်ကအဆင့်အဆို မရှိ စေနှင့်ကျိုဝန်မင်း ကြီး မဟာသီဟသူအဆင့်အဆိုကိုခံ၍ ခဲ တော်များ ကိုတူး ဘော်ချက်လုပ်ဆက်သထမ်း ရွက် စေ၊ သက္ကရာဇ် ၁၂၃၁ ခုတန် ဆောင်မုန်း လဆန်း ၇ ရက်

10 November 1869

နေ့ဘုရား အမိန့်တော်မြတ်ကိုဦးထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း အမိန့်တော်မှာ စာပေးအပ်သည်၊ ရေတွက်လျှင် မော်နိုင်ရွာ၊ မော်ထိပ်ရွာ၊ မော်ခါးရွာ၊ မန်အစ်ရွာ၊ မော်ခွင်ရွာများကို မန်လည်မြို့ဝန်က အဆင့်အဆိုမရှိစေ (နှင့်၊ ကျိုဝန်ကဆင့်စေ) အမိန့်တော်မြတ်ရှင်းနှင့်အညီကျိုဝန်မင်းကြီး မဟာသီဟသူဆင့်ဆိုရာနာခံ၍ခဲတော်များကိုတူး ဘော်ချက်လုပ်ဆက်သထမ်း (ရွက်စေရမည်)။
(ဆင်တဲစါစု)

1783

မောင်ထိပ်ရွာမှာ(သက္ကရာဇ်၁၁)၄၅ခုစစ်တမ်း ဝင်အဂိုး သား မြေး မှန်သူငနေဝင်း ဦးကြီး ဆောင်ရွက်စေ။

25 November 1869

သက္ကရာဇ်၁၂၃၁ခုတန်ဆောင်မုန်း လပြည့်ကျော်၇ရက်နေ့နား ခစ မြောင်မျှ မင်း လှမင်း ထင် ကျော်ထွင်ပြန်။

7 December 1869

၁၂၃၁ခုနှစ် တော်လဆန်း ၄ရက် နေ့သံအလယ်တာ စီရင်စုပုမှန်ရွာ နေငမြတ်ငယ်က မောင်ထိပ်စီရင်စုဒိုနန်း ရွာ ကျောင်း ဂိုဏ်း အုပ်ဆရာ တော် ရွှေငနေဝင်း ကို ရွှေမျှ ခန့်သည့်အမိန့် တော်ပြန်တမ်း ဆို၍တင် ပေး လာသည်မှတ်သားချက်။

(ဆင်တဲစါစု)

28 January 1870
သက္ကရာဇ် ၁၂၃၁ ခုပြာသိုလပြည့်ကျော် ၁၂ ရက် နေ့ကျိ ဝန်ဝန်စုအ ရှေ့ ကြောင်း ပါငါး ခရိုင် ရွှေမှုး တို့ကတလဆက်သွင်း ခဲ တော် ၂၀၀၀ ကို ၁၀၀ လျှင်လှည်း ခ ၄၂ ပြား ဈေး နှုန်း နှင့်ခဲ ၂၀၀၀ အိုး သင့် ၈၄၀ ကို ပေး သွင်း ရမည်သံ တော်ဆင့် ဦး လှဘူး ကအပူး အပြင်း ချပ် တောင်း သော ကြောင့် **စာရင်းအင်း**ပြုရှုံသံ တော်ဆင့်ဦး လှဘူး ထံသွင်း ပေး ရသည် ဒိသုံး ဒင်္ဂါး ပြား ရေ ၆၀၀ ကို (သက္ကရာဇ် ၁၂ [1869] ၃၁ ခုနှစ်ငါး ခရိုင်ထမ်း အိမ် ခြေအရအိမ် ၁၀၀ လျှင် ၄၉ ချကျည် နှုံင်း ခွဲ ဝေကြသည့် စာရင်း

ငါးခရိုင်ငွေခွဲဝေစာရင်း	ရေ	ထမ်းအိမ်	ဒင်္ဂါးသင့် ရ ကျန် ပြေ
မောင်နိုင်	၁	၄၉၄	၂၄၅၁ျ
မောင်ထိပ်	၁	၂၂၀	၁၀၈၄ျ
မောင်ခါး	၁	၂၀၀	၉၈၆ျ
မောင်ခွင်	၁	၂၀၀	၉၈၆ျ
မန်အင်	၁	၁၀၅	၅၀၁ျ
ပေါင်း	၅	၁၂၁၉	၆၀၁၆ျ

(ဆင်တဲစာစု)

30 January 1870

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၁ ခုပြာသိုလပြည့်ကျော် ၁၄ ရက် နေ့ကျိုဝန်ဝန်စုအရှေ့ကြောင်း ပါ ခဲ ဘော်ဆက်ငါး ခရိုင် ငွေမှုး တို့ကုံပြာသိုလဆက်သင့်ခံ တော် ၅၀၀၀ အနက်ခဲချိန် ၁၀၀ လျှင်လှည်း ခပါ ၄၂ ပြား ဈေး နှုန်း နှင့်ခဲ ၂၀၀ အဘိုး သင့်ဒင်္ဂါး ဒင်္ဂါး ၀၄၀ ပေး သွင်း စေရမည်ဆိုင်ရာကျိုဝန်အတွင်း ဝန် ယောမြို့စား မင်း ဆင့်ချက်နှင့် သံတော်ဆင့်ဦး လှဘူး ကအဝှုအပြင်း ချပ် တောင်း ယော ကြောင့်မိ ထွေး တော်ထံ ငွေထည်ချိန်၃ ဝိအငှါး ယူရာလက် ဆောင် ပေး ရသည့်ဒင်္ဂါး ၄၀ ငွေ၃ ဝိကိုဒိသုံး ဒင်္ဂါး ၆၀၀ နှင့် ပေါင်ထား ရာ ပွဲခ နှုတ် ပေး သည့်ဒင်္ဂါး ပြား ရေ ၆အိမ် တော် ထမ်း ခံဆိုရှိ နှုတ်ယူသည့် ၉။ ငွေထုတ်ခဆိုရှိဘဏ္ဍာ တိုး ခင်အိက နှုတ်ယူသည့်ဒင်္ဂါး ပြား ရေ ၁၅၊ ဒင်္ဂါး ရေ ၆၀၀ အနက်နှုတ် လျော့ဒင်္ဂါး ရေ ၃၀ ကိုဒင်္ဂါး ၆၀၀ ပြည့်ပေး သွင်း ဆက်သနိုင် အောင်ခင်အိထံ ချေး ယူရသည့်ဒင်္ဂါး ၃၀ ကို ၃ပြား တိုး နှင့် ဝေး ဆပ်ရဒိသုံး ဒင်္ဂါး ရေ ၃၃ မိ ထွေး တော်ထံ ငွေထည်ချိန် ၃ ဝိ၊ ငွေ ချိန် ၁ ဝိလျှင်ငှါး ခတလလျှင်ဒင်္ဂါး ၂၀၊ ငွေ ၃ ဝိသင့် ပေး ရန်ဒိသုံး ဒင်္ဂါး ၆၀၊ ငွေချိန် ၃ ဝိ ပေါင်း ရဒင်္ဂါး ၆၀၀၊ ဒင်္ဂါး ၁၀၀ လျှင် ၁၀ ကျခံ ဝန်ခ လှေသင်းစာ ရေး ကို ပေး ရန်ဒင်္ဂါး ရေ ၆၀၊ မိ ထွေး တော်အသုံး ခံစ လေကွမ်း ဘိုး ထိန်းကို ရှေ့ဆောင်တွင် လျှောက် ပြောဆိုသည့် ကျေး ဇူး တွက် ပေး ရန်ဒင်္ဂါး ၁၀ စုစုဒိသုံး ဒင်္ဂါး ပြား ရေ ၂၃ ၃ ကို (သက္ကရာဇ် ၁၂) ၃၁ ခု ငါး ခရိုင်ထမ်း အိမ် ခြေအရအိမ် ခြေ ၁၀၀ လျှင် 1869 ဒိသုံး ဒင်္ဂါး ၁၆ ကျပ်ကျပြန်ညှိခွဲ ဝေ ပေး ဆောင်ကြသည့်စာရင်း

ငါး ခရိုင် ငွေခွဲစာရင်း	ရေ	ထမ်း အိမ်	ဒင်္ဂါး သင့်	ရ	ကျန်	ပြေ
မော်နိုင်	၁	၄၆၄	၀၂၇ျ	၄၂	၄၀၇ျ	
မော်ထိမ်	၁	၂၂၀	၃၆ ဲ	၃၀	၆ ဲ	
မော်ခါး	၁	၂၀၀	၃၃၆ျ	၂၇	၆၆ျ	
မော်ခွင်	၁	၂၀၀	၃၃၆ျ	၃၃၆ျ		၃၃၆ျ
မန်အင်	၁	၁၀၅	၁၇၇ျ	၅၇ျ	၁၂၇ျ	
ပေါင်း	၅	၁၂၁၉	၂၀၃၇ျဲ			

(ဆင်တဲစာစု)

4 February 1870

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၁ ခုတပို့တွဲလဆန်း ၄ ရက် နေ့ကျိုဝန်ဝန်စုအ ရှေ့ ကြောင်း ပါငါး
ခရိုင် ရွှေမှုး တို့ကတလဆက်သင့်ခဲ တော် ၂၀၀ံအနက်တလလျှင်လှည်း ခပါ ၄၂ ပြား
ဈေး နှင့်ခဲ ၂၀၀၀အဘိုး သင့်ပေး ဆောင်ရန် ဒိသုံး ဒင်္ဂါး ၇၄၀ ကိုအဝင်ပြု၍
ဒင်္ဂါး ၆၀ံ ပေး သွင်း ရာ (ကျန် ဆောင်သင့်ဒင်္ဂါး ၂၀ံလို၍) မိ ထွေး တော်
ယံ ဒင်္ဂါး ၁၀ လျှင် ၁၀ ရက် ဘိုး နှင့် ဈေး ယူရာ လက် ဆောင်ဆက်သ ရသည် ဒိသုံး ဒင်္ဂါး
၂၅ ခဲ တော် မှုနှင့် ရောက်သည့်ဘွားဘက် ကျော်တို့ကိုအရပ်ရပ် ပေး ရ ဒင်္ဂါး ၆ ၅၊
အောင်မြင်သာ စည်သို့ငနှင်း ကိုခဲ ၄၃ စေလွှတ်ရာ စရိတ် ပေး လိုက်ရသည့် (ဒင်္ဂါး
၁၂ ပြား) မိ ထွေး တော်ကအ ခေါ် စေလွှတ်သူ ငလပ်ငဘိုတို့ကို ပုဆိုး ဘိုး ပေး ရ
မည်အမိန့် တော်ရှိ၍ ပေး ရသည့် ဒင်္ဂါး ပြား ရေ ၄ ပြား ၊ မိ ထွေး တော် ဒင်္ဂါး
၂၄၀ ဈေး ယူရာ ပွဲခ နှုတ် လျော့ ဒင်္ဂါး ၅ ပြား ကို ၂၄၀ ဖြည့်သွင်း ဆောင်နိုင်
အောင် စလေကွမ်း ဘိုး ထိန်း ထံ ဈေး ယူရသည့် ဒင်္ဂါး ရေ ၅ ပြား စုစု ဆောင်
ကုန် ပေး ရသည့် ဒိသုံး ဒင်္ဂါး မြား ရေ ၅ ရ ဘိုး (သက္ကရာဇ် ၀၂) ၃၁ ခုနှစ် ငါး 1869
ခရိုင်ထမ်း အိမ် ခြေအရအိမ် ၁၀၀ လျှင် ဒင်္ဂါး ၃ ကျပ်ကျ စုံညီပြန်ညှိ ခွဲ ဝေ ဆောင်ကုန်
ရသည့်စာရင်း

ငါး ခရိုင် ငွေခွဲစာရင်း	ရေ	ထမ်း အိမ်	ဒင်္ဂါး သင့်	ရ	ကျန်	ပြေ
မော်နိုင်	၁	၄၉၄	၁၆ ကျ	၁၆ ကျ		၁၆ ကျ
မော်ထိပ်	၁	၂၂၀	၇ ၅	၇ ၅		၇ ၅
မော်ခါး	၁	၂၀၀	၆ ကျ	၆ ကျ		၆ ကျ
မော်ခွင်	၁	၂၀၀	၆ ကျ	၆ ကျ		၆ ကျ
မန်အင်	၁	၁၀၅	၃ ဖျ	၃ ဖျ		၃ ဖျ
ပေါင်း	၁	၁၂၁၉	၄၁ ၅	၄၁ ၅		၄၁ ၅

(ဆင်တဲစါစု)

5 February 1870

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ခုတပို့တွဲလဆန်း ၅ရက် နေ့ငါး ခတိုင် ရွှေမှူး တို့ကပြာသိုလဆက် သွင်း သင့်ခဲ တော် ၅၀၀ ဝကိုခဲ ၁၀၀လျှင်လှည်း ခပါ၄၂ပြား ရေး နှင့်ခဲ ၂၀၀၀ အဘိုး သင့်ဒိုသုံး ဒင်္ဂါး၈၄၀ပြား အနက်ဒင်္ဂါး ၆၀၀ ပေး သွင်း ရာကျန်ဒင်္ဂါး ၂၄၀ကိုမိဖွေး တော်ထံ ရွှေထည်ချွန်ဝဘ်ယူ ပေါင်ထား ၍သံ တော်ဆင့်ဦး လှဘား ထံပေး သွင်း ရသည့်ဒိုသုံး ဒင်္ဂါး ၂၄၀ကို (သက္ကရာဇ် ၁၂) ၃၁ခုနှစ်ငါး ခတိုင် 1869
ထမ်း အိမ် ခြေအရအိမ်၁၀၀လျှင် ဒိုသုံး ဒင်္ဂါး ၁၉၅ါကျခွဲ ဝေကြသည့်စာရင်း

ငါး ခတိုင် ငွေခွဲစါရင်း	ရေ	ထမ်းအိမ်	ဒင်္ဂါး သင့်	ဘိုးသင့်	ငါးစု ဒင်္ဂါး	ပြေ
မောင်နိုင်	၁	၄၉၄	၉၇ ၅ါဲ	၂၄	၁၂၁ ၅ါဲ	
မောင်ထိပ်	၁	၂၂၀	၄၃ ၃ါဲ	၁၁	၅၄ ၃ါဲ	
မောင်ခါး	၁	၂၀၀	၃၉ ၄ါ	၁၀	၄၉ ၄ါ	
မောင်ခွင်	၁	၂၀၀	၃၉ ၄ါ	၁၀	၄၉ ၄ါ	
မန်အင်	၁	၁၀၅	၂၀ ၃ါ	၅	၂၅ ၃ါ	
ပေါင်း	၅	၁၂၁၉	၂၄၁	၆၀	၃၀၀	

1869
ကိုဝန်ဝန်စုအရေ့ကြောင်း ကျေး ရွာများ ကို (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၁ခု ငွေ တော် ကျန်ကိုအ တောင်း(အခံ စေလွှတ်သူနန်း စဉ်အဆောင် တော်မြဲ) နေမျိုး သီဟ ကျော် ခေါင်ဆိုင်ရာဝန်စာ ရေး ငဘိုး တို့ကို ပေး အပ်ရန်စာရင်း
1869
သက္ကရာဇ် ၁၂၃၁ခုတွက် တောင်း ခံရန်ကျန် ငွေစာရင်း

	ရေ	ထမ်း အိမ်	၈ပြား သင့်	အနက်ချိန်ပြီး	ကျန်ခွဲရန်
မောင်နိုင်ရွာ	၁	၄၈၄	၃၈၇၂	၁၆၀၀	၂၂၇၂
၄င်းစီရင်စု မောင်တိုင်:					
ရွာ	၁	၂၀	၁၆၀	၈၀	၈၀
မောင်ထိပ်ရွာ	၁	၂၁၀	၁၆၈၀	၈၄၀	၈၄၀
မောင်ခါး ရွာ	၁	၂၈၈	၂၃၀၄	၁၁၅၂	၁၁၅၂
မောင်ခွင်ရွာ	၁	၁၈၉	၁၅၁၂	၇၅၆	၇၅၆
မန်အင် ရွာ	၁	၁၀၀	၁၀၀		၈၀၀
ပေါင်း	၅	၁၂၉၁	၉၆၂၈		၅၉၀၀

လက်နက်ကိုင်ထမ်း

ကျေး စာရင်း	ရေ	ထမ်းအိမ်	ဂပြွးသင့်	ပထမချိန်ပေး	ရှင်းရန်ကျန်
စက်တောရွာ	၁	၄၀၀	၃၂၀၀	၁၆၀၀	၁၆၀၀
ဩတောင်ရွာ	၁	၅၇၇	၄၆၁၆	၂၃၀၈	၂၃၀၈
နန်းခေါးရွာ	၁	၈၇	၆၉၆	၃၄၈	၃၄၈
ခေါက်စင်းရွာ	၁				
ကမ္ဘာရွာ	၁	၁၇၀	၁၃၆၀		၁၃၆၀
ပေါင်း	၅	၁၂၃၄	၉၈၇၂	၄၂၅၆	၄၆၁၆

အရွှေကြောင်း

ရွှေ

	ရေ	ထမ်းအိမ်	ဂပြွးသင့်	ပထမချိန်ပေး	ရှင်းရန်ကျန်
နှစ်စုပေါင်း	၁၀	၂၅၂၅	၂၀၂၀၀	၈၆၈၄	၁၁၅၁၆ 1869

သံသုံး တ၁ (သက္ကရာဇ် ၁၂) ၃၁ ခု တောင်းရန်

	ရေ	ထမ်းအိမ်	ဂပြွးသင့်	ပထမချိန်ပေး	ရှင်းရန်ကျန်
အရွှေတာ	၁	၂၁၀	၁၆၈၀	၉၀	၁၅၉၀
အလယ်တာရွာ	၁	၂၀၉	၁၆၇၂	၈၀	၁၅၉၂
အနောက်တာရွာ	၁	၆၀	၄၀၀		၇၂၁*
ပေါင်း	၃	၄၇၉	၃၈၃၂	၁၇၀	၃၉၀၃
သုံးစုပေါင်း	၁၃	၃၀၀၄	၂၄၀၃၂	၈၈၅၄	၁၅၄၁၉ 1869

(သက္ကရာဇ် ၁၂) ၃၁ ခုထိ ခွန်တော်တောင်း ခံရန်ကျန်စာရင်း ဆို၍ မန်လည်ဝန် တင်ပေး တောင်းခံရန်စာရင်း

ခေါက်စင်းရွာ	၁	၃၈၁၉
ကမ္ဘာရွာ	၁	၈၉၄ ၅ပဲ
ပေါင်း	၂	၁၂၇၆ ၂ပဲ 1868

* ၇၂၁ မှာ သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်ကျန် ၂၄၁ ပါ

ကျိုဝန်ဝန်စုအ ရှေ့ကြောင်း ကျေး ရွာများ သို့(သက္ကရာဇ်၁၂)၃၁ခု ငွေ 1869
တော်ကျန် တောင်း ခံ စေလွှတ်သုနန်း စဉ်အ ဆောင် တော်မြဲ နေမျိုး သီရိ ကျော်
ခေါင်ဆိုင်ရာဝန်စာ ရေး ငဘိုး တို့ကို ပေး အပ်ရန်မှတ်စာ

ကျိုဝန်ဝန်စုအ ရှေ့ကြောင်း ကျေး ရွာ(သက္ကရာဇ်၁၂)၃၁ခု ငွေ တော်ကျန်အ 1869
တောင်း အခံ စေလွှတ်သုနန်း စဉ်အ ဆောင် တော်မြဲ နေမျိုး သီရိ ကျော် ခေါင်ဆိုင်
ရာဝန်စာ ရေး ငဘိုး တို့(သက္ကရာဇ်၁၂)၃၁ခု ဒုတိယအရစ် ငွေ တော်ကျန် 1869
များ ကို တောင်း ခံ စေလွှတ်သည်ဖြစ်သည်၊ ဆင်း ရဲသား ကျွန်တော်မျိုး တို့အထိတ်
တလန့်အထွက်အသွား မရှိ စေရ၊ ရွှေမှူး သူကြီး ကြေး ပေး တို့ကိုသာယသွင်း
ပြောင်း ဆင့်ဆိုသိမ်း ပိုက်၍ ပေး သည့်လပ်ပန္နာများ ကိုမစား မယူ အိမ်ခြေမ
ကြွင်း မကျန်အကျိုး တော်မယုတ်မ လျော့ စေရ ပေး အပ်သည့်စာရင်း ပါကျေး ရွာ
များ မှာ(သက္ကရာဇ်၁၂)၃၁ခုစာရင်း ပေး ထမ်း အိမ်ပြင်ပိုသည် လျော့သည် 1869
ကျေး ရွာ နေဆင်း ရဲသား တို့မှာတအိမ်လျှင်ဂိ ကြေး ဖြင့်ပိုမို တောင်း သည်ပဋ္ဌမ
ရစ်ဒုတိယရစ်နှစ်ရစ် ငွေခွဲပြီး ဖြစ်သည်၊ မခွဲ သေး ကျေး ရွာကျန်များ ကိုအသီး
အသီး ကျေး ရွာသူကြီး ခေါင်း ကြီး ကြေး ပေး ကြီး ငယ်တစုတို့မှာ မေး မြန်း မှတ်
သား ၍ ကျေး ရွာမှာခွဲခန့် တောင်း ခံပြီး ဖြစ်လျှင်လည်း ရွှေမှူး သူကြီး တို့မှာ
တောင်း ခံရမည်၊ မခွဲမ တောင်း သော ကျေး ရွာကျန်ရှိလျှင်လည်း အကျိုး တော်
မယုတ်မလျော့ ကျေး ရွာ နေဆင်း ရဲသား တို့မနာမကြီး စေရ၊ ရွှေမှူး သူကြီး တို့
နှင့်စုံညီခွဲခန့် တောင်း ခံရမည်၊ လက်နက်ကိုင်ထမ်း ကျေး ရွာ ချွား အနက်ကျွား
ရွာကျန်စာရင်း ပါငွေဖဂမှာ ကျေး ရွာကိုကြည့်ရှု၍ ပေး ဆောင်နိုင်မည်မ ပေး
ဆောင်နိုင်မည် ကျေး ရွာ ပျက်မြွား သည်မပျက်ပြား သည်များ ကိုချင့်ချိန်ပြီး လျှင်
(ခွဲ တောင်း) ကောက်ခံရမည်၊ ကျန်လက်နက်ကိုင်ထမ်း လေး ရွာမှာလည်း ကျေး
ရွာတွင်သဿ မေမပြင်လက်နက်ကိုင် ကြေး သိး သန့် တောင်း ခံသည်၊ ဒုတိယရစ် ကြေး
ငွေနှင့်ပင်လက်နက်ကိုင်ထမ်း ရွက်ရသည်၊ လက်နက်ကိုလုလျှင်ကိုယ်ခမည်မှုစရိတ်မည်
မှုကုန်ကျငွေ ရမ်း ရသည်၊ မည်သည့် ကျေး ရွာကလက်နက်ကိုင်မည်မှုထမ်း ရွက်ရသည်
များ ကိုအ သေအချာ မေး မြန်း စိစစ်၍ ကျေး ရွာတွင်ကျန်သည့် ရွှေမှူး သူကြီး တို့ထံ
ကျန်သည်များ ကိုမေး စစ် တောင်း ခံရမည်။

(ဆင်တဲစါစု)

7 March 1870

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၁ ခုတပေါင်းလဆန်း ၆ ရက်နေ့လယ်ဝန်ပြင်တော်မှူးစား
အား ဝန်ထောက်ခန့်ကာလအစဉ်ဝန်ထောက်ခန့်ပြန်တမ်း အဝ်ရသည်။
(မကွေးလှစ်ိရု)

15 March 1870

15 March 1870

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၁ ခု တပေါင်း လဆန်း ၁၄ ရက် နေ့ ပုဂံတရား သူကြီး ကိုဝန်
ထောက်ခန့်ကာလအစဉ်ဝန် ထောက်ပြန်တမ်းတွင် ရောင်းရင်းဘက်ကိုနှုတ်၍ပြန်တမ်း
ရေး အပ်ရသည်။
(မကျွေး လှစါစု)

မလွန် မြေထဲသရက်သုံး မြို့ဝန် အောက်မြစ်စဉ်စစ်ကဲ မဟာမင်းလှနရ သူက မြေ
ထဲမြို့ဝန်စုပါတပ် တော်ရာတိုက် ကျေး ရွာမှာတိုက်သူကြီး ဟောင်း ငမင်း ကျော်
1870
(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၂ ခု ငွေတော်ထုတ် ပေး ခံပန်ချက်လုပ်သည့်ရွား တော်၄၀၀၀
ကျော်ကို မဆက်မသွင်း ထုတ်ရင်း ငွေတော်ကိုလည်း မပြန်မပေး နိုင်ရှိပါသော
ကြောင့်တပ် တော်ရာတိုက် ကျေး ရွာများ ကို ခံဝန်ချက်ချမှတ်လွှဲအပ်သည့်အရ ငကြ
က ငမင်း ကျော်အတွက်ရွား တော်၄၀၀၀ ကျော်ကို စိုက်ထုတ်ဆက်သွင်း၍ (သက္ကရာဇ်)
1871
၁၂၃၃ ခုအကျိုး တော်ဖြစ်ရွား တော်များ ကို ချက်လုပ်ဆက်သွင်း ပြေကုန်ရှိသည့်
အတိုင်း ဘုရား အမိန့်တော်နှင့်လက်ရှိကြီး စိုး ဆောင်ရွက်ရှိသည့်အတွင်း တိုက်သူ
ကြီး ငကြံ့ သော၊ သား ငရန် အောင်ဆက်ခံအုပ်ထိန်း ဆောင်ရွက်မင်း မှု တော်ရပ်
ပြေကုန်ရှိသည်ဖြစ်ပါ၍ ငရန် အောင်ကိုတပ် တော်ရာတိုက်သူကြီး အရာခန့်ထား ထမ်း
ရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငရန် အောင်
ကိုတိုက် တော်ရာသူကြီး ခန့်။

31 May 1870
သက္ကရာဇ် ၁၂၃၅ နယုန်လဆန်း ၅ရက် နေ့နား ခံ နေမျိုး ရာဇ ကျော်သူ
ထွင်ပြန်
(တောင်ခွင် စာရ၊ တိုး လှ စာရ)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အရှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အ
မိန့် တော် ရှိသည်။ ငါအရှင်ဇကရာဇ်မင်း မြတ်သည် ရွှေ ရွှေ သောဘဝတို့၌ ဖြည့်
ကျင့်ဆည်း ပူး တော်မူအပ် သော ပါရမီပုညသမ္ဘာရအ ဆောက်အဦး တော် ကြောင့်
လောကသမုဒ်နတ်မြတ် သော မင်း အဖြစ်သို့ ရောက် တော်မူလျှင်မင်း တောင်း
မင်း မြတ်တို့ကျင့်ရိုး ကျင့်စဉ်ဖြစ် သော ရာဇဓမ္မတရား အ ပေါင်း ကိုမြဲမြန်စွာ
ဖြည့်ကျင့်ရွက် ဆောင် တော်မူလျက်ပရိယတ်ပဋိပတ်ပဋိဒေဝ သာသနာ တော်မြတ်
သုံး ပါး ကို စည်ပင်ပြန့်ပွား ထွန်း လင်း စေလို သော မနော မပဏိဓိရှိ တော်မူ
သည်နှင့်အညီမြတ်စွာဘုရား ဟောကြား တော်မူအပ် သော သဗ္ဗညုတဉာဏ် တော်
၏ထွန်းမြူး ရာအတိဂမ္ဘီရအဏ်ဝဗ္ဗာရ အတိအနန္တဥယဖြစ် သော သာမန္တပဋ္ဌာန်း
တရား တော်မြတ်နှင့်ပုဂ္ဂိုလ်အား လျှော် သော ဓါတုကထာ ယမိုက်သုတ်
ဝိနည်း အဘိဓမ္မာကျမ်း များ ကို ဘေး တော်မင်း တရား လက်ထက်ပဋ္ဌာန်း ဇ
ရပ် ဆောက်လုပ်၍ဆရာ တော်သံဃာ တော်တို့ရွတ်ဘတ်သရဆယ် ဆွေး နွေး မေး
မြန်း ကြသည့်အတိုင်း ဆွေး နွေး မေး မြန်း ရွတ်ဘတ်သရဆယ် စေရလျှင်သင်္ဂါယနာ
တင်သကဲ့သို့ဖြစ်၍သာသနာ တော်အထူး သဖြင့်စည်ပင်ပွင့်လင်း ကြောင်း ဖြစ်
သည်။ သာသနာပြုသူဓမ္မာဝင်ဆရာ တော်တို့ကလည်း မြတ်စွာဘုရား ပိဋကတ် တော်
ကို ရွှေ မင်း တို့လက်ထက်တရား သဘင် ဆောက်လုပ်၍ဆရာ တော်သံဃာ တော်တို့
ရွတ်ဘတ်သရဆယ်ကြသည့်ထုံး စံရှိသည်နှင့်အညီသာ မန္တပဋ္ဌာန်း တရား တော်မြတ်
ကိုပစ္စယု ဒ္ဒေသ ဝါယ၊ ပစ္စယနိ ဒ္ဒေသ ဝါရ၊ ပဋိစ္စ ဝါရအစရှိ သော ခုနစ်ဝါရတို့၏
ဝိဘင်္ဂဝါရတို့ကို ဂဏသင်္ချာယအား ဖြင့်သရဆယ်ခြင်း ၊ သဈ္ဈာ ဝါရတို့၌သဈ္ဈာသရုပ်
ဖေါ်ထုတ် ဆွေး နွေး မေး မြန်း ခြင်း ၊ ပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပါန်တရား တို့၏ ကျေး
ဇူး ပြုခြင်း စသည် များ ကို ရွှေပြည် တော် ရှိတံဆိပ်ရဆရာ တော်သံဃာ တော်တို့
ဝါတွင်း ဝါပ တလ လေး သတင်း ရွတ် ဖတ်သရဆယ် ဆွေး နွေး မေး မြန်း စေရ
လျှင်ပဋ္ဌာန်း တရား တော်ကို စောင့် ရှောက်ထိန်း သိမ်း သည်မည် ကြောင်း
သာသနာ တော်လည်း ရှေး ထက်တိုး ၍ စည်ပင်ထွန်း လင်း မည့်အ ကြောင်း
များ နှင့်အထက်သွင်း ရှိသည်။ သုဓမ္မာဇရပ် တော်အနီး ဆောက်လုပ်လျှဒါန်း

တော်မူသည့်ဇရပ်ကိုပဋ္ဌာန်ဇရပ်သမုတ်၍ နိဿယာစရိယ၊ ဥပဇ္ဈာစရိယ မြောက်ထိုက်သည့်ဆရာတော်တို့မှာ ဥဘတောဝိဘင်း ခန္ဓကဝတ်ကမ္မာ မမ္မဝိနိစ္ဆယဟူ သော ဝိနည်း ၊ မူလပဏ္ဏာသမှ လောကပမာဏရှိ သောသုတ်၊ နိဿမုတ္တကဆရာတို့မှာ ပါတိမောက်နှစ်စောင်၊ ကမ္မာကမ္မဝိနိစ္ဆယဟူ သောဝိနည်း လေးဘာဏ ဝါရပမာဏရှိ သောသုတ်များ နှင့်မာတိကာ၊ ဓါတုကထာယမိုက်၊ ပဋ္ဌာန်း အဘိဓမ္မာကျမ်း များ ကိုပဋ္ဌာန်း ဇရပ်မှာ ဝါတွင်း ဝါပ တလ လေး သတင်း စည်းဝေး ၍ ရွတ်ဘတ်သရဇ္ဈာယ် ဆွေး နွေး မေး မြန်း မည့်အကြောင်း ကိုသာသနာပြုသူဓမ္မာဝင်ဆရာတော်တို့မှာ ဝန်တို့က လျှောက်ထား စေ၊ ပဋ္ဌာန်း ဇရပ်တွင်ဆရာတော် သံဃာတော်တို့စည်း ဝေး ရာမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်းသား မျိုး တော်မတ်တော်စုရေး စုကိုင် သူဌေး သူကြွယ် ပြည်သူပြည်သား တို့ကလည်း သဒ္ဓါကြည်ညိုသမျှလှူဒါန်း ပူဇော်ကြစေ။

10 July 1870

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၂ ခု ဝါဆိုလဆန်း ၁၃ ရက် နေ့နား ခ နေမျိုး မင်း လှ

သင်္ချာ ပြန်

(မှန်တိုင်းစာစု)

အောက်မြစ်စည်အရေးရှိတိုကိုဆင့်ဆိုသည့်ဥပဒေ*

မြစ်စည်မြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိတို့ကိုဆင့်ဆိုရန် ဥပဒေဘုရား

၁။ နယ်တွင်းရှိ ဆိုးသွမ်းတိုက်ခိုက်ဘူးသူတို့စာရင်းကိုတောင်းရန်

ဆိုးသွမ်းဘူးသူတို့ကို ကျေးရွာယုံကြည်လောက်သူတို့က၊ နောင်မဆိုးမသွမ်းစေရ၊ ခံဝန်ရမည်၊ ခံဝန်သူ မရှိသည့် ဆိုးသွမ်းဘူးသူတို့ကို ဝန်ရှင်တို့က၊ ကျီးကြောင်းပြောဆိုထွက်မသွားစေရ ထိန်းသိမ်းစေ၍ ခံဝန်သူရမရလူစာရင်းကို မြစ်စည်ရုံးပုံ၊ နေ့ရက်မကြာတင်ပေးစေရမည့် အကြောင်းနှင့်ဆင့်ဆိုရန်။

၂။ နွားကျွဲရောင်းဝယ်မှု

ဝယ်လိုသူကဆိုင်ရာအကြီးအအုပ်တို့ထံ၊ မည်သည့်ရွာတွင် ထွန်ရက်ရန် နွား(ကျွဲ) တရှည်းဖြစ်စေ၊ ၂ရှည်းဖြစ်စေဝယ်လိုကြောင်းနှင့် အစီရင်ခံစေ၍နွားကျွဲရှိသည့် မြို့ရွာအထိန်းအအုပ်တို့ထံ ဝယ်လိုသည့်မြို့ရွာအထိန်းအအုပ်က စာပေးအပ်ဝယ်ယူမှ၊ ရောင်းချစေရမည်၊ နေရင်းကျေးရွာသို့ ရောက်လျှင်လည်း၊ စာပေးအပ်ရင်း အကြီးအအုပ်တို့ထံစာရင်းချမှတ်ပြသ၍ကျောက်ဘိုင်ပြင်ကျေးရွာများသို့ မရောင်းမချခံဝန်ချက်နှင့် စေခိုင်းစေမည်။

၃။ ကျောက်တိုင်ပြင်ကျေးရွာများသို့နွားကျွဲထုတ်ယူမှု

ထိန်းအုပ်စုမြို့ကျေးရွာရှိ၊ နွားကျွဲမြင်း၊ အခြားနယ်နေလူတို့ ကူးသန်းလာရောက်သည့် နွားကျွဲမြင်း များကို ကျောက်တိုင်ပြင်ကျေးရွာများသို့ အထုတ်အယူအရောင်းအချ မရှိစေရ၊ ထုတ်ယူကူးသန်းလာရောက်လျှင်၊ ရမိအောင် ဘမ်းဆီးပို့အပ်ပါမည် သူကြီးရွာအုပ်တို့ကို စေနိုးအောင် ဆင့်ဆိုစေ၍ သူကြီးရွာအုပ်တို့ ခံပန်ချက်ကို မြစ်စည်ရုံးသို့တင် ပေးစေမည်အကြောင်းနှင့်ဆင့်ဆိုရန်။

၄။ ခိုးယူတိုက်ခိုက်မှု

ခိုးယူတိုက်ခိုက်တတ်သည့် တောတောင်နယ်မြေ အစွန်အဖျားလမ်းပေါက် လမ်းဝများတွင် လူဆိုးလူသွမ်းတို့ အကူးအသန်း အဝင်အထွက် မရှိစေရ၊ နိုင်တန်နိုင်လောက်အောင်၊ အစောင့်အနေထားမြဲတိုင်း ထား၍ ရမိအောင် ဘမ်းဆီးပို့အပ်စေမည်အကြောင်းနှင့်ဆင့်ဆိုရန်။

၅။ ဆူးစည်းတံခါးလုပ်ဆောင်မှု

မြို့ရွာကောကောင်အစွန်အဖျား ကျေးရွာများတွင် ဆူးတပ်ဆူးစည်တံခါးများ လူဆိုးလူသွမ်းတို့ မဖျက်မဆီး ခိုင်ခန့်လုံခြုံယခုလအတွင်းပြီးပြေအောင်လုပ်ဆောင်စေရမည့်အကြောင်းနှင့် အသီးအသီးမြို့ပန်အရာရှိတို့ကို ဆင့်ဆိုရန်။

၆။ ကျွဲနွားစာရင်းတောင်းရန်အမှု

မြင်ကွန်း၊ ပဌနဂို၊ တောင်ခွင်၊ မြေသဲ၊ သရက်၊ မလွန်၊ မင်းလှမြို့ရွာများမှာနွားကျွဲထုတ်ယူအကူးအသန်း များပြားသည့် မြို့ရွာဖြစ်၍ ရာဇဝတ်တော်ရေး ကင်းလွတ်စီရင်သာအောင်၊ မည်သည့်မြို့မည်သည့် ရွာတွင်နွားကျွဲထီးမ ကြီးငယ်မည်မျှရှိသည်များကို မကြွင်းမကျန် ခံဝန်ချက်နှင့် စာရင်းတင်ပေးစေပြီးနောက်၊ နွားကျွဲ သေပျောက် တိုးပွါး စာရင်းများကိုရွာလူမည်နှင့်ကပ်၍လဆန်း၅ရက်လျှင် တကြိမ်လစည်တင်ပေးစေမည်အကြောင်းနှင့်ဆင့်ဆိုရန်။

၇။ လှည်းကနွားထုတ်မှု

လှည်းတွင်နွားတရှည်းဖြစ်စေ ၂ရှည်း ၃ရှည်းဖြစ်စေ ကဆောင်၍ ကျောက်တိုင်ပြင်သို့ ထုတ်ယူ ရောင်းချသွား လာသည်မှာ၊ ကျေးရွာသူကြီးအထိန်းအအုပ်တို့ထံလှည်းနွားကို အသေအချာစာရင်းချမှတ်ပြသ၍ နေရင်း ကျေးရွာ သို့ရင်းနွားကျွဲအတိုင်း ပြန်လာပါစေမည် ခံဝန်သူပေးမှ ကျောက်တိုင်ပြင် ကျေးရွာများသို့ နွားကျွဲများကိုလှည်းနှင့် ကဆောင်သွားလာစေမည်အကြောင်းနှင့်ဆင့်ဆိုရန်။

၈။ လရက်အပိုင်းအခြားနှင့်လာရောက်စေမည့်အမှု

မြို့ဝန်အရာရှိ၊ မြို့အုပ်မြို့သူကြီးပဲ့နင်းတို့မှာ သူခိုးထားပြခိုးယူ တိုက်ခိုက်မှုရှိလျှင် နေ့ရက်မဆိုင်း၊ နယ်ရှင်မြို့ဝန် က မြစ်စည်မင်းလှရုံးရောက်၊ သိတင်အောင်တိုင်လျှောက်စေ၍ ရေးကြောင်းထူးထွေရှိလျှင် မြို့ဝန် အရာရှိတို့ကို နေ့ရက် မဆိုင်းရောက်စေမည်အကြောင်းနှင့်ဆင့်ဆိုရန်။

၉။ မြို့ရွာစောင့်သေနတ်ထားလိုမှု

မြစ်စည်မြို့ရွာများမှာ၊ တမြို့တရွာလျှင်၊ အစောင့်သေနတ်ထားလိုမည်မျှလွှတ်တော်မှာ စာရင်းချမှတ်ရှိသည်၊ စာရင်းကိုနယ်ရှင်တို့ကပေးစေမည်အကြောင်းနှင့်ဆင့်ဆိုရန်။

၁၀။ ပွဲစားပွဲပြတ်သိရန်အမှု

မြစ်စည်မြို့ရွာနယ်တွင်း အခွန်ထမ်း ပွဲအုပ် ပွဲစားမည်မျှ၊ အခွန်မတောင်းမခံကျည်းရေပွဲစားပွဲပြတ်ကူတို့မည်မျှ ရှိသည်များကိုဝန်စုနယ်ရှင်တို့ကနေ့ရက်မကြံ့မကြာစာရင်းတင်ပေးရမည့်အကြောင်းနှင့်ဆင့်ဆိုရန်။

၁၁။ ဝန်စုမြို့နယ်အတွင်းသူခိုးထားပြခိုးယူလုယက်တိုက်ခိုက်သည့်အမှု

ခိုးယူလုရက်တိုက်ခိုက်လျှင်၊ မည်သည့်ရွာနေ မည်သူ မည်သည့် ရပ်ကွက် မည်သည့် နေ့ခိုးထူ လုရက် တိုက်ခိုက်ကြောင်းပါ ပစ္စည်းစာရင်းနှင့် နေ့ရက်မဆိုင်း လူစေလွှတ်၍ဖြစ်စေ၊လမ်းလျှောက်စာဖြစ်စေ၊ ပေးအပ်၍မြစ်စည် မြို့ရုံးရောက်တင်ပေးလျှောက်ထားရမည်။

၁၂။ ရာဇဝတ်မှု၊တရားမှုဖြစ်မှုါးတောင်းခံရန်အမှု

ခေါ် ဝတ်ရေးစားညာဏ်ခိုင်တောင်ခံရန်ရှိသည်မှာ၊ ၁၂၁၅ခုနှစ်၊ ထုတ်ပြန်တော်မူသည့် အမိန့်တော်မြတ်ရင်းအတိုင်းတောင်းခံရမည့်အကြောင်းနှင့်ဆင့်ဆိုရန်။

၁၃။ ကြေးမြီမှု အငွေမှု ခိုင်တောင်းသင့်မတောင်းသင့်အမှု

ကြေးမြီချေးငှါး ဖြောင့်ဆိုရှိလျှင်၊ ခိုင်မတောင်းနှင့်၊ အစိုးရကိုထံ မလျှောက်မထားပြီးပြတ်သည့် အမှုမှာလည်း ခိုင်ကွန်းဘိုးဆို၍ အတောင်းအခံမရှိစေရ၊ အစိုးရဘိုထံစွဲဆိုပြီးနောက်၊ စုံရာစီရင်ပြီးပြတ်အမှုရှိလျှင်း ခိုင်သင့်အနက်၊ တဝက်ကိုသာတောင်းခံပေးဆောင်စေ၊၁၂၂၂ခုနှစ်ထုတ်ပြန်တော်မူသည့်အတိုင်းဆင့်ဆိုရန်။

၁၄။ ကြေးမြီကုန်ဘိုးပြတ်စာတွက်တောင်းအတောင်းအခံမှု

အရေးတော်မတိုင်မီ၊ ကြေးမြီကုန်ဘိုးပြတ်စာတွက်ဟောင်းမှစ၍ အရပ်ရပ်ကြေးမြီကုန်ဘိုးပြတ်စာတွက်ဟောင်းများကိုအတောင်းအခံမရှိရပ်ဆိုင်းစေမည်အကြောင်းနှင့်ဆင့်ဆိုရန်။

၁၂၃၂ခုနတ်တော်လဆန်း ၁၄ရက်နေ့ (၂၆ ဒီဇင်ဘာ ၁၈၇၀)အမိန့်တော် ဘတ်နာစေ၍ တွက်ပုံကို အရပ်ရပ်မြို့ဝန်စစ်ကဲမြို့ရွာသူကြီးတို့ကူးယူစေသည်။

မြစ်စည်ရုံးဆင့်စုပါ၊မြို့ဝန်အရာရှိအထိန်းအအုပ်တို့ကိုကျွဲနွားမြင်းများကိုအထုတ်အယူမရှိခံဝန်ချက်

သက္ကရာဇ်၁၂၃၂ခုနတ်တော်လဆန်း၁၄ရက် (၂၆ဒီဇဘ်၁၈၇၀)နေ့မြွေတဲ၊ သရက်နှစ် မြို့ဝန် မင်းလှ ရာဇာကျော်သင်ခံဝန်ချက်။ တိန်အုပ်စုမြို့ကျေးရွာနေ လူတို့နွားကျွဲမြင်းများကို ကျောက်ထိုင်ပြင်မြို့ကျေးရွာများသို့ အသုဘ်အယူအရောင်းအချမရှိပါစေရ၊နိုင်နင်းအောင်ဆင့်ဆို၍ အခြားမြို့ကျေးရွာနေလူတို့စီရင်စု နယ်မြေအတွင်း ထဘ်ယူလာရောက်သည့် နွားကျွဲမြင်းများကို ရမ်အောင် ဘမ်းဆီးပို့အပ်ပါမည်။ စီရင်ဆင့်ဆိုခံဝန်စေ၍ သူကြီးရွာအုပ်တို့ခံဝန်ချက်ကိုလည်း မင်းလှရုံးသို့ တင်ပေးပါမည် ခံဝန်ချက်အတိုင်း မတည်လစ်လပ်ကြားသိရလျှင် အပြစ်စီရင်ရာခံပါမည် ခံဝန်သည်။

မြစ်စည်ရုံးတွင်အရှိုးအစည်ဆင့်ဆိုမြဲအတိုင်းဆင့်ဆိုရန်ဥပဒေအရာ:

ထောင်အကျည်းထားမှု

မြစ်စည်ဝန်ထောက်တော်မင်းကအမှုထားရန်ရင်းက ဥပဒေတော်အတိုင်းရရန် လစ်မှာ၊ ရလပ်ငွေ ၁ဝိလျှင်ကြီး ၁ိ၊ ထိန်း၅ုု၊ မင်းလှ၃ိ၊စစ်ကဲတော်မင်းနှင့်၄ိ၊နာခံတော်မင်း၁ိ၊စာရေးကြီး၅ုုခွဲဝေယူစေရန်။

ရာဇဝတ်မှုနှင့်ချခေါ်မှု

အရာရှိစုံလူဖက်ထည့်ချခေါ် ရလပ်ညီမျှစားယူရန် အမှုလျှောက်လွှာမေးစစ်ရန်မှာ ဝန်ထောက် တော်မင်းထံ မှတ်ချက်ခံပြုးနောက် မှတ်ချက်ပါအလွှာကိုဝန်ထောက်တော်မင်းအိမ်ဦးမေးစစ်ရန်အတွက်အလွှာ၄၊စစ်ကဲတော်မင်း၂၊

အလှူ၁၄၊ နာခံတော်မင်းအလှူ၁၁၊ စာရေးကြီးအလှူ၁၁၊ စိမေးစစ်စေ၍၊ ဥပဒေတော်အတိုင်းလယ်ကိုအပ်ရာ အရာရှိ ၈ မှတ်သားခံယူစေပြီးလျှင်အလှူခစစ်မေးရင်းလူသိပေးရန်။

ဝန်စုမြို့ရွာနေလူခြင်းဖြစ်ပွါးသည့်ရာဇဝတ်မှုမှာ မြို့ဝန်ထံ၊ စွဲဆိုစီရင်ပြီးနောက်၊ သဘော မကြိုက် မညီကြောင်း နှင့်လျှောက်သွားမှုမြစ်စည်ချုံးကာလကျွံစစ်မေးစီရင်ရန်။

တန်းခေါင်းထောင်မှူးတို့ကိုဆင့်ဆိုရန်အမှု

အချုပ်ခံရသူလွတ်လျှင် အချုပ်စား၅ကျပ်၊ ရေနံဘိုး ၂ကျပ်ခွဲ၊ ခြေကျည်ခတ်ခံရသူလွတ်လျှင်၊ ခြေကျည်တဆင့်၊ ခြေကျည်ကျွတ် ၁ဝ၊ရေနံဘိုး၂ကျပ်ခွဲ၊ တရားမှုနှင့် ခေါ်ချုပ်ဝတ်တွက်တတိုင်ကို ၂ကျပ်ခွဲ၊ ရာဇဝတ်မှုနှင့်ခေါ်လျှင် တတိုင် ၅ကျပ်၊ ကျကိုသာအမိန့်တော်မှုပြု၍ထုံးစံအတိုင်းအပိုမရှိတောင်းခံပေးရမည်ဆင့်ဆိုရန်။

* အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၊ ကင်းဝန်စာစု၊ ပုရပိုက် ၂ဝ၄၊ PBHC I ii Dec. 1860, 271-273

14 January 1871

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၂ ခုပြာသိုလပြည့်ကျော် ၉ ရက် နေ့ခင်မမင်း ဝန်ဦး ဗိုက်ကို
အရာကနှုတ်၍အတွင်း ဝန်ခန့်သည့်ကာလ အစဉ်အတွင်း ဝန်ခန့်နည်းပြန်တမ်းအပ်သည်။
(မကွေး လွှစါရ)

သဿမေဓအခွန်တော်တောက်ခံရာစီရင်ရန်ဥပဒေ

ပဌမဥပဒေ ၁ မှာ မြို့သူကြီး တို့ကြီး ထိုး စီရင်ရသည့်နယ် မြေအတွင်း ကိုယ်မှ စ၍ နယ်တွင်း ရှိအိမ်ရင်း စုံပွါး ကျား မကြီး ငယ်များ ကိုကိုယ်ကျိုး ကိုယ်စီး ပွါး ကိုမငဲ့မထွက်မျက်နှာကြီး ငယ်မ ရှယ်မထောက်အကြောင်း အကျန်အပိုအမိုမဖုံ့မှန်ကမ်အောင် စာရင်း တင်ပေး ပါမည်၊ နောင်ကြွင်း ကျန်ပိုမိုပါရှိလျှင် ဥပဒေတော်အတိုင်း ရာဇဝတ်အပြစ်စီရင်ရာခံပါမည် ခံဝန်ချက်နှင့်စာရင်း တင်ပေး စေမည်။

ဒုတိယဥပဒေ ၁ မှာ အခွန်တော်ကောက်ခံဆက်သွင်း စာရင်း တင်ပေး ပြီး နောက်မြို့ရွာများ သို့ စေ့နှံ့အောင်လူ စေလွှတ်နယ်တွင်း ရှိအိမ်၊ ပယ်အိမ်၊ ကျန်အိမ်၊ ထမ်း ဆောင်ရအိမ်စာရင်း များ ကို မေး မြန်း ထောက်လှမ်း တောင်း ယူ စေ၍ စာရင်း မညီမညွတ်၊ မြို့ရွာရှိအိမ်ရင်းစုံပွါး၊ ကျားမကြီး ငယ် များ ကို လျှော့ ပေါ့စာရင်း တင်ပေး စာရင်း မပါကျန်အိမ် ကျား မကြီး ငယ်လိစာရင်း ကျအိမ်ထမ်း ဆောင်သင့်အခွန် တော်ထွင်ဆုံ ပေး ထမ်း ဆောင် ပေါ် ရှိလျှင်ကျန်ထမ်း ဆောင်သင့် ငွေကိုအိမ်ရှင်မှာမတောင်း မခံ၊ ညှိနှိုင်း တိုင်ပင်ထမ်း ဆောင် စေသူမြို့ရွာသူကြီး တို့ကိုထမ်း ဆောင် သင့်အခွန်တော် ငွေနှစ်ဆဆက်သွင်း စေ၍ထိန်ချန်ရင်း သူကြီး ကိုအမိန့်တော် မြတ်ခံ၍အရာကိုနှုတ်ပြီး လျှင်သိန္နီမိုး ကောင်း သို့ပို့ထား စေမည်။

တတိယဥပဒေ ၁ မှာ မြို့ရွာသူကြီး တို့နယ်တွင်း ရှိအိမ်ရင်း စုံပွါး ကျား မကြီး ငယ်များ ကိုကုန်စင်အောင်စာရင်း မတင်မပေး ကြေး ငွေမစား မယူထိန်ချန်လျှင်ငှင်း အိမ်ထွက် ငွေကိုအိမ်ရှင် မှာမတောင်း မခံ၊ သူကြီး ကထိန်ချန်သည်အိမ်အခွန် တော် ငွေနှစ်ဆဆက်သွင်း စေ၍သူကြီး ကိုအမိန့်တော်မြတ်ခံပြီး

စေမည်၊ မြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိအခွန်တော်ကောက်တို့က မ
ဆင့်မဆို ကျေးရွာသူကြီး အထိန်း အအုပ်တို့အလိုအလျောက်မ
ရှိသည့်အိမ်ကျား မကြီး ငယ်ကိုပိုမိုတင်ပေး ပြန်အံ့ ကောက်
ခံလျှင် ကောက်ခံသူကြီး တို့ကနှစ်ဆတန် ဒဏ်ပြန်ပေး စေမည်။

ပဋ္ဌပဥပဒေ ၁ မှာမြို့ရွာသူကြီး အထိန်း အအုပ်တို့ကအိမ်ရင်း စုံပွါး ကျား မကြီး
ငယ်များ ကိုကုန်စင်အောင်စာရင်း တင်ပေး လျက်မြို့ဝန်စစ်
ကဲအရာရှိအခွန်တော် ကောက်တို့ကအိမ်ကိုယ်နံချန်သည်ဖြစ်
စေ၊ ကြေး လွတ်စာရင်း ပါမဟုတ်သည်ကို ကြေး လွတ်သည်ဖြစ်
စေ၊ အများ နည်း ထမ်း ဆောင်နိုင်သူဖြစ်လျက် ဒုက္ခိတပြု
လုပ်ချက်ပယ်သည်ဖြစ် စေတစုံတရာပြုလုပ်လျှင်၎င်း အိမ်
ကျား မကြီး ငယ်ထမ်း ဆောင်သင့်အခွန်တော် ငွေနှစ်ဆ

ပြီး လျှင်အရာကိုနှုတ်၍သိန္နီမိုး ကောင်း သို့ပို့ထား စေ
မည်၊ အမှား နည်း ထမ်း ဆောင်နိုင်သူဖြစ်လျှက် ဒုက္ခတပြု
လုပ်နှုတ်ပယ်လျှင်၎င်း နည်း ပြစ်ဒဏ် ခံ စေမည်၊ အိမ်
ကျား မကြီး ငယ်ထိမ်ချန်၍ ငွေကိုစား ယူလျှင်ထိမ်ချန်အိမ်
ကျား မကြီး ငယ်ထမ်း ဆောင်သင့်အခွန် တော် ငွေ လေး
ဆဆက်သွင်း စေ၍ထိမ်ချန်သူသူကြီး ကိုအမိန့် တော်မြွတ်ခံ
ပြီး လျှင်အရာကိုနှုတ်၍သိန္နီမိုး ကောင်း သို့ပို့ထား စေမည်။

စတုတ္ထဥပဒေ ၁ မှာမြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိအခွန် တော် ကောက်တို့ကမရှိမနေ
သည်ကိုနှစ်စဉ်ထမ်း ဆောင်ရသည့်အိမ်ကျား မကြီး ငယ်အ
ကျပြည့်မှီ အောင်စာရင်း ဖြည့်သွင်း ပိုမိုတင် ပေး ကျေး
ရွာရှိလူတို့မှာပြန်အိ ကောက်ခံရမည်ဆင့်ဆို၍ ကျေး ရွာ
သူကြီး အထိမ်း အအုပ်တို့ကခွဲ တောင်း ထမ်း ဆောင်ရလျှင်
ပိုမိုတင် ပေး အိမ်ကျား မကြီး ငယ်တို့ပြန်အိ ထမ်း ဆောင်
ရ ငွေအကျနှစ်ဆတန် ငွေကိုဆင့်ဆိုလူမြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိ
အခွန် တော် ကောက်တို့က ပေး ဆောင်ရလူတို့သို့ပြန် ဝေး

ပြစ်ဒဏ်ခံ၍ဆက်သွင်း စေမည်၊ ၄င်းအိမ်ကျား မကြီး ငယ်
ကလည်း ထမ်း ဆောင်သင့်အခွန် တော် ငွေကိုဆက်သွင်း စေ
မည်၊ အိမ်ကျား မကြီး ငယ်များ ကိုထိန်ချန်၍ ငွေကိုစား
ယူသည့်အမှု ငွေ တော်ပို့စာရိတ်ပုရပိုက်ကန့်ကူဘိုး မှစ၍
အသုံး တော်ရှိရာသုံး ရန်ရှိသည်ကိုမဟုတ်မလျှား ပိုမိုစာရင်း
တင် ပေး စား ယူမှုပေါ် ရှိလျှင်မြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိတို့
မှာ ငွေစား ဥပဒေအတိုင်း စီရင် စေမည်၊ အခွန် တော်
ကောက်တို့မှာစား ယူ ငွေကိုနှစ်ဆဒဏ်ဆက်သွင်း စေ၍
မ စေ မနိုင်း လွှတ် စေမည်။

ဆဋ္ဌမဥပဒေ ၁ မှာမြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိအခွန် တော် ကောက်မှစ၍မြို့ရွာ
သူကြီး အထိန်း အအုပ်တို့ထိန်ချန်စား ယူသည်ကိုထုတ် ဘော်နိုင်သူ
အိမ်ရင်း စုံပွါး ကျား မကြီး ငယ်မရှိသည်ကိုပိုမိုစာရင်း တင်
ပေး ပြန်အိ ကောက်ခံသည်ကိုထုတ် ဘော်နိုင်သူနယ်တွင်း ရှိ
အိမ်ရင်း စုံပွါး ကျား မကြီး ငယ်ကို လျော့ ပေါ့စာရင်း တင်
ပေး စာရင်း မပါကျန်အိမ်ကျား မကြီး ငယ်တစာရင်း ကျ
အိမ်ကျား မကြီး ငယ်တွက်ထမ်း ဆောင်သင့်အခွန် တော် ငွေ
တွင်ဆုံ ပေး ထမ်း ဆောင်ရသည်ကိုထုတ် ဘော်နိုင်သူတို့မှာပြစ်
ဒဏ်သင့်ဆက်သွင်း ပြစ် ပေး ရန် ငွေအနက်တဝက် ငွေကိုသနား
တော်မြတ်ခံ စေမည်၊ မြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိအခွန် တော် ကောက်
မြို့ရွာသူကြီး အထိန်း အအုပ်တို့မထိန်မချန်မစား မယူမပိုမမို
မကြွင်း မကျန်သည်ကိုမဟုတ်မလျှား မှုခင်း ရှာကြံ လျှောက်ထား
ရှင်း လင်း စစ် မေး မရရှိလျှင်အစွဲခံရသူတို့သို့စွဲဆို လျှောက်
ထား ရင်း အကျ လျှောက်ထား သူတို့က ပေး စေမည်။

သတ္တမဥပဒေ ၁ မှာမြို့ဝန်စစ်ကဲအရာရှိအခွန် တော် ကောက်တို့မှစ၍မြို့ရွာ
သူကြီး အထိန်း အချုပ်တို့ဥပဒေပါအမှုရပ်များ ကိုထိန်ချန်စား
ယူသည်ကိုသိလျက်တံစိုး ပနှာစား ယူ၍ မပြောမဆိုမ လျှောက်

မတား နေလျှင်စား ယူငွေကိုနှစ်ဆဒဏ်ပြန် ပေး စေ
၍ ထောင်မှာတလထား စေမည်။

အဋ္ဌမဥပဒေ ၁ မှာအဖိုး ရမြှိဝန်စစ်ကဲအရာရှိတို့စီရင်စုနယ် မြေအတွင်း
ပြည်သည့်ရွာတွင်အိမ်ရှင်း စုံမွါး ကျား မကြီး ငယ်အစုအသည်
မည်မျှရှိသည်ကိုသိသင့်သည့်အတိုင်း ကျေး ရွာသူကြီး တို့ထိန်ချန်
ပိုမှုတင် ပေး သည်ကိုမသိအတွင်း တော်လွှတ်ဆိုင်ရာ များ က
ထောက်လှမ်း၍ကြား သိရလျှင်တအိမ်တ၅၀ထိအိမ်မှာမြှိဝန်
စစ်ကဲအရာရှိတို့ခါး စုရန်ပုံ ငွေတွင်၁ပိဿာလျှင်၁ဝိကျ လျှော့
စေမည်၊ ၅ဝိတအထက် ပေါ်အိမ်မှာစား စုရန်ပုံ ငွေ၁ပိဿာ
လျှင်၂ဝိကျ လျှော့စေမည်။

ပေါင်း ၈ သက္ကရာဇ်၁၂၃၀မြည့်တွင်သဿမေဓအခွန် တော် ကောက်ရာ 1868
စီရင်ရုံထား သည့်ဥပဒေကိုအမိန့် တော်မြွတ်ခံ၍ ဖျက်သိမ်း
ထည့်သွင်း သင့်သည်ကိုဖျက်သိမ်း ထည့်သွင်း ပြီး လျှင်(သက္ကရာဇ်)
28. February 1871
၁၂၃၂ခုထ ပေါင်း လဆန်း ၁၀ရက် နေ့စုည်ညွှန်း ထား
သည့်သဿမေဓအခွန် တော် ကောက်ခံရာစီရင်ရန်ဥပဒေ။

(မုံတိုင်စါစု)

(19) April 1871

၁၂၃၃ ခုကဆုန်လ (ဆန်း ၁ ရက် နေ့) ကစ၍ ခွဲတောင်း ကောက်ခံသည့်သဿမေဓ
အခွန်တော်ဥပဒေစါရင်း
နိုင်ငံတော်အတွင်း ဆယ်ဘို့တဘို့အခွန်တော် ကောက်ခံရန်ဥပဒေစါရင်း

အခွန်ကောက်ခံပုံစါရင်း	ရေ	
၁ကျား လတ်	၁ မှ ၁၊	၊ အသက် ၁၆ နှစ်က ၇၀ ထိ ကျား လတ် ၁ လျှင် ဒင်္ဂါး ၁ ပြား ကျ ကောက်ခံရမည်။
၂မလတ်	၁ မှ ၁၊	၊ အသက် ၁၆ နှစ်က ၇၀ ထိ မလတ် ၁ လျှင် ဒင်္ဂါး ၅ူ ကျ ကောက်ခံရမည်။
၃ကုန်စည်မြတ်စွန်း ခွန် ကောက်ခံသင့်	၁ မှ ၁၊	၊ ကုန်စည်တူး သန်း ရောင်း ဝယ်သူတို့ မှာမြတ်စွန်း သင့်စီး ပွား အလိုက်ဆယ်ဘို့တဘို့ကျ ကိုရပ်ရွာယုံကြည်သူခန့်မှန်း စေ၍လူခွန်နှင့်အ တူ ကောက်ခံရမည်။
၄ဆိပ်ကမ်း တန်း လမ်း အိမ်ကအာ ရေ သင့် မြေ ခွန် ကောက်ခံရန်	၁ မှ ၁၊	၊ အခွန်အခရသင့်အလိုက်ဆယ်ဘို့တဘို့ကို ရပ်ရွာယုံကြည်သူတို့ခန့်မှန်း စေ၍လူခွန်နှင့် အတူ ကောက်ခံရမည်။
၅မှုရင်း ဂိုး ပြန်လုပ်ပယ် ခွန် ကောက်ခံရန်	၁ မှ ၁၊	၊ လယ်ယာထွက်ကို မြေတက်ချင်း နင်း ရပ်ရွာလူကြီး တို့နှင့်ခန့်မှန်း စေ၍ဆယ်ဘို့တဘို့ ကျသီး နှံကိုဖြစ်စေ၊ ရပ်ရွာ ဈေး နှုန်း ပေါက် ဘိုး သင့် ငွေကိုဖြစ်စေ၊ ဆင်း ရဲသား တို့ ပေး ဆောင်လိုရာသီး နှံရိတ်သိမ်း သည့်အခါ ကောက် ခံရမည်။

၆ သရက်ခြံသီး ပွင့်ခွန် ကောက်ခံရန်	၁ မှ ၁၊ ၊ အိမ်တွင်အနည်း ငယ်စိုက်ပျိုး ရှိသည် လေး ပင်၊ ငါး ပင်ကိုမ ကောက်မခံလွတ်ငြိမ်း စေမည်၊ လုံး ရေ ၁၀၀ ကျော်သီး ပင်မှသာ အဘိုး တန်ဖြတ်ဆို စေ၍ဆယ်ဘို့တဘို့ကျကို ကောက်ခံ၍ စေမည်။
၇ မရမ်း ခြံခွန် ကောက်ခံရန်	၁ မှ ၁၊ ၊ အိမ်တွင်အနည်း ငယ်စိုက်ပျိုး ရှိသည် လေး ပင်ငါး ပင်ကိုမ ကောက်မခံလွတ်ငြိမ်း စေမည်၊ လုံး ရေ ၁၀၀ ကျော်သီး ပင်မှအဘိုး တန်ဖြတ်ဆို စေ၍ဆယ်ဘို့တဘို့ကျကို ကောက်ခံ စေ မည်။
၈ ကွမ်း ခြံခွန် ကောက်ခံရန်	၁ မှ ၁၊ ၊ ဆွတ်ခူး ရောင်း စား ရမှ၊ ငါးတိုင် ၁ လျှင်ငွေ့ကျ၊ သစ်တိုင် ၁ လျှင်ငွေ့ကျကို ကောက်ခံရမည်၊ အနည်း ငယ်အိမ်တွင် စိုက်ထား သည်ကိုမ ကောက်မခံလွတ်ငြိမ်း ရမည်။
၉ ငှက် ပျောခြံသီး ခွန်ထွက် ကောက်ခံရန်	၁ မှ ၁၊ ၊ ရပ်ရွာအလိုက်သီလ ရှိသူကို ရေတွက် စေ၍ဆွတ်ခူး ရောင်း ချ သောက်မှဆယ်ခိုင်တခိုင်ကျဘိုး သင့် ငွေ ၂။ ပဲကို ကောက်ခံရမည်၊ အိမ်တွင် အနည်း ငယ်ငါး ပင် ခြောက်ပင်ကိုမ ကောက်မခံ လွတ်ငြိမ်း စေရမည်။
၁၀ ပိန္နဲ၊ နာနတ်၊ ရာသီ အလိုက်သီး မျိုး ပွင့်မျိုး ဥယည်ခွန်	၁ မှ ၁၊ ၊ ၎င်း

၁၁မိုး ဦး လုပ်ကိုင်ချင်
ပေါင်၊ ဘရဲ၊ သခွါး ၊ ကုန်း
ယာပယ်ခွန် ၁ မှာ၊ ၊ ငှင်း ပယ်တနှစ်ဆောင့်အသီး အထွက်
ဘိုး သင့်ငွေကို ကျေး ရွာယုံကြည်သူတို့ခန့်မှန်း
စေ၍ဆယ်ဘို့တဘို့ကျ ကောက်ခံရမည်။

၁၂နှမ်း ပယ်ခွန် ကောက်
ခံရန် ၁ မှာ၊ ၊ ယာ မြေတက်ချင်း နှင်း ရွာလူ
ကြီး တို့ခန့်မှန်း ထွက်ဆိုရာဆယ်ဘို့တဘို့ကျသီး နှံ
ကိုဖြစ်စေ ရပ်ရွာ ဈေး နှုန်း ပေါက် ငွေကိုဖြစ်
စေ၊ ဆင်း ရဲသား တို့နှစ်သက်ရာ ကောက်ခံ
စေရမည်။

၁၃ ကောက်ရင်ကြီး ခွန်
ကောက်ခံရန် ၁ မှာ၊ ၊ ရပ်ရွာအလိုက် မြေတက်လူကြီး တို့နှင့်
ချင်း နှင်း ဖြတ်ဆို စေ၍ဆယ်ဘို့တဘို့ကျသီး နှံဖြစ်
စေ၊ ရပ်ရွာ ဈေး နှုန်း ပေါက်ဖြစ်စေ၊ ဆင်း
ရဲသား တို့နှစ်သက်ရာ ကောက်ခံရမည်။

၁၄ ပြောင်း ဘူး ယာပယ်
ခွန် ကောက်ခံရန် ၁ မှာ၊ ၊ ငှင်း

၁၅ကွမ်း သီး ပင်ကောက်
ခံရန် ၁ မှာ၊ ၊ ရပ်ရွာအလိုက်ခြံဥယျဉ်သီးကွမ်း သည့်
ရပ်ရွာလူကြီး တို့သီး ထွက် ၁၀၀ဂျင်တပင်ကျလုပ်
၍တပင်လျှင်ဝဲကျကိုသာ ကောက်ခံရမည်၊ ပင်အို
ပင်ငယ်နှင့်အိမ်ထွင်အနည်း ငယ်ကိုမ ကောက်မ
ခံလွတ်ငြိမ်း စေရမည်။

၁၆အုန်း ပင်သီး ခွန်
ကောက်ခံရန် ၁ မှာ၊ ၊ နည်း များ မဆိုအုန်း လုံး ရေ၁၀၀

လျှင်တပင်ကုလုပ်၍အုန်း တပင်လျှင် ၀၀ကျအုန်း
ကိုဖြစ်စေ၊ အလုံး ၁၀၀ကို ၅ ကျဖြစ်စေ၊ ဆင်း
ရဲသားတို့ပေး ဆောင်လိုရာ ကောက်ခံရမည်၊
ပင်အိုပင်ငယ်နှင့်အိမ်တွင်အနည်း ငယ်ရှိသည်
များကိုလွတ်စေရမည်။

၁၇ ဝါရင်း ခွန်ကောက်ခံရန် ၁ မှာ၊ ၊ ရပ်ရွာအလိုက် သိကျွမ်း နား လည်သူရွာ
လူကြီး တို့မြေတက်ချင်း နင်း ဖြတ်ဆိုစေ၍ဆယ်ဘို့တဘို့
ကျကိုသာ ကောက်ခံရမည်။

၁၈ တောဝင်တောလက် ခွန်ကောက်ခံရန် ၁ မှာ၊ ၊ ရပ်ရွာအလိုက် ဘိုး ထိုက်သစ်ပင် လျှော်
မွက်လှက်သက်ငယ် ဝါး ကြိမ်ဘ ရောင်း များ ကို
ဆယ်ဘို့တဘို့ကျ၊ ၄င်း ပြင် တောထင်း တောသစ်ပင်
များ မှာလရက်ပိုင်း ခြား တာခွန်ထား ၍ ကောက်
ခံရမည်။

၁၉ ကြခင်း ဝယ်ခွန် ကောက်ခံရန် ၁ မှာ၊ ၊ ရပ်ရွာအလိုက် သုံး ဆောင်ရကြပင်မှာ
သိကျွမ်း နား လည်သူရွာလူကြီး တို့ခန့်မှန်း စေ၍ဆယ်
ဘို့တဘို့ကျဘိုး သင့်ငွေကို ကောက်ခံရမည်၊ အိမ်တွင်အနည်း
ငယ်ဝါး ပင် ခြောက်ပင်ကိုမ ကောက်မခံလွတ်ငြိမ်း စေ
မည်။

၂၀ ကောက်ကြီး ပယ်ခွန် ကောက်ခံရန် ၁ မှာ၊ ၊ ရပ်ရွာအလိုက်လယ်ကိုလုပ် ဆောင်သိကျွမ်း
နား လည်သူ၊ ကျေး ရွာယုံကြည်သမာဓိရှိသူတို့ကိုလယ်
မြေတက်ချင်း နင်း သီး နှံတိုရှည်အတွက်စာရင်းခန့်
မှန်း စေ၍ဆယ်ဘို့တဘို့ကျ ကောက်ခံရမည်။

၂၁နှံစား ပြောင်း၊ နီ
ပဆေး၊ ပဲမျိုး စုံ၊ ပိန်း၊
တဆွေ၊ လူး၊ ဆပ်၊ မရော၊
အမျိုး မျိုး လုပ်သောယာခွန်
ကောက်ခံရန် ၁ မှာ၊ ၊ ငင်း

၂၂သခွတ်ခွန် ကောက်ခံရန် ၁ မှာ၊ ၊ ရပ်ရွာအလိုက် သိကျွမ်း နား
လည်သူအဘိုး ဖြတ် စေ၍ ကောက်ခံ စေမည်။

၂၃ဆား တွင်း ဆား ကျင်း
ခွန် ကောက်ခံရန် ၁ မှာ၊ ၊ တနှစ်ထွက်သင့်ဆား ကို ရပ်ရွာ
ကျွမ်း ကျင်သူတို့ကိုအဘိုး ဖြတ်ဆို စေ၍ ကောက်
ခံ စေမည်။

၂၄ကျွန်း၊ ကိုင်း၊ ယာ၊ ပဲကြီး၊
ကုလား ပဲများ နှင့်ပဲမျိုး စုံအ
ခွန် ကောက်ခံရန် ၁ မှာ၊ ၊ ရပ်ရွာအလိုက် သိကျွမ်း နား
လည်သူတို့ကိုသာ မြေတက်ချင်း နှင်း အ
သီး နည်း များ ကိုခန့်မှန်း စေ၍ ကောက်
ခံ စေမည်။

၂၅ငင်း တိုင်း၊ ကျွန်း၊ ပြု
လုပ်ပယ်ခွန် ကောက်ခံရန် ၁ မှာ၊ ၊ ငင်း

၂၆ငင်း ဆေး လုပ်ယာပယ်
ခွန် ကောက်ခံရန် ၁ မှာ၊ ၊ ငင်း

၂၇ဝါကြီး လုပ်ယာခွန် ကောက်
ခံရန် ၁ မှာ၊ ၊ ငင်း

၂၈ကြက်သွန်ဖြူ၊ နီ၊ လုပ်ယာ
ခွန် ကောက်ခံရန် ၁ မှာ၊ ၊ ငင်း

၂၉နှမ်း ကြီး လုပ်ယာခွန်
ကောက်ခံရန် ၁ မှာ၊ ၊ ငင်း

၃ဝတက်ရထန်း ၁လွှင်၁မူး ကျ တောက်ခံရန် ၁ မှ ၁၊ ၊ရပ်ရွာအလိုက် ထန်း ပင် ထန်း လျှက်ထွက်မထွက် များ ကို၊ သိကျွမ်းနား လည်သူကြီး တို့တက်ရထန်း များ ကို သာ ရွေးချယ်ခန့်မှန်း စေ၍ ၁ပင်လျှင် ၁မူး ကျ တောက်ခံ စေမည်။

၃၁ တောင် မြေများ ကထွက်ရှိ သည့် ကျောက်ညို၊ ကျောက်ဖြူသံ ကျောက်အမျိုး မျိုး တောက်ခံ ရန် ၁ မှ ၁၊ ၊လုပ် ဆောင် ရောင်း ချလိုသူတို့ မှာအဘိုး တန်ထား ၍ဆယ်ဘိုတဘိုကျ တောက် ခံ စေမည်

ပေါင်း ၃၁

(19) April 1871

(သက္ကရာဇ်)၁၂၃၃ခု တဆုန်လ (ဆန်း ၁ရက်)က စ၍ ခွဲ တောင်း တောက် ခံသည်)သဃ မေ ဓအခွန် တော်ဥပ ဒေ စါရင်း ၃၁၊ ၄င်း ဥပ ဒေအရ မဟါ ဒါန်ဝန် တောက်ခံသည်။

(ဟံသာ ဝတီ နေ့စဉ် ၁မတ် ၁၉ရ၀)

သုဓမ္မာဆရာတော်တို့စာပေး မှာလိုက်သည်၊ အောင်မြေသာစည်မြို့ ဂိုဏ်း အုပ်ဂိုဏ်း ထောက်တို့၊ အောင်မြေသာစည်မြို့ကျေး ရွာများ မှာ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၃ခု 1871 သဿမေဓအခွန်တော် ကောက်ခံရန်ရှိသည်များ ကိုမဟာဒါန်ဝန် နေမျိုးသီရိရာဇာနှင့်အဆောင်တော်မြဲ နေမျိုး စည်သူရာဇာငတိုး တုပ်တို့ကို အမိန့်တော်မှာစာ၊ မှတ်စာ၊ ကောက်ခံပုံစံရင်း ဥပဒေများ ကိုပေး အပ်ပြီး လျှင်သုဓမ္မာဆရာတော်များ ဆင့်ချချက်အရ ဂိုဏ်း အုပ်ဂိုဏ်း ထောက်တို့ကို လျှောက်ထား ပြီး လျှင်ပို့မို့လွန်ကြူး အကောက်အခံမရှိစေရ၊ တောင်း ခံဆက်သွင်း စေမည်၊ ၎င်း အခွန်တော် ကောက်မဟာဒါန်ဝန် နေမျိုး သီရိရာဇာနှင့် အဆောင်တော်မြဲ နေမျိုး စည်သူရာဇာငတိုး တုပ်တို့ကအမိန့်တော်မှာစာ၊ မှတ်စာ၊ ကောက်ခံပုံစံရင်း ဥပဒေစါအုပ်များ နှင့် လျှောက်ထား လာလျှင် ဝိနည်း တရား နှလုံး ထား၍ ဂိဟိတမွှအာနနု လောမိက မဖြစ်စေရ၊ လွန်ကြူး မို့ပို့အကောက်အခံမရှိရအောင် ဆုံးမဩဝါဒပေး ရမည့်အကြောင်း ကိုစါပေး မှာလိုက်သည်၊ မဟာ အောင်မြေသာစည်မြို့ဂိုဏ်း အုပ်ဂိုဏ်း ထောက်တို့။

သက္ကရာဇ်၁၂၃၃ခုကဆုန်လဆန်း ၂ရက် နေ့ နေပင်ခါနီး လက်ခံရရှိ သည်။ 20 April 1871

(ဟံသာဝတီ နေ့စဉ်၊ ၁မတ်၁၉၇၀)

ဘိသိက် တော်ဆက်ရှစ်ပါး ပုဏ္ဏား ၁၇၄ဦး တို့ကို (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၃ခု 1871
လုခွန်၊ စီး ပွား ခွန်၊ သဿမေဓအခွန်တို့ကို ဆယ်ဘို့တဘို့အခွန် တော်ကိုအ တောင်းအခံ
မရှိစေနှင့်၊ နှစ်စဉ်လွတ်ငြိမ်း မြဲလွတ်ငြိမ်း စေ။

23 May 1871

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၃ခုနယုန်လဆန်း ၅ရက် နေ့နား ခံ နေမျိုး
သင်္ခယာထွင်ပြန်။
(အောင်ငြိမ်း ဓါတု)

မတ္တရာမြို့ ကျေး ရွာ သဿမေဓအခွန် တော် ကောက်ခံအရာရှိတို့နှင့်မြို့သူကြီး
မြို့စာရေးကြီး ကျေးရွာအစိုးရသူကြီး ခေါင်း အကြီး တို့ဘိသိက် တော်ဆက်ရှစ်ပါး ပုဏ္ဏား 1871
၁၇၄ဦး တို့ကို (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၃ခု   လူခွန်စီး ပွား ခွန်သဿမေဓအခွန်
ဆယ်ဘို့တဘို့အခွန် တော် ငွေအ တောင်း အခံမရှိ စေနှင့်၊ နှစ်စဉ်လွတ်ငြိမ်း မြဲ
23 May 1871
လွတ်ငြိမ်း စေ၊ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၃ခုနယုန်လဆန်း ၅ရက် နေ့ဘုရား အမိန့်
တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း ဘိသိက် တော်ဆက်ရှစ်ပါး ပုဏ္ဏား
၁၇၄ဦး စာရင်း တင်ရင်း ပါ ရွှေမြို့ တော် နေဘိသိက် တော်ဆက်ရှစ်ပါး ပုဏ္ဏား
1871
သီရိဒေဝရာဇပြဗ္ဗာဘွဲ့ခံဘိဖြူကို (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၃ခု   လူခွန်စီး ပွား
ခွန်သဿမေဓခွန်ဆယ်ဘို့တဘို့အခွန် တော် ငွေအ တောင်း အခံမရှိ စေနှင့်၊ အ
မိန့်တော်မြတ်ရင်း နှင့်အညီလွတ်ငြိမ်း မြဲလွတ်ငြိမ်း စေရမည်၊ ကောက်ခံမိလျှင်
လည်း ပြန် ပေး ရမည်။

(အောင်ငြိမ်း စာစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်ပဉ္စမသင်္ဂါယနာတင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တ
ရားကြီး ဘုရား အမိန့်တော်ရှိသည်၊ ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်သည် ရှေး ပ
ဌမသင်္ဂါယနာတင်အဇာတသတ်မင်း ၊ ဒုတိယသင်္ဂါယနာတင်ကာလာသောကမင်း ၊ တ
တိယသင်္ဂါယနာတင်သီရိဓမ္မာသောကမင်း ၊ စတုတ္ထ ပေထက်အက္ခရာတင်ဝဋ္ဋဂါမ
ဏိမင်း တို့ကဲ့သို့ဘုရား ပညတ် တော်မူသည့်အတိုင်း သာသနာ တော်မြတ်ကိုအထူး သ
ဖြင့်စည်ပင်ထွန်း လင်း အောင်အကြံစက်၊ ဓမ္မစက်နှစ်ချက်ဖြင့်ချီး မြှင့်ပြုစု တော်
မူ၍ ဗောဓိသမ္မာရ၊ ပုညဝိသေသ၊ လောကတ္တစရိယ၊ ပါရမီကိုဖြည့်ကျင့်ရွက် ဆောင်
တော်မူသည်နှင့်အညီ လေး သင်္ချေနှင့်ကမ္ဘာတသိန်း ပါရမီဖြည့်၍လူသုံး ပါး တို့၏အ
ထွဋ်အထိပ်သို့ ရောက် တော်မူ သောသဗ္ဗညုမြတ်စွာဘုရား သည် လေးဆယ့်ငါး ဝါပတ်
လုံး လူနတ်ဗြဟ္မာသတ္တဝါအ ပေါင်း တို့အား တရား အမြိုက်တိုက် ကျွေး ဆုံး မ ဟောကြား
တော်မူ သော ဝိနည်း သုတ္တန်အဘိဓမ္မာ ပိဋကတ် တော်များ ကိုနှုတ်တက်အာဂုံ ဆောင်
ရွက်နိုင်သည့်သုဓမ္မာဝင်ဆရာ တော်ရှစ်ပါး အမှူး ရှိ သောတံဆိပ် တော်ရ၊ မရ
ဆရာသင်္ဃာ တော် ၂၄၀၀တို့ကို လျှောက်ထား တောင်း ပန်ပြီး လွှင်သက္ကရာဇ်
၁၂၃၃ခုတန်ခူး လပြည့် ကျော် ၁၁ရက်နှစ်ဆန်း တရက် နေ့ကစ၍ ရွှေနန်း ပြဿဒ် 15 April 1871
တော်ဦး မြေနန်း တော်တွင်ပဉ္စမသင်္ဂါယနာတင်မင်္ဂလာသဘင်ယည် တော်မူရာ
(သက္ကရာဇ်၁၂၃၃ခု) တော်သလင်း လပြည့် ကျော် ၁၄ရက် နေ့ပြီး စီး အောင် 12 September 1871
မြင် တော်မူမည်ဖြစ်သည်၊ ပဉ္စမသင်္ဂါယနာတင်မင်္ဂလာသဘင်ယည် တော်မူ၍ပြီး စီး
အောင်မြင် တော်မူသည်ကိုတိုင်း နေပြည်သူ ရှင်လူသတ္တဝါအ ပေါင်း တို့ ကောင်း ချီး
အနုမောဒနာ ခေါ်ရာဖြစ် စေခြင်း ငှါ ရွှေပြည် တော်မြို့တွင်း မြို့ပြင် စေ့နှံ့
အောင် မောင်း ခပ်၍အ မြောက်သံကြား စေ၊ ယိုး ရနန်း ရ စော်ဘွား မြို့
စား အ ဝေး မြို့ဝန် စစ်ကဲတို့ကိုလည်း ဝန်တို့က စေ့နှံ့ အောင်မှာ။

သက္ကရာဇ်၁၂၃၃ခု တော်သလင်း လပြည့် ကျော် ၁၂ရက် နေ့နား ခ 10 September, 1871
နေမျိုး ရာဇကျော်သူထွင်ပြန်။

(မျိုး ကြည့်၊ ပု၊ ၆၃၃၊ ထုန်း၊ တာ၁၃၉၆ရ၊၃၈၄-၃၀၅)

(14) September 1871 — (8) March 1872

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၃ ခုသီတင်း ကျွတ်လ (ဆန်း ၁ရက် နေ့) ကတ ပေါင်း (လပြည့်ကျော် ၁၅ရက် နေ့) တိုင် ခြောက်လ ပေး အပ်ရန်သစ်စာရင်း ဘုရား

ဒုဗ္ဗာဝတီမြစ်ကျိုးဆိုး တုတ်တန်း ဆိပ်ကမ်း တွင် ပြောင်ရွှသစ် တော ပေး အပ် စေရန်	၁	၄၅၀၀	၆၀	၄၅၆၀
မူး ချောင်း ထွက်မြင်း မူရွာဆိပ်ကမ်း တွင် ကောလင်း ဝန် ငွေ တော်ဝယ်သစ်က ပေး အပ်ရန်	၁	၆၀၀၀	၆၀	၆၀၆၀
ချင်း တွင်း မြစ်ကျ ပုခန်း ကြီး မြို့ကွမ်းရွာ ဆိပ်ကမ်း တွင်သစ်အုပ်ဝမှန်၊ ခန်း ပတ် စစ်ကဲခုတ်သစ်က ပေး အပ်ရန်	၁	၄၅၀၀	၆၀	၄၅၆၀
စလင်း မြို့မှန်း ချောင်း ထွက် ချေး သေ ဝဆိပ်ကမ်း တွင် ပေး အပ်ရန်	၁	၁၅၀၀	၆၀	၁၅၆၀
	၁	၁၅၀၀	၆၀	၁၅၆၀
- - - ပေါင်း	၅၁၀၀၀၀		၃၀၀	၁၀၃၀၀

(လုံး တော် ဓါရု)

(14) September 1871

(သက္ကရာဇ်)၁၂၃၃ ခုသီတင်း ကျွတ်လ(ဆန်း ၁ရက်)

ကျွန်တော်မျိုး ငရွှေသာ၊ ငသာထွန်း တို့ကို ဒုဿာဝတီမြစ်ကူးသစ်၊ မူး ကူးသစ်၊ ချင်း တွင်း မြစ်ကူးသစ် တောင်တွင်းကြီး မြို့ယင်း ချောင်း ထွက်သစ်၊ စလင်း မြို့မှန်း ချောင်း ထွက်သစ်များ ကတလလျှင်လွှသစ်အသား ၃၀၀၀ရပ်သစ်အသား ၅၀ ပေး အပ်ရောင်း ချစေရန်ခွဲဝေဝုံထား သည့်စာရင်း ဘုရား

(14) September 1871

(သက္ကရာဇ်)၁၂၃၃ ခုသတင်း ကျွတ်လ

(ဆန်း ၁ရက်နေ့)ကစ၍လစဉ် ပေး

အပ်ရန်တလသင့်သစ်စာရင်း ဘုရား

ဒုဿာဝတီမြစ်အိုး တုတ်တန်း ဆိပ်ကမ်း

တွင် ပြောင်ရှုသစ် တောလှိုင်တက်သစ်

တောတအပ်စေရန် ၁ ရ၅၀ ၁၀ ရ၆၀ မှာကျွန်တော်မျိုး

ငရွှေမောင်၊ င

ခြိ၊ ယာလှည့်လက်ထက်

တော်မြို့ င အောင်မင်း၊

မူး ချောင်း ကျ၊ မြင်း မူရွာဆိပ်

ကမ်း တွင် တောလင်း ဝန်ငွေ တော်

ဝယ်သစ်က ပေး အပ်ရန် ၁ ၁၀၀၀၁၀ ၁၀၁၀မှာကျွန်တော်မျိုး

ငကောက်၊ ငမွဲ၊

ဝဲလှည်နန်း စဉ်မြို့

ငဖေပု၊ ငှင်း င

ကျိုင်း

ချင်း တွင်း ကျ၊ ပုခန်း ကြီး မြို့ကွမ်း

ရွာဆိပ်ကမ်း တွင်သစ်အုပ်ငမှန်

ခန်း ပတ်စစ်ကဲတို့ခုတ်သစ်က ပေး

ရန် ၁ ရ၅၀၁၀ ရ၆၀ မှာကျွန်တော်မျိုး ငသိ

ထွန်း ၊ ငရွှေမောင်

ကလေး ၊ ယိုလှည့်လက်ထက်

					တော်မြဲငဆိုး ကြီး၊ ငှင်း ငစိုး မင်း
တောင်တွင်း ကြီး မြို့ယင်း ချောင်း ထွက် ပေး အပ် စေ ရန်	၁	၂၅၀	၁၀	၂၆၀	မှာကျွန် တော်မျိုး ငအိမ် ယာလွှဲလက်ထက် တော်မြဲငအောင်ပိုင်
စလင်း မြို့မှန်း ချောင်း ထွက် ခွေး သေဝဆိပ်ကမ်း ဘွင်အပ် ရန်	၁	၂၅၀	၁၀	၂၆၀	မှာကျွန် တော်မျိုး ငရွှေ မြင်ထာလှည့်လက်ထက် တော်မြဲငဘတွတ်
ပေါင်း	၅၃၀၀၀	၅၀	၃၀၅၀		

ဒုဏ္ဍာဝတီမြစ်အဝမြို့အိုး ထုတ်တန်း ဆိပ်ကမ်း ၊ စကိုင်း မြို့မူး ဝရွာဆိပ်ကမ်း ၊ ပုခန်းကြီး မြို့ကွမ်း ရွာဆိပ်ကမ်း ၊ တောင်တွင်းကြီး မြို့ယင်း ချောင်းထွက်ဆိပ်ကမ်း မုန်း ချောင်းထွက် ခွေး သေဝရွာဆိပ်ကမ်း များ တွင်အဆောင် တော်မြဲနှင့် ကျွန် တော်မျိုး တို့ကိုထွဲဘက် စေလွှတ်သိမ်း ယူစုန် မျှော စေ၍ကျွန် တော်မျိုး င ရွှေသာ ထံ ပေး အပ် စေရန်အဆောင် တော်မြဲကျွန် တော်မျိုး တို့လစာ ရံပုံ စာရင်း ဘုရား ။

ရွှေမြို့တော်က စောင့်နေ နှိုး ဆော်

စေရန်လူစာရင်း ဘုရား

ငသာထွန်း	၁	၅၀	မှာအဝယ် တော်
ပေါင်း			

အိုး ထုတ်တန်း ဆိပ်ကမ်း တွင် စေ

လွှတ်ရန်လူစာရင်း ဘုရား

င အောင်မင်း	၁	၃၀	မှာယာလှည်လက်ထက် တော်မြဲ	
င ရွှေ မောင်	၁	၃၀	မှာကျွန် တော် မျိုး	
ငခြေ	၁	၃၀	မှာ ၄င်း	
ပေါင်း	၃	၉၀		

မြင်း မူရွာဆိပ်ကမ်း သို့ စေလွှတ်

ရန်လူစာရင်း ဘုရား

င ဘောပု	၁	၃၀	မှာဝဲလှည်နန်း စဉ်မြဲ	
ငကျိုင်း	၁	၃၀	မှာ ၄င်း	
င မှဲ့	၁	၃၀	မှာကျွန် တော် မျိုး	
င ကောက်	၁	၃၀	မှာ ၄င်း	၁
ပေါင်း	၄	၁၂၀		၃

ပုခန်း ကြီး မြို့တွမ်း ရွာဆံပ်ကမ်း
တွင် စေလွှတ်ရန်လူစာရင်း

ငဆိုကြီး	၁	၃၀	မှာယာလှည်လက်ထက် တော်မြဲ
ငစိုး မင်း	၁	၃၀	မှာ ငှင်း
သာထွန်း	၁	၃၀	ကျွန် တော် မျိုး
င ရွှေ မောင်က လေး	၁	၃၀	မှာ ငှင်း
ပေါင်း	၄	၁၂၀	

ယင်း ချောင်း ဝသို့ စေလွှတ်
ရန်လူစါရင်း ဘုရား

င အောင်ပိုင်	၁	၃၀	မှာယာလှည်လက်ထက် တော်မြဲ
ငအိမ်	၁	၃၀	မှာ ကျွန် တော် မျိုး
ပေါင်း	၂	၆၀	

ချေး သာဝဆိပ်ကမ်း တွင် စေ
လွှတ်ရန်လူစါရင်း ဘုရား

ငဘတုတ်	၁	၃၀	မှာထာလှည်လက်ထက် တော်မြဲ
င ရွှေမြင်	၁	၃၀	မှာကျွန် တော် မျိုး
ပေါင်း	၂	၆၀	

ရန်ကုန်မြို့တွင်ကျွန် တော် မျိုးင ရွှေ
သာနှင့်တွဲဘက်ထမ်း ရွက် စေရန်
လူစာရင်း ဘုရား

ငကြာညို	၁	၃၀	မှာယာလှည်လက်ထက် တော်မြဲ
စုစု	၁၄	၅၃၀	

(လုံး တော် စါစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင် ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်ပဉ္စမသင်္ဂါယနာတင်အသျှင်သာဝရှင်မင်း တရားကြီး ဘုရား လယ်မမြိုစား မင်းကြီး မဟာမင်းလှရာဇာကိုဗန်း မော်မြို့ဝန်ခန့်တော်မူသည်။

10 October, 1871

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုသီတင်း ကျွတ်လပြည့်ကျော် ၁၂ ရက် နေ့နေ့ နေ့ ၁ ချက် ၁ ရာဇ ကျော်သူ တွင်ပြန်။

(သာမြတ်စါစု)

မြင်း မူရှာဆိပ်ကမ်း ရှိ ကောလင်း မြို့ရောက်လှသစ်လုံး ရေ ၇၉၀၊ အသား ၇၇၅၄၊ ဖ ၁၊ ၇ပိသစ်အသား ၁၀၊ ၂စုသစ် တော်လှ ၇ပိအသား ၇၆၄၊ ဖမျှား ကိုကျွန် တော်မျိုး ငရွှေသာထံပို့အပ် ရောင်း ချရန်အ ဆောင် တော်မြဲ ငဘေပု၊ ငကျိုင်၊ ကျွန် တော်မျိုး ငကောက်၊ ငမွဲတို့ကို ပေး အပ်စုန် မြှော စေသည်၊ မင်း ကြီး များ မှာအစီရင်ခံ၍ဆင့်ဆိုစုန် မြှော စေရမည်ဝန် ထောက်မင်း တို့၊ မှန်ချောင်း ထွက် ချွေးသော ဝဆိပ်ကမ်း မှာအ ဆောင် တော်မြဲ ငဘတုတ်၊ ကျွန် တော်မျိုး ငမြင့်၊ ပုခန်း ကြီး မြို့ထွမ်း ရှာဆိပ်ကမ်း မှာအ ဆောင် တော်မြဲငဆိုး ကြီး၊ ငစိုး မင်း၊ ကျွန် တော်မျိုး ငသာထွန်း၊ ငမောင်တို့ကိုမူး ချောင်း ထွက်သစ် သလ္လာဝတီမြစ်ထွက်သစ်များ ကိုမှတ်သား သိမ်း ယူ အောက်မြို့ ကျေး ရွာသို့စုန် မြှော စေမည်စာရင်း ဆက်သွင်း ရာပါသည့်အတိုင်း အ ဆောင် တော်မြဲကျွန် တော်မျိုး တို့နှင့်မြို့ရုံး ကသင့်ရာအရာရှိတွဲဘက်မှတ်သား စေပြီး လျှင်အ ဆောင် တော်မြဲကျွန် တော်မျိုး တို့သို့ ပေးအပ်စုန် မြှော စေဘုရားအမိန့် တော်မြတ်ဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည်၊ မင်း ကြီး များ မှာအစီရင်ခံ၍ဆင့်ဆိုမှတ်သား ထိမ်း သိမ်း စေရမည်ဝန် ထောက်မင်း တို့၊ တောင်တွင်း ကြီး မြို့ကကျ ရောက်သည့်သစ်များ ကိုယင်း ချောင်း ဝဆိပ်ကမ်း တွင်အ ဆောင် ထော်မြဲကျွန် တော်မျိုး ထား၍ အောက်မြို့ ကျေး ရွာသို့ ထုတ်ယူစုန် မြှော ရန်သစ်များ ကိုအ ဆောင် ထော်မြဲကျွန် တော်မျိုး တို့သို့ ပေး အပ်ပြီး လျှင် အောက်မြို့ ကျေး ရွာကျွန် တော်မျိုး ငရွှေသာရှိရာ ရောက်စုန် မြှောပို့ အပ် စေဘုရား အမိန့် တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည်၊ မင်း ကြီး များ မှာအစီရင်ခံ၍ ရွှေဘဝါး တော် အောက်က စေလွှတ်သူအ ဆောင် တော်မြဲ ငအောင်ပိုင်၊ ကျွန် တော်မျိုး ငအိမ် တို့သို့ တောင်တွင်း ကြီး မြို့ကကျ ရောက်သမျှသစ်မျိုး အနက် အောက်မြို့ ကျေး ရွာသို့စုန် မျှော ရာကျကုန်ရန်စရိတ် ငွေနှင့်တကွအ သေအချာ မှတ်သား ပေး အပ်စုန် မြှော စေရမည့်အ ကြောင်း နှင့်ဝန် ထောက်ကင်း ဝန် မင်း ကြီး မဟာစည်သူကိုမှာထား ဆင့်ဆိုရမည်ဝန် ထောက်မင်း တို့။

21 October 1871

(သက္ကရာဇ်)၁၂၃၃ခုတန် ဆောင်မုန်း လဆန်း ၉ရက် နေ့နာ ခံ နေမျိုး သခ်ယာတွင်မှာ။

(လုံး တော်ဓါစု)

ကျွန်တော်မျိုး နေမျိုး သီရိ ကျော်သူ ဒုဋ္ဌာဝတီမြစ်ကျသစ်၊ ချင်း တွင်း မြစ်ကျသစ်၊ မူး မြစ်ကျသစ်၊ ယင်း ချောင်း ထွက်သစ်၊ မုန်း ချောင်း ထွက်သစ်များ ကို အောက်မြို့ ကျေး ရွာသို့စုန် မျှော စေ၍ကျွန်တော်မျိုး နေမျိုး သီရိ ကျော်သူနှင့် အဆောင် တော်မြို့က ရောင်း ချဆက်သွင်း ထမ်း ရွက် စေဘုရား အမိန့်တော် မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း ကျွန်တော်မျိုး နေမျိုး သီရိ ကျော်သူနှင့် တွဲဘက်၍သစ် တော်များ ကိုဆုတ်ပတ်မှတ်သား စောင့် နေသိမ်း ယူ ရောင်း ချ ထမ်း ရွက် စေရန်အဆောင် တော်မြို့ငကြာညိုကို စေလွှတ်လာ စေသည်၊ ရောက် လျှင်ကျွန် တော်မျိုး နေမျိုး သီရိ ကျော်သူနှင့်အဆောင် တော်မြို့ငကြာညိုနှင့်ညှိနှိုင်း ၍လွှတ် တော်စာနှင့်ပို့ ရောက်သည့်သစ် တော်များ ကိုနှစ်ဦး စုံညီအ သေအချာ ကြည့်ရှုမှတ်သား သိမ်း ယူ ရမည်၊ သိမ်း ဂုထစ် ထော်များ ကိုလည်း အကျိုး တော်မ ယုတ်လျော့ စေရ၊ နေ့ရက်မကြာတွင်ကုန်လွယ် အောင်ကြိုး စား အား ထုတ် ရောင်း ချထမ်း ဆောင်ရမည်၊ သစ် တော်မည်မျှဆိုက် ရောက်၍ မည်သည့်ဈေး နှုန်းအစံနှင့် မည်မျှ ရောင်း ချသည်များ ကိုသစ် ရောက်တိုင်း အဆက်မပြတ်တင်စာ လျှောက်စာ ပေး အဝ် လျှောက်ထား လိုက်ရမည်။

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၃ ခုထန် ဆောင်မုန်း လဆန်း ၁၄ရက် နေ့ဆင့်စာ။ 26 October 1871

(လုံး ထော်စိုု)

အဆောင်တော်မြဲငအောင်ပိုင်၊ ကျွန်တော်မျိုး ငအိမ်တို့တောင်တွင်းကြီး မြို့
ယင်းချောင်းထွက်သစ်တော်များက အောက်မြို့ကျေး ရွာသို့ထုတ်ယူစုန်မျှော
ရောင်းချရန်ကောင်း မွန်သည့်သစ်များကို အောက်မြို့ကျေး ရွာသို့ထုတ်ယူစုန်
မျှော၊ ကျွန်တော်မျိုး ငရွှေသာထံပို့အပ်စေမည် စေလွှတ်သွားစေသည်ဖြစ်သည်၊
အတွင်း တော်က ပေးအပ်သည့်မှတ်စာ၊ လွှတ်တော်မှာစာများကို ဆောင်ယူ၊
ဝန်ထောက်ကင်း ဝန်မင်းကြီး မဟာစည်သူရှိရာ ရောက်သွား၍ ပါသည့်မှတ်စာ
မှာစာများကိုတင်ပြပြီး လျှင်ဝန်ထောက်ကင်း ဝန်မင်းကြီး မဟာစည်သူကသစ်
ထိန်းအဆောင်တော်မြဲတို့ထံရှိသည့်သစ်များကို ပေးအပ်ရာထုတ်ယူစုန်မျှောနိုင်
သည့်သစ်များကိုကြည့်ရှုရွေး ချယ်မှတ်သား၍စာရင်းအသေအချာနှင့်ဝန်ထောက်
ကင်း ဝန်မင်းကြီး မဟာစည်သူထံကင်ပေး လျှောက်ထားပြီး လျှင်သစ်တော်စုန်
မျှောရန်မှ၊ဝန်ထောက်ကင်းဝန်မင်းကြီးမဟာစည်သူက စေ့စပ်ငါးရမ်းပေးအပ်လျှင်ငါး
ရမ်းစေ့စပ်ပေးအပ်သည့်အတိုင်းကြီးကြပ်စုန်မျှော၊ကျွန်တော်မျိုး ငရွှေသာထံပို့
အပ်ရမည်၊ သစ်မျှောစရိတ်ကုန်ဝင်ရန်ငွေနှင့်ပေးအပ်လျှင်လည်း သစ်တော်
မည်မျှကိုစရိတ်ငွေမည်မျှနှင့်ပေးအပ်စုန်မျှောသည်များကိုသစ်တော်မစုန်မ
မျှောမှီခါတ်လှေတွင်စာရင်းအသေအချာတင်စာ လျှောက်စာ ပေးအပ်၍ငါး
ရမ်းကြီးကြပ်ပို့အပ်ရမည်၊ သစ်တော်များကိုစုန်မျှောထမ်း ရွက်သည့်အတွင်း ကိုယ်
ကျိုးကိုယ်စီး ပွါးနှင့်စပ်သည်များကိုတစုံတရာအကူးအသန်း အရောင်း အဝယ်မပြု
မလုပ်၊ သနား တော်မြတ်ခံရသည့်လစာငွေတော်များကိုသာစားသုံး၍စုန်
မျှောရန်သစ်တော်များကိုနေ့ရက်မကြန့်မကြာလမ်း ခရီးအပျက်အစီး မရှိရ
အောင်ကြီး ကြပ်လုပ်ဆောင်ထမ်း ရွက်ရမည်၊ မှတ်စာပေးအပ်သည်ကိုမတည်၊
သစ်တော်စုန်မျှောစရိတ်ငွေနှင့်သစ်တော်များကိုသုံး စား ရောင်းချသည်
အလုပ်အဆောင်နေရာမကျလမ်း ခရီး ပျက်စီးဆုံး ပါး ရှိသည်၊ အမှုတော်ကိုကြီး
ကြီး စား စား မထမ်း မရွက်၊ နေ့ရက်ကြန့်ကြာ၊ အကြိုး တော်ထုတ်လျော့သည်၊ တ
စုံတရာလစ်လပ်ပေါက်ပြား ကြား သိရလျှင်အဆောင်တော်မြဲငအောင်ပိုင်။ ကျွန်
တော်မျိုး ငအိန်တို့ရာဇဝတ်အပြစ်စီရင်မည်။

26 October 1871

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၃ ခု တန်ဆောင်မုန်း လဆန်း ၁၄ ရက် နေ့စာပါအဆောင် တော်မြကျွန်တော်မျိုး တို့ကိုသစ်မှတ်တံဆိပ် ဘောင်ကာများ မှာကပ်၍လွှတ်သည်။

(လုံး တော် စာစု)

မှူး ဝရွာတွင်သစ်သိမ်း ထား သူအဆောင် တော်မြဲငဖေပု၊ ငကျိုင်း ၊ ကျွန် တော်
မျိုး ငကောက်၊ ငရွှေမောင်တို့မှူး မြစ်ဘူသစ် တော်များ ကိုမှူး ဝရွာကစောင့်
နေမှတ်သား သိမ်း ယူ၍ အောက်မြို့ကျေး ရွာရှိကျွန် တော်မျိုး ငရွှေသာထံ ရောက်
သစ် တော်များ ကိုချ ဆောင်စုန် မျှော ပို့အပ် စေမည်မှတ်စာ ပေး အပ်၍မှူး ဝ
သို့စေလွှတ်သွား စေသည်ဖြစ်သည်၊ မှူး ဝရွာသို့ ရောက်လျှင်မှူး မြစ်ညာကကျ ရောက်
သမျှသစ် တော်များ ကိုသစ်သိမ်း မြဲထုံး စံရှိသည့်အတိုင်း အပြစ်အနာလွတ်တင်း
ကောင်း မွန်သည့်သစ်များ ကို ရွေး ချယ်သိမ်း ယူ၍ဆုတ်ပတ် တောင်တာအ သေအချာ
နှင့်စာရင်း မှတ်သား ပြီး လျှင် လေး ဦး အနက်အ ဆောင် တော်မြဲတဦး နှင့်ကျွန်
တော်မျိုး တဦး ရွှေဘ ဝါး တော် အောက်လာ ရောက်သိမ်း ရသစ်စာရင်း ကိုတင်
ပေး ရမည်၊ စာရင်း တင် ပေး ရာ အောက်မြို့ကျေး ရွာသို့ထုတ် ဆောင်ရန်လွှတ်
တော်စာကို ပေး အပ်အတွင်း တော်ကဆင့်ဆိုရာနာခံ၍အ ဆောင် တော်မြဲတဦး
နှင့်ကျွန် တော်မျိုး တဦး တွဲဘက်ကြီး ကြပ်ပြီး လျှင် အောက်မြို့ကျေး ရွာကျွန် တော်မျိုး
ငရွှေသား ထံ ရောက် အောင်တွဲဘွဲ့စုန် မျှော ပို့အပ်ရမည်၊ တကြိမ်ပို့အပ်၍ ရွှေဘ
ဝါး တော် အောက်သို့ပြန်လာ မှူး ဝသို့ပြန် ရောက်မှ နောက်တကြိမ်စုန် မျှောရန်
သစ်ကိုအထက်နည်း ဆင့်ဆိုရာနာခံ၍ အောက်မြို့ကျေး ရွာသို့စုန် မျှောရမည်၊ သစ်
တော်များ ကို ဘောင်တွဲဘွဲ့စုန် မျှောသည်မှာလည်း လမ်း ခရီး အပျက်အစီး အတိမ်း
အပါး မရှိရ အောင်အ ဆောင် တော်မြဲတဦး ကျွန် တော်မျိုး တဦး နှစ်ဦး ကိုယ်တိုင်
သစ် ဘောင်နှင့်အတူလိုက်ပါစီး နင်း ၍ကြီး စား အား ထုတ်ထမ်း ရွက်ရမည်၊ သစ်
ဘောင်ဘွဲ့စရိတ်၊ မျှောစရိတ်မှစ၍အတွင်း တော်ကထုတ် ပေး သမျှငွေ တော်များ
ကိုလည်း အထိန်အချန်အကဲ့အဝှက်အ ပျောက်အပျက် မရှိ စေရ၊ သုံး ကုန်သင့်သည့်အရာ
များ မှာသာအ ဆောင် တော်မြဲကျွန် တော်မျိုး တို့နှစ်ဦး စုံညီ၍ဖြစ် စေ၊ လေး ဦး
စုံညီဖြစ် စေစာရင်း အ သေအချာမှတ်သား ပေး သုံး ရမည်၊ မှတ်စာ ပေး အပ်
သည်ကိုမတည်၊ သစ်သိမ်း သစ်ယူသစ်ထုတ်သစ် မျှော နေရာ မကျ၊ လရက်မကြန့်မကြာ
တန်ကြန့်ကြာအကျိုး တော်ယုတ် လျော့လစ်လပ် ကြောင်း ၊ သစ် တော် ငွေ တော်များ
ကိုတစုံတရာထိန်ချန်ကဲ့ဝှက်ယူ ငင် ရောင်း စား ကြောင်း များ နှင့်ကြား သိရ
လျှင်အ ဆောင် တော်မြဲကျွန် တော်မျိုး တို့ကိုရာဇဝတ်အပြစ်စီရင်မည်။

26 October 1871

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၃ ခုတန်ဆောင်မုန်း လဆန်း ၁၄ ရက် နေ့စာပါ အဆောင်တော်မြဲကျွန်တော်မျိုး တို့ကိုအပ်၎င်း မှတ်စာနည်း တူဒုဌာ၀တီဆိပ်၊ ပုခန်းကြီး ဆိပ်၊ မုန်း ချောင်း ဆိပ်များ သို့ စေလွှတ်သည့်ကျွန်တော်မျိုး အဆောင်တော်မြဲတို့ကိုအသား ဘောင်း တံဆိပ်များ နှင့်အပ်။

(လုံး ဃော်စါစု)

6 November 1871

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုတန်ဆောင်မုန်း လပြည့်ကျော် ၁၀ ရက် နေ့ ဝန်ထောက်
လယ်ဝန်ပြင်တော်ရွာစား ကိုအတွင်း ဝန်ခန့်သည့်တာလအစဉ်အတွင်းဝန်ခန့်နည်း
ပြန်တမ်း အပ်သည်။
(မကွေး လှဓါရု)

6 November 1871

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုတန်ဆောင်မုန်း လပြည့်ကျော် ၁၀ ရက် နေ့ မင်္ဂလာမြင်း ဝန် ဦးသိုင်း ဖြူကိုဝန်ထောက်ခန့်ကာလ ဂေါင်းရင်းဘက်ကို မှတ်သိမ်း၍ အစဉ်ဝန်ထောက် ခန့်နည်းပြန်တမ်း အပ်သည် ။ ဦးစံငြိမ်း ကိုဝန်ထောက်ခန့်ကာလအစဉ် ဝန်ထောက်ခန့်နည်းပြန်တမ်းအပ်သည် ။ ဦးချွန် ကိုဝန်ထောက်ခန့်ကာလအစဉ်ဝန်ထောက် ခန့်နည်း ပြန်တမ်း အပ်သည် ။

(မကွေးလှ စာစု)

ပုခန်းကြီးမြို့ဝန်ရွာဆိပ်ကမ်းတွင်သစ်တော်အမှတ်အသား အသိမ်းအယူထား
သူ့အဆောင်တော်မြင်ဆိုးကြီး၊ ငစိုးမင်း၊ ကျွန်တော်မျိုး ငသာထွန်း၊ ငမောင်
ကလေးတို့တမူး ခန်းပတ်မြို့ကတဝ် ရေးပြည်လုံး စက်ရေဝင်စာရေး ငသာနုတို့
နှင့်ဆိုက်ရောက်ဆက်သွင်းသည့်သစ်အသား ၁၅၀၀ ကျော်များကိုပုခန်းကြီးမြို့
ရုံးကထားသည့်အရာရှိတို့နှင့်စုံညီသစ်သိမ်းမြဲထုံး စံအတိုင်း ဆုတ်ပတ်မှတ်သား
သိမ်းယူ၍အထက်မှတ်သား ပေးအပ်ဆင့်ဆိုသည့်အတိုင်း ဆုတ်ပတ်တောင်တာစာ
ရင်းအသေအချာများနှင့် လျှောက်ထားလိုက်ရမည်။

17 November 1871

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုနတ်တော်လဆန်း ၆ ရက်နေ့ ခန်းပတ်မြို့
ငအုပ်ကိုအပ်။
(လုံး ထော်စိစု)

20 November 1871
သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုနှစ် တော်သလင်းလဆန်း ၉ရက် နေ့ ၁ချက်တီး ကျော်အချိန်တိုင်
မြောက်မါတ်ဂုံ့ တော်တရောက်သည့် ကြေးနန်း စကားဘုရား ၊ သစ်ဆုတ်သစ်
ပတ်သိက္ခမ်းနား လည်ယုံ လောက်သူကိုအလျှင်အမြန် စေလွှတ်ပါ၊ မည်သည့် နေ့ရက် စေ
လွှတ်မည်ကို ကြေးနန်း နှင့်ပြန်ပါ၊ ကြေးနန်း စာလါရောက်သည့်အတိုင်း သစ်ဆုတ်
သစ်ပတ်ထတ်ကျွမ်းနား လည်သူကျွန် တော်မျိုး ငထွန်း အောင်၊ ငဆုတ်တို့ကို (သက္ကရာဇ်)
21 November 1871
၁၂၃၃ ခုနှစ် တော်လဆန်း ၁၀ရက် နေ့မါတ် လှေအဆောင် တော်မြင်အုပ်နှင့်အတူ
ထည့်အပ် စေလွှတ်လိုက်ပါသည်၊ သစ်မှတ် ငွေခံ၊ ငွေထိမ်း လူမှာဝန် ထောက်မင်း
ကိုယ်တိုင်ရှိသည်ဖြစ်၍အခြား ယုံကြည်ရမည့်လူကို စေလွှတ်ရန်မရှိ ဝန် ထောက်မင်း
ယုံကြည်သူကိုသာတွဲဘက်မှတ်သား ထမ်း ရွက်ပါစေ ဝန် ထောက်မင်း ။

21 November 1871
သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုနှစ် တော်လဆန်း ၁၀ရက် နေ့ ဒိုင် တော်ငတိုး ညွှန့်
ကို စေလွှတ်၍ ကြေးနန်း ဆရာငဆုံကိုအပ်။
(လုံး တော်စါစု)

ဆွဲမနိုင်လှေတော်ပဲ့နင်း ပဲ့ချိတ်သွေး သောက်ကြီး တို့၊ အဝမြို့အိုး ထုတ်တန်း ဆိပ်တမ်း ရှိသစ်တော်များ အနက်အောက်မြို့ကျေး ရွာသို့ထုတ်ယူစုန် မျှောရန် သစ်လုံး ရေ ၂၀၀ ကျော်ကုန်း တွင်တင်ရှိသည်ကို နေ့ရက်မရှည်မကြာ စေရသစ် တော်သိမ်း အဝမြို့စာရေး အဆောင်တော်မြဲကျွန်တော်မျိုး တို့ဆင့်ဆိုရာနာ ခံ၍ ဘောင်ထွဲဘွဲ့လုပ်နိုင်သည့်ဆိပ် ရောက်ချ ဆောင်ပေး အပ်ရမည်။

25 November 1871

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုနှစ် တော်သလဆန်း ၁၄ ရက်နေ့ကျွန်တော်မျိုး ငမြ အပ်။

(လုံးတော်စာစု)

အဝမြို့လွှကြပ်ပွဲအုပ် ဟောင်း နေမျိုး သီရိစည်သူအဝမြို့အိုး ထုတ်တန်း ဆိပ်ကမ်း ရှိ သစ်တော်များ အနက် အောက်မြို့ကျေး ရွာသို့ထုတ်ယူစုန် မျှောရန်စာရင်း တင် ရာပါ ၁၂ံတ၃ဝံထိလွှသစ်လုံး ရေ ၁၅၆၊ အသား ၁၇၃၊ ရုံ၊ ၅ံ ၊ ၁၂ံတ၃ဝံထိ ရပ်သစ်လုံး ရေ ၇၅၊ အသား ၄၈၊ ရုံ၊ ၅ံနှစ်စုသစ်လုံး ရေ၂၃၁၊ အသား ၂၂၁၊ ရုံ၊ ၅ံများ ကိုအဆောင် တော်မြင အောင်မင်း နှင့်သင့်ရာကျွန် တော်မျိုး တို့ကို ပေး အပ်စုန် မျှော စေမည်ဖြစ်သည်၊ သစ် တောထိန်း အဆောင် တော်မြဲအဝမြို့စာ ရေး တို့နှင့်လွှကြပ်ပွဲအုပ် ဟောင်း နေမျိုး သီရိစည်သူကတိုင်း တာ ထုတ်ပတ်မှတ်သား ပြီး လျှင်စာရင်း အသေအချာနှင့် လျှောက်ထား ရမည်။

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုနှတ် တော်လဆန်း ၁၄ရက် နေ့ကျွန် တော်မျိုး ငခြိ အပ်။ 25 November 1871

(လုံး တော် စါစု)

မှုး ချောင်း ထွက်လှသစ်လုံး ရေ ၆၉၄၊ အသား ၇၀၉၊ ရုံ၁၊ ရ၀်သစ်လုံး ရေ ၁၁၀၊ အသား ၅၄၊ ရုံ၁များ ကိုရန်ကုန်မြို့ရှိကျွန် တော်မျိုး ငရွှေသာ ထံပို့အပ် ရောင်း ချဆက်သွင်း ရန်အဆောင် တော်မြဲ ငကြိုင်၊ ကျွန် တော်မျိုး ငကောက်တို့ကို ပေး အပ်စုန် မျှော စေသည်မင်း ကြီး များ မှာအစီရင်ခံ၍ထုတ် ယူစုန် မျှော ပို့အပ် စေရမည်ဝန် ထောက်မင်း တို့။

11 December 1871

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုပြာသိုလဆန်း ၁ရက် နေ့နား ခံ နေမျိုး မင်း လှ သန်းယာတွင်မှာ။

(လုံး တော် ဓါစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအသျှင်ဆဋ္ဌန်ဆင်မင်း သခင်ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်ပဥ္စမသင်္ဂါယနာတင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရားကြီး ဘုရားအမိန့်တော်ရှိသည်၊ ကင်းဝန်မင်းကြီး မဟာစည်သူကိုဝန်ကြီး ခန့်တော်မူသည်၊ သို့ခန့်တော်မူကြောင်း လည်း ကင်းဝန်မင်းကြီး မဟာစည်သူသည် မင်္ဂလာအိမ်တော်ပါကျွန်တော်မျိုး ဖြစ်သည်နှင့်အညီ ကျေးဇူး သစ္စာ တော်မြတ်နှစ်ပါး ကို စောင့်သိရိုသေစွာအမှုတော်ကို ဖြောင့်ဖြောင့်ရိုး ရိုးကြီး စား အားထုတ်ထမ်း ရွက်သော ကြောင့်အမည် နေရာအထိုက်အလိုက်သနား ပြုစု တော်မူသည်နှင့်အညီအတွင်း မှုပြင်မှုမှစ၍ခပ်သိမ်း သောစီရင်ခင်း စီရင်ဘွယ်အလုံး စုံကိုကျွမ်း သိနား လည်သသူအထူး သဖြင့်ယုံမှတ်သနား တော်မူသည့်ကျွန် တော်မျိုး ဖြစ်သောကြောင့်မင်း ညီမင်း သား မျိုး တော်မတ် တော်ကျွန် တော်မျိုးအ ပေါင်း တို့တွင်ထမ်း ရည်ရွက်ရည်ကို ရွေး ချယ်စီစစ် တော်မူ၍အဋ္ဌမဟာ သေနာပတိအချုပ်ကြီး အကိုင်ကြီး တို့အရာနှင့်ဝန်ကြီး ခန့်တော်မူသည်၊ ဝန်ကြီး ဆိုသည့်အရာသည်ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်တို့တွင်ရာဇဌာနီ ရွှေပြည် တော်ကြီး မှစ၍အခြံအရံများ သောတိုင်းနိုင်ငံအနီး အဝေး ပြည် ရေး ရွာမှခပ်သိမ်း သောစီရင်ခင်း စီရင်ဘွယ်အလုံး စုံကို ထောက် မြှော်၍သာသနာ တော်ထွန်း ပမွင့်လင်း ကြောင်း အကျိုး စီး ပွါး တော်များ ရှိသား တော်အစဉ် မြဲ တော်အဆက်တိုင်း ကား နိုင်ငံ တော်စည်ပင်သာယာ ကြောင်း များ ကိုအမြဲနှလုံး သွင်း ၍စီရင်ရသည်၊ ဓမ္မဝတ်ရာဇဝတ် လောကဝတ်အ ကြောင်း သုံး ပါး ကိုကျွမ်း သိနား လည်သည်နှင့်အညီ ရှေး အဋ္ဌမဟာ သေနာပတိတို့အင်ကို ထောက်၍ ဝန်တို့နှင့်ညီညွတ်စွာခန့်ထား စီရင်။

15 January 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုတပို့တွဲလဆန်း ၆ရက် နေ့လွှတ် တော်တွင် ဝန်ရှင် တော်ခန်း ပတ်မြိုစား မင်း ကြီး ဝန် ထောက် တော်အစုံအညီတွင်နား ခံ တော် နေမျိုး ရာဇ ကျော်သူတွင်ပြန်။

(မျိုး ကြည့်၊ ပု၊ ၆၃၆)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင် ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်ပဥ္စမသင်္ဂါယနာတင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အမိန့် တော်ရှိသည်၊ ပန်း တည်း ဝန်မဟာမင်း လှ ကျော်ထင်ကို ဝန် ထောက်ခန့် တော်မူသည်၊ သို့ခန့် တော်မူ ကြောင်း လည်း ပန်း တည်း ဝန်မဟာမင်း လှ ကျော်ထင်သည် ကျေး ဇူး သစ္စာ တော်နှစ်ပါး ကို စောင့်သိရို သေ စွာ အမှုတော်ကို ဖြောင့် ဖြောင့်ရိုး ရိုး ကြိုး စား အား ထုတ်ထမ်း ရွက် မည့်သူယုံမှတ် သနား တော်မူသည့်ကျွန် တော်မျိုး ဖြစ် သော ကြောင့်ဝန်တို့ကို ယော်မလွှဲ ဆောင်စိမ့်မည် ဝန် ထောက်ခန့် တော်မူသည်၊ ငန် ထောက်ဆိုသည့်အရာသည်ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်တို့တွင် ဝန်တို့သည်ပြည် ရေး ရွာ မှုမှ စ၍ ခပ်သိမ်း သော စီရင်ဘွယ်စီရင်ခင်း အလုံး စုံကို မလစ်မဟင်း ရ အောင် ရှေ့နောက် မျှော် ထောက်၍ ခန့်ထား စီရင်ရန်အလွန်ကျယ် ဝန်း လှ လေသည်၊ သို့ကျယ် ဝန်း လျှင်လည်း ရုံဖန်ရံခါ မေ့ကျန်သည့်အရာ မေ့ကျန် လေတန်ရာသည်၊ ငန်တို့စီရင်ခန့်ထား သည့်အရာ များ တွင် မေ့ကျန်သည့်အရာ ရှိလျှင်သတိရှိသည့်အတိုင်း သည်အရာ မှာ မည်သို့စီရင်ခံရာတွင် မည်သို့စီရင်၍ရှိသည်၊ သည်အချက်များ မှာ မည်သို့ရှိနိုး သံ တော်ဦး တင်ရာတွင်အမိန့် တော်ဗျာဒိတ် တော်အတိုင်း စီရင်ပြန်ဆိုမှာထား ရှိသည်ပြသ၍အစီရင်ခံ၊ လွှတ် တော်ရုံး တော်သည်ကျွန် တော်မျိုး ဆင်း ရဲသား တို့ကိုး ကွယ်ရာဖြစ် သော ကြောင့်တ ယောက်ကိုတ ယောက်ညှင်း ပန်း နှိပ်စက်သည့်အမှုမှ စ၍ ခပ်သိမ်း သောအမှုအ ကြောင်း အရာ ရှိလျှင်လွှတ် တော်မှာအစီရင်ခံသည့်အမှုအရပ်ရပ်နိုင်ငံ တော်မြို့ပြ ကျေး ရွာအနီး အ ဝေး များ ကအစီရင်ခံ ရောက်သည့်အရာ များ မှာလည်း မ တွေး မရှက်ရ စင်ကြယ် အောင် မေး မြန်း စစ် ကြော၍ ဝန်တို့ကိုအစီရင်ခံသင့်သည့်အရာ ရှေ့နား တော်ကြား ဆက်သွင်း သည့်အရာ များ ကို စေ့ စေ့ငုငု ထောက်ရှုမေး မြန်း စစ် ကြောတွက်ဆိုချက်နှင့်စကား အရကို ထောက်၍လွှဲ ဆောင်ရမည်၊ မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်မှစ၍အမှု ထမ်း ကျွန် တော်မျိုး အ ပေါင်း တို့မှာလည်း အမှု တော်ကိုညည့် နေ့ကြိုး စား အား ထုတ် မပြတ်မလပ်ထမ်း ရွက်၍သနား တော်မခံရသြင်း ကျန်သည့်အရာ ရှိလျှင်လည်း မည်သသူမည်သို့အမှုတော်ကိုထမ်း ရွက်ရည်ရှိသည့်အချက်များ ကိုလည်း ဝန်တို့ကိုပြသ၍အစီရင် ခံ၊ အလုံး စုံစီရင်ဘွယ်စီရင်ခင်း ရှိသမျှကိုဓမ္မဝတ်၊ ရာဇဝတ်၊ လောကဝတ်ကိုကျွမ်း

သိနားလည်သည့်နှင့်အညီ မပြတ်မလပ်လှုံ့ဆော်စီရင်ရမည်။

15 January 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုတပို့တွဲလဆန်း ၆ ရက်နေ့လွှတ်တော်တွင် ဝန်ရှင်တော်ခန်း ပတ်မြို့စား မင်းကြီး ဝန်ထောက်တော်အစုံအညီတွင်နား ခံ နေမျိုး ရာဇကျော်သူ တွင်ပြန်။

(ဖလ်ခုံ ၈ါ စု)

19 January 1872

ပဥ္စမ၊ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၃ ခုတပို့တွဲလဆန်း ၁၀ ရက် နေ့နိုင်ငံ တော်အတွင်း အရပ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာ ဂိုဏ်း အုပ်ဂိုဏ်း ထောက်တို့ကိုသုဓမ္မာဆရာ တော်တို့ဆင့်ဆို လိုက်သည်၊ မြေဒူး မြို့ ခေါ်သင်္ကီမြို့ ကျေး ရွာရှိ ဂိုဏ်း အုပ်ဂိုဏ်း ထောက်တို့၊ သာသနာ့ ဒါယကာ မဟာဓမ္မရာဇာတရား မင်း မြတ်သည် ရှေး ရှေး သော ကာလဘဝအထူး တို့၌ဘုရား ပစ္စေကဗုဒ္ဓါအရိယာသူ တော် ကောင်း တို့ထံ ပန်ဆင်ပနက်ခဲ့ဘူး သော ဆုထူး ပုညဒဗ္ဗသမ္ဘာရအဆောက်အဦး တို့သည်ဥဏှိ ဂုသရိ ရဲရဲငြိသကဲ့သို့ယခုဘဝဇာတိ တော်အဖြစ်၌အမြိုက်နိဗ္ဗာန်ကိုလွယ်လင့်တကူလှမ်း ယူ တော်မူလိုသည့်သမ္မာဆန္ဒ တော်ဖြင့် ဒါနသီလဘာဝနာသုံး ဖြာတရား တို့ကို နေ့ညမခြား သတိတရား တည်း ဟူသော အဇ္ဈတ္တကလျာဏ မိတ္တကိုသုံး စွဲ တော်မူသဖြင့်အလှူဒါနစာဂတရား တို့ကိုမပြုမှီကာလ ရှေး မဆွကပင်မဂ်ဥာဏ်ဖိုလ်ဥာဏ်ကိုရည်သန် တော်မူခြင်း ၊ လှူဆဲ စွန့်ဆဲအခါစဉ် လျှက်မဂ်ဥာဏ်ဖိုလ်ဥာဏ်ကိုလျှင်မြန်စွာ မျက် မှောက် ရောက် သော မနော မဏိဓိရှိသည့် အတိုင်း သီလဘာဝနာအရာတို့၌လည်း ဒါနအရာနှိုက်ကဲ့သို့ပင်လျှင်မြန်စွာ မျက် မှောက် မဂ်ဥာဏ်ဖိုလ်ဥာဏ်သို့ ရောက်လို သောသမာဆန္ဒ ဒိဋ္ဌိဇုကမ္မရှိသည်ဖြစ်၍ကုသိုလ် ကောင်း မှုတည်း ဟူ သော မျိုး စေ့၏စိုက်ပျိုး ရာလယ်ကာ မြေ ကောင်း သဖွယ်ဖြစ် သော သဗ္ဗညု မြတ်စွာဘုရား သာသနာ တော်မြတ်သုံး ရပ်တို့နှိုက်လည်း အမှိုက်သရိုက်နှင့်တူ သောသူ ယုတ် ဒုဿီလအလဇ္ဇီပုဂ္ဂိုလ ဒုပ္ပဋ္ဋဖြစ် သော သာသနာ တော်မြတ်၏တံသင်း ခလုတ်ဆူး ငုတ် တို့ကို မရှိ စေရ၊ သိက္ခာကာမလဇ္ဇီ ပေသလသီလဝန္တစစ်ဖြစ် သော လဇ္ဇီသူ တော် ကောင်း တို့ကိုသာ စည်ပင်ထွန်း ကား ပြန့်ပွါး စေ၍သာသနာ တော်မြတ်ကိုအလွန်ပွင့်လင်း စေ ခြင်း ၊ တန် ဆောင်မုန်း လ သရဒအခါလ ရောင်မြင့် သော ကြာ၏အတူဖြစ် စေ တော် မူလိုသည်နှင့်အညီသာသနာ တော်မြတ်နှိုက်ခို ဝင်မှီတင်း ကြ သော ရဟန်း သာမ ဏေတို့ ကိုလည်း ဝိနည်း တရား တော်လါရှိသည့်အတိုင်း အပ္ပေါသုက္ကာ ကြောင့်ကျမဲ့မ နေမူ ၍အပတ်တကုတ်အား ထုတ်ကျင့်ကြံ နေထိုင် စေလိုသည်ဖြစ်၍သာသနာ တော်တိုး တက်လဇ္ဇီ ပေသလ သိက္ခာကာမ သီလဝန္တသူ တော် ကောင်း တို့ပွင့်လင်း စည်ကား အောင် ဂိုဏ်း အုပ်ဂိုဏ်း ထောက်ပြုလုပ်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်တို့လည်း အဇ္ဈာန ပေဝပဥ္စမံ၊ ပင္ကီ ပ နိဝေသ ဃေ၊ ဣတညမနုဿ သေယျ၊ နတိ လေ သေယျပဏ္ဏ တောဟု သော ပါဠိ တော်အ ရ ဂိုဏ်း အုပ်ဂိုဏ်း ထောက်တို့က မိမိကိုယ်ကိုအရင်း စ၍ ဝိနည်း လေး စောင်၊

ဒသဓမ္မသုတ်၊ အနတ္တလက္ခဏာသုတ်၊ အန္ဓကဝိန္ဒသုတ်၊ အာဒိတ္တသုတ်များကိုနှုတ်ရဆောင်ရွက်ပြီး လျှင်ဂိုဏ်းတွင်း ရှိရဟန်းသာမဏေတို့ကို ပေါ့လျော့နေထိုင်မရှိစေရ၊ ကျောင်းနေပုဂ္ဂိုလ်တို့မှာ ဒွေမာတိကာ ခုဒ္ဒသိက္ခာနှင့်၎င်း သုတ်လေး သုတ်များကိုနှုတ်ရအာဂုံဆောင်ရွက်စေခြင်း ၊ ၎င်း ကျောင်း နေပုဂ္ဂိုလ်တို့ကိုမှီတင်း နေထိုင်ကြသည့်ရဟန်းတို့ကိုလည်း ဒွေး မာတိကာကိုနှုတ်ရအာဂုံရုတ်စေပြီး လျှင်ခုဒ္ဒသိက္ခာကိုအလေ့အလာပြု၍ ဒသဓမ္မသုတ်၊ အနတ္တလက္ခဏာသုတ်၊ အန္ဓကဝိန္ဒသုတ်၊ အာဒိတ္တသုတ်များကိုနှုတ်ရအာဂုံရွက်ဆောင်စေခြင်း ၊ သာမဏေတို့မှာပဉ္စ စေက္ခဏာ၊ လိင်ဒဏ် သေခိယ၊ ခဏ္ဍကဝတ်ဒွတ္တိံသာကာယအနက်ပါဠိအနတ္တလက္ခဏာသုတ်များကိုရရမိမိရှိအောင်ဆရာဖြစ်သူတို့ထံတက်အံသရဇ္ဈယ်စေပြီး လျှင်သာမဏေတို့၏အသင်အပြင်သာမဏေတို့၏အရာနှင့်ပြည့်စုံစေခြင်း ၊ ဝတ်တက်ဝတ်ကပ်ကြရာ၌လည်း ၎င်း ကျက်မှတ်သည့်သုတ်များ နှင့်ပရိတ်တော်ဂုဏ်တော်များ ကိုမပြတ်မလပ်ရွတ်ဖတ်သရဇ္ဈယ်စေပြီး လျှင်ဝိနည်း သိက္ခာပုဒ်တော်လာရှိသည့်အတိုင်း သဒ္ဒါတရား တိုး ပွါး အောင်တရား ဓမ္မပြောဟောပြယကြရမည်၊ သာသနာတော်မြတ်သုံး ရပ်တို့တွင်လည်း မူလဘူတဖြစ်သောပရိယတ္တိသာသနာတော်စည်ပင်ထွန်း ကား အောင်ပါဠိအဋ္ဌကထာဋီကာတို့ကိုသင်ကြား ကာမတ္တမဖြစ်စေရ၊ ကာယဗလညာဏဗလအလျောက်မိမိရရသင်ကြား တက်အံစေခြင်း ၎င်ါအကြီး အအုပ်ပြုလုပ်သည့်ဂိုဏ်း အုပ်ဂိုဏ်း ထောက်ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကပရိယတ္တိသာသနာတော်တိုး တက်အောင်တိုက်တွန်း နှိုး ဆော်ကြရမည်၊ ပဋိပတ္တိသာသနာတော်မြတ်အရာ၌လည်း မြတ်စွာဘုရား ပယ်ရှား စက်ဆုပ်တော်မူအပ်သောကုလဒူသနရှစ်ပါး ၊ အနေသနတရား နှစ်ဆယ့်တပါး တို့တွင်အကြူး ဝင်သောသစ်သီး ပေး ခြင်း ၊ ပန်း ပေး ခြင်း စသည်အမှုရွေလုပ်ငွေလုပ်ထိုး ကွင်း လက်ဖွဲ့ခါး လှည့်အင်း အိုင်စီး တိုင်ယတြာ ဂါထာ ဗေဒင်တို့ကိုလေ့လာပြွမ်း တီး ခြင်း အမှုဒါယကာတို့သဒ္ဒါဒေယျဖြစ်သောပစ္စည်း ဝတ္ထုတို့ကိုမအပ်သောသုံး ဆောင်ပြုလုပ်ဒုပ္ပရိဘောဂ၊ ကာယဝိညတ်စသည်တို့ကို ရှောင်ကြဉ်ခြင်း ၊ အကပ္ပိယအနာမာသတို့ကိုမအပ်သောခံခြင်း ၊ မြို့တွင်း ရွာတွင်း ဝင်ကြသောအခါ၌လည်း အကြောင်း မဲ့ဘိနပ်စီး ခြင်း ၊ သပိတ်ပရိက္ခရာစသည်တို့ကို ရောင်း ချ၍စီး ပွါး ပြုလုပ်ခြင်း၊ ဥယျာဉ်လယ်ယာ ပေါင်နှံပြုစု စိုက်ပျိုးခြင်း၊ ဂီတိသံသဒ္ဒလူတို့နှင့် ရောနှော၍ ရောင်း

ဝယ်ဖေါက်ကား စီးပွါး ပြုလုပ်ခြင်း ၊ ကြွေးမြီ ချခြင်း ၊ မီးပွဲတိုး ပွဲဇာတ်ပွဲ ရုပ်သေး
ပွဲအရပ်ပွဲ လှေပွဲလှည်းပွဲ စသည်တို့ကို ခံခြင်း ၊ ကြည့်ရှုခြင်း ပယောဂ မတင်း အားထုတ်
ရွက်ဆောင်ခြင်း ၊ လူတို့ကဲ့သို့ခက်တင် မောင်းနင်း ဆဲရေး ပြောဆိုခြင်း ၊ မင်း
မင်း အမတ်တို့နှင့်စပ်လျှင်း သောသူခိုး ဓါးပြတို့ကိုလက်ခံသိမ်းထား၍ ရဟန်း သာ
မဏေပြုလုပ်ခြင်း ၊ ရဟန်းတို့နှင့် မစပ်မအပ်လူတို့၏အသုံးအဆောင်ဖြစ်သော ဓါး
လှံ သေနတ်တို့ကိုသိုမှီသိမ်းထား အနီးအပါးသို့ဆောင်ယူသွားခြင်း စသည်တို့ကို မပြု
မကျင့်အောင် ဂိုဏ်းအုပ် ဂိုဏ်းထောက်တို့က တင်းတင်း ကြပ်ကြပ်နိုင်နင်း အောင်
ဆင့်ဆိုမြစ်တားကြရမည်၊ မြို့တွင်း ရွာတွင်းသို့တစုံတခု သောအကြောင်းနှင့်သွား
ကြရာ၌လည်း သိက္ခာပုဒ်တော်လာ ရှိသည့်အတိုင်း ကောင်းစွာ ဝတ်ရုံခြင်း ၊ ကပတ်
သီးတွယ်ခြင်း၊ စက္ခုန္ဒြေစ သောအဓိန္ဒြေကို ကောင်းစွာ စောင့်ရှောက်သွားလာခြင်း၊
မအပ်သော ဝဇီဝိညတ်ဖြင့် တောင်းခံ ရှာမှီးခြင်း၊ ဂေါစရ မှီတင်း လှည့်ပတ်ရာ၌
လည်း သာသံသမနသာရုပ္ပ မရှိပြည်သူသတ္တဝါအများတို့သဒ္ဓါတရား ပျက်ပြား ဆုတ်ယုတ်
အောင်ဟိရိဩတ္တပ္ပတရားကိုမ စောင့်ပဲလျက် ခြေလက်တွဲလဲအာ ရောကပတ်ဖွဲ့လျက် ဖ
ယိုဖရိုဖြစ်သော ပိန်ဖျင်း ယုတ်မာသည်များကိုအချင်းချင်း ပြောကြား နေထိုင်
ခြင်းများကိုမပြုမကျင့်ကြရအောင် ဂိုဏ်းအုပ် ဂိုဏ်းထောက်တို့က ဆင့်ဆိုဆုံးမဩ
ဝါဒပေးကြရမည်၊ ပစ္စည်း ပရိက္ခရာသုံးဆောင်ကြရာ၌လည်း ပုဂ္ဂလသန္တက၊
သေနသန သန္တက၊ သံကဝသန္တကများကိုပိုင်းခြား မှတ်သား၍သုံးဆောင်ခြင်း ၊
သင်္ကန်း သပိတ်တို့ကိုလည်း မအပ်သောအထည် မအပ်သောအရောင်အဆင်း မအပ်
သောဆိုးရည်တို့ကို ရှောင်ကြဉ်ကြပြီးလျှင်အပ်သောအထည် အပ်သောအရောင်အ
ဆင်း အပ်သောဆိုးရည်တို့ကိုသာသုံးဆောင်ကြအောင်မြစ်တား ဆင့်ဆိုကြရမည်၊
ဥပသမ္ပဒကံကိုရွက်ဆောင်ကြရာနှိုက်လည်း အဒိဋ္ဌာန် ဝိကပ္ပနာ လောက်သည်၊ သပိတ်
သင်္ကန်းတို့ကိုပြည့်စုံစေ၍ ဥပဇ္ဈာယ်ပြုထိုက်သည့်ဆရာတို့ထံ ဥပဇ္ဈာယ်ယူစေပြီး လျှင်သိထိလ၊
မနိတအစရှိသည်တို့ကို နေရာကြဆိုစွမ်းနိုင်သောညတ္တိကမ္မဝါစာဆရာတို့နှင့်ဥပသမ္ပ
ဒကံကိုရွက်ဆောင်ကြရအောင်ဆင့်ဆိုကြရမည်၊ ရဟန်းတို့မှာ ဥပုဒ်ပြုကြရာနှိုက်လည်း
သုတ္တုဒ္ဒေသဥပုဒ်ကံကိုရွက်ဆောင်လောက်သည့်မြို့ရွာသံဃာတို့မှာသုတ္တုဒ္ဒေသဥပုဒ်ကိုရွက်
ဆောင်ကြရမည်၊ ဂိုဏ်းအုပ် ဂိုဏ်းထောက်တို့က ဂိုဏ်းတွင်းရှိ ကျောင်းနေပုဂ္ဂိုလ်တို့

ကိုစေ့နှံ့အောင်ဆင့်ဆိုကြရမည်၊ ဘုရားစက်ဆုတ်တော်မူအပ်သောရာဇကထာ၊
စောရကထာ၊ တိရိစ္ဆာနကထာစသည်များကိုလည်း အပြောအဆိုမရှိ၊ ရှောင်ကြဉ်ကြ
ပြီး လျှင်မဂ်ဉာဏ်ဖိုလ်ဉာဏ်၏ရင့်ရာရင့်ကြောင်း လဇ္ဇီပေသလသိက္ခာကာမ သိ
လဝန္တဖြစ်သောသူတော်ကောင်းတို့၏ ဂေါရဝသေဝန၊ ဘာဝနာသေဝနဖြစ်
သောအာဟာပါန၊ ဒွတ္တိံသကာယ၊ ပရဏာဿတိစသည်တို့တွင်တခုခုကိုအမြဲမပြတ်နှလုံး
ပြုခြင်းများကိုကြိုးစားအားထုတ်ကြအောင်ဂိုဏ်းအုပ်ဂိုဏ်းထောက်ပုဂ္ဂိုလ်တို့က
မမြတ်မလပ်ဆင့်ဆိုဆုံးမဩဝါဒပေးကြရမည်၊ ပဋိဝေဓသာသနာတော်ပြတ်ဆရာ
တော်တို့နိုက်လည်း ယထာဘူတဉာဏ်ကိုသုံးသပ်ဆင်ခြင်နိုင်အောင်ဘာဝနာရာမ၊ သင်္
ဂဏိကာရာမ၊ ဂိဟိသံသဂ္ဂ၊ ဂိဟိကမ္မအမှုတို့ကိုမဖြစ်မပွါးစေရ၊ ရဟန်းတို့ကိစ္စဖြစ်
သောပရိယတ်ပဋိပတ်တရားများကိုသာကြိုးစားအားထုတ်၍ နေ့စဉ်မပြတ်
ဆုံးမဩဝါဒပေးလျက်မဂ်ဉာဏ်နိဗ္ဗာန်ဟုဆိုအပ်သောပဋိဝေဓသာသနာမြတ်သာ
ပွါးများအားထုတ်ကြရမည်၊ လောကဓမ္မရာဇာအကြောင်းနှင့်မသင့်မလျော်ပြု
ကျင့်တတ်သောမောသောခိုးသူပြည်လော်းပြည်မွှားရာဇပစ္စတ္ထိက အပင်းအသင်း
ဖြစ်သောသူတို့ကိုအရဟတ္တဓဇဂုဏ်ကိုနိုလှုံ့စေခြင်း ငါလက်သိမ်းထားသာသနာတော်
တွင်းသို့ပဉ္စင်းသာမဏေပြုလုပ်သွင်းထားခြင်းမရှိစေရ ဆင့်ဆိုကြရမည်၊ မြတ်
စွာဘုရားအလိုတော်မရှိသည့်ဆင်သားမြင်းသားတို့ကိုရဟန်းအကောက်အယူအစီး
အသောက်မရှိစေနှင့်၊ မင်းဘဏ္ဍာဖြစ်၍ဆင်မြင်းတို့ပြောက်ပျက်လျှင်ရဟန်းတို့ကို
စွတ်စွဲ၍သာသနာတော်နိုက်ကြီးစွာသောဘေးရန်ဖြစ်ရာအကြောင်းကိုသဗ္ဗညုတ
ရွှေဉာဏ်တော်ဖြင့်မြော်တင်းတော်မူ၍သိက္ခာပုဒ်တော်ကိုပညတ်တော်မူသည်၊ ယ
ခုမှာသာသနာဒါယကာမဟာဓမ္မရာဇ်တရားမင်းမြတ်ကချွန်ထွား သေသည်ကိုရဟန်းတို့
အကောက်အယူမရှိစေနှင့်လျှောက်ထားတော်မူသည့်အတိုင်းအမဲပုံ့သကူများကိုရ
ဟန်းသာမဏေတို့အကောက်အယူမရှိရအောင်ဂိုဏ်းအုပ်ဂိုဏ်းထောက်တို့ကမိမိတို့
ကိုယ်မှစ၍အုပ်စုဂိုဏ်းတွင်းရှိကျောင်းနေသံဃာတို့ကိုနိုင်နင်းအောင်မြစ်တား
ကြရမည်၊ အရပ်ရပ်သုတ်သင်ရှင်းလင်းကြသည့်အချင်းအရာများကိုလည်းသုဓမ္မာ
သို့တင်ပို့လျှောက်ထားလာရမည်၊ သို့ဆင့်ဆိုသည်ကိုမတည် အပြောသုဏ္ဏကြောင့်ကျမဲ့
နေထိုင်သည်များကိုတွေ့မြင်ကြားသိရလျှင်ဂိုဏ်းအုပ်ဂိုဏ်းထောက်တို့ကိုဝိနည်းတံ

နှင့်အညီစီရင်မည်။

19 January 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုတပို့တွဲလဆန်း ၁၀ ရက် နေ့သုဓမ္မာဆရာတော်တို့ မိန့်ချက်

သုဓမ္မာဆရာတော်တို့ဆင့်ဆိုလိုက်သည်။ နိုင်ငံတော်အတွင်း မြေဒူး မြို့ ခေါသန္တီမြို့ ကျေး ရွာရှိဂိုဏ်း အုပ်ဂိုဏ်း ထောက်တို့သာသနာ့ဒါယကာ မဟာဓမ္မရာဇာတရား မင်း မြတ်သည် ရှေး ရှေး သောဘဝကာလတို့တပန်ဆင်ပန္နက် ခဲ့ဘူး သောဆုထူးပုည ဒဗ္ဗ သမ္ဘာရတရား စည်တား ပွင့်လင်း တောက်ပခြင်း သို့ ရောက်သဖြင့် ရွှေနန်း တက် တော်မူသည်က စ၍ မင်း အဖြစ်ကိုယူ တော်မူဦး ကပင်အရောင်အဝါတို့ဖြင့်ထွန်း လင်း တောက်ပလျက် လေး ကျွန်း လှည့်သွား သော နေလနှစ်ပါး တို့ကဲ့သို့သီလဝန္တသိက္ခာ ကာမပုဂ္ဂိုလ်တို့စည်ပင်ပြန့်ပွား ၍မြတ်စွာဘုရား သာသနာ တော်စည်ပင်ထွန်း လင်း တောက်ပခြင်း ကိုအလွန်အလို တော်ရှိသည်ဖြစ်၍သာသနာ တော်ကိုပြုစု ချီး မြှင့် တော် မူသည်။ သာသနာ တော်တွင်း နိုက်အကြီး အအုပ်ပြုလုပ်၍သာသနာ တော်ကိုကြည့်ရှု နေ ထိုင်ကြသည့်ပုဂ္ဂိုလ်တို့လည်း မင်း သာ မံကိုအမှီရကုံ မှနှင့်သာသနာ တော်ကိုကြည့်ရှုပြုနိုင် ကြသည်မဟုတ်။ သာသနာ တော်ကိုအလွန်ကြည်ညို လေး မြတ် သော မင်း ကိုအမှီရမှသာ လျှင်သာသနာ တော်ကိုကြည့်ရှုပြုနိုင်ရာ သောအ ကြောင်း ရှိသည်။ ယခုမှာဘုရား သာသနာ တော်ကိုအလွန်တရာကြည်ညို လေး မြတ် တော်မူ သောသာသနာပြုမင်း ကောင်း မင်း မြတ်ကိုအမှီရသည်ဖြစ်၍သာသနာ တော်တိုး တက်စည်တား ပွါး များ အောင်အ ထူး သဖြင့်အား ထုတ်ခွင့်ရ သောအခါကာလဖြစ်သည်။ သို့အား ထုတ်ခွင့်ရ သောအခါ ကာလကြုံကြိုက်သဖြင့် နိုင်ငံ တော်အတွင်းမြေဒူး မြို့ ခေါသန္တီမြို့ ကျေး ရွာ များ နိုက်သာ သနာ တော်ကိုကြည့်ရှုထိန်း သိမ်း ၍အကြီး အအုပ်ပြုလုပ် နေထိုင်ကြသည့်ပုဂ္ဂိုလ်တို့မှာ မိမိ တို့အုပ်စုအတွင်း ရှိရဟန်း သာမဏေတို့ကို ရှေး ပေး အပ်ရင်း သာသနာ ရေး နှင့်စပ် ၍ထုတ်ပြန် တော်မူသည့်အမိန့် တော်အတိုင်း အပွေါ် သုတ္တ ကြောင့်ကျမဲ့မရှိ စေမူ၍အ လေး အမြတ်ပြုသဖြင့်ဆင့်ဆိုဆုံး မဩဝါဒ မေး ကြရမည်။ မိမိတို့အုပ်စုအုပ်နက်အတွင်း ပါဋ္ဌိ ကထာ ဋီကာကျမ်း ဂန်သင်ကြား ပို့ချနိုင် လောက်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကိုပရိယတ္တိသာသနာ တော်စည်ပင်ပြန့်ပွား အောင်မပြတ်မလပ် အောင်သင်ကြား ပို့ချခြင်း ကိုမပြု နေ ထိုင်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်တို့မှာ ဒွေမာတိကာကိုဝါစုဂ္ဂတ ရရမိမိ လေ့လာရွက် ဆောင် စေပြီး

လျှင်အကြီး အအုပ်ပြုလုပ်သည့်ဆရာတို့ထံတလတကြိမ်မပြတ်မလပ်ပြန်ဆိုစေရမည်၊ ရှင်သာမဏေတို့မှာလည်း လိင်ဒဏ် သေခိယ ပစ္စဝေက္ခဏာ ခန္ဓကဝတ်ပါဠိအနက်များကိုရရမိမိကျက်မှတ်စေ၍အပ်ထားသည့်ဆရာတို့ထံအမြဲမပြတ်ပြန်ဆိုစေရမည်၊ မိမိကိုယ်နှင့်တကွအုပ်စုအတွင်း ရှိရဟန်းသင်္ဃာတို့မှာလည်း မဂ်ဖိုလ်၏အခြေမူလဖြစ်သော ပရိယတ္တိသာသနာတော်ထွန်း ပေါက်တောက်ပ၍လဇ္ဇီ ပေသလ သိက္ခာကာမ သီလဝန္တပုဂ္ဂိုလ်တို့စည်ပင်ထွန်းကား လျှက်နိဗ္ဗာနသုခကိုမကြာခဏရစေခြင်း ငှါသီလဓုဓင် သမ္မထ ဝိပဿနာတရားတို့ကိုစွမ်းအား ရှိသမျှဥဿဟပြု၍ကျင့်ကြံနေထိုင်စေရမည်၊ ရေမြေအသျှင်တရားမင်း မြတ်အမိန့်တော်နှင့်မကွာမဝေး ခန့်ထားတော်မူသည့်မြို့ဝန်စစ်ကဲ နား ခံ သူကြီး ကလန် အရာရှိတို့နှင့်မြို့ရွာနေလူတို့ကိုအကြောင်းကိစ္စရှိ၍ပြောဆိုကြလျှင်တရားနှင့်အညီဖြေးညှင်းသာယာစွာတရားပြသပြောဆိုကြရမည်၊ ဖြေးညှင်းသာယာစွာတရားပြသပြောဆိုသည်ကိုမတည်မနာမယူရှိလျှင်ဂျန့်ရင်းကြမ်းတမ်းရဟန်းတို့၏အမှုအရာမဟုတ်ဖြစ်၍ဘုရားစက်ဆုတ်တော်မူအပ်သောဂိုက်ပုတ်ခြင်း စသောအမှုတို့ကိုမပြုမကျင့်စေနှင့်၊ မိမိတို့ကိုယ်နှင့်တကွအုပ်စုအတွင်း ရှိရဟန်းသင်္ဃာတို့ကိုပြောဆိုဆုံးမဩဝါဒပေးသဖြင့်လုံခြုံအောင်စောင့်ထိန်းညီမ်းကြရမည်၊ ဘုရားသာသနာတော်ဟူသည်အလဇ္ဇီဒုဿီလ ပါပသမာစာရဖြစ်သောပုဂ္ဂိုလ်တို့ကိုတရားနှင့်အညီနှိမ်နင်းပယ်ရှား၍မျိုးစေ့ကောင်းသဖွယ်ဖြစ်သောလဇ္ဇီသုသီလ သမာ စာရပုဂ္ဂိုလ်တို့ထွန်းလင်းစည်ကားပြန့်ပွားအောင်ပြုမှသာလျှင်သာသနာတော်အဓွန့်ရှည်စွာဖြစ်ထွန်းတိုးပွားရာသောအကြောင်း ရှိသည်ဖြစ်၍မိမိတို့အုပ်စုအုပ်နက်အတွင်း အလဇ္ဇီဒုဿီလပုဂ္ဂိုလ်မရှိစေရ၊ သီလဝန္တ သိက္ခာကာမ လဇ္ဇီပုဂ္ဂိုလ်တို့စည်ပင်ပြန့်ပွား၍ဘုရားသာသနာတော်အဓွန့်ရှည်စွာတည်ထွန်းအောင်အားထုတ်ကြရမည်၊ သို့ဆင့်ဆိုသည်ကိုအလေးမမူအပေါ့သုက္ကကြောင့်ကြမဲ့နေ၍ချွတ်ယွင်းဖေါက်ပြန်သည်များကိုတွေ့မြင်ကြားသိရလျှင်အကြီးအအုပ်ပြုလုပ်သည့်ဂိုဏ်းအုပ်ဂိုဏ်းထောက်ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကိုအပြစ်အလျှောက်စီရင်မည်။

19 January 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုတပို့တွဲလဆန်း ၁၀ ရက်နေ့သုဓမ္မာဆရာတော်တို့ဆင့်ဆိုချက်။

(သောင်း စါရု)

သစ်တော်သိမ်း ကျွန်တော်မျိုး အဆောင်တော်မြဲတို့ခံဝန်ချက်ဘုရား
29 January 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုတပို့တွဲလပြည့်ကျော် ၅ ရက် နေ့အဝမြို့သစ်တော်သိမ်း ကျွန်တော်မျိုး ငမောင်၊ မြင်း မှူး ရွာသစ်တော်သိမ်း အဆောင်တော်မြဲ ငဘောပု၊ ကျွန်တော်မျိုး ငမဲ့၊ ငဘိန်း၊ ပုခန်းကြီး မြို့ကွမ်း ရွာဆိပ်သစ်တော်သိမ်း အဆောင်တော်မြဲ ငစိုးမင်း၊ ငဆိုးကြီး၊ ငမောင်တို့ခံဝန်ချက်၊ ကျွန်တော်တို့သစ်တော်ဘွဲ့စရိတ်တင်ပေးသည့်သစ်အသား ၁၅၀၊ ဘောင်ဘွဲ့စရိပ်ကုန်ငင်ရန်ပါမျှော ဝါး ကြိမ် သက်ကယ်ကြိုး ဘိုး လုခ ငွေ ၆ ကျပ်ခွဲပါရှိသည်အတိုင်း အရေအတွက် ဈေးနှုန်း အပိုအမို မရှိပါ၊ နောင်ကျွန်တော်တို့စာရင်း တင်ပေးသည့်အတိုင်း မကုန်မကျရှိလျှင်ရာဇဝတ်တော်ကိုခံပါမည်၊ ယခုထုတ်ပေး တော်မူသည့်ငွေနှင့် ဘောင်ဘွဲ့ပြီး သစ်ဘေါင်များကို အောက်မြို့ကျေး ရွာသို့စုံ မျှောရမည်ဖြစ်လျှင်လည်း သစ်အသား တလုံး လျှင် ၅ ငွေတွင်ယခုထုတ်ပေးသည့်ငွေကိုခုနှိမ်သနား တော်မြတ်ခံ၍ ချဆောင်စုန် မျှောပါမည်ခံဝန်သည်ဘုရား

သစ်အသား ၁၀၀ ဘောင်ဘွဲ့လုပ်ဆောင်ကုန်ဝင်ရန်စာရင်း ဘုရား

	ရေ	နှုန်း	ငွေသင့်
နဘားသီ ၁၅ မျှော	၂၄		
မိုး လုပ်ရန် ၁၅ မျှော	၂၄		
နောက်မသိမ်း လုပ်ရန် ၁၅ မျှော	၂၄		
မောင်း ကုပ်လုပ်ရန် ၁၅ မျှော	၂၄		
ဦး နှိမ်ရှမ်း မောင်း လုပ်ရန် ၁၅ မျှော	၄		
ဆက်တုံး ရှမ်း မောင်း လုပ်ရန် ၁၅ မျှော	၄		
နောက်ပံ့နှိမ် မောင်း လုပ်ရန် ၁၅ မျှော	၃		
တဲ အောက်ခံလုပ်ရန် ၁၅ မျှော	၀		
ဝါး တန်း လုပ်ရန် ၁၅ မျှော	၂		
ပေါင်း	၁၁၉	ဝိ ဖြ	၁ ဦ ၂။

ဝါး ကုန် ဝင်ရန် စါရင်း	ရေ	နှုန်း	ငွေသင့်
တဲ ဆောက်ရန်တင်း ဝါး	၁၀၀	၅ိ	၅ိ
သက်ကယ်	၃၀၀	၇ျ ၁ဲ	၅ိ ၂ျ ၁ဲ
ပေါင်း			၄ိ ၂ျ ၁ဲ
သစ်တလုံး လျှင် ၁၅လုံး ကျကြိမ် ၁၅၀၀		၆ျ	၆ိ
ထိုး ကြိုး	၁	၄ိ	၄ိ
ဝဲလွန်ကြိုး	၂	၃ိ ၃ျ	၈ိ
ခွဲတိုင်	၃	၂ျ ၁ဲ	၇ျ ၁ဲ
ပေါင်း			၁၈ိ ၇ျ ၁ဲ
စုစု			၂၃ိ
အေါင်လုပ်ခ သစ်တလုံးလျှင် ၂ျ ၁ဲ ကျ ၁၀၀			၂၅ိ
ပေါင်း			၄၈ိ

သစ်ဇာသား ၁၀၀ ဘောင်ဘွဲ့

လုပ် ဆောင်ကုန် ဝင်ရန် စါရင်း

၁၂ မျှောလုံး ရေ	၁၁၉	၃ိ ၆ျ	၁၆ိ ၂ျ
တင်း ဝါး လုံး ရေ	၁၀၀	၅ိ	၅ိ
သက်ကယ်	၃၀၀	၇ျ ၁ဲ	၅ိ ၂ျ ၁ဲ

(လုံး တော် စါစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူမျှား ရှင်လက်နက်စကြာသခင်ပဥ္စမသင်္ဂါယနာတင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား
31 January 1872
ကြီး ဘုရား သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုတပို့တွဲလပြည့်ကျော်ရရက် ၄ နေ့င ကျော်ကိုနဘက်
မြို့သူကြီး သွေး သောက်ကြီး ခန့်တော်မူသည်၊ အသည်ငယ်သား တို့အမှုတော်ထမ်း
ကုန်ရှိလုပ်စား ဆောင်စား စီး ပွါး ဖြစ် အောင်မစစီရင်
(မန္တလေး အမျိုး သား စာကြည့်တိုက်)

နဘက်မြို့ကျေး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး အသည်အလါဝင် နေကပွါး အမှု
ထမ်း ကြေး ပေး ကြီး ငယ်တို့၊ ချောင်း ဦး ဆယ်ရွာသူကြီး ရွာအုပ်ပယ်အုပ်
ငရွှေစော၊ နဘက်မြို့ကိုအဘ ရွှေမြို့သူကြီး သွေး သောက်ကြီး အရာနှင့် (သက္ကရာဇ်
၁၂၂၀) ခုနှစ်တစ၍ ရွေး လက်ယာအစုမှာသား မယား အိမ်ထောင်စုမပြန် 1866
မသွား ထမ်း ရွက် သေဆုံး သော ကြောင့်ညီငကျော်ကိုနဘက်မြို့သူကြီး သွေး သောက်
ကြီး အရာထမ်း ရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း
ငကျော်ကိုနဘက်မြို့သူကြီး သွေး သောက်ကြီး ခန့်

31 January 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုတပို့တွဲလပြည့် ကျော်ရရက် နေ့ဘုရား အမိန့်တော်မြတ်ကိုဦး
ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည်အတိုင်း ငကျော်ကိုနဘက်မြို့သူကြီး သွေး သောက်ကြီး ခန့်ထား
ကြီး စိုး ဆောင်ရွက် စေသည်၊ နတက်မြို့ကျေး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး အသည်
အလါဝင် နေတပွါး အမှုထမ်း ကြေး ပေး ကြီး ငယ်တို့၊ မြို့သူကြီး သွေး သောက်ကြီး
ငကျော်ဆင့်ဆိုရာနာခံထမ်း ရွက်ကြရမည်၊ မြို့သူကြီး သွေး သောက်ကြီး ငကျော်
လည်း မြို့ကျေး ရွာကိုစည်ပင်သာယာဖြစ်ထွန်း အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစုပြီး လျှင်
ခန့်ထား ကျေရောက်သည့်မင်း မှုတော်ရပ်မှား ကိုဆိုင်ရာဆင့်ဆိုနာခံ၍အမိန့်တော်
မြတ်ရင်း နှင့်အညီ ပြေကုန် အောင်ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်ရမည်။

ဝန်မင်း မှား စါ

(မန္တလေး အမျိုး သား စါကြည့်တိုက်)

နဘက်မြို့ဘရင်ဂိုရပ် နေအမှုထမ်း ကြီး ငယ်အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ပေး ကြီး ငယ်တို့၊ ရွေး လက်ယာအစု ဆေး ထိုး အိမ် ယောင်စုတက် နေတမ်း ရှက်သူနဘက် မြို့သူကြီး က နဘက်မြို့မပြဘရင်ဂိုရပ်တပိုင်း ကိုထွက်ကန့်သီး ခြား အအုပ်အထိန်း အ ခန့်အထား မရှိ၊ ကျွန် တော်မျိုး ကဆင့်ဆိုစီရင် စေရမည်၊ ရွှေလွှတ် တော်မှာစါ ရွှေတင်ပြအစီရင်ခံသည်ဖြစ်၍ နဘက်မြို့မဘရင်ဂိုရပ်ကိုသီး ခြား အအုပ်အထိမ်း မရှိနဘက်မြို့သူကြီး က ရွှေလွှတ် တော်စါအရဆင့်ဆိုစီရင် စေရမည်၊ ဘရင်ဂိုရပ် နေ အမှုထမ်း ကြီး ငယ်တစုတို့လည်း နဘက်မြို့သူကြီး ဆင့်ဆိုရာနာခံထမ်း ရွက်ကြရမည်၊ နဘက်မြို့သူကြီး လည်း ရာဇဝတ်မ ပေါ်မထွက် စေရတင်း လွှတ်လုံခြုံ အောင်ထိမ်း စောင့်၍ကြ ရောက်သည့်မင်း မှု တော်ရပ်များ ကိုဆိုင်ရာဆင့်ဆိုနာခံ ပြေကုန် အောင်ထမ်း ဆောင်ရမည်။ အမြင့်ငါး မြို့ဝန်မင်း စါ။

(သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုတပို့တွဲလပြည့် ကျော်ရရက် နေ့) (31 January 1872)

(သွေ့ဘ်ကြီး ၎ ကျော်သက္ကရာဇ် ၁၂၉၄ ခုဝါခေါင်လဆန်း ၂ရက် နေ့ကူယ်လွှန်) (3 August 1932)

(မန္တလေး အမျိုး သား စါကြည့်တိုက်)

သစ်မှောစရိတ်ထုတ်ပေး ငွေစာရင်း ဘုရား

21 October 1871
(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၃ ခုတန်ဆောင်မုန်း လဆန်း ၉ရက် နေ့ဘွန်တော်မျိုး
ငတောက်၊ ငမှဲ့၊ အဆောင်မြဲငဘော့၊ ငကျိုင်းတို့ကိုမှူး ချောင်း ထွက်လှသစ်အ
သား ၇၅၄၊ ၆ ၁၊ ရပ်သစ်အသား ၁၀၊၂ စုရ၆၄၊ ၆ ၁အသား တလုံး ၅၉
တောင်ချစရိတ် ငွေသင့်၁၅၂၉အနက်အထက် ပေး ငွေ၁၀၀၀ ပြင် ပေး ငွေ
ဒင်္ဂါး ၅၂၉

25 November 1871
(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၃ ခုနတ်တော်လဆန်း ၁၄ရက် နေ့ဘွန်တော်မျိုး ငသာ
ထွန်း နှင့်အစုံအညီကျွန်တော်မျိုး ငခြံကိုအဝမြိုသုံး တုတ်တန်း ဆိပ်ကမ်း ရှိလှ
သစ်လုံး ၈ရ၁၅၆အသား ဒိရ၃၊ ရုံ ၅ ရပ်သစ်လုံး ၈ရရ၅၊ အသား ၄၀၊
ရိ၊ ၅ ၂စုလုံး ၈ရ၂၃ဒိ၊ အသား ၂၂၂၊ ရုံ၊ ၄အသား တလုံး လျှင်၅၉
တောင်စုန်စရိတ် ပေး ငွေ ၄၄၆

ရေနံဝန်မှာပြန်တောင်း
ရန်

9 January 1872
(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၃ ခုပြာသိုလပြည့်ကျော် ၁၅ရက် နေ့သစ်တောင်စရိတ်
တရပ်ထုတ် ၁ရ၀ရ

အချုပ်ဆုရား

ရွှေမြို့တော်ကနှိုး ဆော်စေရန်လူ	၁	၅၀
ဒိုး တုတ်တန်း ဆိပ်ကမ်း တွင် စေလွှတ်ရန်လူ	၃	၉၀
မြင်း မှူးရွာဆိပ်ကမ်း သို့ စေလွှတ်ရန်လူ	၄	၁၂၀
ပုခန်း ကြီး မြို့ထွမ်း ရွာဆိပ်ကမ်း တွင် စေလွှတ်ရန်လူ	၄	၁၂၀
ယင်း ချောင်း ဝသို့ စေလွှတ်ရန်လူ	၂	၆၀
ခွေး သေဝဆိပ်ကမ်း တွင် စေလွှတ်ရန်လူ	၂	၆၀
ရန်ကုန်မြို့တွင်ကျွန်တော်မျိုး င ရွှေသာနှင့်တွဲဘက်ထမ်း ရွက်စေ ရန်လူ	၁	၃၀
ပေါင်း	၁၇	၅၃၀

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၃ ခုတန်ဆောင်မုန်း လဆန်း ၉ရက် နေ့ 21 October 1871

၎င်း စာရင်း ပါလူတို့တန်ဆောင်မုန်း လတွက် ပေး ငွေ ၅၃၀

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၃ ခုနတ်တော်လဆန်း ၁၀ရက် နေ့အထက် 21 November 1871

ထား ရင်း လူတို့လစာ ၅၃၀၊ ကင်း ဝန် ထောက်ခင်း ထံ စေလွှတ်

ရန်ကျွန်တော်မျိုး ငထွန်း အောင်၊ ငအုပ်တို့လစာ ၆၀၊ ၂စု ၅၉၀

အကျအဝယ် တော်ငသာထွန်း ကို ပေး ငွေဒင်္ဂါး ၂၄၀၊ ရွှေ၇၀၊

ငွေ၃၅၀၊ ၂စု ၅၉၀

သက္ကရာဇ်၁၂၃၃ ခုတပို့တွဲလဆန်း ၁ရက် နေ့ရဂ၎င်း တို့ပြသိုလစာ 10 January 1872

အဆောင်မြင အောင်ပိုင်ကို ၅၆၀

(သက္ကရာဇ်၁၂၃၃ ခုတပို့တွဲလပြည့်ကျော်၇ရက် နေ့၎င်း တို့လစာ 31 January 1872

၅၆၀တွက်အဝယ် တော်ငသာထွန်း လစာကိုချန်၍ ၎င်း ကို ပေး ငွေ

ဒင်္ဂါး ၂၆၊ ငွေဒင်္ဂါး ၃၀၀(သက္ကရာဇ်၁၂၃၃ ခု)တပေါင်း လဆန်း 12 February 1872

၅ရက် နေ့အဝယ် တော်ငသာထွန်း ကိုတပို့တွဲလစာ ပေး ငွေ ၅၀

(လုံး တော် စာစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင် ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်ပဥ္စမသင်္ဂါယနာတင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုတ ပေါင်း လပြည့် ကျော် ၁၂ ရက် ၄ နေ့ဘိနပ်

5 March 1872

တော်ငခွန်စွန်း ကိုတိန်ငြင်း မြို့သူကြီး ခန့် တော်မူသည်၊ အသည်ငယ်သား တို့အမှု တော်ကိုထမ်း ကုံ၍လုပ်စား ဆောင်ဝါး စီး ပွါး ဖြစ် အောင်မစစီရင်။

5 March 1872

(သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုတ ပေါင်း လပြည့် ကျော် ၁၂ ရက် နေ့)

(လုံး တော် စါစု)

တိန်း ငြင်း မြို့ ကျေး ရွာအစိုးရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး အသည်အလါဝင် နေတပ်ပါး
ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ ဘိနပ် တော်ငနွ်စွန်း ဂ တိန်ငြင်း မြို့ကိုဘိငဝ
1783
(သက္ကရာဇ်၁၁)၄၅ ခုစစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း ကြီး စိုး သွား စား ပါသည်၊
1802
မရှိလျှင် ဘေး ငဝေါ မောင်(သက္ကရာဇ်၁၁)၆၄ခုစစ်တမ်း စာရင်း ဆက်
သွင်း ကြီး စိုး သွား စား ပါသည်၊ မရှိလျှင်ဘိုး ငဆိုင်ခန်း ဆက်ခံကြီး စိုး သွား စား
ပါသည်၊ မရှိ နောက်ဘငမင်း တပ်အမိန့် တော်မြတ်နှင့်ဆက်ခံကြီး စိုး အုပ်ထိန်း ပါ
1783
သည်၊ မရှိလျှင်(သက္ကရာဇ်၁၁)၄၅ခု(၁၁)၆၄ခုစစ်တမ်း စာရင်း ပါအတိုင်း
1802
သား မြေး မှန်သည်နှင့်အညီတိန်း ငြင်း မြို့ကိုမြို့သူကြီး အရာခန့်ထား ထမ်း ရွက်
ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ဘိနပ် တော်ငခွန်စွန်း
5 March 1872
ကိုတိန်ငြင်း မြို့သူကြီး ခန့်၊ သက္ကရာဇ်၁၂၃၃ခုတပေါင်း လပြည့် ကျော် ၁၂ရက် နေ့
ဘုရား အမိန့် တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း ဘိနပ် တော်ငခွန်
စွန်း ကိုတိန်း ငြင်း မြို့သူကြီး ခန့်ထား ကြီး စိုး ဆောင်ရွက် စေသည်၊ တိန်ငြင်း မြို့
ကျေး ရွာအစိုးရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး အသည်အလါဝင် နေတပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး
ငယ်တို့၊ ဘိနပ် တော်တိန်ငြင်း မြို့သူကြီး ငခွန်စွန်း ဆင့်ဆိုရာနာခံထမ်း ရွက်ကြ
ရမည်၊ တိန်း ငြင်း မြို့သူကြီး ငခွန်စွန်လည်း မြို့ရွာမှာရာဇဝတ် တော် ရေး မ
ပေါ် မထွက် စေရ၊ စည်ပင်သာယာမြစ်ထွန်း အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစုပြီး လျှင်
မင်း မှုတော် ပေါ် ပေါက်ကျ ရောက်သည်များ ကိုဆိုင်ရာဆင့်ဆိုရာနာခံ၍အမိန့်
တော်မြတ်ရင်း နှင့်အညီ ပြေကုန် အောင်ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်ရမည်။
(လုံး တော် စာစု)

ကလေး မြို့ကျေး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး တို့နှင့်အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကျေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ ဘိနပ် တော်တိန်း ငြင်း မြို့သူကြီး ငခွန်စွန်း ကညီကလေး မြို့သူကြီး ငထွန်း အပါး တော်မှာ နေ့ညမပြတ်ထမ်း ရွက်ရသည့်အတွင်း ကလေး မြို့ ကိုကိုယ်စား လွှဲအပ်ရှိသည်ဖြစ်ပါသော ကြောင့်အုပ်ထိန်း ကြီး စိုး စီရင် ဆောင်ရွက် ပါရမည့်အကြောင်း နှင့် လျှောက်ချက်အတိုင်း လွှဲတမ်း စာချုပ်ကိုတင် စေပြီး လျှင် မှန်မမှန်ကလေး မြို့သူကြီး ငထွန်း ကိုမေး ရာအပါး တော်တွင် နေ့ညမပြတ်ထမ်း ရွက်ရ သော ကြောင့်အကိုတိန်း ငြဝ်း မြို့သူကြီး ငခွန်စွန်း ကိုကိုယ်စား လွှဲအပ် ကြောင်း ထွက်ဆိုရှိသည်ဖြစ်၍ကလေး မြို့မှာမြို့သူကြီး ငခွန်ထွန်း ကိုယ်စား အကိုတိန်း ငြင်း မြို့ သူကြီး ငခွန်နွန်း ကိုဆင့်ဆို ဆောင်ရွက် စေသည်၊ ကလေး မြို့ကျေး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး တို့နှင့်အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကျေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ တိန်း ငြင်း မြို့သူကြီး ငခွန်စွန်း ဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ကြရမည်၊ တိန်း ငြင်း မြို့သူကြီး ငခွန်စွန်း လည်း ရာဇဝတ် တော် ရေး မပေါ်မထွက် စေရ၊ မြို့ကျေး ရွာကိုစည်ပင် သာယာဖြစ်ထွန်း အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစုပြီး လျှင်ခန့်ထား ကြရောက်သည့်မင်း မှုတော်ရပ်ရှိသည်များ ကိုဆိုင်ရာဆင့်ဆိုရာနာခံ၍ ပြေကုန် အောင်ဆင့်ဆိုစီရင် ဆောင်ရွက်ရမည်။

(5 March 1872)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုတပေါင်း လပြည့်ကျော် ၁၂ ရက်နေ့)

(လုံး တော် စါရု)

14 March 1872

(သက္ကရာဇ်)၁၂၃၃ခု(နှောင်း)တန်ခူး လဆန်း ၆ရက် နေ့ ဂိုဏ်း အုပ် ဂိုဏ်း ထောက်ဆရာတော်တို့နှင့်လှထွေဆရာတော်။ မဟာဓမ္မိကဆရာတော်တို့ ရွှေနန်း တော်သို့ဝင်ရာ တောင်ဥယျာဉ် တောင်ဖက်စိမ့်စံနန်း တော်မှာအ ထွေခံ တော်မူ၍ဆရာတော်တို့ကို လျှောက်ထား တော်မူသည်မှာတကာ တော်မင်း ဧကရာဇ်ကဆရာတော်တို့ဂိုဏ်း များ ကိုတလတကြိမ်နိုင်ငံ တော်အတွင်း အရပ်ရပ် မြို့ကျေး ရွာရှိ ဂိုဏ်း အုပ် ဂိုဏ်း ထောက်ဆရာတော်တို့ထံ စေလွှတ် ထောက်လှမ်း မည့် အကြောင်း ဆရာတော်တို့ဂိုဏ်း ဂဏ မှာလည်း ဝိနည်း သိက္ခာပုဒ် တော်နှင့်မညီ သူမမှာဆရာတော်တို့ဆင့်ဆိုသည်ကိုမတည်။ ရဟန်း သာမ ဏေတို့မနာမယူ။ အထက် ဆရာတော်တို့အား ကိုကိုး ၍ ဂိုဏ်း အုပ် ဂိုဏ်း ထောက်တို့ကိုမ ထေမဲ့မြင်ရှိ နေလျှင်ရှိ နေကြောင်း ကိုမှတ်သား ၍---

(သောင်း စါစု)

15 May 1872

9 January 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုပြာသိုလပြည့်ကျော် ၁၅ ရက်နေ့
စကိုင်း မြို့သစ်တော်အောက်စုန်စရိတ်ထုတ်ငွေ ၁၇၆၇အနက် ရွှေဒင်္ဂါး ၂၆ပါ
၄င်း ငွေကသုံး စာရင်း ဘုရား

10 Janaury 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုတပို့တွဲလဆန်း ၁ ရက် နေ့သစ်
စာသိမ်း အယူအမှတ်အသား ထား သူအ ဆောင်မြဲ
လုရ၊ ကျွန်တော်မျိုး ၁၀၊ ၂ စုလု ၁ ရတို့ကိုယ်တကိုယ်
၃၀ကျတပို့တွဲလထွက်အဝယ် တော်သေသာထွန်း ကိုပေး
ငွေ ၃၀၀၊ ရွှေဒင်္ဂါး ၂၆၊ ငွေသင့်၁၃၀၊ ၂စု ၅၁၀

14 January 1872

(သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုတပို့တွဲ) လဆန်း ၅ ရက် နေ့
အဝယ် တော်သေသာထွန်း ကိုတပို့တွဲလထွက် ပေး ငွေ ၅၀

14 January 1872

(သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုတပို့တွဲလဆန်း ၅ ရက်) နေ့
သစ်တော်များ ကို ရေနံ ချောင်း ငါး မြို့ဝန်သို့
အပ်ရာသူ ဒွေး မဟာသုဝဏ္ဏ သေဌေကထည့်သူငမြန်၊
သောလိပ်တို့ကိုတကိုယ် ၁ ဝကျ စား စရိတ် ပေး ငွေ ၂၀
၄င်း တို့ကိုသစ်ပတ်ရန်ကြိမ်ဘိုး ပေး ငွေ ၅

15 January 1872

(သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခုတပို့တွဲ) လဆန်း ၆ ရက် နေ့
သစ်တော်ခတ်မှတ်ရန် အောက်စုန် တော်တံဆိပ်၊
ရွှေကျ တော်တံဆိပ် ၂ လုပ် ဆောင်ရန်စာ ရေး
တော်ငသောကိုမိုး သွေး ဘိုး ပေး ငွေ ၂

9 March 1872

(သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခု နှောင်း) တန်ခူး လဆန်း
၁ ရက် နေ့ဆင်ဝန် ထောက်ငဘိုး ကိုလစာကျန် ငွေ
၂၀၀အနက် ပေး ငွေ ၁၀၀ဆင်ဦး စီး လစာ
၁၆၀၊ ဘောင်ချစရိတ် ၁၆၀၊ စုစုဆင်ဝန် ထောက်
ငဘိုး ပေး ငွေ ဒင်္ဂါး ၄၂၀ဆင်တစီးတပေါင်း လတ္တက် ငွေပြ

20 March 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခု (နှောင်း) တန်ခူး လဆန်း
၁၂ ရက် နေ့အဝ၊ မူး ၊ ချင်း ထွင်း ဆိပ်ကမ်းများ

15 May 1872

ထွင်သစ်တော်များ ကိုအသိမ်း အယူ စေလွှတ်
သည့်အဆောင်တော်မြဲ ငအောင်မင်း ၊ င
ဘော ၊ ငစိုးမင်း ၊ ငဆိုးကြီး ၊ ပေါင်း ၄ ၊
ကျွန်တော်မျိုး ငခြို ၊ ငရွှေမောင် ၊ ငမွဲ ၊ င
အိန် ၊ ငသာထွန်း ၊ ငရွှေမောင်ကလေး ပေါင်း
လူ ၆ ၊ ၂ စုလူ ၁၀ တို့တကိုယ်စာ ၃၀ ကျ ၊ ကျွန်တော်
မျိုး ငသာထွန်း ၊ ငဘော ၊ အဆောင်မြဲ ငအောင်
မင်း တို့ကိုသူဌေး မဟာသုဝဏ္ဏ သေဋ္ဌ နှင့်စုံညီ ၊ တ
ပေါင်း လတွက် ငွေ ၃၀၀
(သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခု နှောင်း တကူး လဆန်း ၁၂ 20 March 1872
ရက်) နေ့သစ်ဃော်စာ ရေး ငစိမ်း ကိုသစ်တော်
စွပ်ဆွဲချ ဆောင်သည့်ဆင် တော်ဦး စီး နောက်ပဲ့ 13 October 1871 - 11 November 1871
လူတို့တန် ဆောင်မုန်း လကပြာသိုလတိုင်သုံး လတွက် 12 November 1871 - 10 December 1871
သစ်စာ ရေး ငစိမ်း ကို၎င်း နှင့်စုံညီ ပေး ငွေ 11 December 1871 - 9 January 1872
၁၂၀
26 March 1872
သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃ ခု နှောင်း တန်ခူး လပြည့် ကျော်
၃ ရက် နေ့ မိုး မိတ်မိုး ညှင်း သစ်တော်အကြီး အကြပ်
နန်း စဉ်အဆောင်မြဲ ငသာထွန်း အောင်ကိုတလ ၁၅
ပြား ကျ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၂ ခု နှစ်တွက်လစာ ငွေ 1870
၁၈၀ တွက်အထက် ပေး ငွေ ၁၀၀ ပြင်ကျန် ငွေ ဒင်္ဂါး
၈၀ ၊ ငရွှေမြလစာ ငွေ ၁၈၀ တွက် ၅၅ ပြင်ကျန် ငွေ
၁၂၅ မှာ အဝင်ပြု၍ ၈၀ ၊ ၂ စု ၁၆၀ ကိုငသာထွန်း
အောင်သို့ ပေး ရမည်သူဌေး မဟာသုဝဏ္ဏ သေဋ္ဌ
ဆင့်ချက်အတိုင်း စာ ရေး တော်ငတိုး နှင့်စုံညီ ငသာ
ထွန်း အောင်ကိုပြတိုက် ငွေထိန်း ရွှေ ရေတွက် ပေး
စေသည့် ငွေ ၁၆၀
1 May 1872
သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခု ကဆုန်လပြည့် ကျော် ၁၀ ရက် နေ့

စတိုင်း မြို့သစ် တော်သိမ်း အဆောင် တော်မြဲ

ငကျိုင်း ၊ ကျွန် တော် မျိုး င ကောက်တို့ကို (သက္ကရာဇ်) 8 February 1872 - 8 March 1872

၁၂၃၃ ခုတ ပေါင်း တန်ခူး နှစ်လထွက်တကိုယ် ၃ ဝကျ 9 March 1872 - 6 April 1872

ပေး ငွေ ၁၂၀

(သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခု) နယုန်လဆန်း ၉ ရက် နေ့ 15 May 1872

လှော်ပိန်း ဗိုကျင်း စရိတ်ချင်း တွင်း သစ်ထုတ် ငမှန်

ကို ပေး ငွေ ဒင်္ဂါး ၆၀

(လုံး တော် စါစု)

ငစုံတိုက်ကိုအမြင့်မြို့ဇီရင်စုငါး ခုံရွာ သွေံကြီး အရာတနှုတ်၊ ရွှေပြည်ရန် အောင်
မြင်း အရွှေ့လက် တောင်ပို့ ခေါင်း စုသမှတ်ကြီး ကုန်း ရွာဝှိဆည်ဘို့ တော်မူသည့်
ဆင်ဖြူချည်တန် တော်ကိုမန္ဒာဂိနိကန် တော်၊ အင်း ခန်း ခေါင်း စုသဲ တောရွာ
ဝှိငသက်တန် တော်ကိုပုဏ္ဍရိကကန် တော်၊ အင်း ခန်း ရွာဝှိရိုး ကန်ကြီး ကန် တော်
ကို ဟေမာဇလကန် တော်၊ ဆူး ပန်း ရွာဝှိဆူး ပန်း ကန် တော်ကိုကုဏ္ဍလကန် တော်
သမုတ် တော်မူသည်၊ ကမ္ပည်း စိုက်မှတ် စေ။

26 July. 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခု ဒုတိယ ဝါဆိုလပြည့် ကျော် ၆ ရက် နေ့ န ၁း ခ နေ မွှီး
သိမ်ယာတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စာစု၊ တိုး လှ စာစု)

ငဘုန်း တိုက်လက်စွဲ နေမျိုး ရဲ ခေါင်သူရိန်ကိုသူရဲ စာရေး ခန့်၊ သင်္ဘော တော်စီး
ငဘိုး ရွှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း သင်္ဘော တော် ဆေး ထိုး ပြီး အိမ်ဆောင်
စုံာ ဂပြင် စု မရှိအသည်အလါ ပျော် ပိုက်ထမ်း ရွက်လိုသူတို့ကိုကပ္ပိတံ ငဘိုး ကသင်္ဘောတ
စင်း ထွက်လူ ၅၀ ပြည့်မီ အောင်စာရင်း ဆက်သွင်း ဆေး ထိုး မှတ်ထမ်း ရွက်စေ၊
တောင်စမှတ်မင်္ဂလာလက်စွဲ ခေါင်း နေမျိုး သူရရဲ ကျော်၊ နေမျိုး ရဲ ခေါင်သူရိန်၊
နေမျိုး ဇေယျရဲတင်တို့ကိုသနား တော်မူရင်း စကား ပင်ဥမှင် ဈေး ခွန်နှင့်လဲ
၍ ဈေး သစ် ရေနံသာအုန်း လွှတ်ဆင်ခြံကင်း ခွန် ငွေကရံပုံ ငွေအကျသနား တော်
ခံ စေ။

27 July 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခု ဒုတိယ ဝါဆိုလပြည့် ကျော်ရရက် နေ့နား ခံ ပြောကြီး
မှူး ထွင်ပြန်။
(တောင်ခွင် စာစု၊ တိုး လှ စာစု)

ငဘိုး ငယ်ကိုအဘငဘုန်း တိုက်လက်စွဲပြည်ကြီး ရန်နိုင်အစား ငဘုန်း တိုက်လက်စွဲ
မှာလဲလွှယ်ထမ်း ရွက်စေ၊ မြေလပ်မိုး ဗြဲတပ်နား ခံ ဟောင်း ငဘိုး ဘောကိုအ
ဆောင် တော်မှာမြဲစွဲထမ်း ရွက်စေ၊ ငရန်နင်း သား ငသိုက်တို့က ကောင်း
ကွဲရွာသူကြီး ငသိနွေသည်အမိန့်တော်ဥပဒေတော်ကိုမယောက်မကြောက်
(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၁ခု ဖဲ၁၅ဒိုင်ပြုလုပ်ကစားသူဖြစ်ကြောင်း နှင့် 1872
လျှောက်ချက်အတိုင်း မှန်မမှန်ငသိနွေကိုဆိုင်ရာတောင်း ခေါ်စစ်မေး ရာ
ဖဲ၁၅ဒိုင်ပြုလုပ်တစား ကြောင်း ဖြောင့်ဆိုသိသာရှိသည်ဖြစ်၍ ငသိနွေသည်သူ
ကြီး ဖြစ်လျက်အမိန့်တော်ဥပဒေတော်ကိုမတည်၊ ကျေး ဇူး သစ္စာ တော်ကိုမ
ယောက်ဖဲ၁၅ဒိုင်ပြုလုပ်ကစား သူဖြစ်၍ မကွေး မြို့စီရင်စု ကောင်း ကွဲရွာသူ
ကြီး အရာကနှုတ်ပြီး လျှင်ဖဲ၁၅ဒိုင်ပြုလုပ်တစား မှုစီရင်သည့်ဥပဒေအတိုင်း
ရွှေရုံး သို့အပ်၍ ထောင်သုံး လထား မည်၊ ကောင်း ကွဲရွာမှာရိုး ရာသား
မြေး သက်နွယ်ပင်း မှုတော်ရပ်ထမ်း ဆောင်နိုင်မည့်သူကိုမကွေး မြို့ဝန်ကစစ်
ဆေး တင် လျှောက် စေမည်စာဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း ငသိနွေကိုမကွေး မြို့စီရင်
စု ကောင်း ကွဲရွာသူကြီး အရာကနှုတ်၊ တောင်ငူမြို့အဝင်ကြည်း တောင်ရေဆင်း
သူကြီး ငရှမ်း ဘိုသို့ရမည်း သင်း မြို့ကောက်ခံရသဿမေဓအခွန်ငွေကနိုင်း စား
ထွက် ပေး ငွေ၁၂၀ကိုအ တောင်း အခံမရှိ စေနှင့်လွှတ်ငြိမ်း စေ၊ လက်ရွေး
ကြီး လှေအမှုထမ်း တို့ကို ထောင်ကဲငကြီး တဆင့်ဆိုမြဲဆင့်ဆိုထမ်း ရွက်စေ၊ လှေသင်း
စာရေး နေမျိုး သီရိရာဇာသနား တော်မြတ်ခံသည်တနှစ်သင့်ရုံပုံငွေဒင်္ဂါး
၆၀၀ကိုလိုင်ကျွန်း ရွာကူး တို့ကောက်ခံရ ငွေတအစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ ပို
ငွေတိုဆက်သွင်း ထမ်း ရွက်စေ၊ ပုဂံမြို့သူကြီး ဆွေမျိုး ၃၆အိမ် ထောင်သား တို့ကို
သဿမေဓအခွန် တော်မှစ၍မင်း မှုမင်း ခင်း စရိတ် ကြေး ငွေအ သေး အသွဲအခွဲ
အခန့်လူအ စေအနိုင်း မရှိ စေနှင့်၊ နှစ်စဉ်လွှတ်ငြိမ်း မြဲလွှတ်ငြိမ်း စေ၊ ရွှေ
လောင်ကြီး လှေပဲ့နင်း နေမျိုး သမန္တ ကျော်သူ၊ ပဲ့နိုက် သွေ့ကြီး အမှုထမ်း တို့တ
ရွှေ လောင်း ကြီး လှေ တော်မှာလူ၆၀စီး နင်း ရသည်ဖြစ်ပါ၍လက်ရှိ ဆေး ထိုး
လူ၅၁ပြင်လူ၆၀ပြည့်မှီ အောင်တိုး ရန်လူ၉တို့ကိုစါရင်း တင် ပေး ဆေး တော်ထိုး
မှတ်၍တကိုယ်လျှင်၁၀ကျပ်လူ၅၁တို့အစား သနား တော်မြတ်ခံရသည့်ရွှေ လောင်း

ကြီး ရွာပွဲခွန် ငွေကအခွန်ရုံး တော်တွင်ဆက်သွင်း ရှိသည့်ပို ငွေ ၁၈၀ ကိုတိုး တက်
ထမ်း ရွက်ရန်လူ ၉ တို့ကတလလျှင် ၁၀ ကျ ငွေသင့် ၉၀ အစား သနား တော်မြတ်ခံ၍
ဆေး တော်ထိုး မှတ်ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်
ချက်အတိုင်း ရွှေ လောင်း ကြီး လှေလက်ရှိ ဆေး ထိုး ပြီး လူ ၅၁ ပြင်လူ ၆၀ ပြည့်မီ
အောင်တိုး တက်ထမ်း ရွက် စေရန်လူ ၉ တို့ကိုသနား တော်မူရင်း ရွှေ လောင်း
ကြီး ရွာပွဲခွန် ငွေကတကိုယ်လျှင် ၁၀ ကျအစား သနား တော်မြတ်ခံ စေ၍ ပို ငွေကို
ဆက်သွင်း ထမ်း ရွက် စေ၊ လော ဇေယျသိမ်မြို့သူကြီး ငကွန်း ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်
ချက်အတိုင်း ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုသ်ပုဝါရဏာကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်
လော ဇေယျသိမ်မြို့စီရင်စု အောင်ကုန်း ရွာအ ရှေ့ ကျောင်း တိုက်အတွင်း စတုရန်း
ဂါစီ မြေကိုလော ဇေယျသိမ်မြို့သူကြီး ငကွန်း ကဝိသုံ ဂါမ မြေ စား သနား တော်မြတ်
ခံ၍ကုသိုလ် တော်ပွား ခဏ္ဍာသိမ်သမုတ်လှူဒါန်း စေ။

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ ခုဒုတိယဝါဆိုလပြည့်ကျော် ၁၁ ရက် နေ့နား ခံ 31 July 1872
ပြော့ကြီး မှူး ထွင်ပြန်။
(တောင်ခွင် စါစု၊ တိုး လှ စါစု)

စား တော်ကွမ်း ရေကိုင်မင်း လှ ရွှေ တောင် ကျော်သူ မယား သေလွန်သည်ကို
ဒုး နေရာ နေတို့ သေလွန်ရာသဂြိုဟ်သည့်နည်း လုပ် ဆောင်သဂြိုဟ် စေ။

31. July 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခု ဒုတိယ ဝါဆိုလပြည့်ကျော် ၁၁ ရက် နေ့နား ခံ နေမျိုး
မင်း လှသခ်ယာထွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စါစု၊ တိုး လှစါစု)

မြို့ဝန်မြို့သာမြို့စား မင်းကြီး မဟာမင်း ခေါင်သူဇိန်က စည်သာတံခါး ဗိုလ် င ကျော်ကြီး သေဆုံး ရှိသည်ဖြစ်ပါ၍ ကြေးမုံတံခါး ဗိုလ်င ပေသား ငဘိုး ဆင်ကို စည်သာတံခါး ဗိုလ်ခန့်ထား ထမ်းရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော် ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငဘိုး ဆင်ကို စည်သာတံခါး ဗိုလ်ခန့်။

2 August 1872

ယဏ္ဍရာဇ် ၁၂၃၄ ခု ဒုတိယ ဝါဆိုလပြည့် ကျော် ၁၃ ရက် နေ့နား ခ နေမျိုး ရာဇ ကျော်သူတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စါစု၊ တိုး လှ စါစု)

ရှမ်း မငယ်ရွာသူကြီး ငချစ်ထွား ကို ရွှေဓါး ခွဲဗိုလ်မှာထမ်း ရွက်မြဲထမ်း ရွက်
စေ၊ မလွန် မြေထဲသရက်သုံး မြို့ဝန် အောက်မြစ်စဉ်စစ်ကဲမဟာမင်း လှနရာသ 1870
က (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၂ ခု အောက်မြစ်စဉ်ရုံး ထွင်ကင်း ဝန်မင်း ကြီး ရပ်
တန့်စဉ် မြေထဲသရက်နှစ်မြို့ဝန်ကတပ် တော်ရာတိုက်သူကြီး ငမင်း ကျော်ကိုအစုသင့်
ရွာ တော်၄၀၀၀ ကျော်အကျရွာ ၁၀၀လျှင်ဝရိတ် ငွေ ၁၀ ရေး နှင့်အတိုး ငွေ
တော်၄၀၀ ကျော် ပေး အပ် ချက်လုပ် စေရာရွာ တော်မချက်မလုပ်အပ်ရင်း
ငွေကိုမပြန်မ ပေး မထမ်း မဆောင်နိုင်ရှိ၍တပ် တော်ရာတိုက် ကျေး ရွာကိုခံ
ဝန်ချက်ချမှတ်ငကျန်သို့လွှဲအပ်၍တပ် တော်ရာတိုက် ကျေး ရွာကိုကင်း ဝန်မင်း ကြီး
ဆင့်ချက်အရ မြေထဲသရက်နှစ်မြို့ဝန်စာနှင့်အုပ်ထိန်း ဆင့်ဆိုရသည့်အတိုင်း (သက္ကရာဇ်) 1870
၁၂၃၂ ခု တိုက်သူကြီး ငမင်း ကျော်နှင့်အတွက်ရွာ တော်၄၀၀၀ ကျော်ကိုတိုက် 1870
အုပ်ငကျန်ကစိုက်ထုတ်ဝယ်ယူဆက်သွင်း ပြေကုန် (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၃ ခု အစုကျ
ရွာ တော်ကိုလည်း ချက်လုပ်ထမ်း ဆောင် ပြေတုန်ရှိပါသော ကြောင့်တိုက်အုပ်င
ကျန်ကိုတပ် တော်ရာတိုက်သူကြီး ခန့်ထား ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်ရစေမည့်အကြောင်း
နှင့်တပ် တော်ရာတိုက်သူကြီး ငမင်း ကျော်ကငကျန်သို့လွှဲအပ်သည့်လွှဲတမ်း ကိုတင်ပြ 1870
လျှောက်ချက်အတိုင်း (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၂ ခု (၁၂) ၃၃ ခု ရွာ တော်များ ကို 1871
ချက်လုပ်တမ်း ဆောင်တပ် တော်ရာတိုက်သူကြီး အရာကိုလွှဲအပ် ကြောင်း သိသာသည်
ဖြစ်၍ငမင်း ကျော်ကိုတပ် တော်ရာတိုက်သူကြီး အရာကနှုတ်ပြီး လျှင်တိုက်အုပ်ငကျန်
ကိုတပ် တော်ရာတိုက်သူကြီး ခန့်ထား ကြီး စိုး ဆောင်ရွက် စေမည်စာဆက်သွင်း
ချက်အတိုင်း ငမင်း ကျော်ကိုတပ် တော်ရာတိုက်သူကြီး အရာကနှုတ်၊ တိုက်အုပ်ငကျန်
ကိုတပ် တော်ရာတိုက်သူကြီး ခန့်။

23 August 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခု ဝါခေါင်လပြည့်ကျော် ၄ ရက် နေ့နား ခံ နေမျိုး
သခ်ယာထွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် ဓါစု၊ တိုး လှ ဓါစု)

ဝင်း တော် လေး မျက်နှာဒိုင်း စာရေး ဝင်း စာရေး ဝင်း ဆော်တို့ရှိနိုး
သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ဝင်း လေး မျက်နှာဒိုင်း စာရေး ဝင်း စာရေး
ဝင်း ဆော်တို့စား သင့်ပယ်၄၉ဝဲအကျ တောင်ဘက်ကိုး ခရိုင်မြို့ကျေး ရွာအစုအ
မှုထမ်း တို့ပြန်ဆက်ပယ်မှား အနက်သင့်ရာပယ်ကို ရေနံ ချောင်း မြို့စား ဗိုလ်မှူး
ဝန်ကြီး ကတိုင်း တာချ ပေး သနား တော်ခံ စေ။

25 August 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခု ဝါခေါင်လပြည့်ကျော် ၆ ရက် နေ့နား ခနေမြိုး
သင်္ခယာတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် ဓါစု၊ တိုး လှ ဓါစု)

ငွန်း အောင်ကအကျိုး တော်ဖြစ်သော တော်များ မှ ပျော်ပိုက်ထမ်း ရွက် လိုသူ ရှမ်း နောက် ထောက်အချုပ်ခန့်ထား သော ငွေ တော် ဝယ်အသည်အလါငင် နေတပ်ပါး လူ ၃ ဝတို့ကို စာရင်း ထည့်သွင်း ဆေး တော်ထိုး မှတ်ထမ်း ရွက်ပြီး လျှင် ရှမ်း လူ ၂ ဝတို့ကိုသိမ်း သွင်း ပြုစု ဆေး တော်ထိုး မှတ်ထမ်း ရွက်ပါရ မည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ဆေး တော်ထိုး မှတ်ထမ်း ရွက် စေ ။

28 August 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခု ဝါခေါင်လပြည့် ကျော် ၉ ရက် နေ့နံနက် ခ ပြေ့ကြီး မှူး ထွင်ပြန် ။

(တောင်ခွင် စာရု၊ တိုး လှ စာရု)

အလုံမြို့ဝန်အမြင့်ငါး မြို့ဝန်မင်း ကြီး မဟာသမိန်ဘရမ်း ကအလုံမြို့အောက်တိုက် မုံရွာမှာသူကြီး ငချစ်စုကြီး စိုး အုပ်ထိန်း ရာရွာ နေလူတို့နှင့်မသင့်မတင့်မ ငြိမ်မသက်ရှိသည်ဖြစ်ပါ၍ ကျေး ရွာ နေ ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့သဘောကြိုက်ညီသူ ငသာအုတ်ကိုရွာအုပ်ခန့်ထား ထမ်း ရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငချစ်စုကိုအလုံမြို့အောက်တိုက်မုံရွာသူကြီး အရာက နှုတ်၊ ငသာအုတ်ကိုအလုံမြို့အောက်တိုက်မုံရွာအုပ်ခန့်၊ စို့၄၀ဒိုင်း စာ ရေး ကောင်ဟန်စာ ရေး တို့ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း စို့၄၀ဒိုင်း စာ ရေး ၂၊ ကောင်ဟန်စာ ရေး ၂တို့ကိုတကိုယ်လျှင်ပယ်၃၀လေး ယောက်သင့်စား ပုံ ပယ်၁၂၀အကျ တောင်ဘက်ကိုး ခရိုင်နယ်တွင်း သင့်ရာပယ်များ ကို ရေနံ ချောင်း မြို့စား ဗိုလ်မှူး ဝန်ကြီး ကတိုင်း တာ ပေး အပ်အစား သနား တော်ခံ စေ။

31 August 1872

(သက္ကရာဇ်)၁၂၃၄ခုဝါခေါင်လပြည့်ကျော်၁၂ရက်နေ့နား ခံ နေမျိုး သခ်ယာထွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စါစု၊ တိုး လှ စါစု)

နတ်စုလက်ယာ သေနတ်ဗိုလ်မင်း ထင်သူရမင်း ကျော်တနတ်စုလက်ယာ မြေနန်း သွော်ငကူ၊ သိန္နီမြို့သို့အမှုတော်ကိုထမ်း ရွက် သေဆုံး ၍သည်ဖြစ်ပါ၍သား ငညိုကို နတ်စုလက်ယာ မြေနန်း သွေး သောက်ကြီး အရာခန့်ထား ထမ်း ရွက်ပါစေရ မည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငညိုကိုနတ်စုလက်ယာအာ စု မြေနန်း သွော်ကြီး ခန့်။

9 September 1872

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ခု တော်သလင်း လဆန်း ၇ရက် နေ့နံ့ား ခ ပြော့ကြီး မှူး ထွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် ဓါစု၊ တိုး လှ ဓါစု)

မြွေတလိုင်း ရွာဆင်အမှုထမ်း ကြီး ငယ်တို့ကဆင်မှူး သူကြီး ရွှေမါး ဖွဲ့ဗိုလ်ငကျန် အစုအမှုထမ်း လူတို့ကိုညှင်း ပန်း နှိပ်စက် ကြေး ငွေပိုမိုခွဲ တောင်း စား ယူ ကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်၍လျှောက် တော်တွင်ရှင်း လင်း ကြရာပါငွေ ၇၀၀ ကျော်အနက်၄၅၆ပြား ငွေကိုစား ယူ ကြောင်း ဖြောင့်ချက်အရလျှောက် တော်ကစာထက်သွင်း ငကျန်ကို ရွှေမါး ဖွဲ့ဗိုလ်ဆင်မှူး သူကြီး အရာထနှုတ်ထား ရှိသည်ဖြစ်ပါသော ကြောင့်အစုအမှုထမ်း တို့သဘောကျကြိုက်ညီသူ ငပန်း မွှေး ကို မြွေတလိုင်း စုရွာဆင်မှူး သူကြီး အရာခန့်ထား ထမ်း ရွက်ပါစေရမည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငပန်း မွှေး ကို မြွေတလိုင်း စုရွာဆင်မှူး သူကြီး ခန့်။

11 September 1872

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ ခု တော်သလင်း လဆန်း ၉ရက် နေ့နံ ား ခ နေ မျိုး ရာဇ ကျော်သူတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် ဓါစု၊ တိုး လှ ဓါစု)

ရေနံချောင်း မြို့စား ဗိုလ်မှူး ဝန်ကြီး သတိုး မင်းကြီး မဟာမင်း ကျော်မင်း
ခေါင်တဆည် စါရေး ဟောင်း ငကေကိုယာ တော်အတွက် ရွှေသား မျိုး သား လူဖဝ
ကျော်များ နှင့်လက်ယာဝင်း မှူး ဆင့်ဆိုရာ နာခံလိုက်ထမ်း ပြေကုန်၍ ငပြောင်
ဆည်ရေ သောက်လယ် တော်ပယ် ၄ပဝဝဲ ကျော်များ ကို (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၁ ခု 1869
တစ၍ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ ခု 1872 တိုင်ပယ်အုပ်ခန့်ထား လုပ်ဆောင်စေရာလယ်
တော်ယာ တော်အလစ်အလပ် မရှိအစုစပါး တော် ပြေကုန်ရှိပါသော ကြောင့် ငကေ
ကိုဆည်စာ ရေး အရာခန့်ထား ထမ်း ရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံ
တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငကေကို တောင်ဘက်ကိုး ခရိုင် ဆည်စာရေး ခန့်။

28 September 1872
(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ ခု တော်သလင်း လပြည့်ကျော် ၁၁ ရက် နေ့နာ: ခ
နေမျိုး သခ်ယာတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စါစု၊ တိုးလှ စါစု)

7 October 1872

18 October 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခုသတင်း ကျွတ်လပြည့်ကျော် ၁ ရက် နေ့ကစ၍ အခါသုံး ရက်မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်စု ရေး စုကိုင်သူ ဌေး သူကြွယ်အရာရှိတို့ကို ဓါ ကျွတ်ကန် တော့ပွဲတက်နိုး ဆော်မြဲ နိုး ဆော် စေ မည် ဓါရင်းဆက်သွင်း ချက်အတိုင်းသင့်ပြီ။

7 October 1872

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ ခုသတင်း ကျွတ်လဆန်း ၅ ရက် နေ့နံ့ နား ခံ ပြော့ ကြီး မှူး တွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် ဓါစု၊ တိုး လှ ဓါစု)

ငပေါ်ထွန်း ကိုစကိုင်း မြို့ဝန်အရာကနှုတ်၊ ငမြိုင်၊ ငရန်ကွင်း ၊ ငစ၊ ငဘိုး
မြစ်တို့ကိုစကိုင်း မြို့ထောင်မှူး မြို့စာရေး အရာကနှုတ်၊ ရှား ရောင်း ရွာ
သူကြီး ဟောမဇေယာဥယည်မှူး ငမှူး ၊ ရွှေပြည်မှန်ကင်း အမှုထမ်း ငအိုင်တို့ကို
စကိုင်း မြို့ထောင်မှူး ၊ ရွာသစ်ကြီး ရွာအုပ်ငမှုံ၊ မောင်း ထောင်ရွာသူကြီး
ငတောက်ထွန်း တို့ကိုစကိုင်း မြို့စာရေး ခန့်။

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ သီတင်းကျွတ်လဆန်း ၆ ရက် နေ့နာ ၁း ခနေမိုး 8 October 1872
ရာဇကျော်သူတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စါစု၊ တိုး လှ စါစု)

ငွေအရှေ့ကြောင်း ၊ အလယ်ကြောင်း ၊ သံသုံး တဝန်မင်း လှမင်း ထင်ရာဇာ ကို ငွေဘဝါး ထော် အောက်လာစေ။

8 October 1872

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ ခုသတင်း ကျွတ်လဆန်း ၆ရက် နေ့နှ၁း ခ နေမြီး ရာဇာ ကျော်သူ့တွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စါစု ၊ ကိုး လှ စါစု)

20 October 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခုသီတင်းကျွတ်လပြည့်ကျော် ၃ ရက်နေ့ မင်္ဂလာမြင်း ဝန်ကို အတွင်းဝန်ခန့်သည့်ကာလအစဉ်အတွင်းဝန်ခန့်ပြန်တမ်း အပ်သည်။

(မကွေး လှ စာရှု)

မိုင်း နိုင်မြို့စား မဟာသီရိ ဇေယျသူကိုခင်မမင်း ဝန်ခန့်။
26 October 1872
သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခုသတင်း ကျွတ်လပြည့် ကျော် ၉ ရက် နေ့နား ခံ နေ့ မှိုး
သခ်ယာထွင်ပြန်။
(မိုင်း နိုင်မြို့စား ပိဋကတ် တော်အုပ်ဦး ယံမှာ ဝက်မစွတ်ဝန် ထောက်ဦး လက်၏
ယောက္ခမဖြစ်သည်)
(တောင်ခွင် စါစု၊ တိုး လှ စါစု)

မိဖေား ကလင်အဝမြို့ဝန် ဟောင်း မဟာမင်း ကျော်သီဟမင်း ခေါင်ရှိစဉ် အဝမြို့နန်း တော် ရွှေရေး ကိုအစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ တလလျှင် ငွေ ဒင်္ဂါး ၂၀ ကောက်ခံစား သုံး ပါရသည်၊ လင်မဟာမင်း ကျော်သီဟမင်း ခေါင်သေ၊ အဝမြို့နန်း တော် ရွှေရေး ကိုအထက်အစား သနား တော်မြတ်ခံ ရရင်း အတိုင်း သနား တော်မြတ်ခံရ ပါမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း အဝမြို့နန်း တော် ရွှေရေး ကိုအဝမြို့ဝန် ဟောင်း မယား မိဖေား ကအစား သနား တော်ခံ စေ။

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ ခုသတင်း ကျွတ်လပြည့် ကျော် ၉ ရက် နေ့နား ခံ 26 October 1872
နေမျိုး သခ်ယာတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စါစု၊ တိုး လှစါစု)

မြောက်ဒဝယ် သေနတ်ဗိုလ်မဟာမင်း ခေါင်သီဟသူတအလုံမြို့စီရင်စု မြောက်ဒဝယ် ဝေပုံပါဝါး တောမသူကြီး ငကံဝိုက်အမှုတော်ကို ပြေကုန် အောင်မထမ်း မရွက်နိုင်ကျေး ရွာကိုသွဲ့အပ်ရှိပါသော ကြောင့် သွေံကြီး အမှုထမ်း တို့ကြိုက်ညီအမှုတော်ကိုထမ်း ရွက်နိုင်မည့်သူဝါး တောမ သွေံပါဆေး ထိုး အိမ်ထောင်စုံအမှုထမ်း င ပေါ် အောင်ကိုအလုံမြို့စီရင်စု မြောက်ဒဝယ် ဝေပုံပါဝါး တောမရွာသူကြီး ရွာအုပ်ခန့်ထား ထမ်း ရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့် လျှောက်ချက်အရ မှန်မမှန်လွှဲတမ်း စါချုပ်ကိုတင်စေပြီး လျှင်ငကံဝိုက်ကို မေး ရာအမှုတော်ကို ပြေကုန် အောင်မထမ်း မရွက်နိုင်သည်နှင့်သူကြီး ရွာအုပ်အရာကိုလွှဲအပ် ကြောင်း ထွက်ဆိုရှိသည်ဖြစ်၍ င ပေါ် အောင်ကိုသူကြီး ရွာအုပ်အရာသ ဘောကြိုက်ညီသည်မညီသည် ဝါး တောမ သွေံကြီး အကြပ်မှူး တို့ကို တဦး တ ယောက်စီ မေး ရာသ ဘောကြိုက်ညီ ကြောင်း နှင့်အသီး အသီး ထွက်ဆို သောကြောင့်ငကံဝိုက်ကိုသူကြီး ရွာအုပ်အရာက နှုတ်ပြီး လျှင် သွေံကြီး အကြပ်အမှုထမ်း တို့သ ဘောကြိုက်ညီအကျိုး တော်ကိုထမ်း ရွက်နိုင်မည့်သူ ဆေး ထိုး အိမ်ထောင်စုံအမှုထမ်း င ပေါ် အောင်ကိုအလုံမြို့စီရင်စု မြောက်ဒဝယ် ဝေပုံပါဝါး တောမရွာသူကြီး ရွာအုပ်ခန့်ထား ထမ်း ရွက် စေမည် စာဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း ငကံဝိုက်ကိုအလုံမြို့ မြောက်ဒဝယ် ဝေပုံပါဝါး တောမရွာသူကြီး ရွာအုပ်အရာကနှုတ်၊ မြောက်ဒဝယ် သေနတ်စါရေး တို့အိမ် တောင်စုံအမှုထမ်း င ပေါ် အောင်ကိုအလုံမြို့ မြောက်ဒဝယ် ဝေပုံပါဝါး တောမရွာသူကြီး ရွာအုပ်ခန့်။

29 October 1872

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ ခုသတင်း ကျွတ်လပြည့်ကျော် ၁၂ ရက် နေ့နား ခံ နေမျိုး မင်း လှသန်ယာတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စါစု၊ တိုး လှ စါစု)

ငဘိုး ညိုရွှံနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရဟန်း သင်္ဃာတော်တို့ဥပုသ်ပဝါရဏာ
ကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်အမရပူရမြို့စီရင်စုဝဲကြီး ဆင်ရွာရဟန်း တော်(ရှင်သု)
မဇ ကျောင်း တိုက်အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုငဘိုး ညိုက ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား
တော်မြတ်ခံ၍ကုသိုလ်ပွား ခဏ္ဍာသိမ်သမုတ်လှူဒါန်း စေ။

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ ခုသတင်း ကျွတ်လပြည့်ကျော် ၁၂ ရက်နေ့နှား ခံ 29 October 1872
နေမြီး မင်း လှသိမ်ယာတွင်ပြန်။
(တောင်ခွင် ဓါစု၊ တိုး လှ ဓါစု)

ပညာရှိ တောင်တွင်း ကြီး မြို့ဝန်မဟာမင်း ထင်စည်သူကခမည်း တော်ဘုရား
လက်ထက် တောင်တွင်း ကြီး မြို့မှာ သွေ၁်၂၀အကြပ်၁၀၀ သေနတ်၁၀၀ ဝတ္တဲ့စည်း
ရွာ ရေလှုံတိုင်နယ် မြေ ကျေး ရွာ များ မှာ င ရွှေ ရိမ်း က ရွှေ မှူး သူကြီး အရာနှင့်
ကျေး ရွာပြုစုအိမ် ခြေ ၄၀၀ ကျော်အကျိုး တော်ဖြစ်ထွန်း ရှိသည့်အတိုင်း အထက်မြို့
ဝန်မြို့အုပ်အဆက်ဆက် သွေ၁်၂၀တ္တဲ့စည်း ရွာ မပါနယ်သီး ကျေး ရွာဖြစ်၍ ရေလှုံတိုင်
နယ် မြေအတွင်း နှစ်ကာလအရှည်မလုပ်မ ဆောင်ရလယ်ယာ များ ကို ကျေး ရွာ နေ
လူတို့မှာအခွဲအ တောင်း မရှိအကျိုး တော်ဖြစ်စရိတ်စိုက်ထုတ်ခုတ်ထွင်တီကျင်း လုပ်
ဆောင်တနှစ်လျှင်စပါး တော်၅၀၀ိဆက်သ၍ ရေလှုံတိုင်နယ် မြေ ကျေး ရွာမှာင
ရွှေရိမ်း ကို သွေ၁်သူကြီး အရာခန့်ထား ထမ်း ရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်
ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း သူကြီး င ရွှေရိမ်း ကို ရေလှုံတိုင် သွေ၁်ကြီး ခန့်၊
ရေလှုံတိုင်နယ် မြေ ကျေး ရွာအတွင်း မထွင် ဘောကုန်း လယ်ပယ်များ ကို ရေလှုံတိုင်
သွေ၁်ကြီး သူကြီး င ရွှေရိမ်း ကတီကျင်း လုပ် ဆောင်ထနှစ်လျှင်အစုအခွန်စပါး၅၀၀ံ
နှစ်စဉ်ဆက်သွင်း ထမ်း ရွက် စေ။

16 November 1872

(သက္ကရာဇ်)၁၂၃၄ခုတန် ဆောင်း မုန်း လပြည့်ကျော်၁ရက် နေ့နား ခံ
ပြော၁့ကြီး မှူး ထွင်ပြန်။

(ကောင်ခွင် ၈ါ၀ု၊ တိုး ၇ ၈ါ၀ု)

အဝမြို့ဝန် ဟောင်း မင်း ကျော်သီဟမင်း ခေါင်မယား မိထေး ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း အဝမြို့ဝန် ဟောင်း မဟာမင်း ကျော်သီဟမင်း ခေါင်အမွေရပ်များ ကိုကျန်ရှိရစ်သူသား သမီး တို့ခွဲဝေရယူရှိကြသည်နှင့်အညီအဝမြို့ဝန် ဟောင်း သာစဉ့်နှာစဉ် ဆေစဉ့် စျေး မွေး ပြုစုသဖြင့်ကျကျန်ရသည့်ငွေစာရင်း များ ကို နောက်ရုံး တွင်တင်ပေး ရှိသည့်အတိုင်း သုံး သင့်မသုံး သင့်အစစ်အဆေး မရှိစေနှင့်တည်ငြိမ်ပြီးပြတ်စေ၊ ငတိုး ကိုပလိပ်ရွှေခဲပွား လှေပဲ့နင်း ခန့်။

28 November 1872

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ ခုတန်ဆောင်မုန်း လပြည့်ကျော် ၁၃ ရက် နေ့ နားခံပြေ ဘကြီး မှူး တွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စာရ ၊ တိုးလှ စာရ)

မိုး မိတ်မိုး လှိုင်မြို့ဝန် နေမျိုး မင်း ကျော်မင်း ထင်ကိုမိုး မိတ်မိုး လှိုင်မြို့များ
မှာအမှုတော်ကိုထမ်း ရွက်သည့်အတွင်း ရွှေထီး သနား တော်ခံ စေ၊ စကိုင်း မြို့
တော်ကန်ဥယဉ်မှူး (ငထွန်း)လှနှင့်ဥယဉ် စောင့်အမှုထမ်း ငသိုင်း မယား
မိတေး အမမိတုတ်၊ တူမမိကျေး ၊ ငရွှေ မောင်သား ငဘိုး တုတ်ကိုဿ မေမ
အခွန် တော်မှစ၍မင်း မှုမင်း ခင်း စရိတ် ကြေး ငွေအ သေး အဖွဲ့အခွဲအခန့်လု
အစေအခိုင်း မရှိ စေနှင့်၊ လွတ်ငြိမ်း မြဲလွတ်ငြိမ်း စေ၊ ငကျယ်ကိုစလင်း ကျပင်း
နှစ်မြို့ကွမ်း ဘိုး ထိမ်း ခန့်။

ပုပ္ပါး မြို့သူကြီး ဟောင်း ငရွှေပန်း ကပုပ္ပါး မြို့ကို ဘေား ဘိုး ဘတို့(သက္ကရာဇ်၁၁
၄၅ခု [1783] (၁၁)၆၄ခုစစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း ကြီး စိုး သည်၊ မရှိလျှင်တမြို့သူ
ကြီး ငရွှေဥလှဲချက်အရဆက်ခံကြီး စိုး [1802] မင်း မှုတော် ပေါ် ပေါက်ကျ ရောက်သည်များ
ကို ဆောင်ရွက် ပြုကုန်ရှိ ပါသည်၊ (သက္ကရာဇ်၁၂၂၈)ခုနှစ် [1866] အရေး တော်အတွင်း
လည်း ညောင်အုပ် ကြောင်း ချီရေနံ ချောင်း မြို့စား မင်း ကြီး လူ တောင်တွင်း
ကြီး စစ်ကဲ ဟောင်း ငတေဇာနှင့်အတူလူ ၅၀ ကျော်နှင့်ထမ်း ရွက် ပြုကုန်လက်ရှိကြီး
စိုး ရှိ နေသည့်အတွင်း တမြို့သူကြီး ငရွှေဥ မယား ငယ် မြေး အရိုး နှင့်မဆိုင်သူင
တာကအမိန့် တော်မြွက်ခံယူ ဆောင်ရွက်ကြီး စိုး ၍ ပုဂံမြို့ဝန်း ကမြို့သူကြီး ငတာမင်း
မှုတော်ရပ်ကိုမ ဆောင်ရွက်နိုင်ထွက် ပြေး ကြောင်း ကြေး နန်း စတား နှင့်လွှတ်
တော်မှာ လျှောက်ထား ရာအမိန့် တော်မြွက်နှင့်ငမှုံကိုမြို့အုပ်ခန့်ထား ရှိ ပါသည်၊
ယခုလည်း သေနတ်လက်နက်ကိုငတာထိန်ချန် ဝှက်ထား စစ် မေး ပေါ် ရှိလွှတ် တော်
တွင်ဆက်သွင်း ထင်လင်း နှင့်ဖြစ်ပါ၍ ပုပ္ပါး မြို့မှာမြို့သူကြီး မရှိလစ်လပ်ပါသော ကြောင့်
ဘေား ဘိုး ဘတို့ရိုး ရာမပျက် မြို့သူကြီး အရာဆက်ခံကြီး စိုး အမှုတော်ကိုထမ်း ရွက်
ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိ ခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မှန်မမှန်သိ တော်မူသာ
အောင်လွှတ် တော်ကစစ်၍သွင်း ။

သက္ကရာဇ်၁၂၃၄ခုတန် ဆောင်မုန်း လပြည့်ကျော် ၁၅ရက် နေ့နား ခ [30 November 1872]
နေမျိုး ရာဇ ကျော်သူတွင်ပြန်။
(တောင်ခွင် ဓါတု၊ တိုး လှ ဓါတု)

စား တော်ထွမ်း ရေကိုင်ယိုး ဒယား ဝန်မင်း လှမင်း တင်သခ်ယာ သေလွန်သည်ကို တော်ရည်တုလွှတ်တလုပ် ဆောင်သဂြိုဟ် စေ။

4 December 1872

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ ခုနှစ် တော်လဆန်း ၄ရက် နေ့နား ခံ နေမွိုး ရ၁၀ ကျော်သွတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စါစု၊ တိုး လှ စါစု)

မင်းလှသီဂိုကျော်သူ၊ နေမျိုးသီဂိုကျော်သူတို့ကိုအသုံး စ ၁ ရေး ခန့်။

4 December 1872

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ ခု နတ်တော်လဆန်း ၁၁ ရက် နေ့နှ၁း ခံ နေမျိုး မင်းလှသခ်ယာတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် ဓါစု၊ တိုးလှ ဓါစု)

ငှမ်း ဘိုဋ္ဌိနိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရဟန်း သံဃာတို့ဥပုသ်ပဝါရဏာ ကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန် မြေဒုး မြို့ အောက်တိုက်နွား တက်ကြီး ရွာစီရင်စု နေပူကုန်း ရွာရှစ်မျက်နှာ တောရ ကျောင်း တိုက်အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေ ကိုငှမ်း ဘိုက ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍တိုသိုလ် တော်ပွား ခဏ္ဍ သိမ်သမုတ်လျှဒါန်း စေ။

13 December 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခုနှစ် တော်သလဆန်း ၁၃ ရက် နေ့နား ခ နေမျိုး သခ်ယာတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စါစု၊ တိုး လှ စါစု)

ငပေဋ္ဌနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရဟန်း တော်တို့ဥပုသ်ပဝါရဏာကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်ကွပ်ရွာမြို့စီရင်စု ပေါက်တောရွာ ကျောင်း တော်အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေကို ငပေကဝိသုံ ဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ ကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှာဒါန်း စေ။

ငရိတ်ဋ္ဌနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုသ်ပဝါရဏာ ကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန် စည့်ကူး မြို့စီရင်စုကြို့ပင်ရွာ တောင် ကျောင်း တိုက် အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေကို ငရိတ်ကဝိသုံ ဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ ကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှာဒါန်း စေ။

ဖြိုတိုက်သံဆင့် နေမျိုး သိဒ္ဓိ ကျော်စွာဋ္ဌနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုသ်ပဝါရဏာကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်ပဋ္ဌလငါး မြို့အဝင်ရွာ သာမြို့စီရင်စုစကြင်ရွာအနီး ကျောင်း တိုက်အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုဖြိုတိုက် သံဆင့် နေမျိုး သိဒ္ဓိ ကျော်စွာကဝိသုံ ဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ ကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှာဒါန်း စေ။

14 December 1872

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ ခုနတ် တော်လဆန်း ၁၄ ရက် နေ့နား ခံ ပြောကြီး မှူး ထွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စာရေး' တိုးလှ စာရေး)

နတ်စုန်း မောရွာသူကြီး ငသိုင်း ဂိနိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုသ်ပဝါရဏာ ကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်ပင်း ယမြို့စီရင်စု မဲထီး ရွာ တောင် ကျောင်း တိုက်အတွင်း စတုရန်း ဂျီစီ မြေကိုနတ်စုန်း မော် ရွာသူကြီး ငသိုင်း ကဝိသုံ ဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လှူဒါန်း စေ။

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခုနတ် တော်လပြည့်ကျော် ၃ ရက်နေ့နား ခ ပြောကြီး 18 December 1872 မှူး ထွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် ဓါတု၊ တိုး လှ ဓါတု)

မင်း ခင်း ဆရာ တော် မေဓာ ခံ ချက်အတိုင်း ဗန့်ကိုးတိုက် စီရင်စုတရား မြို့အမြင့် ကျောင်း တိုက်ထက်ဝန်း ကျင်တာ ၁၀၀၀ အတွင်း မှီခို နေသည့် ရေပိုး ရေမွှား သား ငှက်တိရိစ္ဆာန်တို့ကို အဘယ ဒါန ဇီဝိတ ဒါန ကုသိုလ် တော်အထူး ဖြစ်ပွါး စေခြင်း ငှါ ဘေး မဲ့ ပေး တော်မူသည်၊ အဘမ်း အဆီး အနှောင်အဖွဲ့ အဝစ်အခတ်အသတ်အသွင်း မရှိ စေနှင့် လွှတ်ကင်း ချမ်း သာ စေ၊ ဘေး မဲ့ ပေး တော်မူသည်၊ နယ်နိမိတ်အပိုင်း အခြား ကိုလည်း ဌာဝရကုသိုလ် ကော်ဖြစ်ထွန်း အောင် ကျောက်တိုင် စိုက် မှတ်၍ ပုံ စံ ကိုသွင်း ။

တပရင်း မြို့စီရင်စု ငရုပ်တုံ့ရွာ မန်ကျည်း စု တောရဆရာ ရတန်း တော်ရှင်ဝိ ယမ မေဓာ ရပ် ခံ ချက်အတိုင်း ငရုပ်တုံ့ရွာ မန်ကျည်း စု တောရ ကျောင်း ဝန်း ကျင်စတုရန်း တာ ၅၀၀ အတွင်း မှီခိုရှိ နေသည့် ရေပိုး ရေမွှား သား ငှက် တိရိစ္ဆာန်တို့ကို အဘယ ဒါန ဇီဝိတ ဒါန ကုသိုလ် တော်အထူး ဖြစ်ပွါး စေခြင်း ငှါ ဘေး မဲ့ ပေး တော်မူသည်၊ အဘမ်း အဆီး အနှောင်အဖွဲ့ အပစ်အခတ်အသတ်အညှင်း မရှိ စေနှင့် လွှတ်ကင်း ချမ်း သာ စေ၊ ဘေး မဲ့ ပေး ရာ အရပ်နယ်နိမိတ် များ ကိုလည်း ဌာဝရကုသိုလ် ကော်ဖြစ်ထွန်း အောင် ကျောက်တိုင် စိုက် မှတ်၍ ပုံ စံ ကိုသွင်း ။

ငရွှေရန်ရှိခိုး သံ တော် ဦး တင် ချက်အတိုင်း ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ ဥပုသ်ပဝါရဏာကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်ပင်း တလဲမြို့စီရင်စုကျွန်း ပင် တောရ ကျောင်း တိုက်အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေကို ငရွှေရန်က ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြွက် ခံ၍ကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှဒါန်း စေ ။

ငကံရှိခိုး သံ တော် ဦး တင် ချက်အတိုင်း ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ ဥပုသ်ပဝါရဏာကံ ကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်ပင်း တလဲမြို့စီရင်စု ကျောက်တံခါး ရွာ ကျောင်း တိုက် အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုငကံတ ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြွက်ခံ၍ကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှဒါန်း စေ ။

ငထွန်း အောင်ရှိခိုး သံ တော် ဦး တင် ချက်အတိုင်း ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ ဥပုသ်ပ ဝါရဏာကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရန် ပွေး လှ ရွာ နယ် မြေခြား ရွာ ရွှေ ကျောင်း တိုက် အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုငထွန်း အောင်က ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြွက် ခံ၍ကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှဒါန်း စေ ။

24 December 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခုနတ်တော်လပြည့်ကျော် ၉ ရက် နေ့ နား ခံ နေမျိုး ရာဇ ကျော်သူထွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စာရေး၊ တိုးလှ စာရေး)

ညောင်လှရွာသူကြီး ငသာထွန်း ၎င်းနှိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ဂုဏ်နှင့် ဃံ
ဃာ တော်တို့ဥပုသ်ပဝါရဏာ ကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်စလင်း မြို့စီရင်စု
ညောင်လှ ရွှေကျောင်း တိုက်အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေကို ညောင်လှရွာသူကြီး
ငသာထွန်း ကဝိသုံ ဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ ကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ
သိမ်သမုတ် လှူဒါန်း စေ။

27 December 1872

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ ခုနတ်တော်လပြည့်ကျော် ၁၂ ရက် နေ့နံနက် ခံနေမျှး
မင်း လှသန်ယာတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စါစု၊ တိုး လှစါစု)

မစိန် ရွှေ ခြောက်ရွာအုပ် နေမျိုး မင်း လှသမန္တရာဇာကို ရွှေဘဝါး တော်
အောက်လာ စေ၊ မစိန် ရွှေ ခြောက်ရွာအုပ် နေမျိုး မင်း လှသမန္တရာဇာ
ရွှေဘဝါး တော် အောက်လါသည့်အတွင်း မစိန် ရွှေ ခြောက်ရွာကိုလှူပြန် တော်အ
ကြပ်ငမှုင်ကအုပ်ထိန်း ဆင့်ဆို စေ။

31 December 1872

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခုပြာသိုလဆန်း ၂ရက် နေ့နား ခံ နေမျိုး မင်း လှ
သန်ယာတွင်ပြန်။
(တောင်ခွင် စါစု၊ တိုး လှ စါစု)

ငချက်၌နိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုသ်ပဝါရဏာ ကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်ပုဂံမြို့စီရင်စုသဲတွင်း ရွာ ကျောင်း တိုက်အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုငချက်က ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှဒါန်း စေ။

ငခ၌နိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုသ်ပဝါရဏာ ကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန် ရွှေပြည်ရန် အောင်မြင်အ ရှေ့လက် တောင်ပိုင်း စီရင်စုကုန်း ရွာ ရှေ့ ကျောင်း တိုက်အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုငခက ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှဒါန်း စေ။

ငညို၌နိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရတန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုသ်ပဝါရဏာကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်ရမည်း သင်း မြို့စီရင်စုအင်ပင်ရွာ ကျောင်း တိုက်အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုငညိုက ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှဒါန်း စေ။

ငနှယ်၌နိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုသ်ပဝါရဏာ ကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်ပင်း တလဲမြို့စီရင်စုအလယ်ရွာအ ရှေ့ မြောက်ကံစွယ် ကျောင်း တိုက်အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုငနှယ်က ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှဒါန်း စေ။

ငဥ၌နိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရတန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုသ်ပဝါရဏာကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်ပင်း တလဲမြို့စီရင်စုဘုရား ဖြူရွာ ကျောင်း တိုက်အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုငဥက ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှဒါန်း စေ။

ငမှော်၌နိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုသ်ပဝါရဏာ ကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်ရမည်း သင်းမြို့စီရင်စုတလိုင်း ဆေး ရွာ ကျောင်းတိုက်အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုငမှော်က ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှဒါန်း စေ။

ငရိတ်၌နိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုသ်ပဝါရဏာ ကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်စဉ့်ကူး မြို့စီရင်စုကြို့ပင်ရွာ တောင် ကျောင်း တိုက်

အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုင ရိတ်ကဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ ကုသိုလ်တော်ပွါး ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှဒါန်း စေ။

ငရွှေကံ့ဖို့နိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုသ်ပဝါရဏာ ကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်ပင်း တလဲမြို့စီရင်စုအလံပယ်ရွာ ရွှေကျောင်း တိုက် အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုင ရွှေကံ့ကဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ ကုသိုလ်တော်ပွါး ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှဒါန်း စေ။

2 January 1873

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ ခုပြာသိုလဆန်း ၄ရက် နေ့နား ခနေမျိုး သခ်ယာ တွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် ဓါစု ၊ တိုး လှ ဓါစု)

မြင်း သစ်မြင်း ဝန်မင်း လှရာဇ ကျော်ထင်နှင့်သိန္နီမြို့သို့လိုက်ပါထမ်း ရွက်သည့်
ကသည်း မြင်း တပ်ဗိုလ်ငလတ်၊ င ရွှေအင်း ၊ င ရွှေ အောင်တို့ကိုအထက်သိန္နီမြို့တပ်
ထမ်း ကသည်း မြင်း တပ်ဗိုလ်တို့နည်း ထီး သနား တော်ခံစေ။

13. January 1873

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခုပြာသိုလဆန်း ၁၅ရက် နေ့နား ခံ ပြေ့ကြီး မှူး
မဟာမင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။
(တောင်ခွင် ဓါတု၊ တိုး လှ ဓါတု)

မင်း တုန်း တောင်စဉ်ဝန် ဟောင်း မင်း လှမင်း ထင်ရာဇာသို့အစား သ
နား တော်မှုရန် ကောင်ဘက်ကိုး ခရိုင်မက္ခရာမြို့စီရင်စု မြောင်း ဆုံဆည် ရေ
သောက်လယ် မြေများ ကိုဆည်စာ ရေး ပယ်အုပ် တောင်ခေါင်း တို့ကအတား အဆီး
အနှောက်အရှက်မရှိ စေနှင့်စား တော်ဝန် ရေစကြိုလေး ရွာစား မဟာမင်း
လှရွှေ တောင်ကအုပ်ထိန်း ချထား လုပ်ဆောင်စေ။

16 January 1873

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခုပြာသိုလပြည့်ကျော် ၃ ရက် နေ့နား ခ နေမျိုး သင်ယာ
ဖွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် ဝါစု၊ တိုး လှ ဝါစု)

ငြာဥဋ္ဌိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုသ်ပဝါရဏာ ကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်ရတနာသိမ်မြို့စီရင်စုစိန်ကူရွာအနောက် ကျောင်း တိုက်အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုငြာဥကဝိသုဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ် ခံရှိကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍာသိမ်သမုတ်လှူဒါန်း စေ။

17 January 1873

သက္ကရာဇ်၁၂၃၄ခုပြာသိုလပြည့်ကျော်၄ရက် နေ့နား ခံပြော့ကြီး မှူး တွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စါစု၊ တိုး လှ စါစု)

ရွှေပြည်မှန်ကင်း သေနတ်ဗိုလ် သေနတ်စာရေး တို့က ရွှေပြည်မှန်ကင်း သေနတ် အစုတရော်တောရှာ သွော်ကြီး ငအိုး သေဆုံး လစ်လပ်ရှိသည်ဖြစ်ပါ၍ သွော်ပါအ ကြပ်အမှုထမ်း တို့သဘောကြိုက်ညီအမှုတော်ကိုသက်စွန့်ကြိုး ပမ်း ထမ်း ရွက်သူခရား ပွင့်တံဆိပ် တော်ရ ဆေး ထိုး အိမ်ထောင်စုံအကြပ်ငစံ လှော်ကို ရွှေပြည်မှန်ကင်း သေနတ်အစုတရော်တောရှာ သွော်ကြီး ခန့်ထား ထမ်း ရွက်ပါစေရမည့်အ ကြောင်း နှင့် လျှောက်ချက်အရ ငစံ လှော်ကို သွော်ကြီး အရာသဘောကြိုက်ညီသည် မညီသည်တရော်တော သွော်ပါအကြပ်အမှုထမ်း တို့ကိုတဦး တယောက်စီမေး ရာ သဘောကြိုက်ညီကြောင်း နှင့်အသီး သီး ထွက်ဆိုသောကြောင့်ငစံ လှော်အမှုတော်ကို ထမ်း ရွက်သည်မထမ်း ရွက်သည် ရွှေပြည်မှန်ကင်း သေနတ်ဗိုလ်၊ မင်းလှကျော်ခေါင် သေနတ်စာရေး နေမျိုး သီဟရာဇာ၊ ငပေါ်ဝင်း တို့ကိုထပ်မံမေး ရာ (သက္ကရာဇ် ၁၂၂၈) ခုနှစ်အရေး တော်အတွင်း စံနန်း တော်ကဝင်တော်မူ 1866 ရာနောက် တော်လိုက်ပါပြီး လျှင်အရေး တော်ကုန်အမှုတော်ကိုထမ်း ရွက်ကြောင်း နှင့်ထွက်ဆိုသည်ဖြစ်၍အကြပ်အမှုထမ်း တို့သဘောကြိုက်ညီအမှုတော်ကိုထမ်း ရွက်သူ ဆေး ထိုး အိမ်ထောင်စုံအကြပ်ငစံ လှော်ကို ရွှေပြည်မှန်ကင်း သေနတ်အစုတရော်တော ရှာ သွော်ကြီး ခန့်ထား ထမ်း ရွက်စေမည်စာဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း ရွှေပြည်မှန် ကင်း အစုဆေး ထိုး အိမ်တော်စုံအကြပ်ငစံ လှော်ကို ရွှေပြည်မှန်ကင်း သေနတ်အစု တရော်တောရှာ သွော်ကြီး ခန့်။

19 January 1873

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခုပြာသိုလပြည့်ကျော် ၆ ရက် နေ့နား ခံ နေမျိုး သခ်ယာ တွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် ဓါစု၊ တိုးလှ ဓါစု)

ကဝိတော်ဖွတ် ခေါင်း ငကျော်စံ၊ ငအောင်မင်း တို့ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရွှေတိုက်ဝန်ဝန်စု၊ ကဝိတော်ဖွတ် ခေါင်း ငကျော်စံ၊ ငအောင်မင်း တို့နှင့်ကဝိတော်ဖွတ်အမှုတမ်း ၃၇အိမ် ထောင်သား လူတို့ကိုသဿ မေခဆယ်ဘို့တဘို့ အခွန်တော်အတောင်း အခံမရှိ စေနှင့်၊ နှစ်စဉ်လွတ်ငြိမ်း မြဲလွတ်ငြိမ်း စေ၊ မင်္ဂလာဥယဉ်မှူး ငရွက်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မင်္ဂလာဥယဉ်မှူး ငရွက်နှင့်စာရင်း ဆက်သွင်း ၇၁ပါလူ ၁၃တို့ကိုသဿ မေခဆယ်ဘို့တဘို့အခွန်တော်မှ စ၍ခြံခွန်အိမ်ခွန်စီး ပွါး ခွန်အတောင်း အခံလူအ စေအနိုင်း မင်း မှုမင်း ခင်း စရိတ် ကြေး ငွေအသေး အဖွဲ့အခွဲအခန့်မရှိ စေနှင့်၊ နှစ်ဝဉ်လွတ်ငြိမ်း မြဲလွတ်ငြိမ်း စေ။

19 January 1873

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄ ခုပြာသိုလပြည့်ကျော် ၆ ရက် နေ့နား ခံ နေမျိုး ၇၁၈ ကျော်သူတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် ဓါရု၊ တိုး လှ ဓါရု)

ငဘိုး က ညောင်အုပ်မြို့စီရင်စုသက်ကယ်ကျင်း ရွာကိုအဘ င လော ပန်ခြင်္သေ့တံဆိပ်
အမိန့်တော်မြွက်နှင့်လက်ရှိကြီး စိုး သေဆုံး သည် နောက် င အောင်ကုလား ကိုရင်
ခွင်ပိုက်ကြီး စိုး ဆောင်ရွက် စေရာ ငွမ်း တော်ကိုနိုး ယူ ရောဝ်း စား ကြောင်း
ထန်း ရည်ခါး အရက်ချက်လုပ် ရောင်း စား ကြောင်း တောင် သာ ညောင်အုပ်
နှစ်မြို့ဝန် ဟောင်း ထံအစစ်ခံရှိ ကြောင်း များ နှင့် လျှောက်ချက်အရ ရင်ခွင်ပိုက်
ဆောင်ရွက်သူ င အောဝ်ကုလား ကို မေး ရာ ထွယ်ဆိုသည်ဖြစ်၍ နှစ်မြို့ဝန် ဟောင်း
ထံ ငဘိုး အဆိုပါအစစ်ခံချက်များ ကို တောင်း ဆိုပြီး လျှင် င အောင်ကုလား အရက်
ချက်လုပ် သောက်စား သည်မှန်မမှန်နှစ်မြို့ဝန် ဟောင်း ထံအစစ်ခံရင်း သူငပိုး
အူ၊ ငဘား ၊ င ရွှေမောင်၊ ငပို၊ င ပေါ်ထွန်း ၊ ငဖိန်၊ င ရွှေသီး ၊ ငဘိုး
ရည်၊ င ရေး တို့ကိုသစ္စာ တော်ကျမ်း ပေး အပ် မေး ရာအရက်ချက်လုပ်သည်ဆိုသူ
ငပိုး အူတဦး တ ယောက်သာ ရာဇဝတ်ပြစ်ဒဏ်ကို ကြောက်၍ထွယ်ဆို သော်လည်း င
ရွှေမောင်၊ င ပေါ်ထွန်း ၊ ငဖိန်၊ င ရွှေသီး ၊ ငပိုတို့တင အောင်ကုလား သောက်
စား သည့်အရက်ကိုငဘိုး ရည်၊ ငဘား တို့ယူ ပေး လျှင်အစိုး ရထံအပ်ထား ရ ကြောင်း
ငဘား ကလည်း င အောင်ကုလား သောက်စား သည့်အရက်ဖို တည်ထား ချက်လုပ်
သူငပိုး အူဖိုတွင်ချက်လုပ်ရာအရက်ကိုငပေါ်ထွန်း ၊ င ရွှေမောင်၊ ငဖိန်၊ င ရွှေ
သီး ၊ ငပိုတို့သို့ပေး ရ ကြောင်း ၊ င ရေး ကလည်း ငပိုး အူအရက်ဖိုတွင်င အောင်
ကုလား ကင ရွှေလုံး ကိုအရက်ယူ စေခိုင်း ရာမြင် ကြောင်း အသိ အသိ ကျမ်း ကျိန်
ဆိုထွက်ချက်များ နှင့်င အောင်ကုလား ၊ ငပိုး အူတို့အရက်ချက်လုပ် သောက်စား
ကြောင်း များ ကိုသိသာသည်ဖြစ်၍ ငဘိုး အရိုး သား မြေး မှန်မမှန် ဆွေမျိုး စဉ်
ဆက်စာရင်း ပုံကိုတင်သွင်း လေလျှင် ရွှေတိုက် တော်မှာထုတ်ဖွင့်ကြည့်ရှုရာ (သက္ကရာဇ်
1783
၁၁) ၄၅ခုစစ်တမ်း စာရင်း တွင်သူကြီး င အောင်စံထွန်း (သက္ကရာဇ် ၁၁) ၆၄
1802
ခုစာရင်း တွင်သူကြီး ငချမ်း အေး ထွက်ရှိသိသာသည့်အတိုင်း ငဘိုး အဘ င လော ပန်
အမှုတော်ကိုထမ်း မထမ်း ၊ င လော ပန်သား ငဘိုး မှန်မမှန်များ ကိုသူရဲဝန်၊
ရွှေပြည်ရန် အောင်မြင်းဝန် ကျောက်ပန်း တောင်း မြို့စား မင်း ကြီး မဟာမင်း
လှမင်း ခေါင်ကို မေး ရာ မဟာအမိကရကန် တော်တွင်အကျိုး တော်ဖြစ်ပယ် တော်
ကိုခုတ်လုပ် ပြေကုန်ခြင်္သေ့တံဆိပ်အမိန့် တော်မြွက်နှင့်လက်ရှိကြီး စိုး သူင လော ပန်

သား ငဘီး မှန် ကြောင်း ငဘီး ကျေး ရွာကိုဆင့်ဆိုအုပ်ထိန်း ကြီး စိုး နိုင်မည်မ
ကြီး စိုး နိုင်မည်များ ကို ညောင်အုပ်မြို့ခံငဆား မေး ရာလည်း ဆင့်ဆိုအုပ်ထိန်း
ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်နိုင် ကြောင်း များ နှင့်ထွက်ဆိုရှိသည်ဖြစ်၍အရက်ချက်လုပ်
သောက်စား သူ ငအောင်ကုလား ၊ ငပိုး အုတို့ကိုအရက်ချက်လုပ် သောက်စား သည့်
ဥပဒေအတိုင်း ရွှေမြို့တော်မြို့တွင်း မြို့ပြင်ရပ်စုကွက်စုများ နှင့် အောင်မောင်း
ကြော်ငြာပြီး လျှင်ငအောင်ကုလား ကို ထောင်မှာ ခြောက်လ ၊ ငပိုး အုကို ထောင်မှာ
1783
သုံး လထား မည်၊ ညောင်အုပ်မြို့စီရင်စုသက်ကယ်ကျင်း ရွာမှာ (သက္ကရာဇ်၁၁)
1802
၄၅ခုစစ်တမ်း ခံသူကြီး ငအောင်စံထွန်း (သက္ကရာဇ်၁၁) ၆၄ခုစစ်တမ်း ခံ
သူကြီး ငချမ်း အေး ညီငချမ်း ၊ သား ငပိုက် ၊ ညီငပု ၊ သား ငလောပန် ၊ င
လောပန်သား ငဘီး ကို ညောင်အုပ်မြို့စီရင်စုသက်ကယ်ကျင်း ရွာသူကြီး ခန့်ထား
ကြီး စိုး ဆောင်ရွက် စေမည်စာဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း ငဘီး ကို ညောင်အုပ်မြို့စီ
ရင်စုသက်ကယ်ကျင်း ရွာသူကြီး ခန့်။

30 January 1873
သက္ကရာဇ်၁၂၃၄ခုတပို့တွဲလဆန်း ၂ရက် နေ့နား ခံ နေမျိုး သခ်ယာ
တွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စါစု ၊ တိုး လှ စါစု)

တပယင်း မြို့ဂိုဏ်း အုပ်ဆရာတော် မေဓာဝရပ်ခံချက်အတိုင်း ငရွှေအုံကိုတပယင်း
မြို့စီရင်စုဟသ်ာမြို့သူကြီး ခန့်

23 April 1873

(သက္ကရာဇ်)၁၂၃၅ ခုတန်ခူး လပြည့်ကျော် ၁၁ ရက် နေ့နား ခံ နေမြို့ သိမ်ယာ
တွင်ပြန်

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှ သော ရေမြေအသျှင်ဆန္ဒနှင်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်ပဉ္စမသင်္ဂါယနာတင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တ

23 April 1873

ရား ကြီး ဘုရား သက္ကရာဇ် ၁၂၃၅ ခုတန်ခူး လပြည့်ကျော် ၁၁ ရက် ၄ ဟူး နေ့ င
ရွှေအုံကိုတပယင်း မြို့စီရင်စုဟသ်ာမြို့သူကြီး ခန့်တော်မူသည်အသည်ငယ်သား တို့အ
မှုတော်ကိုထမ်း တုန်၍လုပ်စား ဆောင်စား စီး ပွါး ဖြစ်အောင်မစစီရင်။
တပယင်း မြို့သူကြီး မြို့စာ ရေး တို့နှင့်ဟသ်ာမြို့ ကျေး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အ
ကြီး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့၊ တပယင်း မြို့ဂိုဏ်း အုပ်ဆရာတော် မေဓာဝရပ်ခံချက်
အတိုင်း ငရွှေအုံကိုတပယင်း မြို့စီရင်စုဟသ်ာမြို့သူကြီး ခန့်သက္ကရာဇ် ၁၂၃၅ ခုတန်

23 April 1873

ခူး လပြည့်ကျော် ၁၁ ရက် နေ့ဘုရား အမိန့်တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်
အတိုင်း ငရွှေအုံကိုတပယင်း မြို့စီရင်စုဟသ်ာမြို့သူကြီး ခန့်ထား ကြီး စိုး ဆောင်
ရွက်စေသည်၊ ဟသ်ာမြို့ ကျေး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး အသည်အလါဝင် နေ
တပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တို့မြို့သူကြီး ငရွှေအုံဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ကြရမည်၊
မြို့သူကြီး ငရွှေအုံလည်း ရာဇဝတ်တော်ရေး မပေါ်မထွက် စေရကင်း လွတ်လုံခြုံမြို့
ကျေး ရွာစည်ပင်သာယာဖြစ်ထွန်း အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစုပြီး လျှင်ခန့်ထား ကြ
ရောက်သည့်မင်း မှုတော်ရပ်များ ကိုအမိန့်တော်မြတ်ရင်း နှင့်အညီ ပြေကုန် အောင်
ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်ရမည်။ ဝန်မင်း များ ၏
မင်း သတိုး မင်း ကြီး မဟာမင်း လှစည်သူမင်း သတိုး မင်း ကြီး မဟာစည်သူမင်း
သတိုး မင်း ကြီး မဟာမင်း ကျော်မင်း ခေါင်မင်း ကြီး သီရိမဟာဥဇနာမင်း
ကြီး မဟာစည်သူမှာလိုက်သည်၊ တပယင်း မြေဒူး နှစ်မြို့ဝန်မင်း ကြီး မဟာမင်း
လှမင်း ခေါင်ကျော်စစ်ကဲတို့တပယင်း မြို့ဂိုဏ်း အုပ်ဆရာတော် မေဓာဝရပ်ခံချက်
အတိုင်း ငရွှေအုံကိုတပယင်း မြို့ဇီရင်စုဟသ်ာမြို့သူကြီး ခန့်သက္ကရာဇ် ၁၂၃၅ ခုတန်

23 April 1873

ခူး လပြည့်ကျော် ၁၁ ရက် နေ့ဘုရား အမိန့်တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည်

ဖြစ်၍အမိန့်တော်စာချွန်မှာစာပေး အပ်လိုက်သည်ငွေအုံကိုတပယင်း မြို့စီရင်
စုဟင်္သာမြို့သူကြီး ခန့်တော်မူသည့်အမိန့်တော်မြွက်ရင်း နှင့်အညီကြိုး စိုး ဆောင်
ရွက်စေရမည်။

မှာစာလက်ခံ

ဟင်္သာမြို့အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တစုတို့ဟင်္သာမြို့ကျေး ရွာ
များ ကိုငွေအုံကသူကြီး ခန့်အမိန့်တော်မှာစာလွှတ်တော်စာချွန်တော်များ ကို
တင်ပြနာခံသည့်အတိုင်း ဆိုင်ရာစာပေး အပ်ပါမည့်အကြောင်း နှင့်အစီရင်ခံ
သည်ဖြစ်၍အမိန့်တော်မှာစါစါချွန်တော်ပါရှိသည်အရငွေအုံကိုဆိုင်ရာစာပေး
အပ်ဟင်္သာမြို့ကျေး ရွာများ ကိုကြိုး စိုး ဆောင်ရွက်စေသည်၊ ဟင်္သာမြို့သူကြီး ငွေ
အုံဆင့်ဆိုရာနာခံထမ်း ရွက်ကြရမည်ဟင်္သာမြို့သူကြီး ငွေအုံလည်း ကျေး ရွာများ
ကိုအကျိုး တော်ဖြစ်အိမ်ခြေလူ နေသိမ်း သွင်း ပြုစုပြီး လျှင်အရှင်အလိုတော်မရှိအ
မိန့်တော်ဥပဒေတော်နှင့်မြွက်တား တော်မူသည့်ရာဇဝတ်တော်ရေး များ ကို
မပြုမလုပ်မပေါ်မထွက်စေရ၊ ကင်း လွတ်လုံခြုံအောင်ကြိုး စိုး အုပ်ထိန်း ဆင့်ဆို
၍မင်း မှုတော်ရပ်ပေါ် ပေါက်သည်များ ကိုဆိုင်ရာဆင့်ဆိုရာနာခံ ပြေကုန်ထမ်း
ဆောင်ရမည်၊ ရွှေကျင်သုံး ရွာသစ်စေး ခြောက်ရွာဆိုင်ရာတပယင်း မြေဒူး
နှစ်မြို့ဝန်မင်း ကြီး မဟာမင်း လှမင်း ခေါင်ကျော်စော

(သောင်း စါစု)

ရွှေလွှတ်တော်မှာစာလက်ခံ

မင်းသတိုး မင်းကြီး မဟာမင်းလှစည်သူ၊ မင်းသတိုး မင်းကြီး မဟာစည်သူ၊
မင်းသတိုး မင်းကြီး မဟာမင်းကျော်မင်းခေါင်၊ မင်းကြီး သီရိမဟာဥဇနာ၊
မင်းကြီး မဟာစည်သူ မှာလိုက်သည်၊ ကလေး တမ်ငြင်း နှစ်မြို့ဝန်မင်း လှမင်းထင်
သီဟသူ၊ ဘိနပ် တော်တမ်းငြင်းမြို့သူကြီး ငခွန်စွန်း ၊ ကလေး မြို့သူကြီး ငခွန်ထွန်း
တို့က (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၂ ခု ၁၂၃၃ ခု မြို့သူကြီး စား ဆယ်နိုင်ကျ ငွေများ ကိုသနား 1870
တော်မြတ်ခံရသည့်အတိုင်း (သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ ခု မြို့မဆင် ခြေဖုံး ကျေးရွာ 1871
ကောက်ခံရ ငွေကဆယ်နိုင် ငွေများ ကိုအများ မြို့သူကြီး တို့နည်း နှုတ်ယူစား သုံး 1872
ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့် လျှောက်ထား ရှိသည်ဖြစ်၍ မှာစာ ပေး အပ်
လိုက်သည်၊ တမ်ငြင်း မြို့သူကြီး ငခွန်စွန်း ၊ ကလေး မြို့သူကြီး ငခွန်ထွန်း တို့စား စု
ဆယ်နိုင်တနိုင်ကျ ငွေများ ကိုအများ မြို့သူကြီး တို့နည်း မြို့မဆင် ခြေဖုံး ကျေးရွာ
(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၄ ခု ကောက်ခံရသည့် မမအခွန် တော် ငွေကစာရင်း မှတ်သား 1872
နှုတ်ပေး ပြီး လျှင်နှုတ်ပေး ရသည့်စာရင်း များ ကိုလည်း လျှောက်ထား ဆက်သွင်း
ရမည်။

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၅ ခု ကဆုန်လဆန်း ၁၃ ရက် နေ့ ငဘိတွင် ပါသည်။ 9 May 1873

(လုံး တော် စာစု)

ဖြတိုက် တော်တွင် ဆောမြို့စား မင်း ကိုတိုင်ရာဖြတိုက်သံဆင့်ဦး ပိုတုက---ကန့် အတွင်း ဝန်မင်း ကိုတိုင်၊ ထောင်ဒဝယ် သေနတ်ဗိုလ်မင်း လှမင်း ခေါင်ကျော် ကိုမညဝတီလမ်း တောက်ခံရအခွန် ငွေကတနှစ်လျှင်ရုံပုံ ငွေဒင်္ဂါး ၂၄၀၀သနား တော်ခံစေ၊ အဝေး ရောက်စာရေး ရွှေတောင်သီရိနော်ရထာကိုတနှစ်လျှင် ရုံပုံ ငွေဒင်္ဂါး ၆၀၀သနား တော်ခံစေ၊ အဝေး ရောက်စာရေး ရွှေတောင် သီရိနော်ရထာကို မြေလတ်တော်တွင်း တော်မှာအမှုတော်ကိုထမ်း ရွက်သည့်အတွင်း ရွှေထီး အလယ်သံဒိလှုပ်သနား တော်ခံစေ။

17 May 1873

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၅ ခုကဆုန်လပြည့်ကျော် ၆ ရက် နေ့နံနက် ခ နေမှုး သခံယာ တွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စါစု၊ တိုးလှ စါစု)

27 May 1873
ပန်းတည်း ဝန်ထောက်မဟာမင်းကျော်မင်းထင်၊ သက္ကရာဇ် ၁၂၃၅ ခု နယုန်
2 July 1873
လဆန်း ၁ ရက်နေ့ကစ၍ ဝါဆိုလဆန်း ၈ ရက်နေ့တိုင်သုခမ္ဘာ စရိတ်တော်ပဋ္ဌာန်း
စရိတ်တော်များ ထွင်ပဋ္ဌမပဉ္ဇင်း လောင်း တော်ရှင်လောင်း တော်တို့စာ
ပြန်ဆိုမေးမြန်း ရာ မင်္ဂလာရာမတိုက်ပဋ္ဌမပဉ္ဇင်း တော်ရှင်သုရိယကိုပန်း
တည်း ဝန်ထောက်မဟာမင်းကျော်မင်းထင်က ပြုစုစေရမည်စာရင်းဆက်သွင်း
ရာပါသည့်အတိုင်း ဝဋ္ဌမပဉ္ဇင်း လောင်း တော်ရှင်သုရိယမှာ သနား တော်မြတ်
ခံစေရာ မြင်းကကြိုး စုံ ၁၊ ငွေကွမ်းအစ် ၁၊ ငွေဒွေးခံ ၁၊ ငွေတလပ် ၀၊ ငွေ
ဘလီ ၁၊ ငွေထီး ၂၊ ဝတ်ဆင်ရန်ပုဆိုး ခေါင်းပေါင်း အင်္ကျီစလွယ်များနှင့်အ
27 May 1873
ဆောင်အရွက်ကိုင်လူများ ကိုဆင့်ဆိုပြီးလျှင် (သက္ကရာဇ် ၁၂၃၅ ခု) နယုန်လဆန်း
2 July. 1873
၁ ရက်နေ့ကစ၍ (သက္ကရာဇ် ၁၂၃၅ ခု) ဝါဆိုလဆန်း ၈ ရက်နေ့တိုင်နံနက်လေး
ချက်တီး အချိန် ကျောင်းတိုက်သို့ရောက်စေ၊ ရောက်လျှင်၎င်းအတီး အနင်း အ
ဆောင်အရွက်များနှင့်ခင်းကျင်း ဆောင်ယူ၍သုခမ္ဘာ စရိတ်တော်ပဋ္ဌာန်း
စရိတ်တော်သို့ရောက်သည်ကာလဘုရား ပူဇော်ရန်ပန်း မွှေး မျိုး စုံကလပ်နှင့်
၁ ကိုခင်းကျင်း တည်ထား အသင့်ရှိစေ၍ စာပြန်ဆိုပြီးလျှင် ကျောင်းတိုက်ရောက်
လိုက်ပို့ရမည်၊ စား သောက်ရန်ထမင်းဟင်း ရံမှန့်ယိုအချိုအဆိမ့်ကွမ်း ဆေးလဘက်
များကိုလည်း ကောင်းမွန်စွာပြင်ဆင်ပြီးလျှင်နံနက်နေ့ညတနေ့သုံးကြိမ်နေ့
စဉ်ကျွေးမွေးပြုစုရမည်။ ဝန်မင်းများစာ
(ဖလံခုံ စါစု)

မိတ္ထီလာ၊မြို့ယင်း တော်မြို့ရှိကင်း တား သေနတ်အစု နောက် ထောက် ကြေး ကောက် ခံရ ငွေကကင်း ထား အိမ်ထောင်စုအမှုထမ်း တို့သနား တော်မြတ်ခံရသည့် ငွေ ပြင်ကျန် ငွေကိုကင်း ထား သေနတ်စာရေး ကြောပင်ကစာရင်း ဂုံပုံအကျသ နား တော်မြတ်ခံ၍ ပို ငွေဆက်သွင်း ထမ်း ရွက် စေ၊ လဘက် တော်အ ဆောင်မြဲ ကြောရှန်း ကိုလမိုင်း မြင်း တပ်ဗိုလ်ခန့်။

12 June 1873

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၃၅ ခုနယုန်လပြည့်ကျော် ၂ ရက် နေ့နား ခဲ နေ မျိုး သန်ယာထွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စာစု၊ တိုး လှ စာစု)

တောင်ငူ ရမည်းသင်း နှစ်မြို့ဝန်တနက်ပလာဆင်ဝန်မင်းကြီး မဟာမင်းလှကျော်ထင်ရာဇာ ရမည်းသင်းမြို့တွင် သေလွန်သည်မှာမြို့ရွာထုံးစံရှိရာ လုပ်ဆောင်သဂြိုဟ်စေ။

12 June 1873

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၅ ခုနယုန်လပြည့်ကျော် ၂ ရက် နေ့နားခံ နေမျိုးရာဇာကျော်သူတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင် စါစု၊ တိုးလှ စါစု)

သတင်း စာတိုက် တော်တည်ရန်ဥဝဒေလက်ခံဘုရား

သတင်း စာတိုက် တော်တည်ရန် ရွှေမြို့တော်မှာသင့်မည် ရန်ကုန်မြို့မှာသင့်မည် ညှိနှိုင်း တင် လျှောက် စေဘုရား အမိန့် တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း ညှိနှိုင်း ကြရာ ရွှေမြို့ တော်မှာတည်လုပ် စေရန်သင့်သည်ဖြစ်၍သတင်း စာတိုက် တော်တည်လုပ်ရန်ဥပဒေဘုရား ၊ မြန်မာဘာသာအင်္ဂလိပ်ဘာသာအက္ခရာနှစ်မျိုး ဘက်စပ်၍ ရွှေမြို့ တော်ကသတင်း စာရိုက်ထုတ်ရလျှင်ခံစား ရန်အကျိုး ဘုရား ၊

၁အချက်၊ မန္တလေး ရတနာပုံ ရွှေမြို့ တော်ကြီး ကရိုက်ထုတ်သည့်သတင်း စာဟူသော စာ ခေါင်း တံဆိပ်နှင့်အပြည်ပြည် တောဝိသိုး ဆောင်း နိုင်ငံမှား သို့ဖြန့်ဖြူး ပေး တမ်း ရလျှင်ရောင်း ရေး ဝယ်မှုပညာအကြံအစီမြန်မာနိုင်ငံ တော်မှာအရာခပ်သိမ်း တိုး တက်ရန်ရှိ ကြောင်း ကျော် စောပြန့်နှံ့၍ နိုင်ငံခြား အစိုး ရမှား နှင့် ကုန်သည်အလုပ်သည် ပညာသည်တို့အတိုင်း ထက်အလွန်ဆက်ဆံမှီခိုအမှား လာ ရောက် ပွင့်လင်း စည်ပင်တိုး တက်ရန်အကျိုး၊

၂အချက်၊ နိုင်ငံ တော်မှီခိုလာ ရောက်သည့်ကုန်သည်တို့ ရောင်း လို သောကုန်စယ် ဝယ်လို သောကုန်စယ်မှား ကို ကြော်ငြာ စာထည့်ရိုက်ားမှား ကြား သိရ၍ နိုင်ငံခြား ကုန်သည်မှား နှင့်နိုင်ငံ တော်ရှိကုန်သည်တို့အ ရောင်း အဝယ်ကြီး ကျယ်အင်အား တိုး တက်ရန်အကျိုး၊

၃အချက်၊ ဥရောပတိုက် အိန္ဒိယနိုင်ငံ တရုတ်နိုင်ငံ ယိုး ဒယား နိုင်ငံစသည် မှား တအရပ်ရပ်အ ကြောင်း အရာကိုကြား သိရသဖြင့်နိုင်ငံ တော်သား တို့အလုပ် အကိုင်အကူး အသန်း အကြံအစီကိုတက်ရန်အကျိုး

၄အချက်၊ ဥရောပတိုက်၊ အိန္ဒိယ၊ ရန်ကုန်စသည်မှား တမြန်မာနိုင်ငံ တော်ကို ထိခိုက်၍ မ တောင်း သတင်း ရိုက်ထုတ်ခဲ့လျှင် ရွှေမြို့ တော်သတင်း စာတိုက်ကပြန်လှန် ချေဆိုနိုင်ငံတကာကြား သိ ကြေလည်ယုံကြည်ကြရန်အကျိုး ၊

၅အချက်ဘုန်း တော်ဂုဏ် တော်နိုင်ငံ တော်ကျက်သ ရေကိုနိုင်ငံတကာ မပြတ်ကြား သိ ကျေညာ အောင်အလိုရှိသမျှထည့်ရိုက် ကြော်ငြာ၍ဘုန်း တော်ဂုဏ် တော်ကျက်သ ရေ တော်အတိုင်း တက်အလွန် ကျော် စောပြန့်နှံ့ရန်အကျိုး ၊

၆အချက်၊ ပြည်သူတို့အကြံအစီအဆိုး အ ကောင်း အ ကြောင်း အရာမှား ကိုအစိုး ရလု

ကြီး တို့မပြတ်ကြား သိတိုင်း ထွာဆင်ခြင်ပြုပြင်ရ၍ နိုင်ငံတော်အခြေခိုင်ပြီး ကြီး
ကျယ်တိုး တက်ရန်အကျိုး ။
၇အချက်။ သုံး ဆောင်း နိုင်ငံများ နှင့်ဆက်ဆံဥပဒေပါအစိုး ရအကြောင်း
ကုမ္ပဏီအသင်း တို့အကြောင်း ကြော်ငြာရန်ရှိသည်များ ကို၎င်း သတင်း စာတွင်
ထည့်ရိုက် ကြော်ငြာစေ၍ နိုင်ငံခြား လူတို့နှစ်သက်ကြည်လင်အောင် ရောင်း အဝယ်ကြီး
ကျယ်စည်ကား တိုး တက်ရန်အကျိုး ။
၈အချက်။ ပြည်သူတို့တွင် မတော်ပြုကျင့်သူရှိခဲ့လျှင်၎င်း သတင်း စာကကဲ့ရဲ့ကြော်
ငြာ၍ပြုမိသူနှင့်တကွလူအများ ရှက်ကြောက်ရွံ့ရှာကြသဖြင့်အတိုင်း အထက်အလွန် ကောင်း
မွန်ကြရန်အကျိုး ။
၉အချက်။ အခြား နိုင်ငံကပညာစာ နိုင်ငံတော်ရှိ လောကီ လောကုတ္တရာပညာ
စာများ ကို၎င်း သတင်း စာတိုက်ကပုံရိုက်၍အဖိုး အနည်း ငယ်နှင့် ရောင်း ချသ
ဖြင့်နိုင်ငံ တော်သား တို့ပညာပြန့် ပြောတိုး တက်ရန်အကျိုး ။
၁၀အချက်။ ဝိနည်း ပိဋကတ် တော်စသည်များ ကိုမင်္ဂလာတုန်မှူး ကုန်သည်ကြီး တို့
ကဖြစ်စေသင်း စာတိုက်ဆရာတဖြစ်စေပုံရိုက် ရောင်း ချ၍ ပိဋကတ် တော်အ
ထောင်အသောင်း ပွါး များ ခြင်း ။ ပုဒ်ပါဠ်အတ္ထရာဝဏ္ဏမှန်ကန်ညီညွတ်ခြင်း ။
ငွေ၁၀၀ကန်သည့်စာကို ၂၀ ။ ၂၅နှင့်မည်သည့်အခါမဆိုအလိုရှိသမျှရနိုင်၍ပြည်သူတို့
အလွယ်တကူဝယ်ယူလှူဒါန်း ပူဇော်သာသနာတော်မြတ်အကျိုး တိုး တက်ရန် ။
၁၁အချက်။ ရွှေမြို့တော်မှာသတင်း စာတိုက် တော်တည်လုပ်မိလျှင်၎င်း သတင်း စာ
တိုက်ကိုအကြောင်း ပြု၍ပြည်သူတို့ပစ္စည်း ဘဏ္ဍာစာချုပ်အမှတ်အသား တာဝရအရှည်
တည်ကြည်ငြိမ်သက်သင့်သည့်အရာများ ကို စောင့်ရှောက်ရန်ခိုင်ခန့်မြဲမြံ စေ သော
အစိုး ရသက်သေခံဥပဒေတည်လုပ်ရလျှင် ရွှေ ငွေစိန်ကျောက်အဝတ်အထည်စ သော
တဒ်ဂ ရောင်း ဝယ်မှုရွှေ့ပြောင်း နိုင်သည့်သာမညပစ္စည်း မှတပါး သင်္ဘောတိုက်
အိမ်စက်ရုံလယ်ယာဥယည်ခြံ မြေအမွေစား အမွေခံအမွေလွှဲအကြွေး အငှါး ရောင်း
ဝယ်မှုငွေချေး မှုစာချုပ်မှစ၍မြဲမြံခိုင်ခန့်စေသင့်သည့်အရာမရွှေ့မပြောင်း
နိုင်သည့်အရာများ ကိုအစိုး ရသက်သေခံဥပဒေရှိရာတိုင်ကြား စေ၍ဥပဒေ
ရှင်တို့ကအမှုအင်အား နှင့် ထောက်ချင့်သတင်း စာတွင်ရက်လပိုင်း ခြား ထည့်ရိုက်

ကြော်ငြာ၍တံဆိပ် တော်ခပ်မှတ်မြဲမြဲ စေခြင်း ဖြင့်ပြည်သူတို့မှာလုဆိုငြင်း ပွါး ၊ တ
ရား အရှုတ်အထွေး နည်း ပါး ခြင်း အကျိုး ၊ အစိုး ရသက် သေခံသတင်း စာတံဆိပ်
တော်ထင်ရှား နှင့်ဖြစ်၍ ကောက်ကြစ်ဆန်း ပြား လုယက်ထိန်ချန်မပြုမလုပ်ယည့်နိုင်
နိုင်ခန့်မြဲမြဲခြင်း ကြောင့်အ ရှေး အငြါး အ ရောင်း အဝယ်အကူး အသန်း တိုး တက်
ကြီး ကျယ်ရန်အကျိုး ၊ အ ရောင်း အဝယ်အကူး အသန်း နိုင်ခန့်မြဲမြဲ စေ သော အစိုး
ရသက် သေခံ ဥပ ဒေရုံး တော်တည် ထောင်သတင်း စာတိုက် တော်က ကြောငြာတံဆိပ်
တော်ခပ်မှတ်ရ ကြောင်း ကိုနိုင်ငံအများ ကြား ထိပြန့်နှံ့၍ နိုင်ငံ တော်မှာတိုး တက်
ကြောင်း ထင်ရှား သဖြင့်အပြည်ပြည် ထောင်ဏနှစ်သက်ချီး မွမ်း ရန်အကျိုး ၊ သက်
သေခံ ဥပ ဒေရှင်တို့ကသတင်း စာထည့်ရိုက် ကြော်ငြာတံဆိပ် တော်ခပ်မှတ်ရသမျှကို
ကြော်ငြါမှတ်သါးရ ငွေ ၁၀၀လျှော်ဇကျစသဖြင့်ခံယူအခွန် တော်များ စွါနေ့စဉ်လဆက်
မပျက်ကာလအရှည်ကြီး ကျယ်တိုး တက်ရန်အကျိုး များ ကိုခံစား ရန်။
ရွှေမြို့တော်မှာသတင်း စာတိုက် တော်တည်လုပ်ရန်စက်ကရိယာဘုံး အရင်း အနှီး
ငွေ တော် ၆၅၀၀သတင်း စာဆရာငရှင်က လေး ကိုထုတ် ပေး မစ တော်မူ၍တည်
လုပ် စေမည် ၁
သတင်း စာမှာခုနစ်ရက်တပတ်အမှန်ထုတ် ဝေ၍အများ ဝယ်ယူကြည့်ရှုနိုင် အောင်
သတင်း စာတ စောင်ကိုတလလျှင် ၁ ခံယူ စေမည် ၁
သတင်း စာတိုက်မှာလစဉ်ကုန်စရိတ်နှင့် ကျေ လောက် အောင်ပြည်သူတို့မဝယ်မချမ်း
မှီအတွင်း အဦး အစတနှစ်တန်သည်နှစ်နှစ်တန်သည်အစိုး ရများ ကမစ၍သတင်း
စာ ၁၅၀၀ယူကြ စေမည် ၁
တနှစ်နှစ်နှစ်ရှိ၍အများ ဝယ်ယူအင်အား ရှိသည့်ကာလအစိုး ရများ ကမစဝယ်ယူ
သည့်သတင်း စာကို လျှော့၍အလိုရှိသမျှသာယူကြ စေမည် ၁
အရင်း ဖိုက်ထုတ်မစ တော်မူရသည့် ငွေ တော် ၆၅၀၀မှာနှစ်နှစ်နှင့် ပြေလည် အောင်
သတင်း စာဆရာငရှင်က လေး ကဆက်သွင်း စေမည်၊ မ ပြေမလည်ရှိခဲ့လျှင်အလို တော်
ရှိရာဝိဋ္ဌကတ်စာများ ကိုပုံရိုက် စေ၍ ပေ တော် ရေး ၁၀အင်္ဂါဝင်သည်စာအုပ်၅၀၀
ကအထက်ကိုတအုပ်လျှင် ၁ကျ ၁၀၀၀ကအထက်ကိုတအုပ်လျှင် ၁ကျနှင့်ပုံနှိပ်ဆက်သ စေမည် ၁
မစ တော်မူရင်း ငွေ တော်မ ပြေမီအတွင်း အစိုး ရနှင့်ဆိုင်သည့် ကြော်ငြာစာ လေ

လံစာများကိုအဘိုးအခမယူ ရိုက်ထုတ်ကြော်ငြာစေမည်၊ မဟာမိတ်ဖြစ်ပြီး ဖြစ်ဆဲ
အရေးနိုင်ငံများသို့ဖြန့်ဖြူး ပေးကမ်း ရန်ခုနစ်ရက်တပတ်လျှင်သတင်းစာ
စောင်ရေ ၂၀၀ ဆရာငရှင်ကလေး ကဆက်သွင်းစေမည် ၁

၆

နှစ်စု ၁၇
15 August 1873

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၅ ခု ဝါခေါင်လပြည့်ကျော် ၇ ရက်နေ့ ရွှေဆောင်တော်တွင်ခန်း
ပတ်မြို့စားမင်းကြီး၊ ကန်အတွင်းဝန်မင်း၊ အတွင်းဝန်ဆောမြို့စားမင်း၊
အတွင်းဝန်ယောမြို့စားမင်း၊ ရွှေတိုက်အတွင်းဝန်မင်း၊ ငန်ထောက်ပုပ္ပါး
မြို့စားမင်း၊ ဗန်းမော်ဝန်ထောက်မင်း၊ ပုဂံဝန်ထောက်မင်း၊ ကင်းစဉ်
ဝန်ထောက်မင်းတို့စုံညီသတင်း စာတိုက်တည်လုပ်ရန်စကား ကိုကင်းဝန်မင်းကြီး
ကအမိန့်တော်မြွက်ခံရာ ရွှေမြို့တော်နောက်ပြင်တွင်တည်လုပ်ပြီး ရှိသည့်တိုက်တော်
များတွင်သင့်ရာတိုက်ကိုရွေးချယ်၍သတင်း စာတိုက်ပြုလုပ်စေဘုရားအမိန့်တော်
မြွက်ကိုဦးထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည်ကိုယ်တော်ဆင့်မင်းလှစည်သူကျော်မှတ်သားချက်။
(မျိုးကြည့်၊ ပု၊ ၁၆၉၅၊ မြင့်ဆွေ၊ မြန်မာစါအုပ်သမိုင်း ဦးနှင့်သမိုင်းအတွေ့
အကြုံ၊ ၁၉၇၂၊ စါ ၂၅-၃၀)